

Mukəddəs Kitab

Injil 4-kisim

«Yuhanna»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Injil 4-qism

«Yuhanna»

(«Yuhanna bayan qilgan hux hawər»)

Kirix söz

Rosul Yuhannaning Əysaning tərcimihəlini təsvirləgən məzkur bayani toqırulux Injildiki «tət bayan»qa boləqan kirix səzimizni awwal kərūng. Muxu yərdə biz pəkət okurmənlərnəng esigə salimizki, Yuhanna Rəbbimizni on ikki rosulidin biri idi. Həlbuki, uning bu yazəqan bayanida əzini ismi bilən kərsətməydu, pəkət əzini «Əysa səygən muhlis» dəp qəkiridu. Buningdin, bu uning Məsihning uningə alahidə amrak ikənlikini, yəki məlum jəhəttin uni bəxkə muhlislərdin əwzəl kəridioqanlıqini kərsətidu, dəp oylap kəlsək bolmaydu (qünki Huda həqkəndək adəmgə yan basmaydu). Bəlki uning Əysa tərripidin səyülgənliki uningə xunqə məjizilik wə tilsimat boləqanki, bu ix uning pütүн wujudioqə üzlüksiz toləqanidi. Hətta atmix yildin keyin, bu «bayan»ni yazəqan wəktidimu, bu ix uningdə yənə qongqur təəjjüplinərlək iz kəlduruləqanidi.

Okurmənlər üçün Injildiki «kirix söz»imizdin muxu yərdə yənə söz kəltürimiz: —

«Yuhannaning bayanidiki birinqi ayətni okuqəndə, uning yezix nuktiinəzirining bəxkə bayəqilərnəngi bilən pütүнləy ohximaydioqanlıqini bilip yetimiz. Markus bayəninə qümüldürgüqi Yəhyəning «Tarih səhnisigə tuyuksiz qikix»i bilən bəxlaydu («Mar.» 1:1-18). Matta bayəninə İbrəhimning wə Dawutning Əysaning əjdədliri ikənliki bilən bəxlaydu («Mat.» 1:1-17). Luqə bayəninə Əysaning həqikiq insan ikənlikini təkittləp, Əysaning nəsəbnəmisini Adəm'atimiz bilən bəxlaydu («Luqə» 3:23-38). Yuhanna bolsa bayəninə bular bilən əməs, bəlki «**dəslipidə**» yənə «**həmmidin burun**» boləqan ixlər bilən bəxlaydu: — «**Həmmidin burun «Kalam»** (söz) **məwjut idi. U Huda bilən billə idi həm Əzi Huda idi**» («Yh.» 1:1). Rəxənki, u əz bayənida kitabhanlirim allıqəqan Matta, Markus yəki luqəning bayənlirini hətta bəxkəilərnəngini okup əzləxtürgənliki turəqan gəp dəp oylaydu. Uxbu bayəndə u Məsihning toluqraq bir tərcimihəlini yezixni məksət qiləqan əməs; bəlki u əzi bizgə ukturəqəndək, Məsihning birnəqqə alahidə süpətlirini ayan kilidioqan, əzi zor əhmiyətkə igə dəp qərioqan məlum wəqələr («**alamət bəlgilər**», «**məjizilik əlamətlər**» yəki «**kəramət bəlgilər**»)ni wə wəz-təlimlərnə talliwəlip, ulərnə biz üçün hatiriləydu. Məna uning bayənidiki əng əhirdin elinəqan bir jümlə: — «**Əysa muhlislirining əldidə bu kitabta hatirilənmigən bəxkə nuroqun məjizilik əlamətlərnimu kərsətti. Ləkin muxulər silərnə Əysaning Məsih, xundəklə Hudəning Oqlı ikənlikigə ixənsun həm bu ərkilik Uningə ətikəd kilip, Uning nəmi ərkilik həyatlikqə ərixsun, dəp yezildi**» (20:30-31). Xuning bilən uning bayəninə mukəddəs yazmilər iqidə əsasən təhi ətikəd kilmioqanlar üçün yeziləqan birdinbir kəsim, degili bolidu.

Xungə bu bayən uning Huda əldidə uzun istikəmət kilip, tolimu əstəyidillik wə əhtiyat bilən (xundəklə ixinimizki, Mukəddəs Rəhning kərsətmisi bilənmu) Məsihning iqi həyati wə təlimining jəwħirini ayan kilidioqan wəqələr wə bayənlər toqırulux qongqur oylinip tallixining nətijisidur.

«Yuhanna»

2-babta, Məsih suni xarabka aylanduroqan mejjizini yaritidu. Altə qong idix su bilən tolduruloqan bolup, iqidiki su usulup mehmanlaroqa toxuloqanda, xarabka aylandi. Xarab mukəddəs yazmilarda mol, huxal hayatning simwolidur («Zəb.» 104:15): –

«U (Huda) adəmnin kənglini hux qilidiqan xarabni,
Insan yüzini parkiritidiqan mayni qikiridu;
Insanning yurikigə nan bilən kuwwət beridu».

Yuhannaning bayanida, Məsih bilən uqraxkanliqi arkilik hayati pütünləy özgərtilgən altə xəhs alahitən təswirlinidu. Kəp Məsihiy alimlar Yuhannani «su xarabka aylanduruloqan altə idix»ni xu altə xəhskə ohxitidu, dəp qaraydu. Dərwəqə xu altə xəhsning «su»dək təmsiz hayati Əysa bilən uqrixix bilən «xarab»dək hayatka aylanqan.

U altə xəhs bolsa: —

- (1) Pərsiy Nikodemus (3:1-21)
- (2) Samariyəlik ayal (4:4-42)
- (3) Bəyt-Əsdadiki pələq adəm (5:1-16)
- (4) Zina üstidə tutulğan ayal (8:1-11)
- (5) Yerusalemdiki kor adəm (9:1-41)
- (6) Lazarus (ölümdin tirilgən) (11:1-57)

Yuhanna pəkət Məsihning uluqluki yaki əmilining məlum tərini alahidə kərsətkən yəttə karamətni («məjizilik alamət»ni) tallap hatiriləydu: –

- (1) Toy ziyapidida suni xarabka aylandurux (2:1-11) (Məsih huxallik kəltürgüqidur)
 - (2) Həkümdarın oqlını sakaytix (4:46-54) (Məsih yirak yərlərininmu igisidur)
 - (3) Bəyt-Əsdadiki paləqni sakaytix (5:1-16) (Məsih xipanın igisidur — paləq 38 yıl mangalmioqan idi)
 - (4) Bəx ming adəmnı toydurux (6:1-14) (Məsih Əzi biz üqün «Həyatlik Nan»dur).
 - (5) Muhlislar kemidə olturoqanda ularning yenioqa su üstidə mengip berix (6:15-21) (Məsih aləmnin xəy'ilirinin igisidur)
 - (6) Yerusalemdiki kor adəmnı sakaytix (9:1-41) (Məsih «Dunyaning Nuri»dur)
 - (7) Lazarni elümdin tirildürux (11:1-57) (Məsih «Tirilix wə Həyat»tur)
- Bu məjizələrinin həmmisining həyatimizə qəmgü rəhiy əhmiyiti bardur.
Yuhənnanın məqsiti bizni bu ixlər toqprulux oylandurux, əlwəttə!
Bu məjizələrinin həmmisigə əng qəngini qəxux kərək:
- (8) Məsihnin tirilixi!

«Mis.» 3:15-16da Pärwərdigarning nomi «Mən Əzümdürmən» dəp ayan kılınidu. «Yuhanna»da Məsihning bu nam bilən Əzini ayan kılıxtiki yəttə muhim bayani hatiriləngən:

- (1) «Mən Həyatlik Nandurmən» (6:35)
- (2) «Mən Dunyaning Nuridurmən» (8:12, 9:5)
- (3) «Mən İxikdurmən» (10:7, 9)
- (4) «Mən Yahxi Bakkuqidurmən» (10:11)

«Yuhanna»

- (5) «Mən Tirilix wə Həyatturmən» (11:25)
- (6) «Mən Yol, Həqiqət wə Həyatturmən» (14:6)
- (7) «Mən Həqiqiy Üzüm Telidurmən» (15:1)

Bu qısqça tonuxturux sözi iqidə yənə xuni kərsitix bək muhımki, Yuhanna bizning Əysaning həm yüz pirsənt insan həm yüz pirsənt Hudaning təbiitidə boləqanlıqini qūxiniximizni halaydu. Bu, Əysaning insan təbiitidə boləqanlıqini ayding kılıp kərsətkən ayətlərdin (məsilən 1:14) həmdə Uning qarqap kətkənlikini, ussap kətkənlikini kərsətkən ayətlərdinmu kərinidu (4:6-7, 19:28).

Yuhanna bu bayanini kaçan yazəqan? Türlük tarihiy ispatlardan kəriqanda, bu bayanini birinqi əsirning ahirida, bəlkim miladiyə 90-95-yıllar arilikida yazəqan. Demək, u bu wəqələrnı yüz berip atmıxqə yildin keyin, kəriqan waqtida yazəqan. Xunga bəzi etiqadsız adəmlər məshirə kılıp: «Bu kəri adəm bu wəqələrnıng həmmisini kandaq esigə kəltürəlydu» dəp gumanini bildüridu. Tərcimanlardan biri bir kətim səksən yaxkə kirgən bir professorning «Yuhanna» toqruluk leksiye oquəqanlıqini, xundakla dəl xu məsilini tiləqə aləqanlıqini əsləydu. U professor 80 yaxkə kirgən bolup, ottura məktəpning birinqi yilliktiki sawəkdaxlirining isimlikini yoklimidiki tərtip boyıqə həmmisini yadlap bərgən andin: — «Mən 80 yaxkə kirgən bolsammu, xundak uxkak-qūxxək ixlarnı esimdin qıqarmıqan yərdə, rosul Yuhannaning öz həyatini mutlək əzgətkən, əzini Hudaning padıxahlıqıqə elip barəqan muxundak küqlük wəqələrnı esidə tutuxini əjəblinərlik ix həsablıqili bolamdu? Uning üstigə, Yuhanna əzi biz üqün Məsihnıng «**Yardəmqi, yəni Muqəddəs Roh, silərgə həmmini əgıtidu həm Mening eytkən həmmə səzırimni esinglarəqə kəltürıdu**» degən wədisini hatiriləydu» — dedi.

Məzmun: —

1. Əysa Məsih — Hudaning Kalamıdur (1:1-18)
2. Yəhya pəyoqəmbərnıng Əysaqə guwahlık berixi (1:19-34)
3. Əysaning dəsəlpki muhlisliri (1:35-51)
4. Əysaning «yəttə məjizilik alamət»i (2-11-bablar)
5. Əysaning bu dunyadiki həyatining ahirkı həptisi. Ahirkı ahxamdiki səhbət (12-17-bablar)
6. Əysaning tutuluxi, sorakka tartilixi, əlüxi, dəpnə kılınixi (18-19-bablar)
7. Əysaning tirilixi wə muhlislirıqə kərinüxi (20-21-bablar)

Yuhanna

«Yuhanna bayan qilogan hux hawər» Əysa Məsihning əyni salahiyiti — «Hudaning Kalami»dur

1¹ Mukəddəmdə «Kalam» bar idi; Kalam Huda bilən billə idi həm Kalam Huda idi..² U mukəddəmdə Huda bilən billə idi..³ U arkilik barlik məwjudatlar yaritildi wə barlik yaritiloqlarining heqbiri uningsiz yaritiloqlan əməs..⁴ Uningda həyatlik bar idi wə xu həyatlik insanlarğa nur elip kəldi..⁵ Wə nur qarangoqluqta parlaydu wə qarangoqluq bolsa nurni heq besip qüxəligen əməs..

⁶ Bir adəm Hudadin kəldi. Uning ismi Yəhya idi..⁷ U guwahlik berix üqün, yəni həmmə insan əzi arkilik ixəndurulsun, dəp nuroğa guwahqi boluxğa kəlgənidi..⁸ Yəhyaning əzi xu nur əməs, bəlkə pəkət xu nuroğa guwahlik berixkə kəlgənidi.

⁹ Həkiqi nur, yəni pütkül insanni yorutquqi nur dunyağa keliwatkanidi..¹⁰ U dunyada bologan wə dunya u arkilik barlikğa kəltürülgen bolsimu, lekin dunya uni tonumidi..¹¹ U əziningkilərgə kəlgən bolsimu, biraq uni öz həlki qəbul kilmidi..¹² Xundaqtimu, u əzini qəbul qiloganlar, yəni öz namioğa etiqad qiloganlarning həmmisigə Hudaning pərzənti bolux həkukini ata kildi..¹³ Uni qəbul qilogan muxular ya qəndin, ya ətlərdin, ya insan iradisidin əməs, bəlkə Hudadin tərəlgen bolidu..

1:1 «Mukəddəmdə» — baxğa bir ipadilini «həmmidin burun» («aləm yaritilixtin burunla») Kalam (allıqan) bar idi.. «Kalam» — «səz», xundaqla «Hudaning səzi» dēgen mənədə bolup, əysaning bir namidur; kərsitidoqlan mənisi intayin qongkurdur. «qoxumqə səz»imizni kərtüğ. «Kalam Huda bilən billə idi...» — Muxu yərdiki «bilən billə» dēgen grek tilida yənə «intayin yəkin munasiwəttə», («Hudağa) qarap uni səyidoqlan» dēgen mənənimu puritidu. «həm Kalam Huda idi» — bu muhim bayan kalamning Hudaliki təbiətini kərsitidu.

1:1 Pənd. 8:22; Kol. 1:17; 1Yuhə. 1:1, 2.

1:2 Yh. 17:5.

1:3 «U arkilik barlik məwjudatlar yaritildi wə barlik yaritiloqlarining heqbiri uningsiz yaritiloqlan əməs» — bu yərdə kəzdə tutuloqlini Kalam əzi heq yaritiloqlan əməs, bəlkə əzəldin Huda bilən billə məwjut ikənlikidur. «Yaritiloqlan» grek tilida, muxu yərdə «barlikğa kəltürülgen» «wujudğa kəltürülgen» dēgen səz bilən ipadilini. Xuningdək baxğa hil ipadilini: — «Həmmə nərsə uning wasitisi bilən boldi wə bologan nərslərdin heq biri uningsiz bolmıdı».

1:3 Yar. 1:3; Zəb. 33:6; Əf. 3:9; Kol. 1:16; İbr. 1:2.

1:4 «xu həyatlik insanlarğa nur elip kəldi» — yaqi «xu həyatlik insanlarning nuri idi».

1:4 Yh. 5:26; 8:12; 9:5; 12:46; 1Yuhə. 1:5; 2:8-11; 5:11.

1:5 «qarangoqluq bolsa nurni heq besip qüxəligen əməs» — muxu səz ikki bislik səz bolup, yəni «qarangoqluq bolsa nurni heq qüxəngən əməs» yaqi «qarangoqluq bolsa nurni qəbul qilogan əməs» dēgənnimu bildüridu.

1:5 Yh. 3:19.

1:6 «Bir adəm Hudadin kəldi» — grek tilida «Bir adəm Hudadin əwətildi». «Uning ismi Yəhya idi» — Yəhya pəyoqləmbərni kərsitidu. «Yəhya» dēgen isim grek tilida həm ibraniy tilida «Yuhanna» — «Pərwərdigarning mehir-xəpkiti» dēgen mənini bildüridu.

1:6 Mal. 3:1; Mat. 3:1; Mar. 1:2, 4; Luka 3:3; 7:27; Yh. 1:33.

1:9 «Həkiqi nur, yəni pütkül insanni yorutquqi nur dunyağa keliwatkanidi» — «keliwatkanidi» dēgənni qandaql yol bilən qüxəngili bolidu? Bizningqə, bu bir joryanni kərsitidu — yəni bəlkim əwwal Məryəmning bəliyatkusioğa pəyda bolup, tuqulup andin Yəhya pəyoqləmbərning əziğə bologan guwahliki bilən əzining hizmitikə kirix jəyani arkilik «keliwatatti». Baxğa birhil tərjimisi «Bu bolsa dunyağa keldidoqlan hərbi insanni yorutidoqlan həkiqi nurdur».

1:9 Yh. 8:12; 9:5; 12:46.

1:10 İbr. 1:2; 11:3.

1:11 «U əziningkilərgə kəlgən bolsimu, biraq uni öz həlki qəbul kilmidi» — «əziningkilər» dēgənlik aləm wə uningda bar bologan nərslərləning həmmisini kərsitidu. Həmmisi Məsihningkidur, qünki Huda aləmnin həmmisini u arkilik yaratkanidi, xundaqla uning baxxuruxioğa tapxuroqlanidi. «öz həlki» — İsrail həlki, yəni Yəhudiylar həlki, grek tilida «əzidikilər» bilən ipadilini.

1:12 Yəx. 56:5; Rim. 8:15; Gal. 3:26; 2Pet. 1:4; 1Yuhə. 3:1.

1:13 «Uni qəbul qilogan muxular ya qəndin, ya ətlərdin, ya insan iradisidin əməs, bəlkə Hudadin tərəlgen bolidu» — (1) «qəndin ... tərəlgen əməs» (grek tilida «qənlərdin əməs») — demək, məlum bir millətin bologanlikidin əməs. Məsələn, bəzi adəmlər: «Mən Huda alahidə tallioqlan həlq bologan Yəhudiylərdin (yaqi «kahin ailisi» qatarlıqlərdin) bolojaqla

¹⁴ Kalam insan boldi ҳам arimizda makanlaxti wə biz uning xan-xəripigə qariduk; u xan-xərap bolsa, Atining yenidin kəlgən, mehır-xəpkət wə həqiqətkə tolojan birdinbir yegana Ooqliningkidur..¹⁵ (Yəhya uningə guwahlik berip: — Mana, mən silərgə: «Məndin keyin kəlgüqi məndin üstündür, qünki u mən dunyaoğa kelixtin burunla boləjanidi» deginim dəl muxu kixidur! — dəp jar kildi).¹⁶ Qünki həmmimiz uningdiki tolup taxkanlardin iltipət üstigə iltipət alduk..

¹⁷ Qünki Təwrat kanuni Musa pəyoğəmbər arkilik yətküzülgənidi; lekin mehır-xəpkət wə həqiqət Əysa Məsih arkilik yətküzüldi..¹⁸ Hudani heqkim kərüp bakkan əməs; biraq Atining kuqikida turoquqi, yəni birdinbir Ooql Uni ayan kildi..

Yəhya pəyoğəmbərnin guwahlik

Mat. 3:1-12; Mar. 1:2-8; Luğa 3:15-17

¹⁹ Yerusalemdiki Yəhudiylar Yəhyadin «Sən kimsən?» dəp sürüxtə kəlixkə kahınlar bilən Lawiy-larni uning yenioğa əwətkəndə, uning ularoğa jawabən bərgən guwahlikı mundak idi..

²⁰ U etirap kəlip, heq ikkilənməy: — «Mən Məsih əməsmən» — dəp enik etirap kildi..

²¹ Ular uningdin:

— Undakta əzüng kim bolisən? Ilyas pəyoğəmbərmusən? — dəp soridi.

Hudaning pərzəntimən» dəp hata oylaydu («Ros.» 17:26ni kəring).

—(2) «ətlardin ... tərəlğən əməs» — bizningqə bu ibarə insanning öz tirixix-tirmixixlinini kərsitidu. Məsilan kəp adəmlər: «Mən Hudaning Musa pəyoğəmbərgə qüxürgən kanunioğa əməl kəlixkə tirixip, Hudaning pərzənti bolimən» dəp hata oylaydu. «rimliklaroğa»diki «kirix sez»imizdiki «ətlər» toquruluk izahatimizni kəring.

—(3) «insanning (grek tilida «ərkək insan»ning) həhixidin ... tərəlğən əməs» — demək, hərkəndək bir insan (məyli pəyoğəmbər, məyli kahin məyli jamaəttiki birərərbab boluxidin kət'iyəzər), baxkə bir insanni Hudaning pərzənti kəiləmaydu. Uningdin baxkə, heqkim «öz iradəsi bilən» əzini Hudaning pərzənti kəiləmaydu.

—(4) «Hudadin tərəlix», yəni «kayta tuqulux» toquruluk 3:1-22-əyətini kəring.

1:14 «Kalam insan boldi» — «insan» muxu yərdə «ət igisi» yaki «tən» bilən ipadiliniidu. «Kalam insan boldi həm arimizda makanlaxti» — grek tilida «Kalam tən (ət) boldi wə arimizda qədər tiktı». «Qədər» değən söz muxu yərdə xübhəsisizki, Əysaning insannların arisida hazır boluxi Musa pəyoğəmbərnin dəwridə Huda Əzining «mukəddəs qədər»ida turup, Əz həlki arisida hazır boləjiniyoğa ohxax ikənlikini kərsitidu. «biz uning xan-xəripigə qariduk; u xan-xərap bolsa, Atining yenidin kəlgən, mehır-xəpkət wə həqiqətkə tolojan birdinbir yegana ooqliningkidur» — «Ata» muxu yərdə Huda'Atini kərsitidu, əlwəttə.

1:14 Yəx. 7:14; Mat. 1:16; 17:2; Luğa 1:31; 2:7; Kol. 1:19; 2:9; 2Pet. 1:17.

1:15 «Məndin keyin kəlgüqi məndin üstündür, qünki u mən dunyaoğa kelixtin burunla boləjanidi» — demisəkmə, Yəhya pəyoğəmbər Əysa Məsihdin altə ay burun tuqulojan («Luğa» 1:26-45ni kəring); lekin Məsih «uning boləjiniidin ilgiri boləjan».

1:15 Mat. 3:11; Mar. 1:7; Luğa 3:16; Yh. 1:26,30.

1:16 «həmmimiz uningdiki tolup taxkanliridin iltipət üstigə iltipət alduk» — mənisi bəlkim «uningdiki tolup taxkan mehır-xəpkət wə həqiqətin iltipət üstigə iltipət alduk» değənliktur. 17-əyətini kəring. «İltipət üstigə iltipət» değən ibarə Musaning «Mis.» 33:3də eytkən səzidin elinojan.

1:16 Kol. 2:10.

1:17 «mehır-xəpkət wə həqiqət Əysa Məsih arkilik yətküzüldi» — «Məsih» bolsa pəyoğəmbərlərnin aldin eytixiqə, Huda tərəpidin əwətilgən, həman bir küni kəlip mənggü həkümranlik kəlidiojan Padixahni wə Kutkuzoquqi-Nijatkarini kərsitidu. «Təbirlər»ni kəringlar.

1:17 Mis. 20:1.

1:18 «Atining kuqikida turoquqi, yəni birdinbir Ooql Uni ayan kildi» — bəzi kona kəqürmilərdə «Atining kuqikida turoquqi, yəni Əz birdinbir Huda boləquqi Uni ayan kildi» deyiliidu. Bu ikki wariyantinin əməliyətə qong pərki yox (1:1-4ni kəring. «Hudaning Ooqlı»da nemila bolmisun hudalik təbiiti bardur.

1:18 Mis. 33:20; Kan. 4:12; Mat. 11:27; Yh. 6:46; 1Tim. 6:16; 1Yuha. 4:12.

1:19 «Yerusalemdiki Yəhudiylar» — bəlkim Yəhudiyların aqsakalliri wə mətiwərliri kərsitidu. «Sən kimsən?» — bu soalning «Sən əzüng toquruluk nəmə dəysən? Pəyoğəmbərmusan yaki Huda əwətidiojan Məsih-kutkuzoquqimusan» değəndək iğki mənisı bar idi. Ləkin ular uning bərgən jawabioğa ixinixkə təyyar əməs idi. Məsilan, «Mat.» 21:25-27ni kəring.

«kahınlar bilən Lawiylar» — «kahınlar» ibadəthanida kurbənlük hizmətinini kəiloquqlar idi; «Lawiylar» («Lawiy» kəbilisidin boləjanlır) kahınlaroğa Yərdəmqi rəlda idi. «Təbirlər»ni kəring.

1:19 Yh. 5:33.

1:20 «U etirap kəlip, heq ikkilənməy... dəp enik etirap kildi» — «heq ikkilənməy» grek tilida «inkar kəlməy» değən söz bilən ipadiliniidu.

1:20 Yh. 3:28; Ros. 13:25.

«Yuhanna»

— Yak, mən u əməsmən, — dedi u.

— Əmisə, sən həliki pəyoqəmbərmusən? — dəp soridi ular.

U yənə: — Yak! — dedi.

²² Xunga ular uningdin:

— Undakta, sən zadi kim bolisən? Bizni əwətkənlərgə jawab beriximiz üqün, bizgə eytkin, əzüng toqruluk nemə dəysən? — dəp soridi.

²³ Yəhya mundaq jawab bərdi:

— Yəxaya pəyoqəmbər burun eytkəndək, qəldə «Rəbning yolini tüz kilinglar» dəp towlaydioqan awazdurmən!

²⁴⁻²⁵ Əmdi Yerusalemdin əwətilgənlər Pərisiylərdin idi. Ular yənə Yəhyadin:

— Sən ya Məsih, ya İlyas yaki həliki pəyoqəmbər bolmisang, nemə dəp kixilərnə suqə qəmüldürisən? — dəp soridi.

²⁶ Yəhya ularqə mundaq dəp jawab bərdi:

— Mən kixilərnə suqıla qəmüldürimən, lekin aranglarda turoquqi silər tonumioqan birsi bar; ²⁷ u məndin keyin kəlgüqi bolup, mən hətta uning kəxining booquqini yexixkimu layiq əməsmən!

²⁸ Bu iqlar İordan dəryasining xərkıy kətidiki Bəyt-Aniya yezisida, yəni Yəhya pəyoqəmbər kixilərnə suqə qəmüldürüwatqan yərdə yüz bərgənidi.

Hudaning kəzisi

²⁹ Ətisi, Yəhya Əysaning əzigə kərap keliwatkanlıqini kərup mundaq dedi:

— Mana, pütkül dunyaning gunahlırini elip taxlaydioqan Hudaning kəzisi! ³⁰ Mana, mən silərgə: «Məndin keyin kəlgüqi birsi bar, u məndin üstündur, qünki u mən dunyada boluxtin burunla boləjanidi» deginim dəl muxu kixidur! ³¹ Mən burun uni bilmisəmmu, lekin uni İsrailəqə ayan bolsun dəp, kixilərnə suqə qəmüldürgili kəldim.

³² Yəhya yənə guwahlık berip mundaq dedi:

— Mən Rohning pahtək həlitudə asmandin qüxüp, uning üstigə kənoqanlıqini kərdüm.

1:21 «sən həliki pəyoqəmbərmusən?» — bu soal Musa pəyoqəmbər aldin'ala eytkən, əzining ornini basidioqan, xundakla əzidin yukiri turoqan pəyoqəmbərnə kərsitidu («Kən.» 18:15-22). Əməliyətə bolsa, Musaning «xu pəyoqəmbər» toqruluk bəxariti Məsihning əzidə əməlgə axuruldi.

1:23 «Yəxaya pəyoqəmbər burun eytkəndək, qəldə «Rəbning yolini tüz kilinglar» dəp towlaydioqan awazdurmən!» — Yəxaya əz kitabidiki 40:3-ayətə bəyan kıləqan «Pərwədigarning yoli» yaki «Rəbning yoli» bolsa, Kutkuzəuqi-Məsihning yolini kərsitidu. Demək, Yəhyaning hizmiti Rəb Əysa üqün towa kılıdioqan həlkni təyyarlastin ibarət idi. U hətta kəmtərlik bilən əzi toqruluk «Mən pəyoqəmbər» deməydu, «Mən nəhayiti bir awazmən, halas» dəydu.

1:23 Yəx. 40:3; Mat. 3:3; Mar. 1:3; Lükə 3:4.

1:24-25 «Yerusalemdin əwətilgənlər Pərisiylərdin idi» — «Pərisiylər» Yəhudi diniqə təwə boləqan, Təwrat tüzümlirigə kattik riayə kılıxka tırxidioqan məzhəptiki kixilər. «nemə dəp kixilərnə suqə qəmüldürisən?» — Yəhudi həlkining arisidiki «Rəbbilər» (ustazlar) heli burun mundaq bir adət bekitkənki, əgər bəxka millətlər («yat əllər»)din boləqanlar «Təwrat-Zəbur etiqadi»ni qəbul kıləy desə, əwwal hətnə kılınıxi, andin birhəl «suqə qəmüldürüx» qəbul kılıxi kərek idi. Ləkin həzir «suqə qəmüldürüx» qəbul kılıxi kərek boləqanlar butpərəs «yat əllər» əməs, bəlkı əzliri qəbul kılıxi kərak!

—Yəhya pəyoqəmbər yürüzgən «suqə qəmüldürüx» kixilərnə öz gunahlırioqə boləqan ikrar-towisini, xundakla Kutkuzəuqi-Məsihning kəlixigə boləqan etiqadini ipadiləx yoli idi (məsilən, «Mat.» 3:2-12ni kərtüng).

1:24-25 Kən. 18:18.

1:26 Mat. 3:11; Mar. 1:7; Lükə 3:16; Ros. 1:5; 11:16; 19:4.

1:29 «pütkül dunyaning gunahlırini elip taxlaydioqan...» — grek tilidə «pütkül dunyaning gunahını elip taxlaydioqan ...». «pütkül dunyaning gunahlırini elip taxlaydioqan Hudaning kəzisi!» — Təwratiki kurbənləklər Məsih bilən ahirlixidu, qünki u əng ahirkı «kurbənləklə kəza»dur. Bu toqruluk «Yar.» 22:7-8, «Mis.» 12:1-3, «Yəx.» 53:7 wə Təwratiki bəxka yərlərdə bəxarət berilgən.

1:29 Yəx. 53:5, 7; Yh. 1:36.

1:30 «Məndin keyin kəlgüqi birsi bar, u məndin üstündur, qünki u mən dunyada boluxtin burunla boləjanidi» — demisəmmu, Yəhya pəyoqəmbər Əysa Məsihdin altə ay burun tuquloqan («Lükə» 1:26-45ni kərtüng); ləkin Məsih «uning boləjiniyin ilgiri boləqan».

1:32 «Mən Rohning pahtək həlitudə asmandin qüxüp, uning üstigə kənoqanlıqini kərdüm» — «Roh» — Hudaning Məkəddəs Rohı.

1:32 Mat. 3:16; Mar. 1:10; Lükə 3:22.

«Yuhanna»

³³ Mən əslidə uni bilmigənədim; lakin meni kixilərnı suqə qəməldürüxkə Əwətküqi manga: «Sən Rohning qüxüp, kimning üstigə qənojanlıqını kərsəng, u kixilərnı Mukəddəs Rohkə qəməldürgüqi bolidu!» degənidi. ³⁴ Mən dərwəkə xu ixni kərdüm, xunga uning həqiqətən Hudaning Oqlı ikənlikigə guwahlik bərdim!.

Əysaning dəslepki muhlisliri

³⁵ Ətisi, Yəhya ikki muhlisi bilən yənə xu yərdə turatti. ³⁶ U u yərdin mengip ketiwatqan Əysani kərüp:

— Qaranglar! Hudaning qozisi! — dedi. ³⁷ Uning bu sözini angliqan ikki muhlis Əysaning kəynidin mengixti. ³⁸ Əysa kəynigə burulup, ularning əgixip keliwatqinini kərüp ulardin: — Nəmə izdəysilər? — dəp soridi.

Ular:

— Rabbi (bu ibraniyəqə söz bolup, «ustaz» degən mənida), kəyərdə turisən? — dedi.

³⁹ — Berip kərünglar, — dedi u. Xuning bilən, ular berip uning kəyərdə turidijanlıqını kərđi wə u küni uning bilən billə turdi (bu wəkit xu künning oninqi saiti idi)..

⁴⁰ Yəhya pəyoqəmbərnıng yukiriki sözini anglap, Əysaning kəynidin mangojan ikkiylənnıng biri Simon Petrusning inisi Andriyas idi. ⁴¹ Andriyas awwal əz akisi Simonni tepip, uningqə:

— Biz «Məsih»ni taptuq! — dedi («Məsih» ibraniyəqə söz bolup, grek tilida «Hristos» dəp tərjimə kilinidu). ⁴² wə akisini Əysaning aldiqə elip bardi. Əysa uningqə qarap:

Sən Yunusning oqlı Simon; buningdin keyin «Kifas» dəp atilisən, — dedi (məni «tax»tur)..

Filip wə Nataniyəlnıng qəkırtilixi

⁴³ Ətisi, Əysa Galiliyə əlkisigə yol almakqi idi. U Filipni tepip, uningqə:

— Manga əgixip mang! — dedi ⁴⁴ (Filip Bəyt-Saidalıq bolup, Andriyas bilən Petrusning yurtdixi idi). ⁴⁵ Filip Nataniyəlnı tepip, uningqə:

— Musa pəyoqəmbər Təwratta wə baxkə pəyoqəmbərlərmu yazmilirida bexarət kılıp yazqan zatni taptuq. U bolsa Yüsüpning oqlı Nasarətlik Əysa ikən! — dedi..

⁴⁶ Birəq Nataniyəl:

— Nasarət degən jaydin yaxxi birnemə qıqamdu?! — dedi.

Kelip kərüp bak! — dedi Filip.

1:33 meni kixilərnı suqə qəməldürüxkə Əwətküqi — «Yəhyani suqə qəməldürüxkə Əwətküqi» — Hudadır. «Sən Rohning qüxüp, kimning üstigə qənojanlıqını kərsəng,...» — «Roh» — Hudaning Mukəddəs Rohi. «Sən Rohning qüxüp, kimning üstigə qənojanlıqını kərsəng, u kixilərnı Mukəddəs Rohkə qəməldürgüqi bolidu!» — Yəhyaning muxu guwahliki Məsihni kərđidu; qünki Məsih Mukəddəs Rohini təküxi bilən nıjat elip kelidijan «yengi əhdə»ni tüzgüqidur («Yər.» 31:31-34, «Əz.» 36:25-27, «Yəx.» 32:15-20 wə baxkılar).

1:34 «Hudaning Oqlı» — bu nam hərgizmu Huda bilən Əysa otturısidi ki jismani yəhəttiki ata-balilik munasiwətni əməs, bəli rohiy yəhəttiki munasiwətni bildüridu. «Təbirlər»nimu kərüng.

«Hudaning Oqlı» bəzi kona qəqürülmilərdə «Hudaning talliojini» deyilidu.

1:36 Yəx. 53:7; Yh. 1:29; Ros. 8:32

1:39 «oninqi saət» — Yuhanna bayanida «Rim wəkiti»ni ixlitidu (buningqə ispat bar). Xunga bu wəkit ətəgen saət on bolsa kərək.

1:41 ««Məsih» ibraniyəqə söz bolup, grek tilida «hristos» dəp tərjimə kilinidu» — «Hristos» dərwəkə grek tilida «məsih kilinojan», «may sürülən» degən mənida. Keyin, dunyawı etiqadqi jamaətnıng bəzlıri Əysani «Əysa Məsih», baxkə bəziliri (grek tilidiki tələppuzqə əgixip) «Yəysus Hristos» dəydu. Yəhudıy etiqadqılar: «Yəxua Mexiyah» dəydu.

1:42 «Sən Yunusning oqlı Simon» — «Yunus» grek tilida «Yonah». Bəzi kona qəqürülmilərdə «Yuhanna» xəklidə kərđilidu. «keyin «Kifas» dəp atilisən» — «Kifas» ibraniyəqə söz bolup, grek tilida «Petrus» dəp tərjimə kilinidu; lakin «Kifas» ibraniy tilida hər türlü taxni bildüridu, «Petros» grek tilida hərhil kikiq taxni bildüridu.

1:42 Mat. 16:18.

1:44 Yh. 12:21.

1:45 «Filip Nataniyəlnı tepip,...» — «Nataniyəl» Injildiki baxkə bayanlarda «Bartolomay» (Tolmayning oqlı) dəp elinidu.

1:45 Yər. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:18; 2Sam. 7:12; Yəx. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10, 11; 53:1-12; Yər. 23:5; 33:14; Əz. 34:23; Dan. 9:24; Zək. 6:12; 9:9.

⁴⁷ Əysa Nataniyəlni özining aldiqə keliwatkanlığını kərüp, u toqruluk:

— Mana, iqidə kılqə hıylə-mikrisi yox həkikiy bir İsraillik! — dedi.

⁴⁸ Nataniyə: — Meni kəyerimdin bilding? — dəp soridi.

Əysa uningqə jawab berip: — Filip seni qakirixtin awwal, sening ənjür dərihining tüwidə olturqanlığingni kərgənidi, — dedi.

⁴⁹ Nataniyəl jawabən: — Ustaz, sən Hudaning Oqlı, İsraillik Padixahisən! — dedi.

⁵⁰ Əysa uningqə jawabən:

— Seni ənjür dərihining tüwidə kərgənlikimni eytkanlığim üqün ixiniwatamsən? Buningdinmu qong ixlarni kərisən! — dedi ⁵¹ wə yənə:

— Bərək, bərək silərgə eytip qoyayki, silər asmanlar eqilip, Hudaning pərixtilirining İnsan'oqlıning üstidin qikip-quxüp yüridioqanlığını kərisilər! — dedi.

Kana yezisidiki toy ziyafiti

² ¹ Üqinqi küni, Galiliyədiki Kana yezisida bir toy boldi. Əysaning anisi Məryəm u yərdə idi ² həm Əysa wə uning muhlisirimu toyoqə təkliq kılinoqanidi.

³ Toyda xarab tügəp qaloqanda, Əysaning anisi uningqə:

— Ularning xarablırı tügəp qaptu, — dedi.

⁴ Əysa uningqə: — Hanim, mening sən bilən nemə karim? Mening waqti-saitim tehi kəlmidi, — dedi.

⁵ Anisi qakarlarqə:

— U silərgə nemə kıl desə, xuni qilinglar, — dedi.

⁶ Əmdi xu yərdə Yəhudiylarning taharət aditi boyiqə ixlitilidioqan, hər birigə ikki-üq tungdin su siqıdidoqan altə tax küp qoyuloqanidi.

⁷ Əysa qakarlarqə:

— Küplərgə su toldurunglar, — dedi.

Ular küplərnı aqziqıyqə tolduruxti. ⁸ Andin u ularqə yənə:

— Əmdi buningdin usup toy baxqurıyqıyqə beringlar, — dedi.

1:49 «Ustaz» — grek tilida «rabbi».

1:51 «İnsan'oqlı» — Mükəddəs yazmilarda (Təwratta) «İnsan'oqlı» degen ibarə aldın eytiloqan, dunyani kutkuzuzqə kelidioqan «Məsih»ni kərsətkənidi (məsilən, «Dan.» 7:13-14). Təwrət-Zəbur boyiqə, bu əwətilgüqining Hudaning küq-kudriti wə xan-xərip bilən ərxin quxüp, pütkül insanlarnı mənggü baxquridioqanlığı aldın eytiloqan. Uningdin muhimi, bizningqə, Əysa Məsihning bu namni əzi həkikdə kəp ixlitixi özining toluq insan ikənlikini, insaniyə bilən bir ikənlikini təktiləx üqün idi. Qünki ərx tərpidin eytkanda əjayib ix xuki, gərqə u əzəldin «Hudaning Oqlı» bolqan bolsimu, u hazır yənə «insanning oqlı»mu idi. «Təbirlər»ni kəring. «silər asmanlar eqilip, Hudaning pərixtilirining İnsan'oqlıning üstidin qikip-quxüp yüridioqanlığını kərisilər!» — muxu yərdə bizningqə Məsih «Yar.» 28:12ni kəzdə tutidu. Həzriti Yaqup əlamətlik bir qünxi kərgən. Quxtə u yər üstidə turup asmanqə yetidioqan bir pələmpəyni kərgən, pərixtilər uning üstidin «qikip-quxüp turatti». Demək, Əysa Məsih əzi dəl xu «asmanqə yetidioqan pələmpəy»dur.

1:51 Yar. 28:12.

2:3 «Ularning xarablırı tügəp qaptu» — muxundak ix toy igisini qongkur hijalətkə qoyupla qalmay, gahı əhwallarda kiz tərəptikilər yigit tərəptikilərnı üstidin dəwa kılıxi mumkin idi.

2:4 «Hanim, mening sən bilən nemə karim?» — Məsihning bu sözi bizni həyrən qalduruxi mumkin. Nemixqə Əysa öz anisioqə xundak gəp kildu?

—Məryəm öz oqlıning Məsih ikənlikini bilətti. Lekin u bəlkim: «Bu mening oqlum, mən uning anisi, qokum mening təlipimni orunlixı kərək» dəp oylixı mumkin idi. Lekin Hudaning padixahlığı iqidə bizning Hudaning məlum adımı bilən bolqan birər «jismaniy münasiwətnıng heqkəndak inawiti yoxtur; pəkət Hudaning Məsihdə bolqan məhri-xəpkitigə iman-ixəq baqlisak, andin uningdin birər nərsə tələp kılıxqə bolidu. Məryəmnıng hapa bolmaslıqı wə 5-ayəttiki imanlık səzlərnı eytxi uning bu muhim nuqtini obdan qünxinip yətkənlikini ispatlaydu. «Mening waqti-saitim tehi kəlmidi» — «mening waqti-saitim» degen ibarə ədəttə Məsihning əlümi, tirilixi wə asmanqə kətürülüşini kərsitidu. Kəzdə tutuloqini Əysaning bu ixlər arqılıq «uluqlanduruluxı»dur — 12:23, 27, 28, 31ni kəring. Xunga muxu yərdə bəlkim «mən axkərə kılindioqan waqit tehi kəlmidi» degendək mənədə boluxı mumkin. «Yh.» 4:21, 23, 5:25, 28, 29, 7:30, 8:20, 12:23, 27, 28, 31, 13:31, 16:26, 17:1ni kəring.

2:6 «İkki-üq tung» — grek tilida «ikki-üq «metret»». Hər bir küpkə 80-100 litr su siqıdu, jəmiy 480-720 litr su bar idi.

Ular uni apirip bərdi.

⁹ Toy baxquruquxi xarabka aylandurulojan sudin tetip kergəndə (u uning kəyərdin kəltürülənlikini bilmidi, əmma buni su toxuəjan qakarlar bilətti) toy baxquruquxi toyi boluwatkan yigitni qakirip, ¹⁰ uningəja:

— Hərbir toy kəluquxi yahxi xarabni toyning bexida kuyidu, andin mehmanlar kənoquqə iqukəndin keyin, naqirini kuyidu. Əjəba, sən yahxi xarabni muxu qəoqkiqə saklapsən! — dedi.

¹¹ Bu bolsa, Əysa kərsətkən məjizilik əlamətlərinin dəsləpkisi bolup, Galiliyənin Kana yezisida kərsitilənidi. Buning bilən u əzining xan-xəripini ayan kildi, wə uning muhlisliri uningəja etiqad kildi. ¹² Bu ixtin keyin u, anisi, iniliri wə muhlisliri bilən Kəpərnəhum xəhərigə quxup, u yərdə birnəqqə kün turdi.

Soda-setik kəluquqlarning ibadəthanidin kəoqlinixi

Mat. 21:12-13; Mar. 11:15-17; Luqa 19:45-46

¹³ Yəhudiyların «ətup ketix heyti»əja yəkin kəlojanda, Əysa Yerusaleməja bardi. ¹⁴ U ibadəthana həylilirida kala, kəy wə kəptər-pahtək satkuquqlarını həm u yərdə olturojan pul tegixküqilərnı kərdi. ¹⁵ U tanidin kəmqə yasap, ularınin həmmisini kəy-kəliliri bilən kəoxup ibadəthanidin həydəp qikardi. Pul tegixküqilərnin pullirini qeqip, xirəlririni ərüwətti ¹⁶ wə pahtək-kəptər satkuquqlarəja:

— Bu nərsilərnı bu yərdin elip ketix! Atamning əyini soda-setik əyi kəliximalma! — dedi.

¹⁷ Buni kərgən muhlisliri Zəburda mundaq pütülginini esigə elixti:

«Səning məkəddəs əyünggə boləjan otluq muhəbbitim əzümni qulojıwaldi!»..

¹⁸ Xuning bilən Yəhudiylar u ixlarəja inkas bildürüp uningdin:

— Bundaq ixlarnı kəlojanikənsən, kəni, bizgə nemə məjizilik əlamətnı kərsitip berisən?! — dəp soridi..

¹⁹ Əysa ularəja jawab berip:

— Uxbu ibadəthanini quwuətsənglar, mən üç kün iqudə uni yəngiwaxtin kərup qikimən, — dedi..

²⁰ Xuning bilən bu Yəhudiylar yənə uningəja:

2:11 «Bu bolsa, Əysa kərsətkən məjizilik əlamətlərinin dəsləpkisi bolup,...» — «Yuhanna»da əlahidə hatiriləngən «məjizilik əlamət» yəki «məjizilik bəlgə»lər jəmiy yəttə bolup, hərbi Əysa Məsihnin həkikiy səlahiyyətidin bir təripini kərsitidəjan məjizidur. «Buning bilən u əzining xan-xəripini ayan kildi, wə uning muhlisliri uningəja etiqad kildi» — «uning muhlisliri uningəja etiqad kildi» deyilgini bilən, keyinki nuroqun ixlar muhlislərnin bu etiqadının muqim əməs, bəlki intayin nəzuk ikənlikini ispatlaydu, əlwəttə.

2:13 «ətup ketix heyti» — («pasha» heyti) — bu Yəhudiyların Musa pəyoqəmbərnin yətkəlixı arqılıq əzlririnin Misirdiki kulluk həyatidin kutulojan künini hatiriləx heyti bolup, əyni wəqıttə Yəhudiyların ərlərnin həmmisi Yerusaleməja berip, ibadəthanida kurbənlıqlirini soyup, heytnı xu yərdə ətüzüxi kərak idi. «Mis.» 12-babnı kərug.

2:14 «ibadəthana» — pəkət Yerusalemdiki məkəddəs ibadəthanini kərsitidu. Bu ibadəthanini Sulayman padixah birinqi bolup miladiyədin ilgiri 950-yılı kurojanidi; andin Yəhudiylar Pars imperiyası təripidin sürgün boluxidin kəytip kəlgəndə, yəni miladiyədin ilgiri 520-yılı kəyta kurojanidi. Bu ibadəthanini Hərod padixah burunkidinnı həywətlilik kəlip kərup qikkanıdi. Hudanınin əmri boyıqə, pəkət Yerusalemdiki bu ibadəthanidila kurbənlıq kəlixkə bolatti. «kala, kəy wə kəptər-pahtək» — ularnı kurbənlıqlər üçün satatti.

2:14 Mat. 21:12; Mar. 11:15; Luqa 19:45.

2:16 «Atamning əyini soda-setik əyi kəliximalma!» — «Zək.» 14:20-21ni kərug.

2:17 «səning məkəddəs əyünggə boləjan otluq muhəbbitim əzümni qulojıwaldi!» — «Zəb.» 69:9ni kərug.

2:17 Zəb. 69:9

2:18 Mat. 12:38; 16:1; Mar. 8:11; Luqa 11:29; Yh. 6:30.

2:19 «Uxbu ibadəthanini quwuətsənglar, mən üç kün iqudə uni yəngiwaxtin kərup qikimən» — Əysa eytkən bu əlamət u keyin eytkən «Yunus pəyoqəmbərdə kərtilgən əlamət-kəramət»kə ohxax bolup, əzining əlümi wə tirilixini kərsitidu (məsilən, «Mat.» 12:39ni kərug).

2:19 Mat. 26:61; 27:40; Mar. 14:58; 15:29.

«Yuhanna»

— Bu ibadethanini yasawatqili haziroqigə kirik altə yil boləjan tursa, sən uni qandaqsigə üq kündila qurup qikalaysən?! — dedi. ²¹ Həlbuki, uning «ibadethana» degini uning öz tenini kərsətkənidi. ²² Xunga, u ölümündin tirilgəndin keyin, muhlisliri uning bu deginini esigə aldi wə xundakla muqəddəs yazmildiki bu həqtiki bexarətkə həmdə Əysaning eytkən söziqə ixəndi. ²³ Ətup ketix həytida, nuroqun kixilər uning Yerusalemda kərsətkən möjizilik alamətlərni kərgən bolup, uning namioqə etiqad kilixti. ²⁴ Ləkin Əysa pütkül insanlarning qəlbining qandak ikənlikini bilgəqkə, əzini ularoqə tapxurmaytti. ²⁵ İnsan tooqrulux həqkimning uningə qəwəhlik berixining həjiti yok idi; qünki u insanlarning qəlbidə nemə bar ikənlikini əzi bilətti.

Qaytidin təriliş

3 ¹ Yəhudiylar kengəxmisiyining Pərisiylərdin boləjan Nikodim isimlik bir yolləbaxqisi bar idi. ² Bu adəm bir qeqisi Əysaning aldioqə kelip:

— Ustaz, sening Hudadin kəlgən təlim bərgüqi ikənlikingni bilimiz. Qünki Huda uning bilən billə bolmisa, həqkimning sən kərsətkən bu möjizilik alamətlərni kərsitixi qət'iy mumkin əməs, — dedi.

³ Əysa uningə qəwəbən:

— Bərhək, bərhək, mən sanga xuni eytip qəwəyki, həqkim yukiridin tuəqulmioqə, Hudaning padixahlıqini kərləməs! — dedi.

⁴ Nikodim:

— Adəm qerioqinida qandaqmu qaytidin tuəqulsun? Anisiyining qərsiqioqə qayta kirip tuəquluxi mumkinmu?! — dəp soridi.

⁵ Əysa mundaq qəwəb bərdi:

— Bərhək, bərhək, mən sanga xuni eytip qəwəyki, həm sudin, həm Rohtin tuəqulmioqə, həqkim Hudaning padixahlıqioqə kirləməs! ⁶ Əttin tuəquloqan bolsa əttur; rohtin tuəquloqan bolsa rohtur. ⁷ Sanga: «Yukiridin tuəquluxunglar kərək» deginimgə həyran kalma. ⁸ Xamal halioqan tərəpkə sokidu, sən uning awazini anglaysən, ləkin qəyərdin kelip, qəyərgə baridioqinini bilməysən. Rohtin tuəquloqan hər birimu xundaktur.

⁹ Nikodim yənə qəwəbən Əysaqə:

— Bu iqlar qandaqmu mumkin bolar? — dedi.

¹⁰ Əysa uningə qəwəbən mundaq dedi:

— «Sən İsraillning əlimasi turup, bunimu bilməmsən? ¹¹ Bərhək, bərhək, mən sanga xuni eytip qəwəyki, biz bilginimizni eytimiz wə kərginimizgə qəwəhlik berimiz, ləkin silər bizning

2:22 Luqa 24:8.

2:24 «Ləkin Əysa pütkül insanlarning qəlbining qandak ikənlikini bilgəqkə, əzini ularoqə tapxurmaytti» — bu bayandin «hux həwər»diki ahirkı məqsətni kərgili bolidu. Əysa Məsih insanlarəqə baht-bərikət əməs, bəlkı əzini ata kiliqni yaki «tapxurux»ni halaydu. Ləkin insan əzi tüptin əzgərtilmisə, tehi kona qunahiy təbiəttə bolsa, «əzini tapxurux» qət'iy mumkin bolmaytti. Hər bir insan rohta «qayta tuəquluxi» kərək — bu 3-babning qong temisidir.

2:25 1Sam. 16:7; 1Tar. 28:9; Zəb. 7:9; 103:14; Yər. 11:20; 17:10; 20:12; Yh. 6:64.

3:2 «Ustaz» — İbraniy tilida «Rabbi», «ustaz» degən mənida.

3:2 Yh. 7:50; 9:16, 33; 19:39; Ros. 10:38.

3:3 «həqkim yukiridin tuəqulmioqə, Hudaning padixahlıqini kərləməs!» — «yukiridin» degən söz grek tilida yənə «qaytidin» degənnimu bildüridu wə xübhəsiszki, muxu yərdə bu ikki mənini əz iqiğə alidu.

3:5 Tit. 3:5.

3:6 Rim. 8:5.

3:8 «Xamal halioqan tərəpkə sokidu, sən uning awazini anglaysən, ləkin qəyərdin kelip, qəyərgə baridioqinini bilməysən. Rohtin tuəquloqan hər birimu xundaktur» — grek tilida «xamal» wə «roht» birlə söz bilən ipadilididu.

— Əysaning bu ayəttiki küqlük səzlirini «qoxumqə söz»imizdə bir-birləp xərhləymiz.

3:10 «Sən İsraillning əlimasi» — bu söz bəlkim Nikodimning İsraill iqiğə səwiyisi əng yukiri Təwrat ustazi ikənlikini kərsitixi mumkin.

guvahlilikimizni qobul qilmaysilar...¹² Silerga zemindiki ixlarni eytsam ixanmigən yərdə, ərtiki ixlarni eytsam qandakmu ixinisilar? ¹³ Əzi ərtə bolup, ərtin qüxküqidin, yəni İnsan'oqlidin baxka heqkim ərxə qikmidi. ¹⁴ Musa qəldə tuq yilanni kətürgəndək, İnsan'oqlimu ohxaxla xundak egiz kətürülüxi kerək. ¹⁵ Xundak bolojanda, uningə etikad kiloqlanlarning həmmisi halak bolmay, mænggüllük həyatka erixələydu»...

¹⁶ Qünki Huda dunyadiki insanlarni xu kədər səyiduki, Əzining birdinbir yeganə Oqlini pida boluxka bərdi. Məksiti, uningə etikad kiloqlan hər birining halak bolmay, mænggüllük həyatka erixixi üqündur. ¹⁷ Huda Oqlini dunyadiki insanlarni gunahka bekitix üqün əməs, bəlki ularning u arkilik kutkuzuluxi üqün dunyaoqa əwətti. ¹⁸ Kimki uningə etikad kiloquqi bolsa, gunahka bekitilməydu; lekin etikad qilmiouqi bolsa allıqəqan gunahka bekitilgəndur; qünki u Hudaning yəkkə-yeganə Oqlining namioqa etikad qilmiogan. ¹⁹ Wə gunahka bekitix səwəbi mana xuki, nur dunyaoqa kalgan bolsimu, insanlar nurni əməs, bəlki qarəngövlükni yahxi kərdi; qünki ularning əməlliri rəzil idi. ²⁰ Qünki rəzillik kiloquqi hər biri nurni yaman kərüp wə əzining kiloqlan-ətkənlirining axkara kilinmaslıxi üqün nuroqa kəlməydu; ²¹ lekin həqikətni yürgüzgüqi bolsa, əməllirini Hudaoqa tayinip kiloqlanlıxi ayan bolsun dəp, nuroqa kelidu»...

Yəhya pəyoqləmbər yənə guvahlilik beridu

²² Bu ixlardin keyin, Əysa muhlisliri bilən Yəhudiyə zeminiəqə bardı; u u yərdə ular bilən billə turup, kixiləni qəmüldürdi. ²³ Xu qaoqda Yəhya pəyoqləmbərnu Salim yezisining yənidiki Aynon degən yərdə kixiləni qəmüldürüwatatti. Qünki u yərning süyi mol idi. Kixilər uning aldiəqə kelixip, qəmüldürüxni qobul kilixatti. ²⁴ (qünki xu qaoqda Yəhya tehi zindanoqa taxlanmioqanidi)».

²⁵ xu waqitlarda Yəhyaning muhlisliri bir Yəhudi y xixi bilən təharət kaidiliri toqprisida bəsmunazirə kilixip qaldı. ²⁶ Andin muhlislar Yəhyaning yenioqa kelip:

3:11 «biz bilginimizni eytimiz wə kərginimizgə guvahlilik berimiz, lekin silər bizning guvahlilikimizni qobul qilmaysilar» — nemixka Əysa Nikodimoqa xunqə eoqr tənbiş beridu? Uning bu bayanidin ikki muhim soal qikidu: «biz» kim?, «silər» kim? Bular toqprisida «qoxumqə sə'imizdə tohtilimiz.

3:11 Yh. 3:32; 7:16; 8:28; 12:49; 14:24.

3:13 «Əzi ərtə bolup, ərtin qüxküqidin, yəni İnsan'oqlidin baxka heqkim ərxə qikmidi» — bəzi kona kəqürmilərdə «əzi ərtə bolup» degən söz tepilmaydu.

3:13 Yh. 6:62; Əf. 4:9.

3:14 «Musa qəldə tuq yilanni kətürgəndək, İnsan'oqlimu ohxaxla xundak egiz kətürülüxi kerək» — oqurmanlər tiləqə elinoqlan bu wəkəning təpsilatirini «Qəl.» 21:4-9də tapalaydu. İsrailar gunah sadir kiloqlanda, Huda ularəqə tərbiyə berix üqün arisioqa yilanlarni əwətkən. Yılanlar nuroqun adəmləni qakқан, Musa Hudaning yolyorukı bilən tuqtin bir yilan yasap, uni hasioqa bekitip, hasini egiz kətürüp İsrailning bargahini aylinip mangoqlan. Yılanlarning zəhiridin ələy dəp kaloqlanlar əgər iman bilən xu tuq yilanoqa qarisa sakəyoqlan.

— Bu wəkə Əysaning krestə kətürülüxigə bexarat bolidu. Gunahidin ələy degənlər Əysaoqa iman bilən qarisa (Əysa biz üqün gunahning əzi kilinoqlan, 2Kor.5:21) gunahın sakəytilidu — demək, mænggüllük həyatka erixidu.

3:14 Qəl. 21:9; 2Pad. 18:4; Yh. 8:28; 12:32.

3:15 «xundak bolojanda, uningə etikad kiloqlanlarning həmmisi halak bolmay, mænggüllük həyatka erixələydu» — Bu kimning sezi? Məsihning səzliri bəlkim 15-ayəttə tohtaydu. 16-21-ayətləni rusul Yuhanna Mükəddəs Rohning türtkə-yolyorukı bilən yazoqlan, dəp ixinimiz.

3:15 Yh. 3:15.

3:16 «xu kədər səyiduki,...» — grek tilida yənə «xu yol bilən səyiduki,...» degən məninimu bildüridu.

3:16 Yh. 3:36; Luqa 19:10; Rim. 5:8; 8:31; 1Yuha. 4:9; 5:10.

3:17 Luqa 9:56; Yh. 9:39; 12:47; 1Yuha. 4:14.

3:18 Yh. 5:24; 6:40,47; 20:31.

3:19 Yh. 1:5.

3:21 «Hudaoqa tayinip kiloqlanlıxi» — grek tilida «Hudada kiloqlanlıxi» degən söz bilən ipadiliniidu.

3:21 Əf. 5:8,13.

3:22 Yh. 4:1.

3:23 Mat. 3:6; Mar. 1:5; Luqa 3:7.

3:24 Mat. 14:3.

— Ustaz, Iordan daryasining u ketida sən bilan birgə bolojan, өзүңg təripləp guwahlik bərgən heliki kixi mana hazır əzi kixiləni qəməldürüwatidu, wə həmmə adəm uning yenioja ketixiwatidu, — dedi..

²⁷ Yəhya mundaq jawab bərdi:

— Əgər uningojə ərxin ata kilinmiojan bolsa, insan heqnərsigə igə bolalmaydu. ²⁸ Mening silərgə: «Mən Məsih əməs, pəkət uning aldida əwətilgənmən» deginingə özünqlar guwahqisilər..

²⁹ Kelingəkni əmrigə aloquqi yigittur; kəldixi yigitning awazini kütidu; kəldax uning awazini anglap, kəlbidə tolimu hursən bolidu. Xuningojə ohxax, məndimu hursənlik tolup taxidu..

³⁰ Uning yüksilixi, mening ajizlixixim mukərrərdur..

³¹ Üstündin kəlgüqi həmmidin üstündür. Zemindin kəlgüqi zeminoja təwə bolup zemindiki ixləni səzləydu. Ərxin kəlgüqi həmmidin üstündür; ³² özining ərxətə kərgən wə anglijanlıri bolsa, u bular toqruluk guwahlik beridu; birək heqkim uning guwahlikini qəbul qilmaydu..

³³ Həlbuki, kimki uning guwahlikini qəbul qilojan bolsa, Hudaning hək ikənlikigimu məhürini bəşkan bolidu. ³⁴ Qünki Huda əwətəkini Hudaning səzlini səzləydu; qünki Huda Rohni uningojə əlqəm bilən kəmləp bərməs.. ³⁵ Ata Oqulni səyidu wə həmmə ixləni uning qəlioja tapxurojandur.. ³⁶ Oquloja etiqad qiloquqi mənəggülük həyatqə igidur. Ləkin Oquloja itaət qilmioquqi həyatni heq kərməydu, bəlkə Hudaning ojezipi xundaklarınq üstidə turidu..

3:26 «Ustaz» — Grek tilida «rabbi». «... özünq təripləp guwahlik bərgən heliki kixi mana hazır əzi kixiləni qəməldürüwatidu, wə həmmə adəm uning yenioja ketixiwatidu» — nemixkə Yəhyaning muhlislixi xü Yəhudi kixi bilən bəs-munazirə qilip (25-ayət) bu soalni tuqdurojan? Yəhya bolsa Təwrat dəwridiki əng ahirki, xundakla əng uluq pəyojəmbər həsəblinidu. Yəhya xü salahiyyidə Təwrat («kəna əhdə») tiki təharət ixləri tēhiqə saqlap kəlgəni. Ləkin Məsih «iqki təzilikni təkitləydiqan təlimi bilən «yengi əhdə»ni tonuxturuwatqanı. Xuning bilən xü bəs-munaziridə Yəhyaning təlimlixi wə dəsyaning təlimlixi oturisidiki pərkələr tūgixi mumkin idi. Yəhyaning muhlislinin «həlk «Səndin wəz kəqip, bu «yengi adəm»ning kəxioja baridu» deyixning məksiti Yəhyaning inawət-abruyini qəoqdax idi, əlwəttə. Ləkin Yəhyaning (27-31-ayəttiki) jawabi «Bundak oylap ketixning həjiti yok, əksiqə huxal boluximiz lazim» idi.

3:26 Mat. 3:11; Mar. 1:7; Luqa 3:16; Yh. 1:15, 26, 34.

3:28 Mal. 3:1; Mat. 11:10; Mar. 1:2; Luqa 1:17; 7:27; Yh. 1:20, 21, 23.

3:29 «Kelingəkni əmrigə aloquqi yigittur; kəldixi yigitning awazini kütidu; kəldax uning awazini anglap, kəlbidə tolimu hursən bolidu. Xuningojə ohxax, məndimu hursənlik tolup taxidu» — muxu səzlər bilən Yəhya pəyojəmbər əysə Məsihni toy yigitigə ohxitidu wə: Özüm bolsam pəkət toy yigitining kəldiximən, halas, dəydu.

3:30 «Uning yüksilixi, mening ajizlixixim mukərrərdur» — Yəhyaning səzlixi muxu yərdə tūgəydu, 31-36-ayətləni rəsol Yuhanna Məkkədəs Rohning türktə-yoljorukı bilən yazojan, dēgən pikirgə mayilmiz. Bəzi alimlər 32-34- yəki 32-36-ayətlərimu Yəhya pəyojəmbərinq səzlixi, dəp karəydu.

3:31 Yh. 8:23.

3:32 Yh. 5:30; 8:26; 12:49; 14:10; 1Yuh. 5:10.

3:33 «Kimki uning guwahlikini qəbul qilojan bolsa, Hudaning hək ikənlikigimu məhürini bəşkan bolidu» — «Huda hək» dēgən səzdə kəzdə tutulojini nemə? Xübhəşizki, Hudaning əslidə Kutquzojukı-Məsih əwətimən, dəp bərgən nurojun wədiliri hazır əysada toluk əməlgə axurulojan, dēgənlik bolidu.

«Məhürini bəşkan» — birinqidin, bəşkiləroja «Huda həktur» dəp enik guwahlik beridiqan wə ikinqidin, Hudaning guwahlikini qəbul qiloquqi öz həyatida xü guwahlikni təstikləydiqan Hudaning Rohning ispatini kəridu, xunga «Huda hək» dəp təhimu küqlük guwahqi bolidu.

3:33 Rim. 3:4.

3:34 «...qünki Huda Rohni uningojə əlqəm bilən kəmləp bərməs» — «Roh» — Hudaning Məkkədəs Rohi. Demək, Huda pəyojəmbərlirigə Öz Rohidin «əlqəm bilən kəmləp» ata qilojini bilən, Məsihgə bolsa əlqiməy bərməktə.

«Bəşkə birhil tərijimisi: «Huda Rohni əlqəm bilən kəmləp bərməs» — demək, İnjl dəwridə Huda Məsih arqılık Məkkədəs Rohini həmmə etiqadqioja əlqiməy ata qilidu.

3:34 Əf. 4:7.

3:35 «Ata Oqulni səyidu wə həmmə ixləni uning qəlioja tapxurojandur» — «Ata» muxu yərdə Hudani kərsitidu; «Oqul» bolsa — Hudaning Öz Oqılı, əlwəttə. «Yuhanna»da «Oqul» kəp ixlitilidu; qünki Hudaning Oqılı birdinbirdur.

3:35 Mat. 11:27; 28:18; Luqa 10:22; Yh. 5:22; 17:2; İbr. 2:8.

3:36 Yh. 3:36; 6:47; 1Yuh. 5:10.

Əysa bilən Samariyolik ayal

4¹ Əmdi Pərisiylərnin «Əysanın muhlis kılıp qəməldürgənliri Yəhyanınkidin kəp ikən» deyə həwərnə angliqinini Rəb uqkəndin keyin. ² (Əməliyəttə Əysa əzi əməs, muhlisliri qəməldürətti) ³ u Yəhudiyə əlkisidin qikiyə yənə Galiliyəgə kətti. ⁴ Əmdi u yol üstidə Samariyə əlkisidin etüxi kerək idi. ⁵ Xuning bilən u Yəqub öz oqlu Yüsüpə bərgən yərgə yekən boləqan Samariyənin Sihar deyə bir xəhriyəgə kəldi. ⁶ Xu yərdə «Yəqubning kuduqi» bar idi. Əysa səpiridə qarqioqinidin kuduqning kəxiyə kelip olturdi. Bu təhminən altinqi səət idi. ⁷⁻⁸ Əysanın muhlisliri yeməklik setiweləx üqün xəhərgə kirip kətkənədi. Xu qaqda, Samariyolik bir ayal su aloqlı kəldi. Əysa uningə:

— Manga iqlili su bərgin, — dedi.

⁹ Ayal uningdin:

— Əzingiz Yəhudi tursingiz, mənə Samariyolik bir ayaldin kəndəklərqə iqlili su tələp kılıp kəldingiz? — dəp soridi (qünki Yəhudiylar Samariyeliklər bilən heqkəndəklə bardi-kəldi kilməytti).

¹⁰ Əysa uningə jawabən:

— Əgər sən Hudanın sowəqitining nemiliki wə səndin su sorioquqining kim ikənlikini bilsəngidi, undəktə sən uningdin tiləyting wə u sanga həyatlik süyini bəretti.

¹¹ Ayal uningdin:

— Təksir, su tartkudək heqnərsingiz bolmisa, uning üstigə kuduq qongkur tursa, həyatlik süyini nədin alisiz? ¹² Əjəbə, bu kuduqni bizgə miras kəldürəqan atimiz Yəqubtin uluqmusiz? Bu kuduqtin əzi, oqulliri wə mal-waranlirimu su iqlən — dedi.

¹³ Əysa uningə jawabən:

— Bu suni iqlən hərkim yənə ussaydu. ¹⁴ Əmma mən beridiqan suni iqlüqi hərkim mənəggügə ussimaydiqan bolidu wə bəki mən uningə beridiqan su uning iqidə uni mənəggülük həyatlikqə elip baridiqan, urup qikidiqan bir bulək bolidu, — dedi.

¹⁵ Ayal: — Təksir, manga bu sudin bərgəysizki, mən yənə ussimaydiqan wə muxu yərgə su tartkili ikkinqi kəlgüqi bolmaydiqan bolay! — dedi.

¹⁶ Əysa:

— Berip eringni bu yərgə qakirip kəlgin, — dedi.

¹⁷ — Erim yok, — dəp jawab bərdi ayal.

— Erim yok dəp, rast eyting. ¹⁸ Qünki bəx ərgə təgding wə həzir səndə boləqini sening ering

4:1 Yh. 3:26.

4:4 «u yol üstidə Samariyə əlkisidin etüxi kerək idi» — Yəhudiylar Samariyeliklərgə əq boləqəqə, ular Yəhudiyədin Galiliyəgə mənəqanda, Samariyədin əməs, daim İordan dəryasını boylap mənəgətti. Xungə «Samariyə əlkisidin etüxi kerək» deyə səz muxu yərdə Əysanın bu yol bilən mənəgixi Hudanın iradisi ikənlikini bilənlikini ayan kiliidu.

4:5 Yh. 33:19; 48:22; Yə. 24:32.

4:6 «Yəqubning kuduqi» — grek tilidə «Yəqubning buliki». U yər astidiki bulək boləqəqə, «kuduq» idi. «Bu təhminən altinqi səət idi» — yəki ətigəndə səət altidə yəki qüxtin keyin altinqi səəttə (5:4dikə izahətni kəring).

4:9 «...qünki Yəhudiylar Samariyeliklər bilən heqkəndəklə bardi-kəldi kilməytti» — Yəhudiylar Samariyelikləni kapir dəp, həttə ularning qina-qəqilərinimu iqlətməytti. Yəhudi yəlkəni ən'əniliri boyiqimu «Xu kapirlərqə kərdəzə boluxqə kət'iy bolmaydu» dəp Samariyeliklərdin heqnəmə sorimətti. Uning üstigə Yəhudi yərkəklər sirlərdə boləqanda heqkəqan nətonux bir ayal bilən (həttə bəzidə tonux ayallər bilənmu) səzləxməytti. 27-ayətni kəring.

4:9 Luka 9:52, 53; Yh. 8:48.

4:11 Yh. 2:13.

4:12 «Əjəbə, bu kuduqni bizgə miras kəldürəqan atimiz Yəqubtin uluqmusiz? Bu kuduqtin əzi, oqulliri wə mal-waranlirimu su iqlən» — ayalning bu səzining iqlə mənəsi bəlkim «Kuduq kolap su tepix asan əməs. Pəkət nəhəyiti bilimlik adəmlər xundək kiliəydu. Uning üstigə həttə uluq Yəqub əzimu muxu sudin iqlən, uningdin yaxhi su tapalmiəqan. Siz uningdin uluqsisz, Yəqub iqlən sudin əwəl süyüing barmu?!» deyənlə bəlkə kerək.

4:14 Yh. 3:16; 6:27, 35, 54; 7:38.

4:15 «Təksir, manga bu sudin bərgəysizki, mən yənə ussimaydiqan wə muxu yərgə su tartkili ikkinqi kəlgüqi bolmaydiqan bolay!» — Ayalning tələppuzi bəlkim kinayilikrək yəki gumanlikrək bəlkə kerək. Bizningə pəkət Əysa ayalning əz ərliri toqruluk bəxərlətlək səz kiliəqanda (18-ayət), andin ayal uning həkikiy Məsih ikənlikini bilip yətidu.

«Yuhanna»

əməs. Buni tooqra eyting! — dedi Əysa.

¹⁹ Ayal uningoya: — Təksir, əmdi kərdümki, siz əslidə pəyğəmbər ikənsiz! ²⁰ Ata-bowilirimiz bu taoqda ibadət kəlip kəlgən, lekin silər Yəhudiylar «İbadətəni Yerusalemda kəlix kerək!» dəwalisiləroqu? — dedi...

²¹ Əysa uningoya mundaq dedi:

— Hanim, manga ixəngin, xundaq bir waqti-saiti keliduki, silərnin Atioqa ibadət kəlixinglar üqün nə bu taoqda yaki nə Yerusalemda boluxunglarning həjiti qəlmaydu. ²² Silər ibadət kəlojininglarni bilməysilər; birak biz kimgə ibadət kəlojinimizni bilimiz. Qünki nijat-kutkuzulux Yəhudiylar arqilik bolidu. ²³ Lekin xundaq bir waqit kelidu — wə xundaqla həzir kəldiki, həkəkiy ibadət kəloquqilar Atioqa roh wə həkəkat bilən ibadət kəlidu. Ata Əzigə ənə xundaq həkəkiy ibadət kəloquqlarni izdiməktə. ²⁴ Huda rohtur wə uningoya ibadət kəloquqilar roh wə həkəkat bilən Uningoya ibadət kəlix kerəktur.

²⁵ Ayal uningoya:

— Məsihning, yəni «Hristos» degənnin kelidioqlanlikini bilimən. U kəlgəndə, bizgə həmmə ix-larni eytip beridu — dedi.

²⁶ Əysa uningoya: — Sən bilən səzlixiwatkuqi mən dəl xudurmən! — dedi.

²⁷ Xu qaoqda uning muhlisliri kaytip kəldi. Ular uning bir ayal bilən səzlixiwatqanliqioqa hang-tang kəlixiti; lekin həqkəysisi uningdin: «Uningdin nemə izdəysən?» yaki «Nemixkə uning bilən səzlixisən?» dəpmu sorimidi.

²⁸ Xuning bilən ayal kozisini taxlap qoyup, xəhərgə kaytip berip, kixilərgə:

²⁹ — Yürünglar, həyatimda kəloqlanlirimning həmmisini manga eytip bərgən bir kixini kərup kelinglar. Əjəba, Məsih xumidu? — dedi.

³⁰ Buning bilən halayik xəhərdin qikip, Əysaning aldioqa kəlixiti.

³¹ Xu arilikta muhlisliri uningoya:

— Ustaz, bir nərsə yəwəlsangqu? — dəp ötünüxti.

³² Lekin u ularoya:

— Mening silər bilməydioqlan bir yeməklikim bar, — dedi.

³³ Muhlislar bir-birigə:

— Əjəba, birsı uningoya yegili bir nərsə əkelip bərgənmidu? — deyixti.

³⁴ Əysa ularoya mundaq dedi: — Mening yeməklikim — meni Əwətküqining iradisini əməlgə axurux wə uning manga tapxuroqlan hizmitini tamamlaxtur.

³⁵ — Silər: «Həsol yəoqixkə yənə tət ay qəldi» dəwatmamsilər? Mana, silərgə eytayki, bexinglarni

4:19 Luqa 7:16; 24:19; Yh. 6:14.

4:20 «Ata-bowilirimiz bu taoqda ibadət kəlip kəlgən» — «bu taoq» Gərizim teoqidur. Samariyeliklər xu yərdə öz ibadəthanisini kuroqlanidi. «lekin silər Yəhudiylar «İbadətəni Yerusalemda kəlix kerək!» dəwalisiləroqu?» — demisəkmü, ayalning bu səzi əməliy bir soaldur, yəni: — Nemixkə xundaq? Bu tooqrimu? — degəndək.

4:20 Qan. 12:5,11; 1Pad. 9:3; 2Tar. 7:12.

4:22 «nijat-kutkuzulux Yəhudiylar arqilik bolidu» — qünki (1) Huda həkəkiy səz-kalamini əslidə Yəhudiyların həlkigə alahidə tapxuroqlan; (2) həmmidin muhimi, Hudaning wədilirigə asasen Məsih Yəhudiyların qikidu.

4:22 Yar. 12:3; 18:18; 22:18; 26:4; 2Pad. 17:29; İbr. 7:14.

4:23 «...roh wə həkəkat bilən ibadət kəlidu» — demək, (1) Hudaning Mukəddəs Rohı arqilik; (2) hər bir ibadət kəloquqi insan özining pütkül rohi bilən; (3) Huda insanlaroya tapxuroqlan həkəkat (Əz səz-kalami) boyiqə; (4) hər kəndəq yaloqlanliqlini taxlioqlan həlida ibadət kəlixitur.

4:24 2Kor. 3:17.

4:25 «Məsihning, yəni «Hristos» degən...» — «Hristos» grek tilidiki səz bolup, «Məsih», yəni «Məsih kəlioqlan (zat)» degənni bildüridu.

4:26 Yh. 9:37.

kötürüp etizlaroqa қaranglar, ziraətlər sarəjiyip oruxқа тəyyar boldi!..³⁶ Wə ormiqi ix həkkinini alidu wə mənggülik həyatқа toplanoqan hösulni yioqidu, xuning bilən terioquqi bilən ormiqi təng xadlinidu..³⁷ Qünki bu ixta «biri teriydu, yənə biri yioqidu» degən sөz əməlgə axurulidu.

³⁸ Mən silərni özünqlar əmgək singdürmigən hösulni yioqixқа əwəttim; baxқilar əmgək kildi wə silər ularning əmgikining mewisini elixқа nesip boldunglar..

³⁹ Xu xəhərdiki nuroqun Samariyəliklər həliki ayalning: «U həyatimda қилоанlirimning həmmisini manga eytip bərdi» degən guwahlik sөzini anglap, Əsəoqa etikad kildi. ⁴⁰ Xunga, ular uning aldioqa kelip, uning əzliri bilən billə turuxini etünüxkili turdi; xuning bilən u u yərdə ikki күn turdi.

⁴¹ Uning sөz-kalami arkilik tehimu көp adəm uningəqa etikad kildi. ⁴² Ular ayaləqa:

— Bizning etikad қiliximiz əmdi sening sөzliring səwəbidin əməs, qünki əzimiz uni angliduk wə bildukki, dunyaning Қutқuzəuquqisi dəl xu kixidur! — deyixti.

Bir əməldarning oqlining saқaytilixi

Mat. 8:5-13; Luқа 7:1-10

⁴³ Bu ikki күndin keyin u xu yərdin қikip Galiliyəgə қарap mangdi ⁴⁴ (qünki Əysə əzi: «Həqbir pəyoqəmbərning öz yurtida izziti yoxtur» dəp guwahlik bərgənidi)..⁴⁵ Xuning bilən u Galiliyəgə kəlgində, Galiliyəliklər uning etüp ketix həytida Yerusalemda қилоан əməllirining həmmisini көrgəqқа, uni қarxi elixti (qünki ularmu həytқа қikқанidi). ⁴⁶ Əmdi Əysə bu ketim Galiliyədiki Kana yezisiəqa yənə bardi (u dəl xu yərdə suni xarabқа aylاندuroqanidi). Xu күnlərdə, Kəpənahum xəhəridə oqlı kesəl bolup yatқан bir orda əməldari bar idi..⁴⁷ U Əysaning Yəhudiyədin Galiliyəgə kəlgənlikini anglap, uning aldioqa bardi wə:

— Əyümgə qüxüp, səkratta yatқан oqlumni saқaytip bərgəyla! — dəp tohtimay iltija kildi..

⁴⁸ Xuning bilən, Əysə uningəqa:

— Silər Galiliyəliklər məjizilik əlamətlər wə karamətlərni көrmigüqə, həq etikad қilmaysilər! — dedi..

⁴⁹ Orda əməldari Əsəoqa:

4:35 «Silər: «hösul yeoixқа yənə tet ay қалdı» dəwatmamsilər?» — xu wəqit bəlkim oninqi yaki onbirinqi ay idi. «Mana, silərgə eytayki, bexinglarni kötürüp etizlaroqa қaranglar, ziraətlər sarəjiyip oruxқа тəyyar boldi!» — xübhəsiszki, Əysə muxu yərdə təswirləngən «hösul» hazır xəhərdin қikip əzining yenioqa keliwatқanlarni, xundakla əzigə etikad қilməqқи болоqanlarni kəzdə tutidu — «huddi ziraətlər sarəjiyip oruxқа тəyyar болоqandək, bu kixilərmu etikad қilixқа тəyyar boldi» degəndək.

4:35 Mat. 9:37; Luқа 10:2.

4:36 «ormiqi ix həkkinini alidu wə mənggülik həyatқа toplanoqan hösulni yioqidu» — «ormiqi»lar Hudaning kixilərnə өз hux hawərigə ixəndürüxtiki ahirki wasitisi болоqanlarni көrsitidu. Hux hawərnə qəbul қилоанlar mənggülik həyatқа erixidu. Muxular bolsa dəl Huda Öz Kalami болоqan Əysə Məsiһning қurbanlıқidin күtkən hösuldur (məsilən, «Rim.» 8:29-30, «1Kor.» 3:5-9, «Ibr.» 2:10ni көrüng). «xuning bilən terioquqi bilən ormiqi təng xadlinidu» — «terioquqi» Hudaning sөz-kalamini kixilərgə birinqi bolup yatқüzgüqi bolidu.

4:38 «baxқilar əmgək kildi wə silər ularning əmgikining mewisini elixқа nesip boldunglar» — kim «əmgək қilip» terioqan? Bizningqə ular: (1) Təwrat dəwridiki Hudaning mükəddəs bəndiliri, bolupmu pəyoqəmbərlər; (2) pəyoqəmbərlərnə bexarətlirini ətiwarlap ularni Israilləroqa (xundakla Samariyəliklərgə) əgətkən, Hudaəqa sadıq болоqan Təwrat ustazliri; (3) Yəhya pəyoqəmbər wə muhlisliri. Bu üq türküim kixilər həlқkə Hudaning sөz-kalamini қaldurup, ularni Məsiһning kəlixigə, xundakla uningəqa etikad қilixқа тəyyarlanəqanidi. (4) Məsiһning əzi «terioqan». «Qoxumqə sөz»imizdə yənə buning üstidə tohtilimiz.

4:44 Mat. 13:57; Mar. 6:4; Luқа 4:24.

4:45 «Galiliyəliklər uning etüp ketix həytida Yerusalemda қилоан əməllirining həmmisini көrgəqқа,...» — 2:23ni көrüng. «Galiliyəliklər... uni қarxi elixti» — muxu sөzlər -44-ayət bilən көrünüxtə səl zitraq болоqini bilən, 48-ayəttə Galiliyədikilərnə əməli əhwali көrsitilidu. Ular əməliyəttə ahir berip (6-babta) uning sөzlirini rət қilip xuningdin ayrılıp kixidu. Xunga ular uning həқikiy hərmətinə qildidi.

4:46 Yһ. 2:1,11.

4:47 «... Əyümgə qüxüp, səkratta yatқан oqlumni saқaytip bərgəyla!» — Kəpənahumdin Kanaəqa baridioqan yolning 33 kilometrəi dawanəqa қikidioqan yol.

4:48 1Kor. 1:22.

— Təksir, balam əlməstə qüxkəyla! — dedi.

⁵⁰ Əysa uningə: — Barəjin, oqlung həyat kəldi! — dedi.

Həlikə adəm Əysaning eytkən səzigə ixinip, əyigə qarap mangdi. ⁵¹ Yolda ketip barəjinida, uning kulliri aldioqə qikip, baliliri həyat, dəp ukturdi.

⁵² Əməldar ulardin oqlining kəysi səttin baxlap yaxhilinixkə yüzləngənlikini soriwidi, ular:

— Tünügün yettingi səttə kizitmisi yandi, — deyixti.

⁵³ Balining atisi buning dəl Əysaning əzigə: «Oqlung həyat kəldi!» degən saat ikənlikini bilip yətti. Xuning bilən əzi pütkül ailisidikilər bilən billə etikad kilixti. ⁵⁴ Bu Əysaning Yəhudiyədin Galiliyəgə kəlgəndin keyinki kərsətkən ikkinqi məjizilik alamiti idi..

Kəlkək boyidiki paləqning sakaytilixi

⁵ ¹ Bu ixlardin keyin, Yəhudiylarning bir həyti yetip kəldi wə Əysa Yerusalemoqə qikti..
² Yerusalemdiki «Koy dərəwazi»ning yenida ibraniy tilida «Bəyt-Əsda» dəp atilidiqan bir kəlkək bolup, uning ətrapida bəx pexaywan bar idi. ³ Bu pexaywanlar astida bir top bimarlar, yəni kərioq, tokur wə paləqlər yetixatti. Ular u yərdə yetip kəlkəkning süyining qaykilişini kütətti. ⁴ Qünki bir pərixte məlum wəqitlarda kəlkəkkə qüxüp suni uroqutidikən; su uroquojanda kəlkəkkə birinqi bolup qüxkən kixi əzini başqan hərəkəndə kesəldin sakijidikən. ⁵ Əmđi u yərdə ottuz səkkiz yildin beri əşriq əzabi tartqan bir bimar bar idi. ⁶ Əysa bu adəmnin xu yərdə yatqinini kərđi wə uning uzundin xu hələttə ikənlikini bilip, uningdin:

— Sakijixni halamsən? — dəp soridi.

⁷ Bimar uningə qəwəbən:

— Təksir, su qayqəloqanda meni suqə qüxüridiqan adimim yok. Mən qüxəy degüqə, baxqılar mening aldimda qüxüwalidu, — dedi.

⁸ Əysa uningə:

— Örnungdin tur, orun-kərpəngni yiojixturup mangojin! — dedi..

⁹ Həlikə adəm xuan sakijip, orun-kərpisini yiojixturup kətürüp mangdi. Xu küni xabat küni idi..

¹⁰ Xunga bəzi Yəhudiylar sakəyoqan kixigə:

— Bügün xabat küni tursa, orun-kərpəngni kətürük Təwratta sanga mən'i kiliñoqan! — dedi..

¹¹ Ləkin u ularə qəwəbən:

— Meni sakəytqan kixi əzi mənə: «Orun-kərpəngni yiojixturup mangojin» degənidi! — dedi.

¹² Ular uningdin: — Əmđi sanga: «Orun-kərpəngni yiojixturup mangojin» degən kixi kim ikən? — dəp soraxti.

¹³ Biraq sakəyoqan adəm uning kim ikənlikini bilməytti. Qünki u yərdə adəm kəp boləqləktin, Əysa əzini daldioqə elip, astioqina ketip kəldi. ¹⁴ Bu ixlardin keyin Əysa həlikə adəmnə ibadətəhanida tepip uningə:

4:54 «Bu Əysaning Yəhudiyədin Galiliyəgə kəlgəndin keyinki kərsətkən ikkinqi məjizilik alamiti idi» — oqurmənlər xuni kəreləyduki, bu Əysaning «yaratqan ikkinqi məjizisi» əməs, bəli pəkət uning «Yəhudiyədin Galiliyəgə kəlgəndin keyinki» yaratqan əlamitidi. «Alamət» bolsa, Məsihnin salahiyyətinin bir tərini enik wə əlahidə həlaldə kərsətkən bir məjizidur.

5:1 Law. 23:2; Qan. 16:1.

5:3 «paləqlər» — yəki «yigilənlər».

5:4 «qünki bir pərixte məlum wəqitlarda kəlkəkkə qüxüp suni uroqutidikən; su uroquojanda kəlkəkkə birinqi bolup qüxkən kixi əzini başqan hərəkəndə kesəldin sakijidikən» — 3-ayəttiki «ular yetip... 4-ayəttiki «...əzini başqan hərəkəndə kesəldin sakijidikən» degən səzlərgiqə bəzi kəna kəqürmilərdə tepilməydu. Əmma bizningqə, bu səzlər 7-ayəttiki səzlərnə qüxəndürənləki üqün bu səzlərnə qəqum əsəldiki təkstning bir kismi dəp qəraymiz.

5:8 Mat. 9:6; Mar. 2:11; Lūka 5:24.

5:9 «xabat küni» — Yəhudiylarning ibadət kiliđioqan, dəm alidiqan mükəddəs küni kərsətidu. U küni ixləx kət'iy mən'i kiliñoqan. «Təbirilər»nimu kərüng.

5:9 Yh. 9:14.

5:10 Mis. 20:10; Qan. 5:13; Yər. 17:21; Mat. 12:2; Mar. 2:24; Lūka 6:2.

«Yuhanna»

— Mana, saqayding. Əmdi qayta gunah sadir qilma, bexingoja tehimu eoqir kulpot quxup kalmisun! — dedi..

¹⁵ Həlikə adəm Yəhudiylarning kexioja berip, özini saqaytqan Əysa ikənlikini ukturdi. ¹⁶ Əysa bu ixlarni xabat küni kıloqanlıkı üqün, Yəhudiylar uningoja ziyankəxlik kılıxka baxlıdı. ¹⁷ Lekin Əysa ularoja:

— Atam ta həziroqıqə tohtimastin ix kılıp kəlməktə, mənmu ixləymən! — dedi..

¹⁸ Xu səwəbtin Yəhudiylar uni öltürüxkə tehimu urunatti; qünki u xabat küningin kaidisini bu-zupla kəlməstin, yənə Hudani «Atam» dəp qakirip, özini Hudaqə barawər kıləqanıdı..

Əysaning həkukı

¹⁹ Xunga Əysa ularoja jawabən mundaq dedi:

— Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, Oqul əzlükidin həqnemə kılalmaydu, bəlki pəkət Atining nemə kılıwatqanlıkıni kərüp, andin xu ixni kılıdı. Ata nemə ix kılsa, Oqulmu xu ixni ohxaxla kılıdı. ²⁰ Qünki Ata Oqulni səyidu wə Əzining kılıdioqan barlık ixlirini uningoja ayan kılıdı həm silərnı həyran kəlduruxka bulardin tehimu zor wə uluq ixlarnı uningoja ayan kılıdı. ²¹ Qünki əlgənlərnı Ata kəndək tirildürüp, ularoja həyatlık ata kıləqan bolsa, Oqulmu xuningoja ohxax əzi həlioqan kixilərgə həyatlık ata kılıdı. ²² Xuningdək, Ata Əzi həqkimning üstidin həküm qıkərmaydu, bəlki barlık həküm ixlirini Oquloja tapxuroqan. ²³ Buningdin məksət, — insanlarning həmmisi Atioja hərmət kıləqandək, Oquləlimu ohxaxla hərmət kılıxi üqündur. Kimki Oqulni hərmətlimisə, uni əwətküqi Atinimu hərmətlimigənlərdin bolıdı. ²⁴ — Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, səzümnı anqlap, mənı əwətküqigə ixəngən hərkim mənggölük həyatka erixkən bolıdı; u adəm sorakka tartılmaydu, bəlki ölümdin həyatlıkka ətkən bolıdı..

²⁵ — Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, əlüklərnıng Hudaning Oqlining awazını anqlaydioqan wəqıt-saiti yetip kəlməktə, xundakla həzir kəldiki, anqlıoqanlar həyatlıkka igə

5:14 Mat. 12:45; Yh. 8:11.

5:16 «Yəhudiylar uningoja ziyankəxlik kılıxka baxlıdı» — «Yəhudiylar» muxu yərdə bəlkim Yəhudiylar qonglar, həkümədlərnı kərsitixi mümkün.

— Bəzi kəna kəqürmələrdə «wə uni öltürüxni kəstəlxə baxlıdı» dəp qoxulıdı.

5:17 «Atam ta həziroqıqə tohtimastin ix kılıp kəlməktə, mənmu ixləymən!» — yəki «Atam ta həziroqıqə tohtimastin ix kılıp kəlməktə, mənmu ixləp kəlməktimən!».

«Atam» — Huda, əlwəttə. Əysa Yəhudiyların həkümədlərnıng «Nemə üqün xabat küni ix kılın» dəqan soaliqə bərgən jawab kışka boləqini bilən bu Yəhudiyların əliməliroja təwəndikidək mənini bildürüdi: — «Huda Əzi hərdəim, jümlidin xabat künidə ixləməmdü? U daim Əz kanuniyətləri boyiqə pütükl ələmnı əz-əzigə tutaxturup, həmmə məwjudatları bir-birigə bəqləndurup turmamdu? U xabat künidimu bəzi insanlarning jəninı elip, bəzilərinı saqaytip, bəzilərigə həyat bərməmdü? U mənning Atam boləqanikən, mən uningoja həmkarəlxəmisəm bolmaydu!». Yəhudiylar uning bu jawabidin uning Huda bilən ata-oqulluq ziq mənasiwəttə dəqini toqra quxəngini bilən, ləkin bu səzini «kupurluq» dəp kəridi (18-ayət).

5:17 Yh. 14:10.

5:18 Yh. 7:19.

5:19 Yax. 54:5; Yh. 3:30; 8:38; 9:4; 10:30; 14:9; 17:5.

5:20 «...həm silərnı həyran kəlduruxka bulardin tehimu zor wə uluq ixlarnı uningoja ayan kılıdı» — xübhəsiszki, «tehimu zor wə uluq ixlar» Oquloja ayan kılınıdı wə xundakla uning arqılık bəxkıləroqımu ayan kılınıdı. Bu «uluq wə zor (greq tilidə birləp səz bilən ipədilinıdı) ixlar» 21-22-ayətlərdə bəyan kılınıdı; u Oqul süpitidə boləqəqə, halısa bu ixlarnı (Huda Əzi kılidoqandək) xabat künidimu kılıx həkukı bar.

5:20 Yh. 1:2; 3:35; 7:16; 8:28; 14:24.

5:21 «Qünki əlgənlərnı ata kəndək tirildürüp, ularoja həyatlık ata kıləqan bolsa, Oqulmu xuningoja ohxax əzi həlioqan kixilərgə həyatlık ata kılıdı» — xübhəsiszki, bu səzlər həm jismaniy həm rəhiy mənədə eytilıdı.

5:22 Mat. 11:27; Yh. 3:35.

5:23 Yh. 2:23.

5:24 Luqa 23:43; Yh. 3:18; 6:40, 47; 8:51.

bolidu...²⁶ Qünki Ata Özidə qandak hayatlikka igə bolsa, Ooquloqimu ezidə xundak hayatlikka igə boluxni ata kildi.²⁷ wə yənə uningə sorak kilix hoqukunimu bərdi, qünki u Insan'ooqlidur.²⁸ Buningə təəjjüp kılmanglar; qünki barlik gərdə yatqanlar uning awazini anglaydioqan waqit kelidu.²⁹ wə ular xuan yərlilikridin qikixidu, yaxlilik kıloqanlar hayatka tirilidu, yamanlik kıloqanlar sorakka tartilixka tirilidu...³⁰ Mən əzlükümdin heqnemə kılamaymən, pəkət Atamdin angliqinim boyiqə həküm kılmən; wə mening həkümüm həkəniydir, qünki mening izdigi-nim əzümning iradis əməs, bəlki meni əwətküqining iradisini əməlgə axuruxtur...

Əysaning Huda əwətkini boləqiniqə tət guwahlik

³¹ — Əgər əzüm üqün əzüm guwahlik bərsəm guwahlikim həqiqət hesablanmaydu...³² Ləkin mən üqün guwahlik beridioqan baxka birsi bar. Uning mənə beridioqan guwahlikining rastliqini bilimən...³³ Silər Yəhyaə qəli əwətkinilərdə, u həqiqətkə guwahlik bərgən.³⁴ (əməliyəttə, mənə insanning guwahlikini qəbul kiliximning keriki yok; mening Yəhya toqruluk xundak eytiwakinim pəkətlə silərnin kütquzuluxunglar üqündur)...³⁵ Yəhya bolsa kəyüp nur qeqip turoqan bir qiraq idi wə silər uning yorukida bir məzgil xadlinixka razi boldunglar.³⁶ Ləkin Yəhyaning mən üqün bərgən guwahlikidinmu uluq bir guwahlik bar. U bolsimu, ata mənə ada kilixka tapxuroqan əməllər, yəni mən kiliwatqan əməllər, bular mening toqramda Atining meni əwətkinigə guwahlik beridu...³⁷ Wə meni əwətkən Ata Əzimu mən üqün guwahlik bərgəndur. Silər heqqaqan uning awazini anglimidinglar, kıyapitini kərmidinglar.³⁸ wə uning səz-kalamı silərnin iqinglərdin orun almidi; qünki Uning əwətkini bolsa, uningə ixməməsilər.³⁹ Mükəddəs yazmılarnı kətirənəp okup olturısılər; qünki ulardın mənəgğülük hayatka igə bolduk, dəp kəraysılər. Dəl bu yazmılər mən üqün guwahlik bərgüqidur...⁴⁰ Xundaktimu silər yənılə hayatlikka erixix üqün mening yenimoqə kelixni halımaysılər.⁴¹ Mən insannıng mahtixini qəbul kılmaymən; ⁴² ləkin mən silərni bilimənki, iqinglərdə Hudaning muhəbbiti yok...⁴³ Mən Atamning nami bilən kəlgənmən, əmma silər meni

5:25 «... əlülkərnin Hudaning Ooqlinin awazini anglaydioqan waqit-saiti yetip kəlməktə, xundakla hazır kəldiki, angliqanlar hayatlikka igə bolidu» — bu səzlər, xübhisi, bolupmu rohiy jəhəttiki əlülkərnı kərsitidu («waqit-saiti yetip kəlməktə, xundakla hazır kəldiki,...»). Qünki 28-ayəttə jismani y əlülkərlər ayrim kərsitilidu.

5:25 Əf. 2:1, 5; 1Tim. 5:6.

5:26 «Qünki Ata Özidə qandak hayatlikka igə bolsa, Ooquloqimu ezidə xundak hayatlikka igə boluxni ata kildi» — baxka birhil yaxhi tərjimisi «Qünki Ata Əzi qandak hayatlik mənəsi bolsa, Ooqlunimu xundak hayatlik mənəsi kildi,...».

5:28 1Tes. 4:16.

5:29 Dan. 12:2; Mat. 25:34,46.

5:30 Yh. 6:38.

5:31 «Əgər əzüm üqün əzüm guwahlik bərsəm guwahlikim həqiqət hesablanmaydu» — «həqiqət hesablanmaydu» grek tilidə «həqiqət əməs».

5:31 Yh. 8:14.

5:32 «Ləkin mən üqün guwahlik beridioqan baxka birsi bar. Uning mənə beridioqan guwahlikining rastliqini bilimən» — Əysa eytkən bu muhim «guwahlik beridioqan baxka birsi» Yəhya pəyojəmbər əməs, bəlki Huda'Atisi Əzidur. 34-ayətni kərünq («mənə insanning guwahlikini qəbul kiliximning keriki yok»).

5:32 Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5.

5:33 Yh. 1:15, 19, 27.

5:34 «əməliyəttə, mənə insanning guwahlikini qəbul kiliximning keriki yok» — Grek tilidə «əzüm toqruluk insannıng guwahlikini qəbul kılmaymən» «mening Yəhya toqruluk xundak eytiwakinim pəkətlə silərnin kütquzuluxunglar üqündu» — demək, silər Pəriysilər Yəhya pəyojəmbərnin əzüm toqruluk («mana Məsih-Kütquzoquqıl» değən) guwahlikini qəbul kılsanglar, nijat tapalaysılər.

5:36 «mən kiliwatqan əməllər, bular mening toqramda Atining meni əwətkinigə guwahlik beridu» — «mən kiliwatqan əməllər» — Əysa yaritiwatqan kəp məjizələrdin ibarət.

5:36 Yh. 10:25; 1Yuh. 5:9.

5:37 Mis. 33:20; Kən. 4:12; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; 9:7; Luka 3:22; 9:35; Yh. 1:33; 6:27; 8:18; 1Tim. 6:16; 2Pet. 1:17; 1Yuh. 4:12.

5:39 Kən. 18:18; Yəx. 34:16; Luka 16:29; 24:27; Yh. 1:46; Ros. 17:11.

5:42 «iqinglərdə Hudaning muhəbbiti yok» — yəki «Hudaqə boləqan muhəbbitinglər yok».

qobul qilmaysilər. Həlbuki, baxqa birsi öz nami bilən kəlsə, silər uni qobul kilisilər..⁴⁴ Silər bir-biringlardin izzət-xəhrət qobul kilisilər-yu, yeganə Hudadin kəlgən izzət-xəhrətkə intilmisənglər, undakta silər qandakmu etikad qilalaysilər?!.

⁴⁵ Biraq meni üstimizdin Atioja xikayət qilidu, dəp oylimanglar. Üstünglardin xikayət qiloquqi mən əməs, bəlkə silər ümid baqliojan Musa pəyoqəmbərdur. ⁴⁶ Qünki əgər silər rasttin Musa pəyoqəmbərgə ixəngən bolsanglar, mangimu ixəngən bolattinglar. Qünki u muqəddəs yazmilarda mən toqruluk pütəkəndur..⁴⁷ Lekin uning pütəkənlirigə ixənmisənglar, mening səzlimigə qandakmu ixinisilər?!

Bəx ming adəmning toyduruluxi

Mat. 14:13-21; Mar. 6:30-44; Luka 9:10-17

6¹ Bu ixlardin keyin, Əysa Galiliyə dengizi (Tiberiyas dengizi dəpmu atilidu)ning u ketioja etti..² Zor bir top halayiq u kesəllərnəni saqaytkan mejjizilik aləmətlirini kərđi wə uning kəynidin əgixip mangdi..³ Əysa taojka qikip, u yərdə muhlisli bəni bilən billə olturdi..⁴ U qaojda Yəhudiylarning həyti, yəni «ətüp ketix həyti»oja az qəlojan wəkit idi..⁵ Əysa bəxini kətürüp, zor bir top halayiqning əzining aldioja keliwatkanliqini kərüp, Filiptin:

— Bularoja yəydiojanoja nanni nədin alimiz? — dəp soridi. ⁶ (Lekin u bu səzni Filipni sinax üqün eytkanidi. Qünki u əzining nemə qilidiojanliqini bilətti).

⁷ Filip jawabən:

— Ikki yüz dinarəja nan alsakmu, hər birigə kiqikkinə bir qixləmdin yeyixkimu yətməydu.

⁸ Muhlislardin biri, yəni Simon Petrusning inisi Andriyas Əysaoja:⁹ — Bu yərdə kiqik bir oqul bala bar, uningda bəx arpa nan bilən ikki kiqik belik bar. Lekin xunqə kəp həlkəqə bu nemə bolidu?! — dedi.

¹⁰ Əysa: — Kəpqilikni olturoqunglar, — dedi (u yərdə ot-qəp mol əskənidi). Xuning bilən ər kixilər olturdi; ularning sani bəx mingqə bar idi. ¹¹ Əysa nanlarni qolioja elip, Hudaəja təkəkkür eytkəndin keyin, olturoqanlarəja üləxtürüp bərdi. Beliklərnimu xundək qildi; kəpqilik haliojanqə yedi..¹² Həmməylən yəp toyunəqanda, u muhlisliroja:

— Axqan parqilarni yioqinglar, həq nərsə zayə bolmisun, — dedi.

¹³ Xuning bilən ular bəx arpa nenidin yəp axqan parqilarni on ikki sewətkə toldurup yiojiwəldi..

¹⁴ Əmdi halayiq Əysaning kərsətkən bu mejjizilik aləmitini kərüp: «Dunyaəja kelixi muqərrər boləjan pəyoqəmbər həkikətkən muxu ikən!» deyixti..¹⁵ Xuning bilən Əysa ularning kelip əzini padixə boluxqə zorlimaqqi boləjanliqini bilip, ularđin ayrilip, qaytidin taojka yəloquz qikip kətti.

5:43 «Həlbuki, baxqa birsi öz nami bilən kəlsə, silər uni qobul kilisilər» — «baxqa birsi» — xübhəsisizki, bu səz kəp «sahta Məsih»lərnəni, bolupmu ahirki zamanda pəyda boləjan dəjjalni kərsətitidu. Buningdin bir misal, miladiyə 135-yili əzini «Məsih bolimən» dəgən, «Bar-Qəkbə» isimlik dəjjəldək bir xəhs Pələstində pəyda boləjan wə nurojun Yəhudi yəhəki uning tərpidin aldanəjan. Ular uningəja əgixip, Rim imperiyəsi bilən qarxilixixqə qikip, ahir berip Rimning qoxunliri tərpidin yokitəlojan.

5:44 Yəh. 12:43.

5:46 Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 28:14; Qan. 18:18.

6:1 «Galiliyə dengizi» — İsrailiyəning ximal tərpididiki qong bir kəl. Həritilərnəni kərüng.

6:4 Mis. 12:18; Law. 23:5, 7; Qəl. 28:16; Qan. 16:1.

6:5 Mat. 14:14; Mar. 6:34; Luka 9:13.

6:7 «İkki yüz dinarəja nan alsakmu...» — bir dinar yəki «dinarus» bolsa adəttə bir ixqining bir künlük həkəqigə toqra kələtti. 200 dinar bolsa, addiy ixqining yerim yillik kirimdin artuqraq bolidu.

6:11 1Sam. 9:13.

6:13 «sewət» — grek tilida «qol sewət», bəlkim ikki qolap kətüridiojan sewətni kərsətitidu.

6:14 «Dunyaəja kelixi muqərrər boləjan pəyoqəmbər həkikətkən muxu ikən!» — Musa pəyoqəmbərnəning bu pəyoqəmbər toqruluk aldin eytkən bəxariti «Qəl.» 18:15də təpəlidu.

6:14 Luka 7:16; 24:19; Yəh. 4:19.

«Yuhanna»

Əysaning su üstidə mengixi

Mat. 14:22-27; Mar. 6:45-52

¹⁶ Kəqkurun, Əysaning muhlisliri dengiz boyıqə qüxüxti. ¹⁷ Ular bir kemigə olturup, dengizning u ketidiki Kəpərnaħum xəhırıgə qarap yol elixti (qarangəu qüxüp kətkənidi wə Əysa tehiqə ularning yenioqə kəlmigənidi). ¹⁸ Qattik boran qikip, dengiz dolqunlap kətürülüwatatti. ¹⁹ Muhlislar palak urup on-on bir qakirimqə mangoqanda, Əysaning dengizning üstidə mengip kemigə yekinxiwatkanlıkını kərüp, qorkuxup kətti. ²⁰ Lekin u ularoqə:

— Bu mən, qorkmanglar! — dedi.

²¹ Xuni anglap ular uni kemigə qikiriwaloqusi kəldi; u kemigə qikipla, kəmə dərħal ular baridioqan yərgə yetip bardı.

Əysa — həqiqiy rəhij ozuktur

²² Ətisi dengizning u tərpidə qaloqan halayik aldinqi küni u yərdə Əysaning muhlisliri qikqan kemidin baxkə kemining yokluqını, Əysaning muhlisliri xu kemigə qikqanda, Əysaning ular billə qikmioqanlıkını, bəlkı muhlislirining əzlırıla kətkənlikini kərgənidi. ²³ Həlbuki, birməqqə kəmə-kolwəq Tiberiyas xəhıridin Rəb təxəkkür eytkəndin keyin həlkə nan yegən yərgə yekın kelip tohtidi. ²⁴ Xuning bilən halayik Əysaning wə muhlislirining u yərdə yokluqını kərüpla, kemilərgə olturup, Əysani izdigili Kəpərnaħum xəhırıgə mangdi. ²⁵ Ular uni dengizning u tərpidə tepip uningə:

— Ustaz, bu yərgə qaqan kəlding? — dəp soraxti.

²⁶ Əysa ularoqə jawabən:

— Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, silər meni məjizilik əlamətlərni kərgənlikinglar üqün əməs, bəlkı nənłardın yəp toyunoqıninglar üqün izdəysilər. ²⁷ Buzulup ketidioqan panyı ozukluqkə əməs, bəlkı mənggü həyatlıqkə bəkiy qalıdioqan ozukluqkə intilip ixlənglar; buni İnsan'oolı silərgə beridu; qünki uni Ata, yəni Huda Əzi məhürləp təstiklioqan, — dedi.

²⁸ Xuning bilən ular uningdin:

— Nemigə intilip ixlisək andin Hudaning ix-hizmitidə ixligən bolimiz? — dəp soraxti.

²⁹ Əysa ularoqə jawab berip: — Hudaning ix-hizmiti dəl xuki, U əwətkinigə etiqad qilixinglardur, — dedi.

³⁰ Xuning bilən ular yənə:

— Undək bolsa sən bizni kərüp əzünggə ixəndürgüdək qandək məjizilik əlamət yaritisən? Zadi nemə ix qilip berisən? ³¹ Ata-bowilirimiz qəldə yürəgəndə, Zəburda: «U ularoqə ərxtin qüxürülgən nən təkdım kildi» dəp pütülgəndək, «manna»ni yegən — deyixti.

³² Əysa ularoqə mundək dedi:

6:16 Mat. 14:23; Mar. 6:47.

6:19 «on-on bir qakirimqə mangoqanda...» — grek tilida «yigirmə bəx yaki ottuz «stadiyon»qə mangoqanda...». Bir stadiyon 185 metr, xunga ular qiroqaktın 6-5 kilometr mangojanidi (bir qakirim 500 metr ətrapidu). Dengizning uzunluqi 20 kilometr, kəngliki 12 kilometr bolup, ular dengiz otturisiyoqə yətkən bolsa kerək.

6:21 «u kemigə qikipla, kəmə dərħal ular baridioqan yərgə yetip bardı» — «Zəb.» 107:23-31ni kərug.

6:21 Zəb. 107:29-30

6:25 «Ustaz» — grek tilida «rabbi».

6:27 Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; 9:7; Luqə 3:22; 9:35; Yh. 1:33; 3:16; 4:14; 5:37; 6:40, 54; 8:18; 2Pet. 1:17.

6:29 1Yuhə. 3:23.

6:30 Mat. 12:38; 16:1; Mar. 8:11; Luqə 11:29; 1Kor. 1:22.

6:31 «U ularoqə ərxtin qüxürülgən nən təkdım kildi» — «Zəb.» 78:24. «Ata-bowilirimiz qəldə yürəgəndə, Zəburda: «U ularoqə ərxtin qüxürülgən nən təkdım kildi» dəp pütülgəndək, «manna»ni yegən — deyixti» — Ularınqı buni Əysaoqə deginidə kəzdə tutqini: «Sən Musa pəyoqəmbərgə ohxax «Dunyaqə kelixi muqərrər boləqan» xu pəyoqəmbər yaki Məsihə bolsang, əmdı Musaoqə ohxax əsməndin nən («manna») qüxürüxünggə toqra kəlməmdü?» deqəndək mənə idi. Əysa ularoqə «Bu nən bərgüqi Musa əməs, Hudadır» dəp hatalıqni tüzətkəndin keyin (32-ayət) əzining «əsməndin qüxkən həqiqiy nən» ikənlikini qüxəndüridu.

6:31 Mis. 16:4, 14; Qel. 11:7; Nəh. 9:15; Zəb. 78:24, 25; 1Kor. 10:3.

— Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, silərgə asmandin qüxkən nanni bərgüqi Musa əməs, bəlki mening Atamdur; U həzirmu silərgə asmandin qüxkən həqikiy nanni beriwa-tidu. ³³ Qünki Hudaning neni bolsa pütkül dunyaqa həyatlik ata kiliديوان, ərxtin qüxküqidur.

³⁴ — Təksir, həmixə bizgə xu nanni berip turojaysən! — deyixti ular.

³⁵ Əysa ularoqa mundaq dedi:

— Həyatlik neni özümduzmən! Mening yenimoqa kəlgən hərkim heqqaqan aq qalmaydu, manga etiqad kiloqan hərkim heqqaqan ussimaydu. ³⁶ Ləkin silərgə eytkinimdək, silər meni kərgən bolsanglarmu, etiqad kilmaywatisilər.

³⁷ Ata manga tapxuroqanlarning hərberi yenimoqa kelidu və mening yenimoqa kəlgənlərdin heqkaysisini hərgiz taxliwətməymən. ³⁸ Qünki öz iradəməni əməs, bəlki meni Əwətküqining iradisini əməlgə axurux üqün ərxtin qüxtüm. ³⁹ Meni Əwətküqining iradisi bolsa dəl xuki, uning manga tapxuroqanliridin heqbirini yittürməy, bəlki ahirki küni ularning həmmisini tirildürüxümdin ibarət. ⁴⁰ Qünki mening Atamning iradisi xuki, Ooquloqa kəz tikip qarap, uningoqa etiqad kiloqanlarning hərbirini mənggölük həyatka erixtürüxtur; və mən ahirki küni ularni tirildürimən.

⁴¹ Əmdi Yəhudiylar Əysaning: «Ərxtin qüxkən nan özümduzmən!» degini üqün uningoqa nara-zi bolup oqotuldixixka baxlidi: ⁴² — «Bu Yüsüpnin oqli Əysa əməsmu? Atisinimu, anisinimu tonuydioqan tursak, yənə kəndəklərqə: — «Ərxtin qüxtüm!» desun?» — deyixətti ular.

⁴³ Əysa jawabən ularoqa mundaq dedi: — Mening toqramda əzəra oqotuldaxmanglar. ⁴⁴ Meni əwətkən Ata Əzi kixilənlərin kəlbini tartkuzmisa, heqkim mening yenimoqa kəlməydu; mening yenimoqa kəlgən hərbirini ahirki küni tirildürimən. ⁴⁵ Pəyoqəmbərlərin yazmili-rida: «Uların həmmisigə Huda tərpidin oğitilidu» dəp pütülgəndur. Xunga, Atining səzini tingxioqan və uningdin oğəngən hərberi mening yenimoqa kelidu. ⁴⁶ Biraq bu birərkim Atini kərgən degənlik əməs; pəkət Hudaning yenidin kəlgüqi bolsa, u Atini kərgəndur.

⁴⁷ Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, manga etiqad kiloquqi mənggölük həyatka igidur. ⁴⁸ Həyatlik neni özümduzmən. ⁴⁹ Ata-bowiliringlar qəllərdə «manna» yegini bilən yənila əldi. ⁵⁰ Ləkin mana, ərxtin qüxkən nan dəl xundəkki, birsi uningdin yegən bolsa əlməydu.

⁵¹ Ərxtin qüxkən həyatlik neni özümduzmən; kimdəkim bu nandin yesə, əbədil'əbədgigə yaxay-du. Mən beridioqan xu nan bolsa mening ət-tenimdur, pütkül dunyadikilər həyatka igə bolsun dəp, mən uni atiməqimən.

⁵² Bu səz bilən Yəhudiylar əzəra talax-tartix kilixika baxlap:

— Bu adəm bizning yeyiximizgə əzinin ət-tenini kəndək bərləisun?! — deyixətti.

⁵³ Xunga Əysa ularoqa mundaq dedi:

6:35 Yəx. 55:1; Yh. 4:14; 7:37.

6:38 Mat. 26:39; Mar. 14:36; Luka 22:42; Yh. 5:30.

6:39 «Meni Əwətküqining iradisi... ahirki küni ularning həmmisini tirildürüxümdin ibarət» — «ahirki küni» kiyamət küni.

6:39 Yh. 10:28; 17:12; 18:9.

6:40 Yh. 3:16; 4:14; 6:27,54.

6:42 Mat. 13:55; Mar. 6:3.

6:44 Küy. 1:4; Yh. 6:65.

6:45 Yəx. 54:13; Yəz. 31:33; İbr. 8:10; 10:16.

6:46 «Biraq bu birərkim Atini kərgən degənlik əməs; pəkət Hudaning yenidin kəlgüqi bolsa, u Atini kərgəndur» — bəzi alimlar bu ayəttiki sözləri Əysa əməs, bəlki rosul Yuhanna qüxəndürüx yolida qoxup yazoqan, dəp qaraydu. Biz uning üqün anqə ispat kərmigəqka, yənila Əysaning öz səzi, dəp oylaymiz.

6:46 Mat. 11:27; Luka 10:22; Yh. 1:18; 7:29; 8:19.

6:47 Yh. 3:16,36.

6:49 Mis. 16:4; Qəl. 11:7; Zəb. 78:24

6:50 «Ləkin mana, ərxtin qüxkən nan dəl xundəkki, birsi uningdin yegən bolsa əlməydu» — yəki «ləkin mana, birsi uningdin yegən bolsa əlməydioqan, ərxtin qüxkən nan muxu yərdidur».

6:51 Yh. 11:26; İbr. 10:5, 10.

6:52 Yh. 3:9.

«Yuhanna»

— Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, silər İnsan'oqlining ət-tenini yemigüqə wə kənini iqmigüqə, silərdə həyatlik bolmaydu. ⁵⁴ Ət-tenimni yegüqi wə kənimni iqlküqi mænggülik həyatka erixkən bolidu wə mən uni ahirki küni tirildürimən. ⁵⁵ Qünki ət-tenim həqiqiy ozukluk, kənim bolsa həqiqiy iqlimlikur. ⁵⁶ Ət-tenimni yegüqi wə kənimni iqlküqi məndə yaxaydu wə mənmu uningda yaxaymən. ⁵⁷ Həyat Ata meni əwətkən wə mən Atining boləlanliqidin yaxawatkinimdək, meni yegüqi kixi həm mening wasitəm bilən yaxaydu. ⁵⁸ Mana bu ərxin qüxkən nandur. Bu nan ata-bowlirirlər yegən «manna»dək əməs; qünki ular «manna»ni yeyixi bilən əldi; birək bu nanni istemal kילוquqi bolsa mænggü yaxaydu!.

⁵⁹ Bu sözlərni u Kəpərnaħumdiki sinagogda təlim bərginidə eytkanidi. ⁶⁰ Xuning bilən uning muhlislrinin nuroqunliri buni angliojanda:

— Bu təlim bək eqir ikən! Buni kim anglap kətürəlisun? — deyixti.

⁶¹ Birək öz iqidə muhlislrinin bu toqrisida qotuldaxkinini bilgən Əysa ularoja:

— Bu səzüm silərni taydurdimu? ⁶² Əmdi mubada İnsan'oqlining əsli kəlgən jayoja kətürülüwatkinini kərsənglər, qandək bolar?! ⁶³ İnsanoja həyatlik bərgüqi — Rohtur. İnsanning ətliri bolsa heqkandək payda bərməydu. Mən silərgə eytkən səzlimir bolsa həm rohtur wə həm həyatlikur. ⁶⁴ Ləkin aranglardin etikad kilmiojan bəzilər bar, — dedi (qünki Əysa etikad kilmiojanlarning wə əzigə satkunluk kildiojanning kim ikənlikini baxtila bilətti).

⁶⁵ Xuning bilən u mundək dedi: — Mən xu səwəbtin silərgə xuni eyttimki, Atamdin ata kilinmisa, heqkim mening yenioja keləlməydu!.

⁶⁶ Xu wəqtin tartip muhlislrinin heli kəpi qekinip qikip, uning bilən yənə mangmaydiojan boldi. ⁶⁷ Xunga Əysa on ikkiyləndin:

— Silərmu, həm məndin ketixni halamsilər? — dəp soridi.

⁶⁸ Simon Petrus uningoja jawab kili:

— I Rəb, biz kimning yenioja kətəttük? Mənggü həyatlik səzliri səndilidur! ⁶⁹ Wə xuningoja ixəndük wə xuni bilip yəttükki, sən Hudaning Mükəddəs Boloquqisidsən! — dedi.

⁷⁰ Əysa ularoja jawabən:

— Mən silər on ikkinglarni tallidim əməsmu, birək aranglarda birsı İblistur! — dedi. ⁷¹ (uning bu degini İxkariyotluk Simonning oqli Yəhudani kərsətkənidi, qünki Yəhuda on ikkiylənnin biri boləjini bilən, keyin əzigə satkunluk kildu).

6:54 «ət-tenimni yegüqi» — yaki «ət-tenimni istemal kילוquqi».

6:54 Yh. 3:16; 4:14; 6:27,40.

6:56 «ət-tenimni yegüqi» — yaki «ət-tenimni istemal kילוquqi».

6:58 Yh. 3:13.

6:62 Mar. 16:19; Lükə 24:50; Yh. 3:13; Ros. 1:9; Əf. 4:8.

6:63 «İnsanəja həyatlik bərgüqi — Rohtur» — muxu yərdə «Roh», xühisizki, Hudaning Rohini kərsitidu. «İnsanning ətliri bolsa heqkandək payda bərməydu» — «İnsanning ətliri» — Hudaəja tayanmaydiojan insanlarni kərsitidu. «Rimlikləroja»diki kirix səzimizdə «ət/ətlər» toqruqluk boləjan izahətimizni kəring. «Mən silərgə eytkən səzlimir bolsa həm rohtur wə həm həyatlikur» — demək, rohiy mənədə, adəmnin rohiəja həyat kirküzidiojan, mænggülik həyat yətküzidiojan.

6:63 2Kor. 3:6.

6:64 Yh. 2:25; 13:11.

6:65 Yh. 6:44.

6:68 Ros. 5:20.

6:69 Mat. 16:16; Mar. 8:29; Lükə 9:20; Yh. 11:27.

6:70 «birək aranglarda birsı İblistur!» — yaki «birək aranglarda birsı düxməndur!». «İblis» degən səzning öz mənisi «düxmən, yaw».

6:70 Lükə 6:13.

6:71 «İxkariyotluk Simonning oqli Yəhuda...» — yaki «Simonning oqli Yəhuda İxkariyotni...».

Əysaning inilirining uningoga qarxi turuxi

7¹ Bu ixlardin keyin, Əysa Galiliyədə aylinip yürdi. U Yəhudiyədə aylinip yürüxnı halimaytti, qünkü xu yərdiki Yəhudiylar uningoga kəst kılmakçı idi.² Bu qaoqda, Yəhudiylarning «kəpilər heyti»oga az qaloqanidi..³ Xunga Əysaning iniliri uningoga:

— Muxu yardin ayrilip Yəhudiyəgə baroqin, xuning bilən muhlislingmu karamət əməlliringni kərələydu!⁴ Qünkü özini həlk-aləmgə tonutmaqçı boləqan heqkim yoxurun jayda ix kılmaydu. Bu əməllərni kıliwatkanikənsən, özüngni dunyoga kərsət! — deyixti.⁵ Qünkü uning inilirimu uningoga etiqad kılmioqanidi..

⁶ Xunga Əysa ularoq:

— Mening waqit-saitim tehi kəlmidi. Lekin silərgə nisbətən hərwaqit munasiptur..⁷ Bu dunyadiki kixilər silərgə hərgiz əq bolmaydu; lekin meni əq kəridu. Qünkü mən ularning kılmixlrini rəzil dəp guwahlik beriwatimən..⁸ Silər bu heytkə beriweringlar. Mən bu heytkə barmaymən, qünkü mening waqit-saitim tehi yetip kəlmidi, — dedi..

⁹ Əysa bu sözlərni kılip, Galiliyədə qaldı.

Kəpilər heytida

¹⁰ Əysaning iniliri heytkə qıqkəndin keyin, u özimu uningoga bardı. Əmma axkara əməs, yoxurun bardı.¹¹ Heytta Yəhudiylar uni izdəp: «U kəyərdidur?» dəp sorawatatti..

¹² Kixilər arisida uning toqrisida kəp oquləqula boldı. Bəzilər uni: «Yəhxi adəm!» desə, yənə bəzilər: «Yək, u halayikni azduruwatidu!» deyixti..¹³ Biraq Yəhudi qongliridin kərkəp, heqkim oquq-axkara uning gepini kılmaytti..

¹⁴ Heytning yerimi ətkəndə, Əysa ibadəthana həyiliriəq kirip həlkəkə təlim berixkə baxlıdı..

¹⁵ Yəhudiylar:

— Bu adəm heqkəndək təlim almiəqan turukluk, uning kəndəkmu munəqə kəp bilimi bolsun? — dəp həng-tang kəlixti..

¹⁶ Əysa ularoq:

— Bu təlimlər mening əməs, bəlkı meni əwətküqiningkidur..¹⁷ Uning iradisigə əməl

7:2 Law. 23:34.

7:3 «Muxu yərdin ayrilip Yəhudiyəgə baroqin, xuning bilən muhlislingmu karamət əməlliringni kərələydu!» — Əysaning inilirining bu səzining iqi mənisi bəlkim: «Muhim mətiwər kixilərnin kəpi Galiliyə dəgən muxu namrat, pinhan jaydin əməs, bəlkı paytəht Yerusalemdir; sən xu yərdə özüngni kərsitixing kərk; xuning bilən həkikiy nam-inawiting wə həywing bolidu» dəgəndək bolsa kərk. Səl qəlitə ix xuki, ular uningoga ixənmigini bilən (5-ayətni kərtəng): «İsrailning padixahı bolay desəng, karamət əməlliringni oquq məydanida kərsitixing kərk» dəgən gumanıy nəsihətni bərgən (4-ayətni kərtəng).

7:5 Mar. 3:21.

7:6 «Silərgə nisbətən hərwaqit munasiptur» — bu səzning iqi mənisi bəlkim intayin addıydu. Hudaning iradisigə kəngül belidioqan adəm Hudaning yetəkqilikini wə baxpanahlikini izdəp yüridu; lekin pəkət öz iradisigə kəraydioqan kixi Hudaning yetəkqilikining wə baxpanahlikining keriki yəq dəp yüridu wə xundəklə, bu dunyadikilərdin heqkəndək kərxiliklə yəki əqmənliklə uqrimaydu, həlioqan yərgə beriwəridu. Lekin Hudaning iradisini izdigən kixi təbiy həlaldə bu dunyadikilərnin kilmixlrini axkara kijoqəqlə, ularning nəpəritigə uqraydu (7-ayətni kərtəng).

7:7 Yh. 3:19; 14:17; 15:18.

7:8 «Silər bu heytkə beriweringlar. Mən bu heytkə barmaymən» — kəp kəna kəqürmilərdə «Silər bu heytkə beriweringlar. Mən bu heytkə tehi barmaymən» yəki «Silər bu heytkə beriweringlar. Mən bu heytkə həzirəqə barmaymən» deyilidu. «Təhi» yəki «həzirəqə» səzlər əslidə bolsun, bolmisun, bəribir ayətning mənisi əsasən ohxəxtur; qünkü Əysa iniliri heytkə qıqkəndin keyin əstirtin bardı (10-ayət). Bəzilər «həzirəqə» dəgənni qüxəndürüx yolida kirqüzidu.

7:8 Yh. 8:20.

7:11 Yh. 11:56.

7:12 Mat. 21:46; Luka 7:16; Yh. 6:14; 9:16; 10:19.

7:13 «Yəhudi qongliridin kərkəp...» — grek tilida «Yəhudiylardin kərkəp» deyilidu. Muxu yərdə «Yəhudiylar» qoqum ularning qonglrini kərsitidu.

7:13 Yh. 9:22; 12:42; 19:38.

7:14 «...kiriş» — grek tilida «...qikiş»

7:15 «Yəhudiylar» — bəlkim Yəhudi qonglar.

7:16 Yh. 3:11; 8:28; 12:49; 14:10, 24.

kilixka öz iradisini baqlıoqan harkim bu telim toqruluk — uning Hudadin kalganlikini yaki ezlukumdin eytiwatkanlikimni bilidu. ¹⁸ Öz aldioqa sozligan kixi ez xan-xaripini izdaydu, lekin ezini awatküqining xan-xaripini izdaydioqan kixi hək-sadiktur, uningda həkkanıysızlık yoxtur. ¹⁹ Musa pəyoqəmbər silərgə Təwrat kanunini tapxuroqan əməsmu? Lekin heqkaysinglar bu kanunoqa əməl qılmaywatisilər! Nemixka meni ɵltürməkqi bolisilər? — dedi...

²⁰ Kəpqilik:

— Sanga jin qaplixiptu! Seni ɵltürməkqi boləqan kim ikən? — deyixti...

²¹ Əysa ularəqa mundak jawab bərdi: — Mən bir karamətni yaritixim bilən həmminglar hang-tang kəlixinglar... ²² — Əmdi Musa pəyoqəmbər silərgə hətnə kilix toqruluk əmr kəlduroqan (əməliyəttə bolsa hətnə kilix Musa pəyoqəmbərdin əməs, ata-bowilardin kəloqan), xunga silər xabat künigə toqra kelip kəlsimu xu künidə adəmnıng hətnisini kiliwerisilər... ²³ Əmdi Təwrat kanunoqa hiləpli kəlinmisun dəp xabat künidə adəmə hətnə kəlinəqan yərdə, mən xabat künidə bir adəmnı səllimaza saqaytsam, silər nemə dəp mənə aqqiklinisilər? ²⁴ Sirtki kiyapətkə qarap həküm kilmanglar, bəlki həkkanıy həküm kilinglar!.

Əysa Kutkuzoqu-Məsiħmidu?

²⁵ U waqıtta Yerusalemlıqlarning bəziliri:

— Qonglar ɵltürməkqi boləqan kixi bu əməsmidi? ²⁶ Axkara sozləwatsimu, uningəqa qarxi heq nəsə demidioqu! Dərwəka, aqsakallarning uning Məsiħ ikənlikini bilip yətkənmu? ²⁷ Həlbuki, bu adəmnıng kəyərdin kəlgənlikini biz enik bilimiz. Lekin Məsiħ kəlgəndə, uning kəyərdin kəlgənlikini heqkim bilməstioqu, — deyixti...

²⁸ Xunga Əysa ibadəthana həylisida təlim beriwetip, yukiri awaz bilən mundak dedi:

— Silər meni tonuymiz həmdə mening kəyərdin kəlgənlikimnimu bilimiz, dəwatisilər?! Bırək mən əzlükumdin əməs, mən meni əwətküqidin kəldim, U həktur; bırək silər Uni tonumaysilər...

²⁹ Mən Uni tonuymən. Qünki mən Uning yenidin kəldim, meni U əwətti...

7:19 «nemixka meni ɵltürməkqi bolisilər?» — yaki «nemixka meni ɵltürgili izdəysilər?».

7:19 Mis. 20:1; 24:3; Mat. 12:14; Mar. 3:6; Yh. 5:18; 10:39; 11:53; Ros. 7:53.

7:20 «Seni ɵltürməkqi boləqan kim ikən?» — yaki «Seni ɵltürgili izdaydioqan kim?».

7:20 Yh. 8:48,52; 10:20.

7:21 «Mən bir karamətni yaritixim bilən həmminglar hang-tang kəlixinglar» — bu «bir karamət», xühşisizki, u aldin ki ketim Yerusalemda boləqanda xabat künidə paləq adəmnı saqaytkanlikini kərsitidu (23-ayət wə 5-babni kəring). Əysaning sozəg kəriqanda, gərəqə bu məjizə bərnəqə ay ilgiri kərsitilən bolsimu, ularning esidə tehiqə bar idi. Xu wəjedin ular əysanı ɵltürüwətməkqi bolidu. 22-24-ayətlərdə Əysa «xabat künidə adəmnı saqaytix Təwrat kanunoqa hilap», degən hiyaləqa kattik rəddiyə beridu. Bizningə u əslidə ularni bu məsilə toqruluk oylandurux üqün bu məjizini kəstən xabat künidə yaratkanidi.

7:22 «əməliyəttə bolsa hətnə kilix Musa pəyoqəmbərdin əməs, ata-bowilardin kəloqan» — «hətnə kilix»ni Huda əslidə İbrahım pəyoqəmbərgə (Musa pəyoqəmbərdin ilgiri, əlwəttə) Əzining İbrahım wə əwladliri bilən boləqan əhdining simwoli bolsun dəp tapxuroqanidi («Yar.» 17-bab). «xunga silər xabat künigə toqra kelip kəlsimu xu künidə adəmnıng hətnisini kiliwerisilər» — əmr bolsa «Bala tuəqulup səkkizinqi küni hətnisini kilix kerək» («Yar.» 17:13). Xuning bilən «səkkizinqi kün» xabat künigə toqra kelip kəlsimu (wə xabat küni «ixləx»kə bolmaydu) balini sünnət kiliwerix kerək. Bolmisa Təwrat kanunoqa hiləpli bolidu.

7:22 Law. 12:3; Yar. 17:10.

7:24 Kan. 1:16,17; Pənd. 24:23; Yaq. 2:1.

7:27 «bu adəmnıng kəyərdin kəlgənlikini biz enik bilimiz» — ular uni Galiliyalik dəp bilətti. Əməliyəttə u Bəyt-Ləhəmdə tuəquləqan, əlwəttə. «Lekin Məsiħ kəlgəndə, uning kəyərdin kəlgənlikini heqkim bilməstioqu, — deyixti.» — halayikning bu sozliri anqə toqra əməs idi; bu kixilər pəyoqəmbərlərnıng Məsiħ toqruluk bəxarətlık yazmilirini tolu kilməgən bolsa kerək. Bəlkim ularning kəzdə tutkını pəkət Məsiħning tuyuksiz namayan bolidioqanlikini kərsətkən bəxarətlərlə idi.

7:27 Mat. 13:55; Mar. 6:3; Lu kə 4:22.

7:28 «silər meni tonuymiz həmdə mening kəyərdin kəlgənlikimnimu bilimiz, dəwatisilər?! Bırək mən əzlükumdin əməs, mən meni əwətküqidin kəldim, U həktur; bırək silər Uni tonumaysilər» — Bu soz əysaning ularning «Bu adəmnıng... kəyərdin kəlgənlikini enik bilimiz» deginəg rəddiyə kıləqan jawabi idi. Əgər ular Hudani tonuəqan bolsa əysaning kəyərdin kəlgənlikini bilgən bolətti, lekin ular Hudani tonımaytti (ayətteki ahirki sozəg karang).

7:28 Yh. 5:43; 8:26, 42; Rim. 3:4.

7:29 Yh. 10:15.

«Yuhanna»

³⁰ Xunga ular uni tutux yolini izdæytti, lekin heqkim uningõja qol salmidi; qünki uning waqit-saiti tehi yetip kælmigenidi...³¹ Lekin halayik arisidiki nurojun kixilar uningõja etikað kildi. Ular: «Mæsih kælgendæ bu xixi kersætkæn mejjizilik alamætlærdin artuq mejjizæ yaritalarmu?!» deyixti...

Əysani tutux üqün qarawullarning əwətlixı

³² Pərisiylər halayikning u toqruluk qulqula boluwatkan bu gəp-sözlişini anglidi; xuning bilən Pərisiylər bilən bax kaşınlar uni tutux üqün birnəqqə qarawullarnı əwætti...³³ Xuning bilən Əysa: — Yənə bir'az waqit silər bilən billə bolimən, andin meni əwætküqining yenioja ketimən...

³⁴ Meni izdæysilər, lekin tapalmaysilər. Mən baridiojan yərgə baralmaysilər, — dedi...

³⁵ Buning bilən, Yəhudiylar bir-birigə:

— U biz tapalmioqudək kəyərlərgə barar? Greklər arisidiki tarkağ Yəhudıy muhajirlarning yenioja berip, greklarõja təlim berəmdioqandu?..³⁶ «Meni izdæysilər, lekin tapalmaysilər. Mən baridiojan yərgə baralmaysilər» degini nemisidu? — deyixti.

Həyatlik süyi

³⁷ Heytning ahirki həm əng katta küni, Əysa ornidin turup, yukiri awaz bilən: —

Kimdəkim ussisa, mening yenimoja kelip iqsun!...³⁸ Manga etikað kılõquci kixining huddi muqəddəs yazmilarda eytilõjiniðək, iğ-baõridin həyatlik süyining dəryaliri ekıp qıkıdu! — dəp ja-karlıdı...³⁹ (u bu səzni özigə etikað kılõqanlarõja ata kılınıdiojan Muqəddəs Rohka karita eytkanıdı. Hudaning Rohı tehi heqkimgə ata kılınımioqanmıdı, qünki Əysa tehi xan-xəripigə kirmigənidi)...

Həlkning bəlünüp ketixi

⁴⁰ Halayik iqidə bəzilər bu səzni anglap:

— Kelixi muqərrər bolõqan pəyojəmbər həkikətən muxu ikən!! — deyixti...

⁴¹ Bəzilər: «Bu Məsih ikən!» deyixətti. Yənə bəzilər bolsə: «Yəğ, Məsih Galiliyədin keləttimu?..»

⁴² Muqəddəs yazmilarda, Məsih padixah Dawutning nəslidin həm Dawutning yurti Bəyt-Ləhəm yezisidin kelidu, deyilmigənmiði? — deyixti...

⁴³ Buning bilən, halayik uning wəjədin ikkiğə bəlünüp kətti. ⁴⁴ Bəziliri uni tutayli degən bolsimu, lekin heqkim uningõja qol salmidi.

7:30 «Xunga ular uni tutux yolini izdæytti...» — «ular» bəlkim yənəla qonglarnı kersitidu.

7:30 Mar. 11:18; Luğa 19:47; 20:19; Yğ. 7:19; 8:20, 37.

7:31 Yğ. 8:30.

7:32 «qarawullarnı əwætti» — yəki «ibadəthana qarawullirini əwætti». Lekin bizningqə 30- wə -44-ayətlər (Lawiylərdin bolõqan) muxu kixilərnı ayrim kersitidu.

7:33 Yğ. 16:16.

7:34 Yğ. 8:21; 13:33.

7:35 «U biz tapalmioqudək kəyərlərgə barar? Greklər arisidiki tarkağ Yəhudıy muhajirlarning yenioja berip, greklarõja təlim berəmdioqandu?» — bu ayattiki «greklər» Kanaanning (Pələstinning) sirtida turojan barlik yat əlliklərgə wəkillik kildi.

7:37 «Heytning ahirki həm əng katta küni, Əysa ornidin turup, yukiri awaz bilən: — Kimdəkim ussisa, mening yenimoja kelip iqsun!» — Əysa bu sözlərnı heytning ahirki küni, yəni dəl Hudaning İsrail həlki qeldiki waqtda Musa pəyojəmbər arkilik ularni su bilən təminligən mejjizə yaratkan hatirə künidə eytkən.

7:37 Law. 23:36; Yəx. 55:1; Yğ. 6:35; Wəh. 22:17.

7:38 «Manga etikað kılõquci kixining huddi muqəddəs yazmilarda eytilõjiniðək, iğ-baõridin həyatlik süyining dəryaliri ekıp qıkıdu!» — «muqəddəs yazmilarda eytilõjandək» — «Yəx.» 58:11 wə «Əz.» 47:1-12ni kərting.

— «Zəb.» 78:15-16, «Pənd.» 4:23, «Yəx.» 44:3, 55:1, «Əz.» 47:1-12, «Yo.» 3:18, «Zək.» 13:1, 14:8mu bəlkim «Muqəddəs Rohning təkülüxi» bilən munasiwətlıktur.

7:38 Yəx. 12:3, 44:3, 59:21; Əz. 47:1-9; Zəb. 46:4, 5; 36:8

7:39 Yəx. 44:3; Yo. 2:27-29; Ros. 2:17.

7:40 «Kelixi muqərrər bolõqan pəyojəmbər həkikətən muxu ikən!» — Musa pəyojəmbərnıng bu pəyojəmbər toqruluk aldin eytkən bəxariti «Kən.» 18:15də tepilidu.

7:40 Mat. 21:46; Luğa 7:16; Yğ. 6:14.

7:41 Yğ. 1:47; 4:42.

7:42 Zəb. 132:11; Mik. 5:1; Mat. 2:6.

Yəhudiy aqsakallirining etikaadsizliklari

⁴⁵ Karawullar ibadəthanidin bax kahinlar bilən Pərisiylərlə yəniyə qaytip kəlgəndə, ular karawullaroja:

— Nemə üqün uni tutup kəlmidinglar? — dəp soraxti.

⁴⁶ Karawullar:

— Heqkim heqqaqan bu adəmdək səzligən əməs! — dəp jawab berixti.

⁴⁷ Pərisiylər ularoja jawabən:

— Silərmu azduruldunglarmu? ⁴⁸ Aqsakallardin yaki Pərisiylərdin uningə etikaq kəlojanlar boləjanmu?! ⁴⁹ Lekin Təwrat kanunini bilməydiğan bu qüprəndilər lənətkə qalidu! — deyixti.

⁵⁰ Ularınə arisidin biri, yəni burun aħxamda Əysanınə aldiə qəlgən Nikodim ularoja:

⁵¹ — Təwrat kanunimiz əwwal kixining nemə kəlojinini əzidin anglap bilməy turup, uningə həküm qikiramdu!.

⁵² Ular jawab kəlip: — Sənmu Galiliyədinmu? Muxəddəs yazmılarni kər, kətirkinip oqup bax, Galiliyədin heqkəndək pəyoqəmbər qikmaydu! — dedi.

⁵³ Xuning bilən ularning hərbiəri öz əyigə kətti.

Zina üstidə tutuloqan ayal

8¹ Əysa bolsa Zəytun teoqə qikip kətti. ² Ətisi səhərdə, u yənə ibadəthana həyiliriə qirdi wə həlayikning həmmisi uning yəniyə kəlixkənidi. U olturup, ularə təlim bərixkə baxlıdı. ³ Xu qəqda, Təwrat ustazlıri bilən Pərisiylər zina kəlip tutulup qəloqan bir ayalni uning aldiə elip kəlixti. Ular ayalni otturiə qikirip, ⁴ uningdin:

— Ustaz, bu ayal dəl zina üstidə tutuwelindi. ⁵ Musa pəyoqəmbər Təwrat kanunida bizgə muxundək ayallarni qalma-kesək kəlip əltürəxni əmr kəloqan. Əmdi sənqə, uni kəndək kəlix kərkə? — dəp soraxti. ⁶ Əmdi ularning bundək deyixtiki niyəti, uni tuzakqə qüxürüp, uning üstidin ərz kəlojudək birər bəhanə izdəx idi. Əmma Əysa engixip, barmikə bilən yərgə bir nemilərnə yazojili turdi. ⁷ Ular xu soalni tohtimay sorawatatti, u ruslinip ularə:

— Aranglardiki kim gənəhsiz bolsa, bu ayalə birinqi taxni atsun! — dedi.

⁸ Andin u yənə engixip, yərgə yezixni dawamlaxturdi. ⁹ Ular bu səzni anglap, aldi bilən yaxənojanlıri, andin qəloqanlıri bir-birləp həmmisi u yərdin qikip kətxiti. Ahirida Əysa otturida ərə turoqan həliqə ayal bilən yəloquz qəldi. ¹⁰ Əysa ruslinip turup, xu ayaldin baxqə heqkimni

7:48 Yəx. 33:18; Yə. 12:42; 1Kor. 1:20; 2:8.

7:49 «Təwrat kanunini bilməydiğan bu qüprəndilər lənətkə qalidu!» — «qüprəndilər» əddiy həlkni kərsitidu. Aqsakallar wə Pərisiylər ularni intayin kəmsitətti.

7:50 Yə. 3:2; 19:39.

7:51 Mis. 23:1; Law. 19:15; Qan. 1:17; 17:8; 19:15.

7:52 «Muxəddəs yazmılarni kər, kətirkinip oqup bax, Galiliyədin heqkəndək pəyoqəmbər qikmaydu!» — ularning bu səzidə Galiliyalik boləjan Yunus pəyoqəmbərnə kəstən untuojanidi. Qünki Təwratning «Yunus pəyoqəmbər» dəgən kismida, Hudaning Yəhudiy əməslərgə nijat pərsitini yətküzəniliki enik hatiriliniidu. Ular yənə «Yəx.» 8:12diki bəxərat, yəni Məşihning öz hizmitini Galiliyədə baxlaydiğanliki toqrulux bəxəratni kəstən untuoqan ohxaydu.

7:53 «xuning bilən ularning hərbiəri öz əyigə kətti» — «hərbiəri öz əyigə kətti» dəgənlik bəlkim Nikodimning soali ularning wəjdənoqə sanjiloqan bolsa kərkə.

8:4 «Ustaz, bu ayal dəl zina üstidə tutuwelindi» — «zina kəlip tutulup qəloqan» ayal bar idi, ləkin ərkək kəni?

8:5 «Musa pəyoqəmbər Təwrat kanunida bizgə muxundək ayallarni qalma-kesək kəlip əltürəxni əmr kəloqan» — kizik yeri xuki, ular pəkət «ayallar»ni tiləqə alidu. Əməliyəttə Təwrat kanuni boyiqə zina kəloqan ərkəklərnimu olüməgə məhkum kəlix kərkə idi.

8:5 Law. 20:10; Qan. 22:22.

8:6 «Əmdi ularning bundək deyixtiki niyəti, uni tuzakqə qüxürüp, uning üstidin ərz kəlojudək birər bəhanə izdəx idi» — Əgər Əysa «Bu ayalə rəhim kəlix kərkə» dəsə, ular dərhal «Sən Musa pəyoqəmbərgə qüxürüləgən kanunə hiləplik kəlixni ündəysən, dəytti. Baxqə bir tərəptin, xu qəqda Yəhudiy həlki Rim imperiyəsining kanuni astida turoqəqə, Yəhudiyələr əzliəri heqkiməgə olüm jəzasini bəjə kəltürəx həkəki yəq idi. Xungə əgər Əysa «Qalma-kesək kəlinəsun» dəsə, u qəqda ular rimlikləroqə «muxu kixi Rim imperiyəsigə kərxə qikti!» dəgəndək xikəyət kəlitətti.

8:7 Qan. 17:7.

8:8 Yə. 17:13.

8:9 «ular bu səzni anglap, aldi bilən yaxənojanlıri, andin qəloqanlıri bir-birləp həmmisi u yərdin qikip kətxiti» — bəzi

«Yuhanna»

kermigən bolup, uningdin:

Hanim, sanga heliki xikayət qilōjanlar keni? Seni gunahka bekitidiojan heqkim qikmidimu? — dēp soriwidi, ¹¹ — Həzrətliri, heqkim qikmidi, — dedi ayal.

Əysa:

— Mənmü seni gunahka bekitməymən. Barōjin, buningdin keyin yənə gunah kilmiojin! — dedi...

Əysa dunyaning nuridur

¹² Xunga Əysa yənə kēpqilikkə sēz kilip:

— Dunyaning nuri əzūmdurmən. Manga əgəxkənlər karangojulukta mangmaydu, əksiqa həyatlik nuriqa erixidu, — dedi...

¹³ Pərisiylər:

— Sən əzünggə əzüng guwahlik beriwatisən. Xunga sening guwahliking rast hesablanmaydu, — deyixti.

¹⁴ Əysa ularoqa jawabən mundaq dedi:

— Hətta mən əzümgə guwahlik bərsəmmü, guwahlikim həktur, qünki mən əzümninğ kəyərdin kəlgənlikimni wə kəyərgə baridiojanlikimni bilimən. Lekin silər kəyərdin kəlgənlikimni wə kəyərgə baridiojanlikimni bilməysilər. ¹⁵ Silər ət igilirining əlqimi boyiqə həküm kilisilər. Biraq mən heqkimning üstigə həküm kilməymən. ¹⁶ Mən həküm kilsammü, həkümüm həkikiydur; qünki mən yalquz əməs, bəlki meni əwətkən Ata bu ixta mən bilən billidur. ¹⁷ Silərgə təwə bolōjan Təwrat qanunida: «Ikki adəmninğ guwahliki bolsa rast hesablinidu» dēp pütülgəndur...

¹⁸ Rast, mən əzüm tooqramda əzüm guwahlik berimən, wə meni əwətkən Atimu mening tooqramda guwahlik beridu...

¹⁹ Ular uningdin: — Atəng kəyərdə? — dēp soraxti.

Əysa ularoqa jawab berip: — Silər ya meni tonumaysilər, ya Atamni tonumaysilər; meni tonuōjan bolsanglar, Atamnimu tonuyttunglar, — dedi...

²⁰ Əysa bu sözləni ibadəthanida təlim bərginidə, sədikə sandukining aldida turup eytkənidi. Biraq heqkim uni tutmidi, qünki uning wəqit-saiti tehi yetip kəlmigənidi...

kona keqürmildə: «Ular bu sözni anglap, wijdanining əyiblix bilən aldi bilən yaxanojanliri, andin qalojanliri bir-birləp həmmisi u yərdin qikip ketixti» deyilidu.

8:11 «Mənmü seni gunahka bekitməymən. Barōjin, buningdin keyin yənə gunah kilmiojin!» — 7:53-8:11-ayətlər bəzi kona keqürmildə tepilmaydu. Bizningqa, buning səwəbi, bu «zina gunahining keqürüm kilinixi» tooqrisidiki ayətlər bəzi keqürgüqlərinin zitiōja kattik təgən bolsa kerək.

8:11 Yh. 5:14.

8:12 Yəx. 42:16; Yh. 1:9; 9:5; 12:35,36.

8:14 Yh. 5:31.

8:15 «Silər ət igilirining əlqimi boyiqə həküm kilisilər» — «ət igilirining əlqimi boyiqə» — oqurmənlərinin esidə bolsunki, İnjilda «ə» ya «ətlər» kēp yərlərdə insanlarning Hudaqa tayanmay əzlükidin ix qilōjanlikini kərsididur. «Rimliklaroqa»diki «kirix sēz»nimü kəring.

8:16 «Biraq mən heqkimning üstigə həküm kilməymən. Mən həküm kilsammü, həkümüm həkikiydur» — Əysa Məsih bu dunyada turoqanda kixilərinin üstigə həküm kilmaytti (sorakka tartmaytti), bəlki ularning ix-hərikətlirinin üstigə, tooqra, tooqra əməs, dēp həküm kilatti. Pəkat ahiratka kəlgəndə andin u barlik kixiləni sorakka tartip, ularning üstidin həküm qikridu, əlwəttə. Pərisiylər bolsa əzlirini sorakqi, Məsihni sorakka tartix həkükimiz bar dēp qaraytti. «meni əwətkən Ata bu ixta mən bilən billidur» — «bu ixta» dēgən sēzlər əyni tekestə bolmisimu, mənisi dəl «Mening həküm kilōjinim pəkat əzümdin əməs, buningda Ata mən bilən billidur» dēgəndəktur.

8:17 «Silərgə təwə bolōjan Təwrat qanunida...» — grek tilida «silərininğ Təwrat qanuninglarda» deyilidu. Bu həjwi, kinayilik gəptur. Pərisiylər daim: «Təwrat qanunini tirixip-tirmixip, həkikiy mənisi bilən əzləxtürgüqlər pəkat bizlərmiz» dēp halini qong kilip yürüxatti. Əməliyəttə «Təwrat qanuni» Hudaninğ barlik həlkigə təwə idi, əlwəttə. 10:34 wə 15:25nimü kəring. «Ikki adəmninğ guwahliki bolsa rast hesablinidu» — «Qan.» 17:6.

8:17 Qol. 35:30; Qan. 17:6; 19:15; Mat. 18:16; 2Kor. 13:1; İbr. 10:28.

8:18 Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; 9:7; Luqa 3:22; 9:35; Yh. 1:33; 5:37; 6:27.

8:19 Yh. 14:9; 16:3.

8:20 «sədikə sandukining aldida» — ya «həzinidə».

8:20 Yh. 7:30.

«Yuhanna»

Əysaning etikadsizlarğa aqah berixliri

²¹ Xuning bilən u ularğa yənə:

Mən bu yərdin ketimən; silər meni izdəysilər, lekin öz gunahınglar iqidə əlisilər. Mən ketidiqan yərgə silər baralmaysilər, — dedi..

²² Buning bilən Yəhudiylar:

— U: «Mən ketidiqan yərgə silər baralmaysilər» dəydu. Bu uning özini əltürüwalimən degini-midu? — deyxti.

²³ Əysa ularğa:

— Silər təwəndindursilər, mən yukiridindurmən. Silər bu dunyadindursilər, mən bu dunyadin əməsmən..²⁴ Xuning üçün silərgə: «Gunahlıringlar iqidə əlisilər» dedim. Qünki silər mening «Əzəldin Bar Boləuqi» ikənlikimğə ixənmisənglar, gunahlıringlar iqidə əlisilər, — dedi..

²⁵ Sən zadi kim? — dəp soraxti ular.

Əysa ularğa: — Baxta silərgə nemə degən bolsam, mən xu..²⁶ Əzümning silərnin toqırlanglarda wə üstünglardin həküm kilidiqan nuroqun səzlim bar; lekin meni Əwətküqi həktur wə mən Uningdin nemini angliqan bolsa, bularnila dunyadikilərgə ukturup eytimən, — dedi..

²⁷ Ular uning əzlırığə eytkanlırining Ata toqırluq ikənlikini qüxinəlmidi..²⁸ Xunga Əysa mundaq dedi:

Silər İnsan'oolını kətürgəndin keyin, mening «Əzəldin Bar Boləuqi» ikənlikimni bilisilər wə xundaqla heq ixni əzlükümdin kilmioqanlıkimni, pəkət Atining manga əgətkininila səzligənlikimnimu bilisilər..²⁹ Meni Əwətküqi mən bilən billidur, U meni əsla yaləquz qoymidi, qünki mən həmixə Uni hursən kilidiqan ixlarni kiliimən..

³⁰ Əysa bu səzlərnı kiliwatqan qaoqning əzidə, nuroqun kixilər uningə etikaq kildi..

Həkiqiy ərkinlik toqırluq

³¹ Əysa əzığə etikaq kıləqan Yəhudiylarğa:

— Əgər mening səz-kalamimdin qikmay tursanglar, mening həkiqiy muhlisirim boləqan bolisilər, ³² wə həkiqətni bilisilər wə həkiqət silərnı azadlıqqa erixtüridu, — dedi..

8:21 Yh. 7:34; 13:33.

8:23 Yh. 3:31.

8:24 «Qünki silər mening «Əzəldin Bar Boləuqi» ikənlikimğə ixənmisənglar, gunahlıringlar iqidə əlisilər» — yaki «Qünki silər mening «Mən Bolimən» ikənlikimğə ixənmisənglar, gunahlıringlar iqidə əlisilər». «Əzəldin Bar Boləuqi» yaki ««Mən Bolimən» — Bu Hudaning Musa pəyojəmbərgə axkarlıqıqan nami bolup («Mis.» 3:14), Əysamu bu namni əzığə kıləqan. Baxka bir təjıimisi: «Mening [U] (yəni, Məsih) ikənlikimğə...». Lekin «Yuhanna»da ohxax xu ibarə tepilidiqan kəp baxka ayətlər bilən selixturoqanda (məsilən, 28-, 58-ayət) bu təjıimimiz toqıra boluxi kerək.

8:24 Yh. 8:21.

8:26 «Əzümning silərnin toqırlanglarda wə üstünglardin həküm kilidiqan nuroqun səzlim bar; lekin meni Əwətküqi həktur wə mən Uningdin nemini angliqan bolsa, bularnila dunyadikilərgə ukturup eytimən» — Məsihning Pərişlərgə eytkan baxka kəp səzlırığə ohxax, bu səzi intayin ihqamdur. Bizningə omumiy mənsi: «Silər toqırluq nuroqun əyibləydiqan səzlırim bar. Bu səzlırimni kəbul kılmaslıqinglar mumkin. Lekin mening bu səzlırim əməliyəttə əzümndin əməs, bəlki meni əwətkən Atəmdindur; xunga ixinixinglar kerək; qünki nemini Uningdin anglisam, xuni dunyaoqə eytimən» degəndək bolsa kerək.

8:26 Yh. 7:28; 15:15; Rim. 3:4.

8:27 «Ular uning əzlırığə eytkanlırining ata toqırluq ikənlikini qüxinəlmidi» — «Ata» əz Atisi Huda, əlwəttə. Demisəkmı, Məsihning nemixka bəzidə pəkət «Ata» wə baxka yərlərdə «Atam» deyixini tətqiq kılıx bək paydılıq ixtur.

8:28 «Silər İnsan'oolını kətürgəndin keyin...» — «İnsan'oolıning kətürülüxi» əwwal Əysaning krestlinixi, andin asmanoqə kətürülüp Hudaning ong tərəpidə olturuxinmu kərsitidu. 12:32-34nımu kərüq. «mening «Əzəldin Bar Boləuqi» ikənlikimni bilisilər» — 24-ayəttiki izahətni kərüq.

8:28 Qəl. 21:9; 2Pad. 18:4; Yh. 3:11, 14; 7:16; 12:32, 49; 14:10.

8:29 Yh. 14:10; 16:32.

8:30 Yh. 7:31.

8:32 Rim. 6:18; Gal. 5:1; 1Pet. 2:16.

³³ Ular javabən: — Biz İbrahimning nəslimiz, — heqqaqan heqkimning kullukida bolmiduk. Sən kandaksigə: Azadlikka erixsilər, dəvsən? — dedi.

³⁴ ʔaysa ularoʻja jawab berip: — Bərħək, bərħək, mən silərgə xuni eytip koyayki, gunah sadir kiloʻan xixi gunahning kulidur. ³⁵ Kul ailidə mənggü turmaydu, lekin oʻqul mənggü turidu. ³⁶ Xuning üqün Oʻqul siləрни azad kilsa, həkikiy azad bolisilər. ³⁷ Silərnin İbrahımning nəslı ikənlikinglarnı bilimən. Biraq meni ɵltürməki boluwatisilər, qünki mening sɵzüm iqinglardin оруn almidi. ³⁸ Mən Atamning yenida kɵrgənirimni eytiwatimən; silər bolsanglar ɵz atanglardin kɵrgəniringlarnı kiliwatisilər.

³⁹ Ular jawab berip: — Bizning atimiz Ibrahimdur, — dedi.

aysa ularqa: — Əgər İbrahimning pərzəntləri bolsanglar, İbrahimning əməllirini qiloqan bolattinglar!⁴⁰ Birak hazir əksiqa meni, yəni Hudadin angliqan həqiqətni silərgə yətküzgən adəmnı ɵltürüxkə kəstləysilər. İbrahim undak ixni qilmioqan.⁴¹ Silər ɵz atanglarning qiləqinini kiliwətsilər! — dedi.

— Biz haramdin bolqan əməsmiz! Bizning pəkət birlə atimiz bar, U bolsa Hudadır! — deyixtilər.

⁴² Əysa ularoq: — Atanglar Huda bolqan bolsa, meni səyqən bolattinglar; qünki mən Hudaning baqridin qikip, bu yərgə kəldim. Mən əzlükümdin kəlgən əməsmən, bəlki Uning təripidin əwətilgənmən...⁴³ Səzlimni nemixkə qüxənməysilər? Enikki, mening səz-kalamim kəlikinglaroqə kirməywətidu! ⁴⁴ Silər atanglar İblistin bolqənsilər wə uning arzu-həwəsirigə əməl kəlixni haləysilər. U ələm apiridə bolqəndin tartip kətil idi wə uningdə həkəkət bolmıoqəqə, həkəkəttə turmıoqən. U yəloqən səzligəndə, əz təbiitidin səzləydu, qünki u yəloqənqı wə xundəklə yəloqənqilikning atisidur...⁴⁵ Ləkin mən həkəkətni səzliginim üqün, mənə ixənməysilər. ⁴⁶ Qəysinglar meni gunəhi bə dəp dəlilliyələysilər, kəni? Həkəkətni səzlisəm, nemə üqün mənə ixənməysilər? ⁴⁷ Hudadin bolqən kixi Hudaning səzlrini anglaydu; silər ularni anglıməysilər, qünki silər Hudadin bolqən əməssilər!

⁴⁸Yəhudiylar uningəa jawabən:

— Əjəba, bizning seni: «Samariyəlik həm jin qaplaşkan adəm»sən deginimiz toŭra əməsmu?

8:33 Mat. 3:9.

8:34 Rim. 6:20; 2Pet. 2:1.

8:35 «Kul ailida mænggü turmaydu, lekin oqul mænggü turidu» — demäk, birsı «kul» bolsa (muxu yärdä «gunahning kulı») hærkandäk ey igisi bilän mænggülik munasiwäta bolmaydu, uning ailä ezasi bolalmaydu; pəkät ey igisining ezailisidikler bilänla mænggülik munasiwiti bolidu; ey igisining oquli ey igisning həkükıta igä bolidu, əlwəttə. Əmđi «ey igisi» Huda bolsa, uning Oqlımlı tuluk həküklük bolidu, əlwəttə. Bu ix 36-avəttiki həkikət bilən izq baqlınlıdu.

8:36 «Xuning üçün Ooql silərni azad kilsa, həqiqi azad bolisilər» — yukiriki izahatnimu körüng. «Kul» «kul»ni azad kilmaydu, «kul»ni azad kılalaydıoğan pəket ezi azad bolğan kixi, əlwəttə. Əmdi bu dünyada kim gınahdin azadtur? Məsihdin baxxa hərbir kixi gunahning kulidur, həqiqi azad bolğan kixi pəket (Ooqlar), yəni Məsihdur; xuning bilən u baxkılarnı (ulada etikad bolsa) gunahning kiiqidin azad kılalaydu.

8:36 Rim. 8:2.

8:38 «silar bolsanglar öz atanglardin kergänliringlarni kiliwatisilär!» — yaki «silar bolsanglar öz atanglardin angliqanliringlarni kiliwatisilär!».

8:38 Yh. 3:11; 7:16; 12:49; 14:10, 24.

8:39 Rim. 2:28; 9:7.

8:40 Yh. 17:17.

8:41 «Silər öz atanglarning kılıpınıni kiliwatsilərlə» — «öz atanglar» — İblisni kərsitidu, əlwəttə. 44-ayətni kərtung. «Biz hərəmdin boləjan əməsmizl» — bu dəritmə gap. Ular Əysanin Məryəmdin tuquluxini «bir atining wastisiti bilən əməs», bəlkə «hərəmdin boləjan» dəp puritip, uningdin ewən təpməqəi idi.

8:42 «mən Hudaning bağridin qikip...» — grek tilida «mən Hudaning iqidin qikip...».

8:42 Yh. 5:43; 7:29.

8:44 «... Iblis yaloʻnqani wə xundakla yaloʻnqilikning atisidur» — yoki «... u (Iblis) yaloʻnqani wə xundakla yaloʻnqilikning piridur».

8:44 Yar. 3:1; 2Kor. 11:3; 1Yuh̄a. 3:8.

8:47 Yh. 6:37; 10:26,27; 1Yuha. 4:6.

— deyixti...

⁴⁹ Əysa javabən: — Manga jin qap laxkini yok, bəlki mən Atamni hərmət kilimən; lekin silər manga hərmətsizlik kiliwatisilər...⁵⁰ Mən öz xan-xəripimni izdiməymən; lekin buni izdigüqi həm uning üstidin həküm kılouquqi Birsı bar. ⁵¹ Bərək, bərək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, mening sez-kalamimni tutidioqan kixi əbədil'əbəd elüm kərməydu...

⁵² Xuning bilən Yəhudiylar uningoa:

— Sanga dərəkə jin qap laxkanlikini əmdi bilduk! Hətta həzriti İbrahim wə pəyoğəmbərlərmu əlgən tursa, sən kandaqsigə: «Mening sez-kalamimni tutidioqan kixi əbədil'əbəd elüm tetimaydu» dəysən? ⁵³ Əjəba, sən atimiz İbrahimdin uluqmusən? U əldi, pəyoğəmbərlər həm əldi! Sən əzüngni kim kılmaqışən?

⁵⁴ Əysa javabən mundaq dedi:

— Əgər mən əzümnü uluqlisam, undakta uluqlukum heqnərsə hesablanmaytti. Biraq meni uluqlouquqi — silər «U bizning Hudayimiz» dəp ataydioqan Atamning Əzidur. ⁵⁵ Silər Uni tonumidinglar, lekin mən Uni tonuymən. Uni tonumaymən desəm, silərdək yaloqanqi bolatim; biraq mən Uni tonuymən wə Uning sez-kalamini tutimən. ⁵⁶ Atanglar İbrahim mening künümni kəridioqanlikidin yayrap-yaxnidi həm dərəkə uni aldin'ala kərüp xadlandi...

⁵⁷ — Sən tehi əllik yaxka kirməy turup, İbrahimni kərdüngmu? — deyixti ular.

⁵⁸ Əysa ularoa:

— Bərək, bərək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, İbrahim tuoqlumastila, mən Bar Boloquqidurmən! — dedi...

⁵⁹ Buning bilən ular uni qalma-kesək kılouli kollirioqa yərdin tax aldi; lekin Əysa ularoa kərümməy, ularning otturisidin otüp ibadəthanidin qikip kətti...

Əysaning tuoma karioquni sakaytixi

9¹ Wə u yolda ketiwetip, tuoma karioqu bir adəmni kərdi.² Muhlisiri uningdin:

— Ustaz, kim gunah kılıp uning karioqu tuoqluqiniqə səwəb boləqan? U əzimu ya ata-anisimu? — dəp soraxti...

³ Əysa mundaq javab bərdi:

— Əzi yaki ata-anisining gunah sadir kıləqanlikidin əməs, bəlki Hudaning Əz əməlliri uningda ayan kılinsun dəp xundaq boləqan.⁴ Künning yorukida, meni Əwətküqining əməllirini ada

8:48 ««Samarıyəlik həm jin qap laxkan adəm»sən» — «Samarıyəliklər» Yəhudiylar kəzgə ilmaydioqan bir həlk bolup, ularning kəzkarixiqə Samarıyəliklər Hudaning sezini burmilioqan kapirlar wə jin tagkənlərdur.

8:48 Yh. 7:20; 10:20.

8:49 Yh. 7:18.

8:51 Yh. 5:24; 11:25.

8:53 İbr. 11:13.

8:56 «Atanglar İbrahim mening künümni kəridioqanlikidin yayrap-yaxnidi» — Əysaning «mening künüm» degini nemini kərsitidu? Bizningqə bu ibarə: (1) uning dunyaoqa kelixini kərsitidu; (2) uning xan-xərap iqida qaytip kelidioqan kününimu kərsitidu. İbrahim kaçan aldin'ala buni kərgən? Yəhudi «Rabbilar»ning kəpinqisi «İbrahim İshakni kurbanlik kılıxka sunoqan waqıtta bakij aləm uningoa ayan kılinoqan» dəp karaytti wə bizmu bu pikirə mayilmi.

8:56 Yar. 17:17; Luqa 10:24; İbr. 11:13.

8:58 «İbrahim tuoqlumastila, mən Bar Boloquqidurmən!» — «mən Bar Boloquqidurmən» degini yənila «Mis.» 3:14də, Musa pəyoğəmbərgə wəhiy kılinoqan, Hudaning «Mən Əzümdurmən», yaki bolmisa «Mən Əzəldin Bar Boloquqidurmən» degən uluq namini kərsitidu. Əysaning bu namni əzigə alojini uning Hudalik təbiitini kərsitidu. Yəhudiylar uning bu gepini toqra qüxinidu, lekin kət'iy ixənməydu (59-ayətni kəring).

8:59 «Buning bilən ular uni qalma-kesək kılouli kollirioqa yərdin tax aldi» — Yəhudiylar həlki uning sezining mənisini toqra qüxinətti, lekin ixənməy «kupurluk kılouqıl» dəp uni əltürməkqi idi. «lekin Əysa ularoa kərümməy, ularning otturisidin otüp ibadəthanidin qikip kətti» — bəzi kəna kəqürmilərdəPəket «lekin Əysa əzini daldioqa elip, ibadəthanidin qikip kətti» deyilidu.

8:59 Luqa 4:29; Yh. 10:31,39; 11:8.

9:2 «Ustaz» — Grek tilida «Rabbi».

«Yuhanna»

kilixim kerək. Kəq kirsə, xu qaşda həqkim ix kılalmaydu..⁵ Mən dünyada turoşan waktımda, dünyaning nuri özümdurmən..

⁷ Bu soʻzlarni qiloadin keyin, u yargə tükürüp, tükürüktn lay qilip, layni həlikə adəmnıng kəzlırığə sürüp koydı. ⁷ wə uningə: «Siloam kəlqiki»gə berip yuyuwətkin» dedi («Siloam» ibraniyqə səz bolup, «əwətilgən» degən mənini bildüridu). Xuning bilən həlikə adəm berip yuyuwidi, kəzi kəridioqan bolup kəytip kəldi. ⁸ Qoxniliri wə u ilgiri tiləmqulik qiləjinida uni kəygnələr:

— Bu oturub tiləmgilik kəlidən helikə adəm əməsmu? — deyixip kətti.

⁹ Bəzilər: «Həə, xu ikən» desə, yənə bəzilər: «Yaq. u əməs, ləkin uningəja ohxaydikən» deyixti.

Birak u ɵzi:

— Mən dəl xu kixi bolimən! — dedi.

¹⁰ — Unda qta k zliring qandaq eqildi? — d p soraxti ular.

¹¹ U jawabən mundak dedi:

— Əysa isimlik bir kixi tükürükidin lay kılıp kəzlirimgə sürüp qoyuwidi, manga: «Siloam kəlxikigə berip yuyuwətkin» dəgənidi. Mən berip yuyuwidim, kərələydiqən boldum.

¹² — U hazır kəyərdə? — dəp soraxtı ular.

— Bilməymən, — dedi u.

Pərisiylərnıng məjizini sürüxtürüxi

¹³ Halayik ilgiri qarioru bololan bu adomni Pərisiylərləning aldiqə elip berixti ¹⁴ (əslidə Əysa lay kəlip bu adomning kəzliirini aqқан kün dəl xabat küni idi). ¹⁵ Xuning bilən Pərisiylər qaytidin bu adomdin qandə kərələydiolan bololinini soriwidi, u ularqə: — U kəzliirmə lay sürüp koydi, mən yuvuwidim wə mana, kərələydiolan boldum! — dedi.

¹⁶ Xuning bilən Pərisiylərdin bəziliri:

— U adəm Hudaning yenidin kəlgən əməs, qünki u xabat künini tutmaydu, — deyixti.

Yənə bəziləri:

— U gunahkar adəm bolsa, kəndəklərqə bundək məjizilik əlamətlərnı yərıtəlayttı? — dəyixtı.

Buning bilən ularning arisida bəlünux pəyda boldi.¹⁷ Ular karioqu adəmdin yənə:

— U kəzliringni eqiptu, əmdi sən u toqırulux nemə dəysən? — dəp soraxtı.

U: — U bir pəyğəmbər ikən, — dedi.

¹⁸ Yəhudiylar kərələydiqan qilinoqan kixining ata-anisini tepip kəlmigüqə, burun uning kəriqə ikenlikigə wə həzir kərələydiqan qilinoqanliqioqə ixənməytti. Xunga ular uning ata-anisini qakirtip, ¹⁹ ulardin:

9:4 «meni Əwətküqining əməllirini ada kilixim kerək» — yaki «meni Əwətküqining əməllirini ada kiliximiz kerək». «Kəq kirsə, xu qaojda heqkim ix kilalmaydu» — Əysanəy yüzüdə bolidiqan hizmitigə bəlkim pəkət altə ay kəlojan bolsə kerək.

9:5 Yəx. 42:6; Luka 2:32; Yh. 1:9; 8:12; 12:35,46; Ros. 13:47.

9:6 Mar. 8:23.

9:7 «Siloam» — Ibraniy tilida «Siloḥa». «Əysa uningoj: «Siloam kelqiki»ga berip yuyuwətkin» dedi... heliki adəm berip yuyuwidi, kəzi keridoqan bolup kaytip kaldı — bu kor adəm ibadəthanioqa yekin jayda tiləmqilik kilip oltuoroqan bolsa, ibadəthanidin «Siloam kelqiki»ga bir kilometrdək kəltəti. Xuning tūqin bu səpər kor adəmnin ixənqigə nisbətən heli bir sinək idi. Lay kəttikləxəndin keyin u kəzlirini heq aqalmioqan həlida muxu uzun yolni mengixi kərək idi. Bu kor adəm tūqin intayin eojr idi, əlwəttə. Uning üstigə yolni bikar mangsa kep «tiləmqilik wakti» ısrap bolup kəttəti.

9:8 Ros. 3:2.

9:14 Mat. 12:1; Mar. 2:23; Luka 6:1; Yh. 5:9.

9:16 «U adəm Hudaning yenidin kəlgən əməs, qünki u xabat künnini tutmaydu» — ular «u xabat künnini tutmaydu» dəydu. Qünki ular Əysanın tükürükidin lay kilişni «əmgək kiliş», xundaqla xabatnıng «dəm elix prinsipini» buzux, dəp karaytti. Əysa bolsa «Atamnıng əməllirini adə kilişim kerək» degəndi (4-ayət). Demək, «ix kılıquçı» yaki «əməl kılıquçı» əslidə Huda Əzizdir. Uningdin baxka kım xundak möjizə varıyattı?

9:16 Yh. 3:2; 7:12; 9:33; 10:19.

9:17 Luka 7:16; 24:19; Yh. 4:19; 6:14.

«Yuhanna»

— Bu silarning oqlunglarmu? Tuojma qarioru, dawatattinglar? Endi hazir qandaklarqo kerolaydiojan bolup kaldi? — dep soraxti.

²⁰ Ata-anisi ularqa: — Uning bizning oqlimiz ikanliki, xundakla tuquluxidinla qarioru ikanlikini bilimiz; ²¹ lekin hazir qandaklarqo kerolaydiojan bolup qalqanlikini, koxlrini kim aqqlanlikini bilmaymiz. U qong adom tursa, buni ezidin soranglar, u ezi dep barsun, — dep jawab bard.

²² Ata-anisining xundak deyixi Yehudiylardn koxqlanliki uqun idi; qunki Yehudiylar kimdakim Oysani Masih dep etirap kilsa, u sinagog jamaitidin koxlap qikirilsun dep qarar qilqanidi. ²³ Xu sawabtin uning ata-anisi: «U qong adom tursa, buni ezidin soranglar» degonidi.

²⁴ Pərisiylər əslidə qarioru bolqan adomni yəna qaxirip uningqa:

— Hudaqa xan-xərap berip kəsəm qil! Biz bu adomning gunahkar ikanlikini bilimiz, — deyixti.

²⁵ U mundaq jawab bard:

— U gunahqarmu, əməsmu, bilməymən. Biraq mən xu birla ixni bilimənki, qarioru idim, hazir kerolaydiojan boldum.

²⁶ Ular uningdin yəna bir ketim:

— U seni qandak kildi? Koxliringni qandak aqti? — dep soraxti.

²⁷ U jawabən:

— Silərgə allıqqaqan eyttim, biraq kulak salmidinglar. Silər nemə dep kaytidin anglaxni halap kaldinglar? Silərmu uning muhlisiri bolay dawatamsilər?! — dedi.

²⁸ Buning bilən, ular uni kattik tillap:

— Sən helikining muhlisi! Biz bolsaq Musa pəyoqəmbərnin muhlisirimiz. ²⁹ Hudaning Musaqə səzligənlikini bilimiz; lekin bu nemining bolsa kəyərdin kəlgənlikinimu bilməymiz, — deyixti.

³⁰ Heliki adom ularqa mundaq jawab kayturdi:

— Ajayip ixku bu! Gərqə silər uning kəyərdin kəlgənlikini bilmigininglar bilən, u mening koxlirimni aqti. ³¹ Biz bilimizki, Huda gunahkarlarning tiləklirini anglimaydu; biraq Əzigə ihlasən bolup iradisigə əməl qiləuqilarningkini anglaydu. ³² Dunya apiridə bolqandn tartip, birərsining tuojma qariorunin koxini aqqlanlikini anglap bakqan əməs. ³³ Əgər bu adom Hudadin kəlmigən bolsa, heqnemə qilalmiojan bolatti.

³⁴ Ular uni:

— Sən tüptin gunah iqidə tuqulojan turukluk, bizgə təlim bərməqimusən? — deyixip, uni sinagogtin koxlap qikiriwetixti.

Rohiy qarioruluk

³⁵ Oysa ularning uni sinagogtin koxlap qikarqanlikini anglap, uni izdəp tepip:

Sən, Hudaning Oqlioja etikađ kılamsən? — dep soridi.

³⁶ U jawabən: — Təksir, u kim? Mən uningqa etikađ kılay, — dedi.

³⁷ — Sən həm uni kərdüŋ həm mana, hazir sən bilən səzlixiwatqan dəl xuning ezi, — dedi Oysa uningqa.

³⁸ Heliki adəm:

9:22 «Yehudiylar kimdakim Oysani Masih dep etirap kilsa, u sinagog jamaitidin koxlap qikirilsun dep qarar qilqanidi» — «sinagogtin qikirilix»ning nətijsi, jəmiyətlikərdn heqkim sinagogtin qikiriqlan kixi bilən bardi-kəldi kılmaytti.

9:22 Yh. 7:13; 12:42.

9:24 «Hudaqa xan-xərap berip kəsəm qil» — Əslidə grek tilidə «kəsəm qil» degən səz yok idi. Bu ayəttə xu səz bolmisimu, xu mənə qikip turidu (məsilən «Yəxuxa» 7:19ni kərüŋ). Xuning uqun bu jumlinin mənisi «Oysaqə əməs, bəlki Hudaqa xan-xərap bər» degənlik əməs, bəlki «Hudani uluqlax uqun rast gəp qil, bu məjizə əslidə qong bir aldamqilik əməsmu?» degəndək.

9:24 Yə. 7:19.

9:31 Zəb. 66:18; Pənd. 15:29; 28:9; Yəx. 1:15; Mik. 3:4.

9:34 «ular... uni sinagogtin koxlap qikiriwetixti» — 22-ayət wə izahatni kərüŋ.

9:35 «Sən, Hudaning Oqlioja etikađ kılamsən?» — bəzi kəna kəqürmələrdə «Sən, İnsan'oqlioja etikađ kılamsən?» dep pütülgən.

— I Rəb, etiqad qilimən! — dəp, uningə səjdə kildi.

³⁹ — Mən korlarni kəridioqan bolsun, kəridioqanlarni kor bolsun dəp bu dunyaoqə həküm qikirixkə kəldim, — dedi Əysa.

⁴⁰ Uning yenidiki bəzi Pərisiylər bu sözlərnı anglap uningdin:

— Bizmu kormu? — dəp soraxtı.⁴¹ Əysa ularoqə: — Kor boləqan bolsanglar, gunahinglar bolmayt-ti; ləkin silər hazır «kəruwatimiz» degininglar üqün silərgə gunah hesabliniweridu, — dedi.

Əysa səzini dawam kilidu — «Mən yahxi qoy bakquqidurmən»

10¹ Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, qoy kətinioqə ixiktin kirməy, baxkə yərdin yaxixip kirgan kixi oqri wə qarəqquqidur.² Ixiktin kiridioqan kixi bolsa qoylarning padiqisidur.³ Ixik bəkar uningə ixikni eqip beridu wə qoylar uning awazini anglap tonuydu; u öz qoylirining isimlirini bir-birləp qəqirip ularni sirtkə baxlap qikidu.⁴ U qoylirining həmmisini sirtkə qikirip bolup, ularning aldidə mangidu, qoylarmu uning kəynidin əgixip mengixidu; qünki ular uning awazini tonuydu.⁵ Ləkin ular yat adəmnıng kəynidin mangmaydu, bəlki uningdin qəqudu; qünki ular yatlarınıng awazini tonumaydu.

⁶ Əysa bu təmsilni ularoqə səzləp bərgini bilən, ləkin ular uning əzlrigə nemə dəwatqanlıqini həq qüxənmidi.⁷ Xunga Əysa ularoqə yənə mundaq dedi:

— Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, qoylarning ixiki əzümdurmən.⁸ Məndin ilgiri kəlgənlərnıng həmmisi oqri wə qarəqquqidur, ləkin qoylar ularoqə kulək salmidi.⁹ Ixik əzümdurmən. Mən arqilik kirgini kutquzulidu həm kirip-qikip, ot-qəplərnı tepip yeyələydu.

¹⁰ Oqri bolsa pəkət oqrılax, əltürüx wə buzux üqünla kelidu. Mən bolsam ularni həyatlikkə erixsun wə xu həyatlikı mol bolsun dəp kəldim.

¹¹ Yahxi padiqi əzümdurmən. Yahxi padiqi qoylar üqün öz jenini pida kilidu.¹² Ləkin mədikar undaq qılmaydu. U bəlki nə qoylarning igisi nə padiqisi bolmioqəqə, bərinıng kəlgini kərsə,

9:39 «Mən korlarni kəridioqan bolsun, kəridioqanlarni kor bolsun dəp bu dunyaoqə həküm qikirixkə kəldim» — «həküm qikirixkə kəldim» — Bu «həküm» toqruluk «Yəx.» 42:1 wə uningdiki izahətnı kəring. Bu kəndə «həküm»? Bizningə Yəxaya pəyoqəmbərnıng bəxaritidə eytiləndə az degəndə bu «həküm»ning əq tərıpi bardur: (1) etiqadqıləroqə toqra kəzkarəxlərnı yətküzüx; (2) Hudaning kəp ixlar üstidiki həkümilirini bildürüx; (3) Məsihning həwəri kixilərnıng kəlbini yəki yoruk yəki təhimu karəngəy, kor qiliş; huddi Yəxaya pəyoqəmbər öz wəktidə Hudaning səz-kəlamini İsrailəoqə yətküzgəndə, İsrailning əhwalı «Silər angləxni angləysilər, biraq qüxənməysilər; kəruəxni kəruəsilər, biraq bilip yətməysilər» («Yəx.» 6:9-10) degəndəq boləqənoqə ohxəx. «Yəx.» 44:18nimu kəring.

9:39 Yəh. 3:17; 12:47.

10:3 «Ixik bəkar uningə ixikni eqip beridu wə qoylar uning awazini anglap tonuydu...» — «ixik bəkar» bəlkim Qəməldürgüqi Yəhyani kərsitixi mumkin. Bu ayət həm 4-ayətkə munəsiwətlək, «Mik.» 2:13 wə izahətnı kəring.

10:4 «U qoylirining həmmisini sirtkə qikirip bolup, ularning aldidə mangidu, qoylarmu uning kəynidin əgixip mengixidu; qünki ular uning awazini tonuydu» — demisəkmə, Ottura Xərtiki qoyqılar dəl xundəq yol bilən qoylarnı bəkidə. Qoyqi bərlək qoylarəoqə isim qoyup ularni bu isim bilən qəqiridu. U daim «qoylirini bəxlaydu», ular uning əwazi bilən əgixip mangidu. Adəttə qoyqıning qoylarnı «həydəx»ning həq həjiti yok.

10:7 «Qoylarning ixiki əzümdurmən» — Ottura Xərtkə padiqılar kəqidə qoylarnı kəoqdəx üqün kətanıng əoqzidə toqrısioqə yətip uhləydu. Xuning bilən ular əzlrini «qoylarning ixiki» dəydu. Undəq qoyqılar hərəküni «öz qoyliri üqün jenini pida kilidu».

10:8 «Məndin ilgiri kəlgənlərnıng həmmisi oqri wə qarəqquqidur, ləkin qoylar ularəoqə kulək salmidi» — bu yərdə Əysaning kəzdə tutkıni Təwratkiki pəyoqəmbərlər əməs, bəlki əzlrini «İsrailni bəkquqılar» dəp ətiwəloqənlər — yəni Pərisiylər, bəx kəhənlər, Təwrat əstəzliri, Yəhudi yəksəqəlliri, xundəqə əzidin ilgiri pəyda boləqan «sahta Məsihlər» (məsilən, «Ros.» 5:36-37)din ibarət. İsrailəoqə bəkquqi bolux kərək boləqənlər əksiəqə padidin pəyda-mənpəət əlidioqənləroqə əyləndüröləqan («Yəx.» 23-bəb, «əz.» 34-bəbni kəring).

10:9 Yəh. 14:6.

10:10 «Oqri bolsa pəkət oqrılax, əltürüx wə buzux üqünla kelidu» — «əltürüx» grek tilidə «boqquzlaş».

10:11 «Yahxi padiqi qoylar üqün öz jenini pida kilidu» — «yahxi padiqi» boləqəndin kəyin bəxkə hil padiqılar boləmdu? Bu toqrısida «qəxumqə səz»imizdə əzrək təhtilimiz.

10:11 Yəx. 40:11; Əz. 34:11, 12, 15, 22, 23; Mik. 1:14; İbr. 13:20; 1Pet. 5:4.

koylarni taxlap qaçidu wə bərə kelip koylarni titip tiripirən kiliwetidu...¹³ Əmdi mədikar bolsa pəket həkkini dəp ixləp, koylaroja kəngül bəlməy bədar qaçidu.

¹⁴⁻¹⁵ Yahxi padiqi özümdurmən. Ata meni tonioqinidək mən atini tonuqinimdək, mən özümningkilərnə tonuymən wə özümningkilərmu meni tonuydu; koylar üqün jenim pida...¹⁶ Bu qotandin bolmiojan baxka koylirimmu bar. Ularimu elip baxlixim kerək wə ularmu awazimni anglaydu; xuning bilən bir pada bolidu, xundaqla ularning bir padiqisi bolidu...

¹⁷ Ata meni xu səwəbtin səyiduki, mən jenimni qayturuwelixim üqün uni pida qilimən...¹⁸ Jenimni heqkim məndin almaydu, mən uni öz ihtiyarim bilən pida qilimən. Mən uni pida qilixka hokuklukmən wə xundaqla uni qayturuwelixkimu hokuklukmən; bu əmrni Atamdin tapxuruwalojanmən...

¹⁹ Bu səzlər tüpəylidin Yəhudiylar arisida yənə bəlünux pəyda boldi...²⁰ Ulardin kəp adəmlər: — Uningoja jin qaplixiptu, u jeyliwatidu, nemə üqün uning səzigə kulək saloqədəksilər? — deyixti...

²¹ Yənə bəzilər bolsa:

— Jin qaplxaxkan adəmnin səzliri bundək bolmaydu. Jin qandəkmu qarioqlarning kəzlrini aqalisun?! — deyixti...

Əysaning qətkə kəkilixi

²² Qix pəsli bolup, Yerusalemda «Qayta beoqixlax heyti» etküzüliwatatti...²³ Əysa ibadəthanidiki «Sulaymannin pexaywini»da aylinip yürətti...²⁴ Yəhudiylar uning ətrapiqə olixiwelip:

— Bizni qaqanoqiqə tit-tit qilip tutuklukta qaldurməqisən? Əgər Məsih bolsang, bizgə oquqini eyt, — deyixti...

²⁵ Əysa mundaq jawab bərdi:

— Mən silərgə eyttim, lekin ixənməysilər. Atamninq nami bilən qilojan əməllirimninq əzi manga guwahlik beridu...²⁶ Birək mən silərgə eytkinimdək, silər etiqad qilmidinglar, qünki meninq koylirimdin əməssilər. ²⁷ Meninq koylirim meninq awazimni anglaydu, mən ularni tonuymən wə ular manga əgixidu...²⁸ Mən ularoja mənggülik həyat ata qilimən; ular əsla həlak bolmaydu. Heqkim ularni qolumdin tartiwalalmaydu...²⁹ Ularni manga təkdin qilojan atam həmmidin üstündür wə heqkim ularni atamninq kolidin tartiwalalmaydu. ³⁰ Mən wə Ata əslidinla birdurmiz...

10:12 «bərə kelip koylarni titip tiripirən kiliwetidu» — yaki «bərə kelip koylarni tutuwelip tiripirən kiliwetidu».

10:12 Zək. 11:16.

10:14-15 2Tim. 2:19; Mat. 11:27; Luka 10:22; Yh. 6:46; 7:29.

10:16 «Bu qotandin bolmiojan baxka koylirimmu bar. Ularimu elip baxlixim kerək ... xuning bilən bir pada bolidu, xundaqla ularning bir padiqisi bolidu» — heqqandək xübhə yokki, muxu yərdə «bu qotandin bolmiojan»lar Məsihka etiqad kilidiojan Yəhudi əməslərnə kərsitidu.

10:16 Əz. 37:22.

10:17 Yəx. 53:12.

10:18 Yh. 2:19.

10:19 Yh. 7:12; 9:16.

10:20 Yh. 7:20; 8:48, 52.

10:21 Mis. 4:11; Zəb. 94:9; 146:8

10:22 «Qayta beoqixlax heyti» — (ibadəthanini) «qayta beoqixlax heyti» bolsa miladiyədin ilgiri 164-yili «Yəhuda Makkabus» ibadəthanini Yunandikilərninq butpərəslikidin qayturuwelip, uni qaytidin Hudaning yolioja atap beoqixliojanliqini təbriklaydiojan heyti. Bu heyti Yəhudiylar arisida həziroqiqə «Hannukah» dəp atilidu.

10:23 1Pad. 6:3; Ros. 3:11; 5:12.

10:24 «Bizni qaqanoqiqə tit-tit qilip tutuklukta qaldurməqisən?» — grek tilida «jenimizni qaqanoqiqə tit-tit qilip tutuklukta qaldurməqisən?».

10:25 Yh. 5:36.

10:27 Yh. 8:47.

10:28 Yh. 6:39; 17:12; 18:9.

10:30 «Mən wə Ata əslidinla birdurmiz» — «Qan» 32:39ni kəring. Muxu yərdə Məsihninq «bir» degini, yukirida tiloja eliojan ixlirida əzininq Huda'Ata bilən birgə bir boləjanliqini təkitləydu.

10:30 Yəx. 54:5; Yh. 5:19; 14:9; 17:5.

³¹ Buning bilən Yəhudiylar yənə uni qalma-kesək kilixmaqçı bolup, yərdin qollirioq tax elixti..
³² Əysa ularoq: — Atamdin kəlgən nuroqun yahxi əməllərni silərgə kərsəttim. Bu əməllərnin kaysisi üqün meni qalma-kesək kilməqçisilər? — dedi.

³³ — Seni yahxi bir əməl üqün əməs, bəlkı kupurluk kıləqining üqün qalma-kesək kilimiz. Qünki sən bir insan turukluk, özünqni Huda kılıp kərsəttinq! — dedi Yəhudiylar jawabən..

³⁴ Əysa ularoq mundaq jawab bərdi:

— Silərgə təwə mukəddəs qanunda «Mən eyttim, silər ilahlırsilər» dəp pütülgən əməsmu?..

³⁵ Huda öz səz-kalamini yətküzgənlərni «ilahlar» dəp atioqan yərdə (wə mukəddəs yazmilarda eytiləqini hərgiz küqtin qalmaydu) ³⁶ nemə üqün Ata Əzigə has-mukəddəs kılıp panyı dunyaoqə əwətkən zat «Mən Hudaning Ooqlimən» desə, u tooruluk «kupurluk kıldinq!» dəysilər?..

³⁷ Əgər Atamning əməllirini kılımisam, manga ixənmənglar..³⁸ Bırak kılsam, manga ixənmigən qaləttim, əməllərninq əzlırigə ixininglar. Buning bilən Atining məndə ikənlikini, meningmu Atida ikənlikimni həq dəp bilip etikaq kıldioqan bolisilər..

³⁹ Buning bilən ular yənə uni tutmaqçı boldi, bırak u ularning qolliridin qutulup, u yərdin kətti..

⁴⁰ Andin u yənə İordan dəryasining u qetioqə, yəni Yəhya pəyoqəmbər dəslipidə adəmlərni qəməldürgən jayaoq berip, u yərdə turdi..

⁴¹ Nuroqun kixilər uning yenioqə kəldi. Ular:

— Yəhya həq məjizilik əlamət kərsətmigən, lekin uning bu adəm toorısida barlıq eytkənliři rast ikən! — deyixti. ⁴² Xuning bilən nuroqunlıoqan kixilər bu yərdə uningoa etikaq kıldı.

Lazarusning əlümi

11 ¹ Lazarus degən bir adəm kesəl bolup qəloqanidi. U Məryəm wə hədisi Marta turoqan, Bəyt-Aniya degən kənttə turattı² (bu Məryəm bolsa, Rəbgə huxbuy mayni sürkigən, putlırini öz qəqliri bilən ertip qurutqan həliqi Məryəm idi; kesəl bolup yatqan Lazarus uning inisi idi)..

³ Lazarusning hədiliri Əysaoqə həwərqı əwətip: «İ Rəb, mana sən səygən dostung kesəl bolup qaldı» dəp yətküzdi.

⁴ Lekin Əysa buni anglap:

— Bu kesəldin əlüp kətməydu, bəlkı bu arkilik Hudaning Ooqlı uluqolinip, Hudaning xan-xəripı ayan kılınıdu — dedi..

10:31 Yh. 8:59; 11:8.

10:33 Yh. 5:18.

10:34 «Silərgə təwə mukəddəs qanun» — 8:17 wə izahatini kəring. «Mən eyttim, silər ilahlırsilər» — bu səzlər «Zəb.» 82:6da tēpilidu. Toluq eytsaq «Mən eyttim: — Silər ilahlar ikənsilər; həmtinglar Həmmidin Aliy Boləuqining ooqullırsilər» degən bolup, bu səz əslidə sot məjlisigə katnaxqan «ilahlar»oqə, yəni Hudaning həlkigə sorəqçı boləqan yəki əz həlkı arisida hərkəndəq həkək-məs'uliyiti bar adəmlərgə eytiləqanidi. Ular muxu ixta, həmmini sorəq kıləuqı Hudaqə ohxap kətkəqkə, «ilahlar» deyilidu. 35-36-ayət wə izahatini kəring. «Zəb.» 82:1diki izahatnımu kəring.

10:34 Zəb. 82:6

10:36 «Nemə üqün Ata Əzigə has-mukəddəs kılıp panyı dunyaoqə əwətkən zat «Mən Hudaning Ooqlimən» desə, u tooruluk «kupurluk kıldinq!» dəysilər?» — bu 36-ayət boyıqə, Huda «Zəbur»da «Hudaning səz-kalamı yətküzülgənlər»ni «ilahlar» dəp atioqan yərdə, Hudaning Səz-Kalamining Əzi dunyaoqə kəlgəndə, «Hudaning Ooqlimən» desə, bu qəndəkmə kupurluk bolidu?

10:36 Yh. 5:1; 6:27.

10:37 Yh. 15:24.

10:38 «etikaq kıldioqan bolisilər» — bəzi kona tekstlərdə «qūxinidioqan bolisilər» deyilidu.

10:38 Yh. 14:11; 17:21.

10:39 Lūka 4:29; Yh. 8:59.

10:40 Yh. 1:28; 3:23.

11:2 «bu Məryəm bolsa, rəbgə huxbuy mayni sürkigən, putlırini öz qəqliri bilən ertip qurutqan həliqi Məryəm idi; kesəl bolup yatqan Lazarus uning inisi idi» — bu ix dəsləptə «Mat.» 26:6-13 wə «Mar.» 14:3-9da wə keyin «Yh.» 12:3-8da hatirilidı. Yuhəna okırmanlar bu ixtin İnşildiki baxqə «bəyanlar» arkilik allıqəqan həwər tapqan, dəp pəraz kılıdu.

11:2 Mat. 26:6; Mar. 14:3; Lūka 7:37; Yh. 12:3.

11:4 Yh. 9:3; 11:40.

«Yuḥanna»

⁵ Əysa Marta, singlisi wə Lazarusni tolimu səyətti. ⁶ Xunga u Lazarusning kesəl ikənlikini angliqan bolsimu, əzi turuwatqan jayda yənə ikki kün turdi. ⁷ Andin keyin u muhlislirioḡa: — Yəḥudiyəḡə qayta barayli! — dedi.

⁸ Muhlisleri uningəḡa:

— Ustaz, yekindila u yərdiki Yəḥudiylar seni qalma-kesək qılmıqḡi boləḡan tursa, yənə u yərgə qayta baramsən? — deyixti...

⁹ Əysa mundaḡ dedi:

— Kündüzdə on ikki saət bar əməsmu? Kündüzi yol mangoḡan kixi putlaxmas, qünki u bu dunyaning yorukini kəridu. ¹⁰ Lekin keqisi yol mangoḡan kixi putlixar, qünki uningda yorukluḡ yoktur.

¹¹ Bu səzləni eytkəndin keyin, u:

— Dostimiz Lazarus uhlap qaldı; mən uni uyqusidin oyəḡatḡılı barimən, — dəp qoxup koydı..

¹² Xunga muhlislar uningəḡa:

— I Rəb, uhliḡan bolsa, yahxi bolup qalidu, — dedi.

¹³ Ḥəlbuki, Əysa Lazarusning əlümi toḡruluḡ eytkənidi, lekin ular u dəm elixtiki uyḡuni dəwatidu, dəp oylaxti. ¹⁴ Xunga Əysa ularəḡa oquḡini eytip:

— Lazarus əldi, — dedi. ¹⁵ — Birəḡ siləni dəp, silərninḡ etiḡad kiliḡinglar üḡün, uning kəxida bolmioḡanlikiməḡa huxalmən. Əmdi uning yenioḡa barayli, — dedi.

¹⁶ «Koxkezək» dəp atilidiḡan Tomas baxḡa muhlisdaxlirioḡa:

— Bizmu uning bilən billə barayli həm uning bilən billə ələyli, — dedi..

Əysaning Lazarusni tirildürüxi

¹⁷ Əysa muhlisliri bilən Bəyt-Aniyaḡa barəḡanda, Lazarusning yərlikḡə qoyuləḡinioḡa allıḡaḡan tət kün boləḡanliḡi uningəḡa məlum boldi. ¹⁸ Bəyt-Aniya Yerusaleməḡa yəḡin bolup, uningdin altə qəḡirimḡə yirəḡliḡta idi, ¹⁹ xuning bilən nuroḡun Yəḥudiylar Marta bilən Məryəmḡə ini-si toḡrisida təsəlli bərgili ularning yenioḡa kəḡənidi. ²⁰ Marta əmdi Əysaning keliwatḡinini anglapla, uning əldioḡa qıḡti. Lekin Məryəm bolsa əyidə olturup qaldı.

²¹ Marta əmdi Əysaḡa: — I Rəb, bu yərdə boləḡan bolsang, inim əlmigən bolatti. ²² Ḥəlihəmə Hudadin nemini tilisəḡ, Uning sanga xuni beridiḡanliḡini bilimən, — dedi.

²³ — Ining qayta tirilidu, — dedi Əysa.

²⁴ Marta:

— Ahirḡi künidə, yənə tirilix künidə uning jəzmən tirilidiḡanliḡini bilimən, — dedi..

²⁵ Əysa uningəḡa: — Tirilix wə ḡayatliḡ mən əzümduzmən; manga etiḡad ḡiloḡuḡi kixi əlsimu, ḡayat bolidu; ²⁶ wə ḡayat turup, manga etiḡad ḡiloḡuḡi əbəḡil'əbəḡ əlməs; buningəḡa ixinəmsən?.

²⁷ U uningəḡa: — Ixinimən, i Rəb; seninḡ dunyaḡa kelixi muḡərrər boləḡan Məsiḡ, Hudaning Oḡli ikənliḡingḡə ixinimən..

11:6 «Xunga u Lazarusning kesəl ikənlikini angliḡan bolsimu, əzi turuwatqan jayda yənə ikki kün turdi» — bu ayəttiki «xunga» bəlkim oḡurmənləni ḡəyrən qalduridu. Bizdə ḡılḡə xübhə yokḡi, Huda Əzini səyḡənlərimu intayin səyḡəḡəḡə, ularning Hudaning ḡəḡikḡiy xan-xəripi wə uluḡluḡini kərup ḡüxinixi, xundaḡla etiḡadining küḡəytilix üḡün bəzidə bəximizdin bu ixḡa ohxap ketidiḡan əzəbliḡ ixlarni ətküzidu (15-ayətni kəriḡ).

11:8 «Ustaz» — grek tilida «Rəbbi».

11:8 Yḡ. 8:59; 10:31.

11:11 Mat. 9:24; Mar. 5:39; Luḡa 8:52.

11:16 ««Koxkezək» dəp atilidiḡan Tomas» — drek tilida ««Didimos» dəp atilidiḡan Tomas».

11:18 «altə qəḡirim» — grek tilida «on bəx stadiyon». Bir «stadiyon» 185 metr idi.

11:24 Dan. 12:2; Luḡa 14:14; Yḡ. 5:29.

11:25 Yḡ. 1:4; 3:16, 36; 5:24; 6:47; 14:6; 1Yuḡa. 5:10.

11:26 Yḡ. 6:51.

11:27 Mat. 16:16; Mar. 8:29; Luḡa 9:20; Yḡ. 6:69.

«Yuhanna»

²⁸ Buni dəp bolup, u berip singlisi Məryəmni astiojına qakirip:

— Ustaz kəldi, seni qakiriwatidu, — dedi.

²⁹ Məryəm buni anglap, dərhal ornidin turup, uning aldioja bardi ³⁰ (xu pəyttə Əysa tehi yezioja kirmigən bolup, Marta uning aldioja mengip, uqrixip qalojan yərdə idi). ³¹ Əmdi Məryəmgə təsəlli beriwatқан, əyda uning bilən olturojan Yəhudiylar uning aldirap kəpup sirtka qikip kətkinini kərup, uni kəbrigə berip xu yərdə yioja-zar kəlojili kətti, dəp oylap, uning kəynidin mengixti.

³² Məryəm əmdi Əysa bar yərgə baroqanda uni kərup, ayiojioja əzini etip:

— I Rəb, bu yərdə boləjan bolsang, inim əlmigən bolattı! — dedi.

³³ Əysa Məryəmning yioja-zar kəlojinini, xundakla uning bilən billə kəlgən Yəhudiylar həkning yioja-zar kəlixkəninini kərgəndə, rohida kəttik pəojan qekip, kəngli tolimu biaram boldi wə: ³⁴ — Uni kəyərgə kəydunglar? — dəp soridi.

— I Rəb, kəlip kərgin, — deyixti ular.

³⁵ Əysa kəz yexi kildi. ³⁶ Yəhudiylar hək: — Kəranglar, u uni kənqilik səygən! — deyixti. ³⁷ Wə ular din bəziliri:

— Kəriojuning kəzini aqқан bu kixi kəsəl adəmnı əlumdin saklap qalalmasmidi? — deyixti.

³⁸ Əysa iqidə yənə kəttik pəojan qekip, kəbrining aldioja bardi. Kəbri bir qar idi; uning kərix aozioja qong bir tax kəyukluk idi. ³⁹ Əysa:

— Taxni eliwetinglar! — dedi.

Əlgüqining hədisi Marta:

— I Rəb, yərlikkə kəyojili tət kün boldi, həzir u purap kətkəndu, — dedi.

⁴⁰ Əysa uningoja:

— Mən sanga: «Etikad kəlsang, Hudaning xan-xəripini kərisən» degənidi moju! — dedi.

⁴¹ Buning bilən halayik taxni eliwətti. Əysa kəzlini asmanoja tikip mundaq dua kildi:

— I Ata, tilikimni angliojining üqün sanga təkəkkür eytimən. ⁴² Tiləklirimni həmixə anglaydiojanlikingni bilimən; ləkin xundak bolsimu, ətrapimdiki muxu halayik sening meni əwətkənlikəngə ixənsun dəp, buni eytiwatimən!.

⁴³ Bu səzlərnı kəlojandin keyin, u yukiri awazda:

— Lazarus, taxkərioja qik! — dəp tovlidi.

⁴⁴ Əlgüqi kəl-putliri kəpənləngən, engiki tengilojan həlda taxkərioja qikti. Əysa ularoja:

— Kəpənni yexiwetip, uni azad kəlinglar! — dedi.

Əysani əltürux suyikəsti

Mat. 26:1-5; Mar. 14:1-2; Luқа 22:1-2

⁴⁵ Məryəmning yenioja pətə kəlip kəlip, uning əmillirini kərgən Yəhudiylar iqidin nurojunliri uningoja etikad kildi. ⁴⁶ Ləkin ularning iqidə bəziliri Pərisiylərnıng yenioja berip, Əysaning kəlojan ixlirini məlum kəlixti. ⁴⁷ Xunga bax kəhınlar wə Pərisiylər Yəhudiylarning kəngəxmisini yiojip:

— Kəndak kəliximiz kərak? Bu adəm nurojun məjizilik əlamətlərnı yaritiwatidu. ⁴⁸ Uningoja xundak yol kəyup beriwərsək, həmmə adəm uningoja etikad kəlip kətidu. Xundak boləqanda,

11:33 «Əysa... rohida kəttik pəojan qekip, kəngli tolimu biaram boldi» — Əysa nemigə xundak inkas kəyturdi? Bizningqə, bu uning gunahning insanlarnı əlümgə wə halakətkə, jümlidin Xəytanning ilkigə elip barəjanlik tūpəylidin boləjan parakəndiqlik wə pəojan-kəyojuja karap, bu ixlərdin kəttik həyajanlanəjanlik wə bəlkim oşəpələngənlikini kərsitidu.

11:35 «Əysa kəz yexi kildi» — Əysaning kəz yaxliri toqiruluk «kəoxumqə sez»imizdə tohtalmisak bolmaydu.

11:35 Luқа 19:41.

11:42 Yh. 12:30.

11:44 Yh. 20:7.

11:47 Zəb. 2:2; Mat. 26:3; Mar. 14:1; Luқа 22:2; Ros. 4:27.

«Yuhanna»

Rimliklar kelip bu bizning jayimiz wə qowmimizni wəyran kiliwetidu! — deyixti..

⁴⁹ Ularning iqida biri, yəni xu yili bax kahin boləjan Kəyafa:

— Silər heqnemini bilməydikənsilər! ⁵⁰ Pütün həlkning həlak boluxining ornioja, birla adəmnıng ular üqün əlūxining əwzəllikini qūxinip yətməydikənsilər, — dedi. ⁵¹⁻⁵² (bu səzni u əzlükidin eytmioqanidi; bəlkı u xu yili bax kahin boləjanlıkđ üqün, Əysanın Yəhudi y həlkđ üqün, xundakla pəkət u həlk üqünla əməs, bəlkı Hudanın hər yanoja tarkilip kətkən pərzəntlirining həmmisini bir kilip uyuxturux üqün əlidiəjanlıkđın aldın bəxarət berip xundak degənidı)..

⁵³ Xuning bilən ular məsliətləxip, xu kündin baxlap Əysanı əltürüwetixni kəstlidi. ⁵⁴ Xuning üqün Əysa əmdı Yəhudiylar arisida axkara yürməytti, u u yərdin ayrilip qəlgə yekın rayondiki Əfraim isimlik bir xəhirigə berip, muhlisliri bilən u yərdə turdi.

⁵⁵ Əmdı Yəhudiylarning «ətüp ketix həyti»oja az qəlojanidi. Nurojun kixilər təharətni ada kilix üqün, həyttin ilgiri yezlardin Yerusaleməja kelixti.. ⁵⁶ Xuning bilən billə xu kixilər Əysanı izdəxti. Ular ibadəthanida yiqiləqanda bir-birigə:

— Qandak oylawatisilər? U həyt ətküzgili kəlməsmu? — deyixti..

⁵⁷ Bax kahinlar bilən Pərisiylər bolsa uni tutux üqün, hərkimning uning kəyərdilikini bilsə, məlum kilixi toqruluk pərman qikərojanidi.

Məryəmning Əysanı ətirlixı

Mat. 26:6-13; Mar. 14:3-9

12¹ Ətüp ketix həytidin altə kün ilgiri, Əysa əzi əlūmdin tirildürgən Lazarus turuwatқан jay — Bəyt-Aniyəja kəldi.. ² Xu wəjidin ular u yərdə uningəja ziyapət bərdi. Marta mehmənlarnı kütüwatatti; Lazarus bolsa Əysa bilən həmdastihan boləjanlarning biri idi. ³ Məryəm əmdı nəhayiti kimmət bəhalik sap sumbul ətirdin bir qadak əkilip, Əysanın putlirioja kuydi andin qaqlıri bilən putlirini ertip kurutti. Ətirning hux puriki əyni bir aldi.. ⁴ Ləkin uning muhlisliridin biri, yəni uningəja pat arida satқunluk qiloquci, Simonning oşlı Yəhuda İxkariyot:

⁵ — Nemixka bu kimmət bəhalik ətir kəmbəqəllərgə sədikə kilip berilixkə üq yüz dinəroja setilmidi? — dedi.. ⁶ (u bu səzni kəmbəqəllərnıng ojemini yegənlikı üqün əməs, bəlkı oşqri boləjanlıkđ üqün degənidi; qünki u muhlislarning ortak həmyanini saқlıoquci bolup, daim uningəja selinojinidin oşqriwaliatti)..

11:48 «Rimliklar kelip bu bizning jayimiz wə qowmimizni wəyran kiliwetidu!» — «bu bizning jayimiz» bizningqə ibadəthanini kərsətsə kerək. Ənikki, bu adəmlərnıng ibadəthanini «Hudanın» deməydu, bəlkı «bizning» dəydu. Ularning gepidin roxənkı, əzining mənəpətni birinqi orunoja qoyidu, əz həlkning tinq-amanlikini ikkinqi orunoja qoyidu.

— «Bu bizning jayimiz» bəxka birhıl tarjimisi: «bizning bu ornimiz» (demək, mənşipimiz).

11:50 Yh. 18:14.

11:51-52 «bu səzni u əzlükidin eytmioqanidi; bəlkı u xu yili bax kahin boləjanlıkđ üqün... aldın bəxarət berip xundak degənidı» — demək, gərqə u əzi hudəsiz adəmə bolsimu, Təwrat bəkitkən orunda turəq, Muқaddəs Rəh uning arқilik (əzining dawətkinining mənşisini toluқ qūxənmigən həlda) bəxarət bərdi.

11:51-52 Əf. 2:14, 15, 16.

11:55 «Nurojun kixilər təharətni ada kilix üqün...» — muxu yərdiki «təharət» toqruluk; Musa pəyojəmbərgə qūxürülğən kanun boyiqə, birsı əlūk bir nərsigə, qənoja yəki məlum kəsəl yarısioja tegip kətkən bolsa, «napak» dəp həsəblinatti wə xundakla pak həsəblinix üqün yuyunuxi kerək wə yənə bəzi əhwallardimu qurbanlik kilixi kerək idi. Uning üstigə pərisiylər wə «Təwrat ustəzliri» əzlükidin bu ixlarəja nurojun bəxka mürəkkəp kaidilərnı qəxuwəloqanidi. Məsilən, «Mar.» 7:3-4ni kərləng. Xunga «təharət»ni ətküzixkə bəzidə heli wəqit kerək boləjan. «Yerusaleməja kelixti» — grek tilida «Yerusaleməja qikixti».

11:56 Yh. 7:11.

12:1 Mat. 26:6; Mar. 14:3; Luқа 7:37; Yh. 11:2.

12:3 «nəhayiti kimmət bəhalik sap sumbul ətirdin bir qadak» — «bir qadak» (grek tilida «bir litra») — Rimliklarning kadiki, təhmənən 325 gram. «Əysanın putlirioja kuydi andin qaqlıri bilən putlirini ertip kurutti» — yəki «Əysanın putlirioja kuydi wə qaqlıri bilən ətirni putlirioja sürdi».

12:5 «üq yüz dinar» — xu qəoqda əddiy bir ixqıning yillik kirimigə təng bolatti.

12:5 Mar. 14:5.

12:6 Yh. 13:29.

«Yuhanna»

⁷ Əmdı Əysa: — Ayalni öz ihtiyariyə qoyojın! Qünki u buni mening dəpnə künüm üqün təyyarlıq kılıp saqlıoqandur; ⁸ qünki kəmbəoqəllər həmixə silər bilən billə bolidu, lekin mən həmixə silər bilən billə bolmaymən, — dedi..

Bax kahinlarning Lazarusni öltürüş suyikəsti

⁹ Zor bir top Yəhudiylar uning xu yərdə ikənlikidin həwər tepip, xu yərgə kəldi. Ularning kelixi yaloquz Əysani dəpla əməs, yənə u ölümdin tirildürgən Lazarusnimu kərüş üqün idi. ¹⁰ Ləkin bax kahinlar bolsa Lazarusnimu öltürüşni məslihətləxkənidi; ¹¹ Qünki uning səwəbidin nuroqun Yəhudiylar əzlriridin qekinip Əysaoğa etiқad kiliwatatti.

Yerusalemə təntənilik bilən kirix

Mat. 21:1-11; Mar. 11:1-11; Luқа 19:28-40

¹² Ətisi, «ətüp ketix heyti»ni өtküzüxkə kəlgən zor bir top halayık Əysaning Yerusalemə keliwatқанlığını anglap, ¹³ kollirioğa horma xahirini tutuxқан ҳалда uni қарxi aloқili qiqixti wə: «Təxəkkür-һosanna! Pərwədigarning namida kəlgüqi, İsrailning padixahioğa mubarək boləy!» dəp wərkiraxti. ¹⁴ Əysa bir təhəyni tepip, uningə mindi; huddi muқəddəs yazmilarda mundaқ pütülgəndəк: —

¹⁵ «Qorқma, i Zion қizi! Mana, Padixahing exək təhiyigə minip keliwatidu!»..

¹⁶ Əyni qaoqda uning muhlisiri bu ixlarni qüxənməytti, lekin Əysa xan-xərpətə uluqlanoqandin keyin, bu sözləning uning toqruluk pütülgənlikini, xundaqla bu ixlarning dərwəкə uningda xundaқ yüz bərgənlikini esigə kəltürdi..

¹⁷ Əmdı u Lazarusni kəbridin qakirip tirildürgən qaoqda uning bilən billə boləqan halayık bolsa, bu ixқа guwahlıq beriwatatti. ¹⁸ Əysa yaratқан bu məjizilik alamətnimu angliqəqқа, uni қарxi elixқа xu bir top adəmlər qiqixқанidi. ¹⁹ Pərisiylər bolsa bir-birigə:

— Qaranglar, barlıq қiləjininglar bikar kətti! Mana əmdı pütkül jahan uningə əgəxməktə! — deyixti..

Greklarning Əysa bilən kərüşüxni tələp қilixi — uning əz өlümi toqruluk səzlixı

²⁰ Ətүp ketix heytida ibadət қiləjili kəlgənlər arisida birnəqqə greklarmu bar idi. ²¹ Bular əmdı Galiliyaning Bəyt-Saida yezisidin boləqan Filipning yenioğa kelip:

— Əpəndim, biz Əysa bilən kərüşsək, — dəp tələp қilixti..

²² Filip berip buni Andriyaska eytti. Andin Andriyas wə Filip ikkisi Əysaoğa məlum қildi.

12:7 «u buni mening dəpnə künüm üqün təyyarlıq kılıp saqlıoqandur» — baxқа birhil tərjimi: «u xundaқ kılıp mening dəpnə künümгə təyyarlıq қiliwatidu».

12:7 Mar. 14:8.

12:8 Қан. 15:11; Mat. 26:11; Mar. 14:7.

12:9 Yh. 11:44.

12:12 Mat. 21:8; Mar. 11:8; Luқа 19:36.

12:13 «Təxəkkür-һosanna! Pərwədigarning namida kəlgüqi, İsrailning padixahioğa mubarək boləy!» — bu sözlər «Zəb.» 118:25-26diki bexarəttin elinoqan. «Hosanna» degən söz «Qutkuzoqaysən, i Pərwədigar» degən mənida. İnјil dəwrigə kəlgəndə mənisi «Hudağa təxəkkür-mədhijə»mu bolup қaloqanidi. «Zəbur» 118-küyidiki izahatlarnimu kərүng.

12:13 Zəb. 118:25, 26.

12:15 «Qorқma, i Zion қizi! Mana, Padixahing exək təhiyigə minip keliwatidu!» — «Zək.» 9:9. «Zion қizi» Yerusalemда turuwatқанlarni, xundaqla barlıq Yəhudi yəlkəni kərsitidu.

12:15 Yəx. 62:11; Zək. 9:9; Mat. 21:5.

12:16 «Əysa xan-xərpətə uluqlanoqandin keyin...» — uning өlümdin tirilip ərxkə kətürülgənlikini kərsitidu.

12:19 Yh. 11:47.

12:20 Ros. 8:27.

12:21 Yh. 1:45.

²³ Lekin Əysa ularoşa javabən mundak dedi:

— «Insan'ooqlining xan-xərəptə uluoqlinidoğan waqit-saiti yetip kəldi...²⁴ Bərħək, bərħək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, buoqday deni tuprak iqiğə qūxūp əlmigūqə, əzi yənila yaloquz qalidu; lekin əlsə, mol həsul beridu...²⁵ Kimdəkim öz həyatini ayisa uningdin məhrum bolidu; lekin bu dunyada öz həyatidin nəprətlənsə, uni mənngülük həyatlikkə səqliyalaydu...²⁶ Kimdəkim hizmitimdə boluxni halisa, manga əgəxsun. Mən kəyərdə bolsam, mening hizmətqimmu xu yərdə bolidu. Kəmdəkim mening hizmitimdə bolsa, Ata uningoşa izzət qilidu...²⁷

Həzir jenim kattıq azabliniwatidu. Mən nemə deyixim kərək? «Ata, meni bu səəttin kütquzojin!» dəymu? Lekin mən dəl muxu waqit-saət üqün kəldim...²⁸ Ata, namingoşa xan-xərəp kəltürgin!».

Xuan, asmandin bir awaz anglinip:

— Uningoşa xan-xərəp kəltürümən wə yənə uningoşa xan-xərəp kəltürimən!» — deyildi.

²⁹ Buni anglioğan xu yərdə turoğan halayik:

— Həwa güldürlidi, — deyixti.

Yənə bəzilər bolsa:

— Bir pərixətə uningoşa gəp qildi, — deyixti.

³⁰ Əysa bolsa javabən: — Bu awaz meni dəp əməs, silərnə dəp qüxti...³¹ Əmdi dunyaning üstigə həküm qikirilix waqti kəldi; həzir bu dunyaning həkūmdarining taxkiriəşa qooqlinix waqti kəldi...³² Wə mən bolsam, yərning üstidin kətürülginimdə, pütkül insanlarni özümə jəlp qilip tartimən, — dedi.³³ (uning buni degini əzining qandak əlüm bilən əlidioğanlikini kərsətkini idi).

³⁴ Halayik buningoşa javabən uningdin:

— Biz mukəddəs kanundin Məsihning əbədgigə qalidioğini anglioğan; sən qandaksigə «Insan'ooqli kətürülüxi kərək» dəysən?! Bu qandakmu «Insan'ooqli» bolsun? — dəp soridi...

³⁵ Xunga Əysa ularoşa: — Nurning aranglarda bolidioğan waqti uzun bolmaydu. Xunga karangoqulukning silərnə bəsiwalmasliki üqün, nur bar waqtida uningda menginglar; karangoqulukta mangoğan kixi əzining kəyərgə ketiwatqanlikini bilməydu...³⁶ Nur aranglarda bar waqtta, uningoşa ixininglar; buning bilən nurning pərzəntliri bolisilər, — dedi.

Əysa bu səzlərnə qiloqandin keyin, ulardin ayrilip yoxurunuwaldi.

12:23 «Lekin Əysa ularoşa javabən mundak dedi: — «Insan'ooqlining xan-xərəptə uluoqlinidoğan waqit-saiti yetip kəldi...» — greklərnə (22-ayəttiki) təlipigə bu sirlik səzlər qandak javab bolidu? Buning toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz.

12:23 Yh. 13:32; 17:1.

12:24 «buoqday deni tuprak iqiğə qūxūp əlmigūqə, əzi yənila yaloquz qalidu; lekin əlsə, mol həsul beridu» — Məsihning «urukning əlūxi» degini birhil ohxitixtur. Uruk yərgə qūxūp «əlmisə» bir tal peti kəliweridu. Tuprakqə qūxkəndə «əlsə», uningdin nuroqun uruk mēwiləydu.

12:24 1Kor. 15:36.

12:25 «kimdəkim öz həyatini ayisa...» — «ayisa» grek tilida «səyisə» yaki «amrak bolsa».

12:25 Mat. 10:39; 16:25; Mar. 8:35; Luğa 9:24; 17:33.

12:26 Yh. 14:3; 17:24.

12:27 «Ata, meni bu səəttin kütquzojin!» dəymu?» — Bu «saət» uning kelidioğan azab-oqubətlərnə tartidioğanlikini kərsitidu.

12:27 Mat. 26:37,38,39; Mar. 14:34; Luğa 22:44.

12:30 Yh. 11:42.

12:31 «həzir bu dunyaning həkūmdarining taxkiriəşa qooqlinix waqti kəldi» — «bu dunyaning həkūmdari» — Xəytanni kərsitidu. Bu ayət toqruluk «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

12:31 Yh. 14:30; 16:11; Kol. 2:15.

12:32 Qel. 21:9; 2Pad. 18:4; Yh. 3:14; 8:28.

12:34 «sən qandaksigə «Insan'ooqli kətürülüxi kərək» dəysən?!» — halayikning «Insan'ooqli» (Məsih) toqruluk kəzdə tutqini Məsihning uluoqlukini kərsitidioğan «Yar.» 49:10, «Zəb.» 89:35-37, 110:2, «Yəx.» 9:7, «Əz.» 37:25, «Dan.» 7:14 İdi.

12:34 2Sam. 7:16; 1Tar. 22:10; Zəb. 45:6-7; 89:36; 110:4; Yəx. 9:5; Yər. 23:6; Əz. 37:26; Dan. 2:44; 7:14, 27; Mik. 4:7; İbr. 1:8.

12:35 Yər. 13:16; Yh. 1:9; 8:12; 9:5; 12:46; Əf. 5:8; 1Tes. 5:4

Yəhudiylar hələki Məsihi rəvayət etmirdi

³⁷ Gər qə u ularning köz aldida xunqə tola məjizilik əlamət kərsətkən bolsimu, ular tehi uningəyə etiqad kilmidi. ³⁸ Xuning bilən Yəxaya pəyoğəmbərnin yazmisida aldin'ala kərsitilgən bəxarət dəl əməlgə axurdi:

«I Pərwərdigar, bizning yətküzgən həwirimizgə kimmu ixəngən?
Həm «Pərwərdigarning biliki» Boləuqi kimgimu ayan kilinoqan?»...

³⁹⁻⁴⁰ Halayikning etiqad kilmioğininin səwəbi dəl xuki (huddi Yəxaya pəyoğəmbər yənə aldin'ala eytkəndək):

«Pərwərdigar ularning kəzlirini kor,
Kəlbini tax kildi;
Məksət, ularning kəzlirinin kərip,
Kəlbining quxinip,
Gunəhliridin yenixining aldin' elix üqündur;
Bolmisa, Mən ularni sakaytkan bolattim, — dəydu Pərwərdigar»...

⁴¹ Bu sözləni Yəxaya pəyoğəmbər Məsihning xan-xəripini kərip uningəyə karita aldin'ala söz kiləninida eytkənidi...

⁴² Wəhəlanke, gər qə həttə Yəhudiylar aksakalliridinmu nuroqunliqan adəmlər uningəyə etiqad kilənlər bolsimu, ular Pərisiylər wəjidin kərkup, əzlirininin sinagotgin kərip qikiriwətilməsliki üqün uni etirap kilmidi. ⁴³ Buning səwəbi, ular insanlardin kelidəliqan izzət-xəhrətni Hudadin kelidəliqan izzət-xəhrəttin yaxxi kərətti...

⁴⁴ Biraq Əysa yukiri awaz bilən mundaq dedi:

— Məngə etiqad kiləuqi mənəlgə əməs, bəlkə mənə Əwətküqigə etiqad kiləuqidur. ⁴⁵ Kimki mənə kərgüqi bolsa, mənə Əwətküqini kərgüqi bolidu. ⁴⁶ Mən mənə etiqad kiləuqilar kərangəyuluktə kəlmisun dəp, nur süpitidə dunyaya kəldim. ⁴⁷ Birsə sözlirimni anglap, ularni tutmisa, uni sorakqə tartmaymən; qünki mən dunyadikiləni sorakqə tartqili əməs, bəlkə dunyadikiləni kutkuzəqili kəldim. ⁴⁸ Biraq mənə qətkə kəkkəqini, xundakla sözlirimni kəbul kilmioğanni bolsa, uni sorakqə tartqili birsi bar. U bolsimu, mən eytkən söz-kəlamimdur. U ahirkə künə

12:38 «I Pərwərdigar, bizning yətküzgən həwirimizgə kimmu ixəngən?» həm «Pərwərdigarning biliki» Boləuqi kimgimu ayan kilinoqan?» — «Yəx.» 53:1. «Pərwərdigarning biliki» — bir zat, yəni dəl Hudaning Məsihi bolsa kərek («Yəx.» 53:2, 3-ayətnimu kəring).

12:38 Yəx. 53:1; Rim. 10:16.

12:39-40 «Pərwərdigar ularning kəzlirini kor, kəlbini tax kildi» — muxu yərdə «Pərwərdigar» grek tilida «U». «Pərwərdigar ularning kəzlirini kor, kəlbini tax kildi; məksət, ularning kəzlirininin kərip, kəlbining quxinip, gunəhliridin yenixining aldin' elix üqündur; bolmisa, Mən ularni sakaytkan bolattim» — «Yəx.» 6:10.

12:39-40 Yəx. 6:9, 10; Əz. 12:2; Mat. 13:14; Mar. 4:12; Luka 8:10; Ros. 28:26; Rim. 11:8

12:41 «Bu sözləni Yəxaya pəyoğəmbər Məsihning xan-xəripini kərip uningəyə karita aldin'ala söz kiləninida eytkənidi» — grek tilida «uning xan-xəripini kərip...» deyildi. Kimning xan-xərip? Enikki, «uning» muxu yərdə Məsihning əzini kərsitidu. 37-, 39- wə 42-ayətni kəring (kimgə etiqad kəlik kərek?). Toluk ix «Yəx.» 6:1-13də hatirilini. Yəxaya bu bəxarətni bərgən qəoqda Pərwərdigar Hudaning xan-xəripini kərgəqə, hulasimiz xuki, «Məsih Əzi Hudaning xan-xəripə wə ipadisi»din ibarəttur.

12:41 Yəx. 6:1.

12:42 «nuroqunliqan adəmlər uningəyə etiqad kilənlər bolsimu, ular Pərisiylər wəjidin kərkup, əzlirininin sinagotgin kərip qikiriwətilməsliki üqün uni etirap kilmidi» — Muxu yərdə «sinagot» Yəhudiylarning omumiylar jəmiyitini kərsitidu. «Sinagotgin qikirilix» — kimki sinagotdin qikiriwətilsə, Yəhudiylar jəmiyitidikilər ular bilən heq bardi-kəldi kilmaytti.

12:42 Yh. 7:13; 9:22.

12:43 Yh. 5:44.

12:45 Yh. 10:30; 14:9.

12:46 Yəx. 42:6; 49:6; Yh. 1:9; 8:12; 9:5; 12:46; Ros. 13:47.

12:47 Yh. 3:17; 9:39.

uni sorakka tartidu..⁴⁹ Qünki mən ezlükümdin səzliginim yok, bəlki meni əwətkən Ata mening nemini deyixim wə qandaq səzlixim kerəklığə əmr bərgən..⁵⁰ Uning əmrining mǝnggölük ḥayatlıq ikənlikini bilimən. Xunga nemini səzlisəm, Ata mǝnga buyruqinidək səzləymən.

Əysaning muhlislrining putini yuyuxi

13¹ Ətöp ketix ḥeytidin ilgiri, Əysa bu dunyadin ayrılıp, Atining yenioḡa baridioḡan waḡit-saətning yetip kǝlgənlikini bildi wə xuning üqün bu dunyadiki öz adǝmlirigə kǝrsitip kǝlgən meḡir-muḡəbbitinı aḡiroḡiqə toluk kǝrsitip turdi..² Əmdi kǝqlik tamaḡ yeyiliwatḡanidi; İblis alliburun Simonning ooḡlı Yəḡuda İxḡariyotning kǝngligə Əysaḡa satḡunluk ḡilix wəswəsisini saloḡanidi..³ Əysa Atining ḡər ixni uning ḡolioḡa tapxuroḡinini, wə özining Hudaning yenedin kelip, Hudaning yenioḡa ḡaytidoḡanlığını bilḡəḡkə..⁴ dastihandin turup, ton-kǝnglikini yexip, bir lǝnggə bilən belini baḡlıdi..⁵ Andin jawuroḡa su ḡuyup, muhlislarning putlirini yuyuxḡa wə beligə baḡlıḡan lǝnggə bilən sürtüp ḡurutuxḡa baxlıdi..⁶ Nəwət Simon Petrusḡa kǝlgəndə, Petrus uningḡa:

— İ Rəb, putumni sən yusang qandaq bolḡini?! — dedi..

⁷ Əysa uningḡa:

— Nemə ḡiliwatḡinimni ḡazir bilməysən, lekin keyin biləsən, — dedi.

⁸ Petrus: — Sən mening putumni yusang ḡərgiz bolmaydu! — dedi.

Əysa uningḡa jawabən: — Seni yumisam, mening bilən tǝng nesiwəng bolmaydu, — dedi.

⁹ Simon Petrus:

— İ Rəb, undaḡta pǝḡət putlirimnila əməs, ḡollirimnimu, beximnimu yuoḡaysən! — dedi.

¹⁰ Əysa uningḡa:

— Bədini yuyulup, tamamən pakiz bolḡan adǝm pǝḡət putlirini yusila ḡayta yuyunuxining ḡajiti bolmaydu. Silər pakiz, lekin ḡəmminglar əməs, — dedi..¹¹ (qünki u özini kimning tutup beridioḡanlığını bilətti; xuning üqün u «Ḥəmminglarla pakiz əməs» deḡənidi)..¹² Xuning bilən u ularning putlirini yuyup bolḡandin keyin, ton-kǝnglikini kiyip, yənə dastihanoḡa olturup ularḡa mundaḡ dedi:

— Silərgə nemə ḡilḡinimni uḡtunḡarmu? ¹³ Silər meni «Ustaz» wə «Rəb» dəysilər wə rast eytisilər, mən xundaḡturmən..¹⁴ Əḡər mən Rəb wə ustazinglar turukluk, putliringlarnı

12:48 Mar. 16:16; Yḡ. 3:18; 8:24.

12:49 «mening nemini deyixim wə qandaq səzlixim kerəkligi» — yaki bolmisa «mening nemə təlim-əmr berixim wə nemini səzlixim kerəkligi».

12:49 Kan. 18:18; Yḡ. 3:11; 5:20; 7:16; 8:28; 14:10, 24; 16:13.

13:1 «Əysa... bu dunyadiki öz adǝmlirigə kǝrsitip kǝlgən meḡir-muḡəbbitinı aḡiroḡiqə toluk kǝrsitip turdi» — bu muḡəbbət bəlkim təwəndiki 1-20-ayətlərdə muhlislrining putlirini yuyuxi, xundakla 13-18-bablarda hatiriləngəndək ularḡa kǝrsətkən səwr-təḡət, ḡəḡürüm, meḡribanlığını, andin ahirida ular üqün özini pida ḡilixining ḡəmmisini öz iḡigə aloḡan bolsa kerək.

13:1 Mat. 26:2; Mar. 14:1; Luḡa 22:1.

13:2 Luḡa 22:3; Yḡ. 13:2.

13:3 Mat. 11:27; 28:18; Yḡ. 3:35.

13:6 Mat. 3:14.

13:10 «...bədini yuyulup, tamamən pakiz bolḡan adǝm pǝḡət putlirini yusila ḡayta yuyunuxining ḡajiti bolmaydu» — muxu sirlik ḡəpning mǝnisi nemə? Bizningḡə Ḳutḡuzoḡuḡimizning «put yuyux» deḡən bu ḡərikiti özini əng təwən dərijigə ḡüḡürüp krestlinixni ḡəbul ḡilixioḡa bəxarət bolidu. Xunga, muhlislar buni ḡəbul ḡilmisa bolmaydu. «Ḳoxumḡə səz»imizdə azrak tohtilimiz.

13:10 Yḡ. 15:3.

13:11 Yḡ. 6:64.

13:13 Mat. 23:8,10; 1Kor. 8:6; 12:3; Fil. 2:11.

yuqonikənmən, silərmi bir-biringlarning putlirini yuyuxunglar kerək.¹⁵ Mən silərgə kıləndək silərningmu həm xundək kılixinglar üqün bu ülgini kaldurdum.¹⁶ Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, kıl hojayinidin üstün turmaydu, əlqimu özini əwətküqidin üstün turmaydu.¹⁷ Bu ixlarni bilgənikənsilər, xundək kılşanglar bəhtlikşilər!

Əysaning satkūnluk bilən tutuluxini aldin eytixi

Mat. 26:20-25; Mar. 14:17-21; Luğa 22:21-23

¹⁸ Mən bularni həmminglarəqə karitip eytmidim. Mən tallioqanlirimni bilimən, lekin mukəddəs yazmilarda aldin pütülgən: «Mən bilən həmdastihan bolup nenimni yegənmu manga put attil!» degən bu söz əməlgə axurulmay qalmaydu.¹⁹ Mən bu ix yüz berixtin awwal uni silərgə eytip qoyayki, u ixlar yüz bərgəndə mening «Bar Boloquqi» ikənlikimgə ixinisilər.²⁰ Bərhək, bərhək, silərgə xuni eytip qoyayki, kimiki mən əwətkən hərəkəndək birsini qəbul kıləqan bolsa, meni qəbul kıləqan bolidu; wə meni qəbul kıləquqlar meni əwətküqini qəbul kıləqan bolidu.

²¹ Əysa bu sözlərnı eytkəndin keyin, rohta kattik piqan qekip, mundaq guwahlik bərdi: — Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, aranglarda birəylən manga satkūnluk kılidu.

²² Muhlislar kimni dəwətkənlikini biləlməy, bir-birigə qaraxti. ²³ Əmdi dastihanda muhlislriridin biri Əysaning məydisigə yəlinip yatkanıdi; u bolsa «Əysa səyidiqan muhlis» idi.²⁴ Simon Petrus uningdin Əysaning kimni dəwətkənini sorap bəxişini ixarət kildi.

²⁵ Xuning bilən u Əysaning məydisigə yəlinip turup uningdin:

— I Rəb, u kimdur? — dəp soridi.

²⁶ Əysa jawab berip:

— Bu bir qixləm nanni axkə təgürüp kimgə sunsam, xudur, — dedi. Xuning bilən u bir qixləm nanni axkə təgürüp, Simonning oşli Yəhuda İxkariyotkə sundi.²⁷ Yəhuda nanni eliwidi, Xəytan uning iqigə kirdi.

— Kılıdioqiningni qapsan kıl, — dedi Əysa uningə.

²⁸ Əmdi dastihanda olturoqanlarning heqkəysisi uning Yəhudaqə bu sözlərnı nemə üqün deginini bilmidi. ²⁹ Yəhuda ularning ortək həmyanini tutkını üqün, bəzilər Əysa uningə: «Bizgə kerəklik heytlək nərsilərnı elip kəl» yaki «Kəmbəqəllərgə birər nərsə bər» dəwətsə kerək, dəp oylaxti).

³⁰ Yəhuda bu bir qixləm nanni eliplə taxkiriqə qikip kətti (bu qəqə keqə idi)..

13:14 «Əgər mən Rəb wə ustazinglar turukluk, putliringlarni yuqonikənmən, silərmi bir-biringlarning putlirini yuyuxunglar kerək» — oqurmənlər muhlislarning Məsihni «ustaz» andin «Rəb» dəydiqanlikini (13-ayət), lekin Məsih bolsa özini «Rəb» wə «ustaz» dəydiqanlikini baykiyalaydu (13-14-ayət) wə xundəklə tərtipning ohximaslikining səwəbini oylıyalaydu.

13:14 Gal. 6:1, 2.

13:15 1Pet. 2:21; 1Yuhə. 2:6.

13:16 Mat. 10:24; Luğa 6:40; Yh. 15:20.

13:18 «Mən bilən həmdastihan bolup nenimni yegənmu manga put attil» — «Zəb.» 41:9ni kəring.

13:18 Zəb. 41:9; Mat. 26:23; 1Yuhə. 2:19.

13:19 «Bu ixlər yüz bərgəndə mening «Bar Boloquqi» ikənlikimgə ixinisilər» — yaki «bu ixlər yüz bərgəndə mening «U» (yəni, Məsih) ikənlikimgə ixinisilər».

13:19 Yh. 14:29; 16:4.

13:20 Mat. 10:40; Luğa 10:16.

13:21 Mat. 26:21; Mar. 14:18; Luğa 22:21; Ros. 1:17; 1Yuhə. 2:19.

13:23 «Əysa səyidiqan muhlis» — bəlkim bu «bəyan»ning muəllipi rusul Yuhanna. «Kırix söz»imizni kəring.

13:23 Yh. 20:2; 21:7,20.

13:26 «Bu bir qixləm nanni axkə təgürüp kimgə sunsam, xudur» — dastihanda olturup birsigə bir qixləm nanni axkə təgürgən həlde sunux qongkur muhəbbitini bildürüx hərəkiti idi.

13:29 Yh. 12:6.

13:30 «Bu qəqə keqə idi» — bu deqənnıng əslı mənısidin baxkə, keqmə mənısi bardur. Yükdiridiki 9:5, 11:9-10, 12:35-36də Əysaning «Kündüz» wə «qarəngəjuluk» yaki «keqə» toqruluk sözlirini kəring.

«Yuhanna»

Yengi əmr

³¹ Yəhuda taxkiriya qikip kətkəndin keyin, Əysa mundaq dedi:

— Əmdi İnsan'ooli uluqlinidion waqit-saət yetip kəldi wə Huda u arkilik uluqlinidu. ³² Wə əgər Huda uningda uluqlansa, Hudamu Əzidə uni uluqlaydu, xundakla dərhal uni uluqlaydu...

³³ Balilirim, silər bilən billə bolidion yənə azoqina waqtim kəldi. Silər meni izdəysilər, ləkin mening Yəhudiylaroqə: «Mən baridion yərgə silər baralmaysilər» dəp eytkinimdək, buni silərgimu eytimən..

³⁴ Silərgə yengi bir əmr tapxurimənki, «bir-biringlarni səyünglar». Silərnə səyginimdək, silərmi bir-biringlarni səyünglar. ³⁵ Aranglarda bir-biringlaroqə mehİR-muhəbbitinglar bolsa, həmmə adəm silərnəning mening muhlisirim ikənlikinglarni bilidu..

Əysaning Petrusning tanidioanliqini aldin eytixi

Mat. 26:31-35; Mar. 14:27-31; Luqa 22:31-34

³⁶ Simon Petrus uningdin:

— I Rəb, kəyərgə barisən? — dəp soridi.

Əysa jawabən: — Mən ketidion yərgə hazırqə əgixip baralmaysən, ləkin keyin manga əgixip barisən, — dedi..

³⁷ Petrus uningda:

— I Rəb, nemə üqün hazır sening kəyningdin əgixip baralmaymən? Sən üqün jenimni pida kilay! — dedi..

³⁸ Əysa jawabən mundaq dedi:

— Mən üqün rasttinla jeningni pida kılamsən? Bərhək, bərhək, sanga eytip qoyayki, horaz qillioquqə, sən məndin üq ketim tanisən!..

Əysa sözini dawam kilidu — «Yol, həqiqət wə həyatlikturmən»

14 ¹ Kənglünglarni parakəndə kılmanqlar! Hudaoqə ixinisilər, mangimu ixininglar. ² Atamning əyidə nuroqun makanlar bar. Bolmioqan bolsa, buni silərgə eytkən bolattim; qünki mən hərbinglaroqə orun təyyarlaş üqün xu yərgə ketip barimən. ³ Mən silərgə orun təyyarlioqili baridionanikənmən, qoqum kaytip kelip, silərnə özümə alimən; xuning bilən, mən

13:32 «əgər Huda uningda uluqlansa, Hudamu əzidə uni uluqlaydu, xundakla dərhal uni uluqlaydu» — bizim kariximizqə «əzidə» muxu yərdə «Huda Əzidə» degənni kərsitidu. Bəzi alimlar muxu yərdə «əzidə» «Məsihnəng əzidə» degənni bildüridu, dəp karaydu. «Hudamu Əzidə uni uluqlaydu» — yaki (yukiriki izahatta eytiləndək) «Huda uni (İnsan'oolining) əzidə uluqlaydu».

—Bu muhim 31-32-ayətlər üstidə «qoxumqə söz»imizdə tohtilimiz.

13:32 Yh. 12:23; 17:1.

13:33 Yh. 7:34; 8:21.

13:34 Law. 19:18; Mat. 22:39; Yh. 15:12; Əf. 5:2; 1Tes. 4:9; 1Pet. 4:8; 1Yuhə. 3:23, 4:21.

13:35 1Yuhə. 2:5; 4:20.

13:36 «Mən ketidion yərgə hazırqə əgixip baralmaysən, ləkin keyin manga əgixip barisən» — «keyin əgixip barisən» — Petrus jismani yərpətin (ölümdin tirilip asmanəqə kətürülüş yolida) Petrus Rəbgə əgixəlmidi, əlwəttə. Ləkin Əysaning kəzdə tutkını rohiy jəhəttiki «Hudaning yolida pida bolux» idi. Xu tərəptimu Petrus Əysaoqə əgixixkə təyyar bolmidi. U awwal Əysadin tenip, andin kattik towa kılıx jəryani arkilik, xundakla Mukəddəs Rəhning kelixi bilən u «keyin» təyyar bolidu. Məsihnəng «keyin manga əgixisən» degini bolsa, Petrus kattik teyilip kətkən waqtda uningə təsəlli yətküzidion kimmətik wadə bolidu.

13:36 Yh. 21:18; 2Pet. 1:14.

13:37 Mat. 26:33; Mar. 14:29; Luqa 22:33.

13:38 «horaz qillioquqə, sən məndin üq ketim tanisən!» — grek tilida «sən məndin üq ketim tanmioquqə, horaz qillimaydu».

13:38 Mat. 26:34; Mar. 14:30; Luqa 22:34.

14:2 «Atamning əyidə nuroqun makanlar bar» — bu sözlər jənnətni kərsitəmdü? Oqurmənlərnəng esidə barki, Əysa 2-babta öz tenini «Hudaning əyi» (ibadəthana) dəp sürətlidi, xundakla 8:35də «Hudaning əyi»ni rohiy jəhəttin tiləqə aldi. Buningə qarioqanda «turaloq-makan»ni rohiy jəhəttin qüxinix kerək. «qoxumqə söz»imizdə bu toqrisida tohtilimiz.

kəyərda bolsam, silərnu xü yərda bolisilər...⁴ Silər mening kəyərgə ketidioqanliqimni wə u yərgə baridioqan yolni bilisilər.

⁵ Tomas uningə: — I Rəb, sening kəyərgə ketidioqanliqini bilməymiz. Xundak ikən, yolni kəndak bilimiz? — dedi.

⁶ Əysa uningə:

— Yol, həqiqət wə həyatliq özümürmən. Meningsiz həqkim Atining yenioğa baralmaydu...⁷ Əgər meni tonuqan bolsanglar, Atamnımu tonuqan bolattinglar. Həzirdin baxlap uni tonudunglar həm uni kərdunglar, — dedi.

⁸ — I Rəb, Atini bizgə kərsitip qoysangla, xü kupayə, — dedi Filip.

⁹ Əysa uningə mundaq dedi: — «I Filip, silər bilən birgə bolojinimoğa xunqə wəqit boldi, meni tehiqə tonumidingmu? Meni kərgən kixi Atini kərgən bolidu. Xundak turukluk, sən nemixkə yənə: «Bizgə Atini kərsətkəysən» daysən? ¹⁰ Mən Atida, Ata mənə ikənliqigə ixənməmsən? Silərgə eytkən səzlimni əzlükümdin eytkinim yok; bəlkə mənə turuwatqan Ata Əz əməllirini kiliwatidu...¹¹ Mening Atida bolojanliqimoğa, Atining mənə bolojanliqioğa ixininglar. Yaki həqbolmioğanda, mening kioğan əməllirimdin manga ixininglar...

¹² Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, manga ixəngən kixi mening kiliwatqan əməllirimni kilalaydu; wə bulardinmu tehimu uluq əməllərni kilidu, qünki mən Atining yenioğa kaytip ketimən...¹³ Wə Atining Oqulda uluqlinixi üqün, hərnəmini mening namim bilən tilisənglar, xularni ijabət kilimən...¹⁴ Mening namim bilən hərəkəndak nərsini tilisənglar, mən silərgə xuni ijabət kilimən».

Əysaning Muqəddəs Rohni əwətxi; Uning kilidioqan ixliri

¹⁵ — «Meni səysənglar, əmrlirimgə əməl kilisilər...¹⁶ Mənmu Atidin tiləymən wə U silərgə baxkə bir Yardəmqi ata kilidu. U silər bilən əbədgigə birgə bolidu...¹⁷ U bolsimu Həqiqətning Rohidur. Uni bu dunyadikilər qəbul kilalmaydu, qünki Uni nə kərməydu, nə tonumaydu. Biraq silər Uni tonuysilər, qünki U silər bilən billə turuwatidu həm silərdə makan kilidu...

14:3 «Mən silərgə orun təyyarlioqli baridioqanikənmən, qokum kaytip kelip, silərni özümgə alimən; xuning bilən, mən kəyərda bolsam, silərnu xü yərda bolisilər» — Məsihning bu «kaytip kelixi» Məsihning kiyaməttə dunyaoğa kelixi yaki Muqəddəs Rohning əwətilixini kərsətmədu? Bu üqinqi ayət üstidim «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

14:3 Yh. 12:26; 17:24.

14:6 «Yol, həqiqət wə həyatliq özümürmən. Meningsiz həqkim atining yenioğa baralmaydu» — Məsih üqün Atining yenioğa baridioqan yol kresttiki əlüm arkilik bolatti; özigə etiqad kioquqlaroğa nisbətən, Məsihning əzi Atining aldioğa baridioqan yoldur.

14:6 Yh. 1:4, 17; 10:9; 11:25; lbr. 9:8.

14:9 Yh. 10:30.

14:10 Yh. 5:17; 7:16; 8:28; 10:38; 12:49; 16:13; 17:21.

14:11 «... həqbolmioğanda, mening kioğan əməllirimdin manga ixininglar» — 11- wə 12-ayətlərdə «əməllər» Əysa yaratqan mejiizilik əlamətlər.

14:12 «Manga ixəngən kixi mening kiliwatqan əməllirimni kilalaydu; wə bulardinmu tehimu uluq əməllərni kilidu, qünki mən Atining yenioğa kaytip ketimən» — ular «tehimu uluq əməllər» üstidə «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

14:12 Mat. 21:21; Luğa 17:6; Ros. 5:12; 19:11.

14:13 Yər. 29:12; Mat. 7:7; 21:22; Mar. 11:24; Luğa 11:9; Yh. 15:7; 16:24; Yaq. 1:5; 1Yuhə. 3:22.

14:15 Yh. 14:21, 23; 15:10; 1Yuhə. 5:3.

14:16 «Mənmu Atidin tiləymən wə U silərgə baxkə bir Yardəmqi ata kilidu» — muhim səz «baxkə bir Yardəmqi»dur. Birinqi «Yardəmqi» bolsa Əysa Məsihning əzi, əlwəttə. «Yardəmqi» grek tilidiki «parakletos» degən səzning mənisini toluk ipadiləp bəralməydu. Grek tilidiki «parakletos»ning toluk mənişi «məlum birawning yenioğa yardım bərixkə qakiriloquqi», yəni «tasalli bərgüqi», «həmrəh», «məslihatqi», «küqəytküqi», «adwokat-aklioquqi» katarliklardur. «Baxkə bir...» degini bizgə xuni kərsitiduki, Əysa muhlislar bilən birgə bolojan wəqtdə, ularoğa kəndak jəhətlərdin «Yardəmqi» bolojan bolsa, u ularin ayriloğanda, Muqəddəs Roh ularoğa Əysaning toluk wəkili bolup, ikkinqi «Yardəmqi» rolida bolidu, degən kimmətlik wədini bildüridu.

14:17 «U bolsimu Həqiqətning Rohidur» — «Həqiqətning Rohi» — yaki «həqiqətkə baxlioquqi Roh». «silər Uni tonuysilər, qünki U silər bilən billə turuwatidu» — ular kəysi yol bilən Muqəddəs Rohni tonuydu? U xü qəjdə kəndak yol bilən «ular bilən billə turidu»? Jawab xühisizki, ular Əysani tonuqəqkə, Muqəddəs Rohnimu tonuqan bolidu; Əysa ular

¹⁸ Mən silərni yetim qaldurmaymən, yeninglaroqa yənə qayıtip kelimən..¹⁹ Azoqina waqıttın keyin, bu dünya meni kərməydu, ləkin silər kərüsilər. Mən həyat boləjanlikim üqün, silərmu həyat bolisilər. ²⁰ Xu kündə mening Atamda boləjanlikim, silərning məndə boləjanlikinglar wə mənmu həm silərdə boləjanlikimni bilisilər. ²¹ Kim əmlirimgə igə bolup ularni tutsa, meni səyğüqi xu bolidu. Meni səyğüqini Atammu səyidu, mənmu uni səyimən wə özümni uningə ayan qilimən». ²² Yəhuda (Yəhuda İxkariyot əməs) uningdin:

— I Rəb, sən özünəni bu dunyadikilərgə ayan qılmay, bizgila ayan qilixing qandək ix? — dəp soridi..

²³ Əysa uningə aya bəwəbən mundaq dedi:

— «Birkim meni səysə, səzümni tutidu; Atammu uni səyidu wə Atam bilən ikkimiz uning yenioqa berip, uning bilən billə məkən qilimiz..²⁴ Meni səyməydiğən kixi səzłirimni tutmaydu; wə silər anglawatqan bu səz bolsa mening əməs, bəlki meni əwətkən Atiningkidur..²⁵ Mən silər bilən billə boluwatqan qeoqimda, bularni silərgə eyttim. ²⁶ Ləkin Ata mening namim bilən əwətidioqan Yardəmqi, yəni Muxəddəs Rəh silərgə həmməni oğitidu həm mening silərgə eytkən həmmə səzłirimni esinglarə qəltüridu..

²⁷ Silərgə hatirjəmlik qaldurimən, öz hatirjəmlikimni silərgə berimən; mening silərgə bərginim bu dunyadikilərnin bərginidək əməstur. Kənglünglarni parakəndə qilmanglar wə jür'ətsiz bolmanglar..

²⁸ Silər mening: «Mən silərdin ayrilip ketimən, keyin yeninglarə yənə qayıtip kelimən» deginimni angldinglar. Meni səyğən bolsanglar, Atining yenioqa ketidioqanlikim üqün hursən bolattinglar. Qünki Ata məndin uluqdur..²⁹ Silərning bu ixlar yüz bərginidə ixinixinglar üqün bu ixlar yüz berixtin awwal silərgə eyttim..³⁰ Mundin keyin silər bilən kəp səzləxməymən; qünki bu dunyaning həkümdari kelix aldida turidu wə məndin kirgüdək həq yoquq tapalmaydu..³¹ Ləkin bu dunyaning adəmlirining mening Atini səyidioqanlikimni bilixi üqün Ata manga nemə əmr qiloqan bolsa, mən dəl xuni əməlgə axurimən. Turunglar, bu jaydin ketəyli»..

bilən billə turoqəqə, Muxəddəs Rohmu ular bilən billə turuwatatti. Ləkin Əysa uların ayriloqandin keyin Muxəddəs Rəh ularning «iqidə, qəlbida, roqida» məkən qilidu.

14:18 Mat. 28:20.

14:22 «I Rəb, sən özünəni bu dunyadikilərgə ayan qılmay, bizgila ayan qilixing qandək ix?» — xühşisizki, muhlislar uni dərhal özini pütkül dunyoqə ayan qilidu, dəp oylatti.

14:23 «Atam bilən ikkimiz uning yenioqa berip, uning bilən billə məkən qilimiz» — «Atam bilən ikkimiz» grek tilida «biz».

14:24 Yh. 7:16; 8:28; 12:49; 14:10; 16:13.

14:26 Luka 24:49; Yh. 15:26; 16:7, 13; Ros. 2:4.

14:27 «mening silərgə bərginim bu dunyaning adəmlirining bərginidək əməstur» — bu dunyadiki adəmlər bir nərsə bərginida daim degüdək halap bərmaydu — aldamqilik, yaloqanqilik wə nuroqun xərtlər bilən beridu. Ləkin Huda bizgə bir nərsə bərsə uni qayturoqumaydu.

14:27 Fil. 4:7.

14:28 Yh. 14:3.

14:29 «Silərning bu ixlar yüz bərginidə ixinixinglar üqün bu ixlar yüz berixtin awwal silərgə eyttim» — «bu ixlar» — Əysanın tutulup ətürölüxi («silərdin ayrilip ketixim») ularning etiqədioqə dəhşətlik zərb bolidu.

14:29 Yh. 13:19; 16:4.

14:30 «bu dunyaning həkümdari kelix aldida turidu wə məndin kirgüdək həq yoquq tapalmaydu» — «bu dunyaning həkümdari» Xəytan, İblisni kərsitidu.

14:30 Yh. 12:31; 16:11; Əf. 2:2.

14:31 «Ata manga nemə əmr qiloqan bolsa, mən dəl xuni əməlgə axurimən» — 30-ayət bilən ziq baqlinidu. Dəmək, Əysanın özining tutuluxi, sotlinixi, həkərlətinixi andin krestlinixini ihtiyari bilən qəbul qilixining tıp məqsiti bolsa, İblisning üstidin qandaktur bir həkəkə igə bolux üqün əməs, bəlki Atining iradisi üqün bolidu.

14:31 Yh. 10:18; İbr. 10:5.

Әйса — ҳақиқий үзүм телидур; uning sözining dawami

15¹ — «Ҳақиқий үзүм тели» өзүмдурмән, Атам bolsa бақъвәндур...² Бақъвән мәндики мевә бәрмәйдиған һәрбир хahни кесип taxlayду. Мевә бәргәнлирини bolsa теһиму көп мевә бәрсун дәп, пак қилип putap turиду...³ Әмди силәр мән силәргә yәtküzгән сөзүм арқилиқ alliburun pak boldunglar...⁴ Силәр мәндә изқил турungлар, мәнму силәрдә изқил туримән. Xah talda турмай, өзи мевә бәрәлмәйдиғинидәк, силәрму мәндә изқил турmisangлар, мевә бәрәлмәysиләр.

⁵ «Үзүм тели» өзүмдурмән, силәр bolsangлар xahliridursиләр. Kim мәндә изқил турса, мәнму xundakла uningda тuroғинимда, u көп мевә бериду. Qünki мәnsiz һeqnemini қилalmәysиләр.

⁶ Birsі мәндә турmisa, u kerәksiz xahтәk taxlinip, қurup ketиду. Bundak xahлар yioғip kelinip otқа taxlinidu...⁷ Силәр мәндә изқил турсangлар wә сөзлirim силәрдә изқил турса, nemini тәләп қилsangлар, силәргә xu ijabәt bolidu...⁸ Силәрning көп mewi berixingлар, xundakла mening muhlis-lirim iкәnlikingларni ispatlixingлар bilән xan-xәрәp Atamoғa kәltürülideu.

⁹ Атам meni сөғyinidәк, мәнму силәрни сөydүм; mening meһir-muһәbbitimдә изқил турungлар.

¹⁰ Әғәр әмrlirimni tutsangлар, huddi мән Atamning әмrlirini tutқан wә һәмixә uning meһir-muһәbbitidә тuroғинимдәк, силәрму һәмixә mening meһir-muһәbbitimдә turisиләр..

¹¹ Mening huxallikim силәрдә bolsun wә xuningdәk huxallikingлар tolup taxsun дәп, мән бу-larni силәргә eyttim. ¹² Mening әmrim xuki, мән силәрни сөғyinimдәк, силәрму bir-biringларni сөyungлар.. ¹³ İnsanlarning өз dostliri üqün jenini pida қilixtin qongқur meһir-muһәbbiti yоқtur.. ¹⁴ Силәргә buyruoғan әмrlirimni ada қилsangлар, mening dostlirim bolisиләр...¹⁵ Әмди mundin keyin мән силәрни «қул» дәп atimaymән. Qünki қул hoғayinining nemә қiliwatқinini bilmәyду. Uning орnioғa силәрни «dost» дәп atidim, qünki Atamdin anglioғanlirimning һәmmisini силәргә yәtkүздүм...¹⁶ Силәр meni tallioғiningлар yok, әksiқә мән силәрни tallidim wә силәрни берip mewә бәрсун һәмдә mewiliringлар daim saқlansun, mening namim bilән Ati-din nemә tilisengлар, u силәргә бәрсун дәп силәрни tiklidim...¹⁷ Силәргә xuni әmr қilimәnki, bir-biringларni сөyungлар..

15:1 «Ҳақиқий үзүм тели» өзүмдурмән — «ҳақиқий үзүм тели» болоғandin keyin, sahta yaki por-pүqәk үзүм telimu barmu? Buning toғrisida «қoxumқә сөz»imздә azрақ tohtilimiz.

15:2 «Бақъвән мәндики мевә бәрмәйдиған һәрбир хahни кесип taxlayду» — баxқа birhil тәрjimisi «Мәндики мевә бәрмәйдиған һәрбир хahни бақъвән (barangoғa) esp қoyиду». Lekin 6-ayәtkә қarioғanda тәрjimimiz тоoғra bolsa керәк. «Mewә бәргәнлирини bolsa теһиму көп мевә бәрсун дәп, пак қилип putap turиду» — «putap turidu» греk tilida «таzilayду» yaki «paklayду» билән ipadilиниду. 4-ayәtni керүг.

15:2 Mat. 15:13.

15:3 «... силәр мән силәргә yәtküzгән сөзүм арқилиқ alliburun pak boldungлар» — «pak» muxu yәрдә yәнә «putaloғan» degән мәnisinimu bildürüxi mumkin. Biraқ muһim мәnisi «pak» iкәnlikigә xүbhisi yоқtur (10:31ni керүг).

15:3 Yһ. 13:10.

15:6 Әz. 15:2-8; Mat. 3:10; 7:19; Kol. 1:23.

15:7 Yar. 29:12; Mat. 7:7; 21:22; Mar. 11:24; Luka 11:9; Yһ. 14:13; 16:24; Yақ. 1:5; 1Yуһa. 3:22; 5:14.

15:8 «Силәр мәндә изқил турсangлар wә сөзлirim силәрдә изқил турса, nemini тәләп қилsangлар, силәргә xu ijabәt bolidu. Силәрning көп mewi berixingлар, xundakла mening muhlisirim iкәnlikingларni ispatlixingлар bilән xan-xәрәp atamoғa kәltürülideu» — 7-8-ayәtkә қarioғanda, muhlislar Hudaoғa қiqaroғan, uni hursen қilidioғan mewә ünümlük dua-tilawәtlәrni өз iqigә alidu.

15:10 Yһ. 14:15, 21, 23; 1Yуһa. 5:3.

15:12 Law. 19:18; Mat. 22:39; Yһ. 13:34; Әf. 5:2; 1Tes. 4:9; 1Pet. 4:8; 1Yуһa. 3:23; 4:21.

15:13 Rim. 5:7; Әf. 5:2; 1Yуһa. 3:16.

15:14 «Силәргә buyruoғan әмrlirimni ada қилsangлар, mening dostlirim bolisиләр» — 13-14-ayәttә Hudaning muһәbbitining uluқlukı ayan қilиниду. «Mәshning dostliri» uning әmrlirini ada қiloғuқilardur. Lekin Mәsh barlık kixilər, jümüdin өз әmrlirini ada қilmioғuқilar, yәni dүxmәnлиri üqün jenini pida қiloғandur.

15:14 Mat. 12:50; 2Kor. 5:16; Gal. 5:6; 6:15; Kol. 3:11.

15:15 «Әмди mundin keyin мән силәрни «қул» дәп atimaymән» — «қул» yaki «qakar».

15:15 Yһ. 8:26.

15:16 «Силәр meni tallioғiningлар yok, әksiқә мән силәрни tallidim wә силәрни берip mewә бәрсун һәмдә mewiliringлар daim saқlansun...» — «...berip mewә бәрсун» degән ibarә bәlkim, muhlislar Hudaoғa қiqaroғan, uni hursen қilidioғan mewә bolsa, pütün dunyoғa берip hux hawәr арқилиқ baxқilarni Hudaning yolioғa kәltürüxnә өз iqigә alidu, дәп kәrsәtsә керәк.

15:16 Mat. 28:19; Mar. 16:15; Yһ. 13:18; Әf. 1:4; Kol. 1:6.

15:17 «Силәргә xuni әmr қilimәnki, bir-biringларni сөyungлар» — греk tilida «Силәргә xularni әmr қilimәnki, bir-biringларni сөyungлар».

Dunyadikilarning Əysağa boləjan nəpriti

¹⁸ Bu dunyadikilər silərdin nəprətlənsə, silərdin awwal məndin nəprətləngənlikini bilinglar..
¹⁹ Silərmu bu dunyadikilərdin boləjan bolsanglar, bu dunyadikilər silərnə özimizningki dəp, səyğən bolatti. Biraq silər bu dunyadin bolmioqəqqa, bəlki mən silərnə bu dunyadin ayrip tallioqanlıqim üçün, əmdi bu dunyadikilər silərdin nəprətlinidu..²⁰ Mən silərgə eytkən sözni esinglarda tutunglar: «Kul hojayinidin üstün turmaydu». Ular manga ziyankəxlik kıləjan bolsa, silərgimu ziyankəxlik kılıdu. Mening sezümni tutqan bolsa, ular silərnəngkinimu tutidu..
²¹ Biraq mening namim tüpəylidin ular silərgimu xu ixlarning həmmisini kılıdu, qünki ular meni Əwətküqini tonumaydu..²² Əgər mən kelip ularəja sız kılmiəjan bolsam, ularəja gunah yok dəp hesablinatti. Ləkin hazır gunahı üçün ularning heq bahənisə yoktur..²³ Kimdəkim məndin nəprətlənsə Atəmdinmu nəprətləngən bolidu..²⁴ Mən ularning arisida baxqə heqkim kılıp bəkmioqan əməllərnə kılmiəjan bolsam, ularəja gunah yok dəp hesablinatti. Ləkin ular hazır əməllirimmə kərgən turukluk, yənəla həm məndin həm Atəmdin nəprətləndi..²⁵ Ləkin bu ixlar ularəja təwə boləjan Təwrat kanunida: «Heqqəndə səwəbsizlə məndin nəprətləndi» dəp pütülgən sız əməlgə axuruxu üçün xundə yüz bərdi..
²⁶ Ləkin mən silərgə Atining yənidin əwətidioqan Yərdəmqi, yənə Atining yənidin qıkkuqi Həqikətning Rohi kəlgəndə, U manga guwəhlik bəridu..²⁷ Silərmu manga guwəhlik bərisilər, qünki silər bəxtin tartip mən bilən bilə boldunglar..

Kelidioqan ziyankəxliklər

16¹ Silərnəng putlixip kətməslənglər üçün bulərnə silərgə eyttim..² Ular silərnə sinəgərlərnəng jəmətliridin qəqləp qıqiriwətidu; həmdə xundə bir wəqit-səət keliduki, silərnə öltürgüqi əzini Hudaəja hizmət kılıwatimən, dəp hesablaydu..³ Ular bulərnə ya Atini, ya meni tonumioqanlıqi üçün kılıdu..⁴ Ləkin mən bu ixlarnə silərgə eyttimki, wəqit-səiti kəlgəndə, mən xundə əldin'ala eytkənimni esinglərgə kəltürələsilər..

15:18 1Yuhə. 3:13.

15:19 «Silərmu bu dunyadikilərdin boləjan bolsanglar, bu dunyadikilər silərnə özimizningki dəp, səyğən bolatti» — grek tilida «Silərmu bu dunyadin boləjan bolsa, bu dunya silərnə əziningki dəp səyğən bolatti».

15:19 Yh. 17:14; Gal. 1:10.

15:20 Mat. 10:24; 24:9; Luqə 6:40; Yh. 13:16; 16:2.

15:21 Mat. 10:22; Yh. 16:3.

15:22 Rim. 4:15; 5:20.

15:24 Yh. 10:37.

15:25 «Ularəja təwə boləjan Təwrat kanuni» — həjwi, kinayilik sız. 8:17 wə izahətni kərug. «Heqqəndə səwəbsizlə məndin nəprətləndi» — «Zəb.» 35:7, 19 wə 69:4.

15:25 Zəb. 35:19; 69:4.

15:26 «...Yərdəmqi, yənə Atining yənidin qıkkuqi Həqikətning Rohi kəlgəndə, U manga guwəhlik bəridu» — muxu ayəttin Muqəddəs Rohning xəhs ikənliki kərunip turidu. Məsəl, Uni «Atining yənidin» əwətidu; muxu yərdə Muqəddəs Roh yənə «Atining yənidin qıkidu» deyilidu. Grek tilida «qıkidu» dəgən peil «həzirkə zaman» xəkidə boləqəqqa, Muqəddəs Rohning hərdəim xu hərəkətni kılıwatkini kərsitilidu.

15:26 Luqə 24:49; Yh. 14:26; 16:7; Ros. 5:32.

15:27 Ros. 1:8, 21; 5:32.

16:2 «Ular silərnə sinəgərlərnəng jəmətliridin qəqləp qıqiriwətidu» — yukiriki baxqə izahətlərdə eytkənimizdək, Yəhədiy həlqi bərsini «sinəgərtin qıqiriwətsə», keyin uning bilən heqqəndə bərdi-kəldi kılmay, bəlki uningəja təhimu ziyankəxlik kılxiimu mumkin.

16:2 Yh. 9:22, 34; 12:42.

16:3 Yh. 15:21; 1Kor. 2:8.

16:4 «... wəqit-səiti kəlgəndə» — demək, Yəhədiy həlqidin wə keyin baxqılar təripidin boləjan ziyankəxliklər kəlgəndə.

16:4 Yh. 13:19; 14:29.

Mukaddas Rohning yetkakqi wə ustaz bolidioqanliqi

⁵ — Mən baxta bularni silərgə eytmidim, qünki mən silər bilən billə idim.

Lekin əmdi meni əwətküqining yenioja kaytip ketimən. Xundak turukluk, aranglardin heqkim məndin: «Nəgə ketisən?» dəp sorimaywatidu.⁶ Əksiqa, silərgə bularni eytkinim üqün, kəlbinqlar kayojuoqa qəmüp kətti.⁷ Əmma mən silərgə həkikətni eytip koyayki, mening ketixim silərgə paydiliktur. Qünki əgər kətmisəm, Yardəmqi silərgə kəlməydu. Əmma kətsəm, Uni silərgə əwətimən.⁸ U kəlgəndə, bu dunyadikilərgə gunah toqrisida, həkkanilylik toqrisida wə ahirət soriki toqrisida həkikətni bilgüzidu.⁹ U ularni gunah toqrisida bilgüzidu, qünki ular manga etiqad qilmidi.¹⁰ Ular ni həkkanilylik toqrisida bilgüzidu, qünki Atamning yenioja kaytip barimən wə silər meni yənə kərəlməysilər.¹¹ Ular ni ahirət soriki toqrisida bilgüzidu, qünki bu dunyaning həkümdari üstigə həküm qikirildi.

¹² Silərgə eytidioqan yənə kəp səzlim bar idi; lekin silər ularni hazırqə kətürəlməysilər.

¹³ Lekin U, yəni Həkikətning Rohi kəlgəndə, U silərni barlik həkikətkə baxlap baridu. Qünki U əzlükidin səzliməydu, bəlki nemini anglijoan bolsa, xuni səzləydu wə kəlgüsida bolidioqan ixlardin silərgə həwər beridu.¹⁴ U meni uluqlaydu; qünki U məndə bar bolojanni tapxuruwelip, silərgə jakarlaydu.¹⁵ Atida bar bolojanning həmmisi həm meningkidur; mana xuning üqün mən: «U məndə bar bolojanni tapxuruwelip, silərgə jakarlaydu» dəp eyttim.

Qəm-kayojuliringlar məngü huxallikğa aylinidu

¹⁶ Az wəqittin keyin, meni kərməysilər; wə yənə bir'az wəqit ətkəndin keyin, meni kayta kərisilər, qünki mən Atamning yenioja ketimən».

¹⁷ Xunga muhlislarning bəziliri bir-birigə:

— Bizlərgə: — «Az wəqittin keyin, meni kərməysilər; yənə bir'az wəqit ətkəndin keyin, meni kayta kərisilər» wə yənə «Qünki mən Atamning yenioja ketimən» deqini nemə deqinidu? ¹⁸ «Az wəqittin keyin» deqən səzining mənisi nemə? Uning nemilərni dəwatqanlirini bilmiduk, — deyixidu.

¹⁹ Əysa ularning əzidin nemini sorimakqi bolojinini bilip ularoqa mundaq dedi:

— «Mening «Az wəqittin keyin, meni kərməysilər; yənə bir'az wəqit ətkəndin keyin, meni kərisilər» deqinimning mənisini bir-biringlardin sorawatamsilər?». ²⁰ Bərək, bərək, mən

16:7 Luğa 24:49; Yh. 14:26; 15:26.

16:9 «U ularni gunah toqrisida bilgüzidu» — yaki «U ularni öz gunahı toqruluk bilgüzidu» yaki «U ularni gunahning nemə ikənlirini bilgüzidu». Degəndak üq təjrimisi boluxi mumkin, lekin omumi mənisi asasən ohxax.

16:11 «bu dunyaning həkümdari» — Xəytan, Iblis. «...Ular ni ahirət soriki toqrisida bilgüzidu, qünki bu dunyaning həkümdari üstigə həküm qikirildi» — 9-11-ayattiki «U (Mukəddəs Roh)... gunah toqrisida... həkkanilylik toqrisida... wə ahirət soriki toqrisida... bilgüzidu...» deqənlərnin üstidə «qoxumqə sez»də azraq tohtilimiz.

16:11 Yh. 12:31; 14:30; Əf. 2:2; Kol. 2:15.

16:12 «Silərgə eytidioqan yənə kəp səzlim bar idi; lekin silər ularni hazırqə kətürəlməysilər» — muhlislar kəndak səzlərni kətürəlməydu? Bu toqruluk «qoxumqə sez»imizdə azraq tohtilimiz.

16:13 «Qünki U əzlükidin səzliməydu, bəlki nemini anglijoan bolsa, xuni səzləydu» — «U (Mukəddəs Roh)... nemini anglijoan bolsa» — demək, Mukəddəs Rohning Huda wə Uning Kalamidin angliqini. «Mukəddəs Roh... nemini anglijoan bolsa, xuni səzləydu wə kəlgüsida bolidioqan ixlardin silərgə həwər beridu» — bu muhim wədə toqruluk «qoxumqə sez»imizdə azraq tohtilimiz.

16:12 1Kor. 2:7-10; Əf. 3:2-6; 1Tim. 3:16

16:13 Yh. 12:49; 14:26

16:15 «Mukəddəs Roh məndə bar bolojanni tapxuruwelip, silərgə jakarlaydu» — Bu muhim wədə toqruluk «qoxumqə sez»imizdə azraq tohtilimiz.

16:15 Yh. 17:10.

16:16 «yənə bir'az wəqit ətkəndin keyin, meni kayta kərisilər, qünki mən Atamning yenioja ketimən» — bəzi kəna kəqürmildə muxu yərdə «qünki mən Atamning yenioja ketimən» deqən sez təpilməydu. Lekin bizningqə 17-ayət uning əslidə barlikini ispatlaydu.

16:16 Yh. 7:33.

16:19 «Mening «Az wəqittin keyin, meni kərməysilər; yənə bir'az wəqit ətkəndin keyin, meni kərisilər» — Məshning muxu deqində kəzdə tutqini, bizningqə, uning əlümi, dəpnə kəlinixi wə əlümdin tirilip muhlisliroqa əzini ayan kəlixidin

silərgə xuni eytip qoyayki, silər yiqə-zar kətürüsilər, lekin bu dunyadikilər huxal boluxup ketidu; silər kayoqurisilər, lekin kayoquliringlar xadliqqa aylinidu. ²¹ Ayal kixi tuoqutta aza-blinidu, qünki uning waqit-saiti yetip kəlgən; lekin bowiki tuoqulup boləqandin keyin, bir pərzəntning dunyaoja kəlgənlikining xadliqi bilən tartқан azabini untup ketidu. ²² Xuningəja ohxax, silərmu hazır azabliniwatisilər, lekin mən silər bilən kayta kəriximən, kəlbənglar xadlinidu wə xadliqlinglarni heqkim silərdin tartiwalmaydu. ²³ Xu kündə silər məndin heqnərsə sorimaysilər. Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, mening namim bilən Atidin nemi-ni tilisənglar, u xuni silərgə beridu. ²⁴ Həzirojiqə mening namim bilən heqnemə tilimidinglar. Əmdi tilənglar, erixisilər, buning bilən xadliqlinglar tolup taxidu!

Bu dunya üstidin qəlibə kəlix

²⁵ Silərgə bularni təmsillər bilən eytip bərdim. Birək xundək bir waqit keliduki, u qaojda silərgə yənə təmsillər bilən səzliməymən, Ata toquruluk silərgə oquq eytimən. ²⁶ Xu küni tiləkliringlarni mening namim bilən iltija kəlisilər. Mən silər üçün Atidin tələp kəlimən, dəp eytməymən; ²⁷ qünki Ata əzimu silərnə səyidu; qünki silər mənə səyisilər wə mening Hudaning yenidin kəlgənlikimə ixəndənglar.

²⁸ Mən Atining yenidin qikip bu dunyaoja kəldim; əmdi mən yənə bu dunyadin ketip Atining yenioja barimən».

²⁹ Muhlisliri:

— Mana sən hazır oquq eytiwatisən, təmsil kəltürüp səzlimiding! ³⁰ Biz sening həmməni bilginəngni, xundəkla heqkimning səndin soal sorixining həjiti yokluqini əmdi bilip yəttük. Xuningdin sening Hudaning yenidin kəlgənlikimə ixəndük, — deyixti.

³¹ Əysa jawabən ularəja:

— Həzır ixəndənglarmu? ³² Mana, xundək waqit-saiti kələy dəp kəldi, xundəkla kəlip kəldiki, həmmənglar mənə yaloquz taxlap hərbiənglar öz yolliringlarəja tarkəlip ketisilər. Birək mən yaloquz əməsmən, qünki Ata mən bilən billidur. ³³ Silərnəng məndə hatirəmlikkə igə boluxunglar üçün bularni silərgə eyttim. Bu dunyada turup azab-oqubət tartisilər, əmma qəyrətlik bolunglar! Mən bu dunya üstidin qəlibə kəldim!

Əysaning muhlisliri üçün dua kəlix

17 ¹ Əysa bu səzlərnə kəloqandin keyin, kəzlrini ərxkə tikip, mundaq dua kəldi:
— I Ata, waqit-saət yetip kəldi; Sən Ooqlungni uluqlatquzəyəsən; buning bilən Ooqlungmu Seni uluqlatquzidu; ² yəni, uning Sən uningəja tapxuroqan insanlarəja mənggülik həyat ata

ibarət.

16:21 Yəx. 26:17.

16:23 Yər. 29:12; Mat. 7:7; 21:22; Mar. 11:24; Luqa 11:9; Yh. 14:13; 15:7; Yak. 1:5; 1Yuhə. 3:22; 5:14.

16:25 «Silərgə bularni təmsillər bilən eytip bərdim. Birək xundək bir waqit keliduki, u qaojda silərgə yənə təmsillər bilən səzliməymən, ata toquruluk silərgə oquq eytimən» — təmsillərdin boləqan birnəqqə misallar 10-babtin («koylarning ixiki» wə «yahxi padiqi» toquruluk) 13-babtin (ularəja «put yuyux» toquruluk təmsil wə əlgə) 15-babtin («həkiqiy üzüm teli» toquruluk) wə 21-ayəttin («tuqutta boləqan ayal» toquruluk) tēpidu.

16:27 Yh. 17:8.

16:28 Yh. 13:3.

16:29 «Mana sən hazır oquq eytiwatisən, təmsil kəltürüp səzlimiding!» — muhlislarning həkiqiy quxəngən-quxənəmgini 31-ayəttin kərinidu.

16:30 «heqkimning səndin soal sorixining həjiti yok» — mənisi bəlkim Məsihning ularning əzidin sorimakqi boləqan soallirini tēhi sorimay turupla, ularning sorimakqi boləqinini allıqəqan biləngənlikini kəzdə tutidu.

16:30 Yh. 21:17.

16:32 «həmmənglar mənə yaloquz taxlap hərbiənglar öz yolliringlarəja tarkəlip ketisilər» — «öz yolliringlarəja» yaki «əzünglarningigə» (demək, öz əyüənglarəja). «Matta» 26:56, «Mar.» 14:50ni kəring.

16:32 Zək. 13:7; Mat. 26:31; Mar. 14:27; Yh. 8:29; 14:10.

16:33 Yəx. 9:5; Yh. 14:27; Rim. 5:1; Əf. 2:13; Kol. 1:20.

17:1 Yh. 12:23; 13:32.

«Yuhanna»

kilixi üqün, uningoya pütkül et igiliridin üstün hoquk ata qilöningdäk, uni uluqlatkuzojaysän...

³ Mənggülik hayat xuki, birdinbir həqiqiy Huda — Seni wə Sən əwətkən Əysa Məsihiñ tonuxtın ibarəttur. ⁴ Mən Sening əməl kilixim üqün tapxurojan ixingni orundixim bilən Seni yər yüzidə uluqlatkuzdum. ⁵ I Ata, Sening aləm apiridə boluxtın burun mən Özüñning yeningda igə boləjan xan-xərəp bilən meni Özüñning yeningda uluqlatkuzojaysän...

⁶ Sən bu dunyadin manga tallap bərgən adəmlərgə Sening namingni ayan kildim. Ular Seningki idi, Sən ularni manga bərding wə ular Sening səz-kalamingni tutup kəldi. ⁷ Ular hazır Sən manga bərgən həmmə nərsilərnin Seningdin kəlgənlikini bildi. ⁸ Qünki Sən manga tapxurojan səzləni ularəja yətküzdüm; ularmu bularni qəbul kildi, xuning bilən Səndin qıkkınimni həqiqətən bilip yətti həmdə Sening meni əwətkənlikingimu ixəndi. ⁹ Bularəja dua qilimən; bu dunyadiki adəmlərgə əməs, bəki Sən manga bərgən adəmlərgə dua qilimən; qünki ular Seningkidur. ¹⁰ Mening barliqim Seningkidur wə Sening barliqing bolsa meningkidur wə mən ularda xərəp taptim...

¹¹ Mən əmdi bu dunyada turıwərməymən; lekin ular bu dunyada kəldi wə mən Sening yeningəja ketiwatimən. I muqəddəs Ata, Sən manga bərgən naming arqılıq ularni saqlıojinki, biz ikkimiz bir bolojinimizdək, ularmu bir boləjay. ¹² Mən ular bilən billə boləjan waqtimda, Sən manga bərgən naming bilən ularni saqlıdim həm qoojdıdim; wə muqəddəs yazmildiki bəxarətnin əməlgə axuruluxi yolida, ularning iqidin həlakətkə has boləjan kixidin baxqa birimu yok almidi. ¹³ Mana əmdi sening yeningəja barimən. Mening xadliqim ularda tolup taxsun dəp, bu səzləni dunyadiki waqtimda səzlidim. ¹⁴ Mən ularəja səz-kalamingni tapxurdum. Mən bu dunyadin bolmiojinimdək, ularmu bu dunyadin bolmiojini üqün, bu dunyaning adəmliri uların nəprətlinidu. ¹⁵ Ular ni bu dunyadin ayriwətkəysən dəp tiliməymən, bəki ularni rəzil boləjuqidin saqlıojaysən, dəp tiləymən. ¹⁶ Mən bu dunyadin bolmiojinimdək, ularmu bu dunyadin əməstur. ¹⁷ Ular ni həqiqət arqılıq Özüñgə muqəddəs kilip atıojuzojaysən, qünki səz-

17:2 «Sən uningoya tapxurojan insanlar...» — grek tilida «uningoya bərgən barliq insanlar...» — demək, Məsihkə etiqađ qiləjuqlar.

17:2 Zəb. 8:6; Mat. 11:27; 28:18; Luqa 10:22; Yh. 3:35; 5:27; 1Kor. 15:25; Fil. 2:10; İbr. 2:8.

17:3 Yəx. 53:11; Yər. 9:22

17:4 Yh. 4:34; 13:32; 14:13; 19:30.

17:5 «I Ata, Sening aləm apiridə boluxtın burun mən Özüñning yeningda igə boləjan xan-xərəp bilən meni Özüñning yeningda uluqlatkuzojaysən» — ya ki bolmisa «I Ata, mən Sən bilən birgə igə boləjan xan-xərəp bilən meni Özüñ bilən tən uluqlandurojaysən».

17:5 Yh. 1:1, 2; 10:30; 14:9.

17:6 «Sən bu dunyadin manga tallap bərgən adəmlərgə Sening namingni ayan kildim» — Məsihning «Sening namingni ayan kildim» eytkini nemini kərsitidu? Təwrat-Zəburda Hudaning nurojun namli ri (Pərwərdigar (Yahwəh), Huda (Əlohim), Rəb (Adonay) katarliqlar) ayan qilinojandin keyin Məsih qaysi namni ularəja ayan qiləjan? U «Ata» əməsmu?

17:8 Yh. 16:27.

17:10 «mən ularda xərəp taptim» — «ularda...» muxu yərdə kəzdə tutulojini bəkim «Sən manga bərgən adəmlərdə...» bolsa kerək.

17:10 Yh. 16:15.

17:11 «Sən manga bərgən naming arqılıq ularni saqlıojinki...» — baxqa birhil təjimis: «Sən naming bilən manga tapxurup bərgənərnin Sanga boləjan sadıqlıqini saqlıojinki,... ». Muxu yərdə «Sən manga tapxurup bərgən naming» bolsa yənila Huda'Atining Öz Məsihiğə insanlarəja egi tix üqün tapxurojan «Ata» (İbraniy tilida «Abba») değan kimmətlilik namidur.

17:12 «Mən ular bilən billə boləjan waqtimda, Sən manga bərgən naming bilən ularni saqlıdim həm qoojdıdim;...» — baxqa birhil təjimis: «Sening naming bilən ularni saqlıdim; Sən manga tapxurup bərgənərnin Sanga boləjan sadıqlıqini qoojdıdim;... ». Bu «nam» yənila yukiriki izahatta eytkinimizdək «Ata» bolsa kerəktur. «**həlakətkə has boləjan kixi**» — grek tilida «həlakətnin oqlı» değan səz bilən ipadilini du, u Yəhuda İxqariyotni kərsitidu, əlwəttə. Məsihiğə satkunluk qiləjan kixining həlakətkə yüzlinixi toqruluk bəxarətlər bəkim «Zəb.» 41:9, 109:1-20 wə «Pənd.» 24:22 (LXX) ni əz iqiğə əlsa kerək.

17:12 Yəx. 8:18; Yh. 6:39; 10:28; 18:9; İbr. 2:13.

17:14 «mən bu dunyadin bolmiojinimdək...» — ya ki «mən bu dunyaya mənsup bolmiojinimdək...».

17:14 Yh. 15:19.

17:15 «razil boləjuqi» — Xaytan, İblis.

kalaming həqiqəttur...¹⁸ Sən meni dunyaya əwətkiningdək, mənmu ularni dunyaya əwəttim...

¹⁹ Ular mu həqiqəttə mükəddəs kılınip Əzünggə atalsun dəp, özümni Sanga has ataymən...

²⁰ Mən yalquz ular üçünla əməs, yənə ularning sözi arkilik manga etiqad kıldioqanlar üçünmu dua kılımən. ²¹ Ularning həmmisi bir bolqay; i Ata, Sən məndə, mən Səndə bolqandək, ular mu Bizdə bir bolqay; xundak bolqanda, bu dunyadikilar meni Sening əwətkənlikinggə ixinidu...

²² Sən manga ata kılqan xan-xərəpni ularoqa ata kıldimki, biz ikkimiz bir bolqandək, ular mu bir bolqay; ²³ yəni mən ularda, sən məndə bolup, ular birliktə kamil kılinoqay. Xu arkilik bu dunyadikilar meni əwətkənlikingni həm meni səygingindək ularnimu səyğənlikingni bilidu.

²⁴ I Ata, Sən manga bərgənliringning həmmisining mən bolqan yərdə mən bilən birgə boluxi-ni, xundakla mening xan-xəripimni, yəni Sən aləm apiridə boluxtin burun meni səyğənliking üçün, manga bərgən xan-xərəpni ularning kəruxini halaymən...

²⁵ I həkkanıy Ata, bu dunyadikilar seni tonumioqan, əmma mən Seni tonuymən wə bularmu meni Sening əwətkənlikingni bildi...²⁶ Wə mən Sening namingni ularoqa ayan kıldim wə yənə dawamlıq ayan kılımən. Xuning bilən, Sening manga kərsətkən mehir-muhabbiting ularda bo-lidu wə mənmu ularda bolay...

Əysaning tutkun kılınixi

Mat. 26:47-56; Mar. 14:43-50; Luqa 22:47-53

18¹ Əysa bularni eytkəndin keyin, muhlisliri bilən billə taxkiriqə qikip Kidron jilojisinin u ketioqa etti. U yərdə bir baqqa bar idi. Əysa bilən muhlisliri u baqqığə kirdi...² Uningoqa satkunluk kıldioqan Yəhudamu u yərnı bilətti, qünki Əysa muhlisliri bilən pat-pat u yərdə yiojilip olturatti.³ Xuning bilən Yəhuda bir top Rim ləxkərliri bilən bax kahınlar həm Pərisiylər əwətkən qarawullarni baxlap bu yərgə kəldi. Ularning kollirida panus, məx'əl wə qorallar bar idi...⁴ Əysa bexioqa quxidioqlarning həmmisini bilip, ularning aldioqa qikip:

— Kimni izdəysilər? — dəp soridi.

⁵ Nasarətlük Əysani, — dəp jawab berixti ular.

Əysa ularoqa:

— Mana mən bolimən, — dedi.

(Uningoqa satkunluk kılqan Yəhudamu ularning arisida turatti).⁶ Əysa: «Mana mən bolimən» dewidi, ular arkisioqa yenip yərgə yikilixti...⁷ Xuning bilən Əysa ulardin yənə bir qetim:

— Kimni izdəysilər? — dəp soridi.

— Nasarətlük Əysani, — deyixti ular.

17:17 «Ular ni həqiqət arkilik Əzünggə mükəddəs kılip atioquzəysən» — «Əzünggə mükəddəs kılip atioquzəysən» grek tilida «mükəddəsəxtürgəysən» degen birlə söz bilən ipadilini du. İnjlida həm Təwratta «mükəddəs» degen söz «pak» həm «Hudaya alayitən ataloqan» degen ikki uqumni bildüridu.

17:17 Zəb. 119:142; Yh. 8:4.

17:18 Yh. 20:21.

17:19 «Ular mu həqiqəttə mükəddəs kılınip əzünggə atalsun dəp...» — «mükəddəs kılınip Əzünggə atalsun» grek tilida «ular mu həqiqəttə mükəddəsəxtürülsun» degen birlə söz bilən ipadilini du. Yüqiriki izahatni kəring.

17:19 1Kor. 1:2,30; 1Tes. 4:7.

17:21 Yh. 10:38; 14:11; Gal. 3:28.

17:24 Mar. 3:14; Yh. 12:26; 14:3.

17:25 Yh. 15:21; 16:3, 27; 17:8.

17:26 «mən Sening namingni ularoqa ayan kıldim» — 6-ayət wə uningdiki izahatni kəring.

18:1 «Əysa bularni eytkəndin keyin, muhlisliri bilən billə taxkiriqə qikip...» — muxu yərdiki «taxkiriqə qikip...» ziyapət bolqan əydin yaki Yerusalem xəhriyining əzidin qixixni bildüridu. Kidron wadisi bolsa xəhərnin sirtida (xərk tərəptə) idi.

18:1 2Sam. 15:23; Mat. 26:36; Mar. 14:32; Luqa 22:39.

18:3 Mat. 26:47; Mar. 14:43; Luqa 22:47.

18:6 «Əysa: «Mana mən bolimən» dewidi, ular arkisioqa yenip yərgə yikilixti» — «Yuhanna»diki baxqa bəzi yərlərdiki «Mən bolimən» degen söz Hudaning «Mən əzəldin Bar Boləquqidurman» degen namini bildüridu. Bizningə muxu yərdə «Mana mən bolimən» degenmu xu mənini bildüridu; qünki angliuquqlar uni anglapla «arkiliriqə yenip yərgə yikilixti».

«Yuhanna»

⁸ Əysa: — Silərgə eyttimoq, mən xu bolimən. Əgər izdigininglar mən bolsam, bularni kəttili koyunglar, — dedi.

⁹ Buning bilən özining: «Ata, Sən manga bərgənlərdin heqkaysisini yittürmidim» degən səzi əməlgə axuruldi...

¹⁰ Simon Petrusning yenida bir kiliq boləq, u xuan uni suqurup, bax kahinning qakiriəqə birni urup, ong kuliqini xilip quxürüwətti. Qakarning ismi Malkus idi. ¹¹ Əysa Petruska: — Kiliqni oqilapka sal! Ata manga tapxuroqan kədəhni iqməmdim? — dedi...

Əysaning Annasning aldioqə elip berilip, sorəq kəlinixi

Mat. 26:57-58; Mar. 14:53-54; Luqə 22:54

¹² Xuning bilən, ləxkərlər topi bilən mingbexi həm Yəhudiylarning qarawulliri Əysani tutup baqlaxti. ¹³ Andin uni aldi bilən Annasning aldioqə elip berixti. Annas bolsa xu yili bax kahin bolup turoqan Qayafaning kəynatisi idi. ¹⁴ Burun Yəhudi y kengəxmisidikilərgə: «Pütün həlkning həlak boluxining orniəq, birlə adəmnig ular üqün həlak boluxi yahxi» dəp məslihət bərgən kixi dəl xu Qayafa idi...

Petrusning Əysadin tenixi

Mat. 26:69-70; Mar. 14:66-68; Luqə 22:55-57

¹⁵ Əmdi Simon Petrus bilən yənə bir muhlis Əysaning kəynidin əgixip barəjanidi. U muhlis bax kahinoqə tonux boləqəq, bax kahinning sariyoqə Əysa bilən təng kirdi. ¹⁶ Ləkin Petrus bolsa dərwezining sirtida qaldı. Xunga bax kahinoqə tonux boləqan həliki muhlis taxkiriəqə qikp, dərwezivən kiz bilən səzlixip, Petrusni iqkirigə baxlap kirdi. ¹⁷ Dərwezivən boləqan xu dedək Petrustin:

— Sənmə bu adəmnig muhlisliridin əməsmu? — dəp soridi.

Yək, əməs, — dedi Petrus...

¹⁸ Əmdi həwa sooquk boləqanlıki üqün, qakarlar wə qarawullar xəhərdin gülhan yəkkan bolup, uning qərisidə issinip turuxatti. Petrusmu ularning yenida turup issindi...

Bax kahin Annasning Əysani sorəq kəlix

Mat. 26:59-66; Mar. 14:55-64; Luqə 22:66-71

¹⁹ Bax kahin bolsa Əysadin muhlisliəri toqruluk wə təlimi toqruluk soal sorəqə baxlıdi. ²⁰ Əysa uningəqə jawəbən mundaq bərdi:

— Mən həlk-ələm əldida əxkərə səz kəloqanmə, barlik Yəhudiylar yioqilidiəqan sinəgəqlərdə wə

18:9 «Buning bilən özining ... səzi əməlgə axuruldi» — yəki «Buning bilən özining ... səzi əməliyəttə ispatlandı». Bu səzlər əsəsn həm 6:39 həm 17:12də təpəlidu.

18:9 Yh. 6:39; 10:28; 17:12.

18:10 Mat. 26:51; Mar. 14:47; Luqə 22:50.

18:11 «Ata manga tapxuroqan kədəhni iqməmdim?» — bu «kədəh» əzi tartix kərək boləqan əzəb-oqubətlərnə kərsitidu. «Mat.» 26:39, «Mar.» 14:36 wə Luqə 22:42ni kəring.

18:11 Mat. 20:22; 26:39.

18:13 Mat. 26:57; Mar. 14:53; Luqə 3:2; 22:54.

18:14 «Pütün həlkning həlak boluxining orniəq, birlə adəmnig ular üqün həlak boluxi yahxi» dəp məslihət bərgən kixi dəl xu Qayafa idi — 11:49-50ni kəring.

18:14 Yh. 11:50.

18:15 «yənə bir muhlis...» — «yənə bir muhlis» grek tilidə «həliki muhlis». Yuhanna bayanida pat-pat əzini namsiz kərsitip «həliki muhlis» dəydu (18:16, 20:2, 3, 4 wə 8ni kəring). «U muhlis bax kahinoqə tonux boləqəq...» — əlimlər namsiz «u muhlis»ni Yuhanna dəp bilidu. Qünki uxbu bayanda boləqəndə u daim degüdək pəkət «öz kəzüm bilən kərgənlim»nilə əsəz kəlidu. 21:24ni kəring.

18:15 Mat. 26:58; Mar. 14:54; Luqə 22:54.

18:17 «Sənmə bu adəmnig muhlisliridin əməsmu?» — «sənmə» degən səz bəlkim birinqi muhlis özining Əysaning muhlisi ikənlikini bu kizəqə etirəp kəloqanlıkini kərsitidu.

18:18 Mat. 26:69; Mar. 14:67; Luqə 22:55.

«Yuhanna»

ibadathanida daim təlim berip kəldim, mən yoxurun heqnemə demidim..²¹ Bularni nemixka məndin soraysən? Eytkan səzlirimni angliqlanlardin sorioqin; mana, ular nemə degənlikimni bilidu.

²² Əysa bu səzlərni qiloqanda, yenida turoqan karawullardin biri uni bir qaqat urup:

— Bax kahinoqa muxundaq jawab kayturamsən? — dedi..

²³ — Əgər yaman söz qiloqan bolsam, uning yaman ikənlikini kəpqilikning aldida kərsətkin. Əmma eytkanlirim durus bolsa, meni nemə üqün urisən? — dedi Əysa uningqa.

²⁴ Buning bilən Annas uni baqlaklik peti bax kahin Kayafaqa yollidi..

Petrusning Əysadin yənə ikki kətim tenixi

Mat. 26:71-75; Mar. 14:69-72; Luqa 22:58-62

²⁵ Simon Petrus otning aldida issinip turuwatqanidi. Yenidikilər:

— Səmmu uning muhlisleridin əməsmiding? — deyixti.

— Yak, əməsmən, — dəp tandi Petrus..

²⁶ U yərdə bax kahinning qakarliridin, Petrus kulikini kesip taxliqlan kixigə tuoqlan birsi bar idi. U Petruska:

— Baqlqidə seni uning bilən billə kərgənidimoqu?! — dedi.

²⁷ Petrus yənə tandi. Dəl xu qaqda horaz qillidi..

Əysaning waliy Pilatus aldida sorəq kəlinixi

Mat. 27:1-2, 11-31; Mar. 15:1-20; Luqa 23:1-25

²⁸ Andin ular Əysani Kayafaning yenidin rimlik waliyning ordisioqa elip kəldi (xu qaqda tang atqanidi). Uni elip kəlgən Yəhudiylar bolsa özimizni napak kəlip buloqimayli dəp, ordioqa kirmidi. Bolmisa etüp ketix heytinging dastihinidin oqizalinalmaytti..

²⁹ Xunga waliy Pilatus sirtka qikip, ularning aldioqa berip ularoqa:

— Bu adəmming üstidin nemə ərz kəlisilər? — dəp soridi.

³⁰ Ular:

— Bu adəm jinayətqi bolmisa, uni sizgə tapxurmioqan bolattuk, — dəp jawab berixti..

³¹ — Uni özünglar elip ketip, öz kanununqlar boyiqə həküm qikiringlar! — dedi Pilatus ularoqa.

Yəhudiylar:

— Bizning heqkimni elümgə məhkum kəlix hokukimiz yok tursa, — deyixti.

³² Bu ixlar Əysaning əzi kəndəq elüm bilən elüdioqini toqrisidiki aldin eytkan bexarətlik

18:20 Yh. 7:26.

18:22 Yər. 20:2; Ros. 23:2.

18:24 «buning bilən Annas uni baqlaklik peti bax kahin Kayafaqa yollidi» — bu ayətkə qarioqanda ikki bax kahin bar idi. 22-ayəttə Annasmu «bax kahin» deyilidu. Mumkinlikli barki, ular nəwət boyiqə bax kahinlik wəzipsini etəwatkan. 19:21nimu kəring.

18:24 Mat. 26:57; Mar. 14:53; Luqa 22:54.

18:25 «yenidikilər» — grek tilida «ular».

18:25 Mat. 26:71; Mar. 14:69; Luqa 22:58.

18:27 Yh. 13:38.

18:28 «...Bolmisa etüp ketix heytinging dastihinidin oqizalinalmaytti» — muxu ayəttiki «etüp ketix heyti» bolsa «petir nan heyti»ning birinqi küni (yəni birhil «xabat küni» dəp hesablinatti)ni kərsitidu. 19:14diki izahatni kəring.

— «Özimizi napak kəlip buloqimayli». Ularining kəzkarixi: «Yəhudiylar əməslərinə eyigə kirsək bolmaydu; qünki ular bəlkim «napak bir nərsə» (məsilən bir jəsət yaki elük nərsə)gə təgkən boluxi mumkin; biz ularoqa təgsək ulardiki «napaklik» bizgimu yuqturuxi mumkin» degəndək idi. Demisəkmü, ular kəngül bəlgən bu «taharətlər» Təwrattiki muqəddəs kanundiki «napaklik» toqiruluk bəlgilimilərdin kəp exip kətkənidi. Kizik yeri xuki, ular «bulojinix»tin kərkup öz «paklikini» bulojimaslikka kəzojənilik bilən tixikini bilən, yənə Huda əwətkən Kutkuzoquqi-Məsihni eltirux aldida turatti.

18:28 Mat. 27:1; Mar. 15:1; Luqa 22:66; 23:1.

18:30 «bu adəm jinayətqi bolmisa...» — yaki «bu adəm rəzil qiloquqi bolmisa...».

sözining əməlgə axuruluxi üçün yüz bərdi...

³³ Andin Pilatus yənə ordisiya kirip, Əysani qakirtip, uningdin:

— Sən Yəhudiylarning padixahimu? — dəp soridi...

³⁴ Əysa uningoya:

— Bu soalni özüng sorawataməsən, yaki baxkilar mən tooqruluk sanga xundak eytkanmu? — dedi.

³⁵ — Mən bir Yəhudiymu?! Seni manga tapxuroqanlar öz həlqing wə bax kahınlaroqu! Nəmə jinayət ötküzgəniding? — dedi Pilatus...

³⁶ Əysa jawabən: — Mening padixahlikim bu dunyaoqa təwə əməstur. Əgər bu dunyaoqa təwə bolqan bolsa, hizmətqilirim mening Yəhudiylaroqa tapxurulmaslikim üçün jəng kiliwatkan bolatti. Həlbuki, mening padixahlikim bu yərgə təwə əməstur, — dedi...

³⁷ Xunga Pilatus uningoya:

— Undakta, sən padixahmu?

Əysa jawabən: — Xundak, eytkiningdək, padixahmən. Mən xuningoya tuquloqanmən, wə xuningoya dunyaoqa kəldim: — həkikətkə guwahlik berixim üçündin ibarəttur. Həkikətkə təwə bolqan hər bir kixi bolsa mening awazimoqa kulak salidu, — dedi...

³⁸ Pilatus uningdin:

— «Həkikət» degən nəmə? — dəp soridi.

Pilatus muxularni dəp, yənə taxkiriya, Yəhudiylarning aldiya qikip ularoya:

— Mən uningdin heqkandak jinayət tapalimidim...³⁹ Ləkin hər yili otup ketix heyrida silər üçün məhbuslardin birni qoyup berix kaidəm bar. Xunga bu «Yəhudiylarning padixahi»ni silərgə qoyup beriximni halamsilər? — dedi...

⁴⁰ Ularning həmmisi jawab berip:

— Bu adəmnə əməs, Barabbasni qoyup bering! — dəp kiyqas-sürən selixti (Barabbas bolsa bir karəqçi idi)...

Əysaning ölümə həküm kilinixi

19¹ Xuning bilən, Pilatus Əysani elip berip kəmqilatti...² Ləxkərlər tikənlik xahlarni örüp, bir taj yasap, uning bexioqa kiydürtüxti wə uningoya xahənə səsün rənglik bir ton kiydürüp,³ uning aldiya kelip:

— Yaxioqayla, i Yəhudiylarning «padixahi!» — dəp məshirə kilixip, uning yüzigə qayta-qayta kaqat saldi.

⁴ Pilatus bolsa yənə ordisidin qikip, halayikqa:

18:32 «Bu ixlar Əysaning əzi kəndak ölüm bilən əludiyoqini tooqrisidiki aldin eytkan bexarətlilik sözining əməlgə axuruluxi üçün yüz bərdi» — okurmənlərnin esidə barki, Məsih birnəqqə kətim Yəhudiyların həlqining əzini oltürux üçün etikədsiz Yəhudiyların əməslərnin kəlioqa tapxuridioqanlikini wə xuningdək əzining rimliklər ijad kəloqan kresttə əludiyoqanlikini

18:32 Mat. 20:19; Yh. 12:32.

18:33 Mat. 27:11; Mar. 15:2; Luqa 23:3.

18:35 «mən bir Yəhudiymu?» — Pilatusning bu sözi: «Mən Yəhudiyların əməs, həlqing sən tooqruluk birnəmə demigən bolsa, mənmu heqnəmə deməymənəqul!» degən puriki bar soaldur.

18:36 «Mening padixahlikim bu dunyaoqa təwə əməstur» — yaki «mening padixahlikim bu dunyadin əməstur».

18:36 Yh. 6:15; 1Tim. 6:13.

18:37 «Xundak, eytkiningdək» — Əysaning bu jawabning grek tilida «Xundak, ləkin əhwal dəl sening oyliyoqiningdək əməs» degən puriki qikidu.

18:38 Mat. 27:24; Luqa 23:4.

18:39 «...məhbuslardin birni qoyup berix kaidəm bar» — yaki: «...məhbuslardin birni qoyup berix bir aditim bar».

18:39 Mat. 27:15; Mar. 15:6; Luqa 23:17.

18:40 Mat. 27:16; Mar. 15:7; Luqa 23:19; Ros. 3:1.

19:1 «Xuning bilən, Pilatus Əysani elip berip kəmqilatti» — muxu hil «kəmqilax» adəttə krestlinixtin awwalki jaza idi. Jaza əswabi təmür yaki sənəqə parqiliri baqlıqlıq nəqqə tanilik kəmqə idi. Bu jazaning əzi xunqə eoqrıki, jazalanoquqi gəhi wəqitlarda tēhi krestlənməy turupla, uningdin ölup kətətti.

19:1 Mat. 27:26; Mar. 15:15.

— Mana! Uningdin heqқandақ jinayet tapalmioanlikimni bilixinglar uqun, uni silarning aldinglaroqa elip qiktım, — dedi.

⁵ Buning bilan Əysa bexioqa tikənlik taj wə uqisioqa səsün ton kiygüzülgən halda taxkiriоqa elip qikildi. Pilatus ularoqa:

— Qaranglar, u adəmgə! — dedi..

⁶ Bax kahinlar wə karawullar uni kərüp:

— Uni krestləng, krestləng! — dəp warkiraxti.

Pilatus ularoqa: — Uni elip berip əzinglar krestlənglar! Qünki mən uningdin heqқandақ jinayet tapalmidim! — dedi.

⁷ Yəhudiylar uningоja jawabən:

— Bizdə xundақ bir qanun bar. Xu kanunimizоja asasen u olümгə məhkum kəlinixi kərək, qünki u özini Hudaning Oqlı dəp atıwıldı..

⁸ Pilatus bu səzni anglap tehimu kərқup, ⁹ yənə ordisioqa kirip, Əysadin:

— Sən zadi kəyərdin kəlgən? — dəp soridi.

Lekin Əysa uningоja jawab bərmidi.

¹⁰ Xunga Pilatus uningоja: — Sən mаngа gəp kilməmsən? Seni koyup berixkə hоқuқum barlikini, xundақla krestləxkimu hоқuқum barlikini bilməmsən? — dedi.

¹¹ Əysa jawabən: — Sanga ərtin berilmigən bolsa, mening üstümdin heqқandақ hоқuқung bolmioan bolatti. Xuning uqun meni sanga tapxurup bərgən adəmnig gunahı tehimu eoјırdur, — dedi..

¹² Xu qaoqdin tartip, Pilatus uni koyuwetixkə amal izdəytti. Lekin Yəhudiylar warkirixip:

— Bu adəmnı koyuwətsingiz, siz Qəysərnig dosti bolmioan bolisiz! Əzini padıxah dегən hər bir kixi Qəysərgə karxi qikkən bolidu! — dəp qukan selixti..

¹³ Pilatus bu səzlərnı anglap, Əysanı taxkiriоja qıkardi wə «tax tahtaylık hoyla» dəp ataloqan, ibraniy tilida «Gabbata» dəp ataloqan yərdə «sorak təhti»gə olturdi ¹⁴ (u wəkit otup ketix heytnig təyyarlık küninig altinqı saiti ətrapida idi). Pilatus Yəhudiylarоja:

Mana bu silarning padıxahınglardur! — dedi..

¹⁵ Lekin ular warkirixip: — Yokiting, yokiting, uni krestləng! — dedi.

Pilatus ularoqa: — Meni padıxahınglarnı krestlign, dəmsilər? — dedi.

Bax kahinlar jawabən:

— Qəysərdin baxkə heqқandақ padıxahimiz yoktur! — dəp towlaxti.

Buning bilan Pilatus uni krestləxkə ularоja tapxurup bərdi..

19:5 «Karanglar, u adəmgə!» — Pilatus muxu yərdə bilmigən halda Zəkəriya pəyoəmbərning xu bexaritinı aqzioqa aloqan idi: «Karanglar, «Xah» dəp ataloqan adəml!» («Zək.» 3:8, 6:12).

19:7 Law. 24:16; Yh. 5:18; 10:3.

19:8 «Pilatus bu səzni anglap tehimu kərқup,...» — Pilatus nemixkə kərқti? Əgər birsı özini rimlik imperator Qəysərgə barawar kılıp «Mən Hudaning Oqlı» desə, «Qəysərnig duxmini» dəp hesablinixi mumkin; xunga gərqə uning Əysanı koyuwətküsi bolsimu, yənıla xundақ kılıxtin kərқatti. U yənə bir tərəptin, yəni ayalining Əysa toqruluqı agahlandıruxidın kərқiximu mumkin idi («Mat.» 27:19).

19:11 «Sanga ərtin berilmigən bolsa, mening üstümdin heqқandақ hоқuқung bolmioan bolatti» — «ərtin» dегən sөz grek tilida «yükiridin». Muxu yərdə xübhışizki, ərxning özini kərsitidu. «... meni sanga tapxurup bərgən adəmn» — muxu yərdə Yəhüda əməs, bəlkı bax kahin Qayafa idi. Qayafa Yəhudiylarning əzlinirning kütquzoquqi-Məsihiını etiqadsız rimliklarоja tapxuroqanda, əməliyəttə u pütkül Yəhüdiy həkining wəkili boləjanidi.

19:12 «Bu adəmnı koyuwətsingiz, siz Qəysərnig dosti bolmioan bolisiz!» — «Qəysər» Rim imperatorining unwanı. «Qəysərnig dosti» — bu məhsus bir unwan idi. Pilatus bəlkim ming təsliktə xu alahidə unwanоja erixkən boluxi mumkin. U yənə xundақ yukiri unwandin məhrum boluxtin intayin kərқatti.

19:12 Ros. 17:7.

19:14 «u wəkit otup ketix heytnig təyyarlık küninig altinqı saiti ətrapida idi» — muxu ayəttiki «otup ketix heyti» bolsa «petir nan heyti»ning birinqı künü (yəni birhil «xabat künü» dəp hesablinatti)ni kərsitidu. Bu kündiki heyт «Qagigah» dəp atilatti («Qan.» 16:1-13, «2Tar.» 35:1, 2, 6 wə 18ni kərugən).

—«Altinqı saət» baxkə izahatlırimizda eytkinimizdək, Rim wəktini kərsitidu. Bu ətigən saət altə idi.

19:15 Yar. 49:10.

«Yuhanna»

Əysaning krestlinixi

Mat. 27:32-44; Mar. 15:21-32; Luqa 23:26-39

¹⁶⁻¹⁷ Ləxkərlər Əysani elip mangdi. U öz krestini yüdüp, «Bax səngək jayi» (ibranıy tilida «Golgota») degən yərgə bardı. ¹⁸ Ular uni xu yərdə yənə ikki kixi bilən təng krestkə tarttı; bu tərıpıda bırsı, u tərıpıda bırsı wə Əysa ularning otturısında krestkə tartıldı.

¹⁹ Pilatus tahtıoqa elan yezıp krestkə bekitıp koydı. Uningoqa: — «Nasarətlik Əysa — Yəhudiylarning padıxahı» dəp yeziloqanıdı. ²⁰ Əysa krestlinidoqan yər xəhərgə yekın bolıoqaqqa, nuroqun Yəhudiylar tahtidiki səzlərni okıdı. Tahtidiki səzlər ibranıyqə, latinqə wə grekqə yezikta yeziloqanıdı. ²¹ Xunga Yəhudiylarning bax kahınlırı Pilatuska:

— «Yəhudiylarning padıxahı» dəp yazmang, bəlki «U özini mən Yəhudiylarning padıxahı, degən» dəp yezing, — deyixti.

²² Bırak Pilatus jawabən:

— Yazıdoqanni yezıp boldum! — dedi.

²³ Ləxkərlər Əysani krestligəndin keyin, uning kiyimlirini elip, tətəkə bөлüp, hər bir ləxkər bir ülüxtin elixti; ular həm iqidiki uzun kəngləknimu elixti; ləkin bu kənglək tikilmigən, üstidin ayıoıoıqə bir pütün tokuloqanıdı. ²⁴ Xuning üqün ləxkərlər bir-birigə:

— Buni yırtmaylı, bəlki qək tartıxaylı, kimgə qıkşa xu alsun, — deyixti.

Bu ixlar mukəddəs yazmılardiki munu səzlər əməlgə axurulux üqün yüz bərdi: —

«Ular mening kiyimlirimni öz arısında üləxti,

Mening kənglikimgə erixix üqün qək taxlaxti».

Dərwəkə, ləxkərlər xundək kılıxtı...

²⁵ Əysaning krestining yenida anısı, anısının singlisi, Klopasning ayalı Məryəm wə Magdallik Məryəmlər turattı. ²⁶ Əysa anısı bilən əzi səyidoqan muhlisining bırgə turoqanlıqını kərüp, anısıoqa:

— I hanım, mana sening oqlung! — dedi.

²⁷ Andin u bu muhliska:

— Mana sening anang! — dedi.

Xundin etibarən, u muhlis uni özining əyidə turoquzdi.

Əysaning ölümü

Mat. 27:45-56; Mar. 15:33-41; Luqa 23:44-49

²⁸ Andin Əysa həmmə ixlarning tamam bolıqını bilip (mukəddəs yazmılardiki bexarət əməlgə axurulux üqün):

19:16-17 Mat. 27:26; Mar. 15:22; Luqa 23:24,25; Mat. 27:31, 33; Mar. 15:22; Luqa 23:26, 33.

19:19 Mat. 27:37; Mar. 15:26; Luqa 23:38.

19:23 Mat. 27:35; Mar. 15:24; Luqa 23:34.

19:24 «Mening kənglikim» — baxka birhil təjimi: «mening qapınım». Zəburda («Zəb.» 22:15) ibranıy tili boyıqə «qapan» yaki «kənglək»ni kərsitidu. «Ular mening kiyimlirimni öz arısında üləxti, mening kənglikimgə erixix üqün qək taxlaxti» — «Zəb.» 22:15.

19:24 Zəb. 22:18

19:25 «Əysaning krestining yenida anısı, anısının singlisi, Klopasning ayalı Məryəm wə Magdallik Məryəmlər turattı» — bu ayətni «Mat.» 27:56 bilən birləxtürüp kərioqanda, «Əysaning anısının singlisi», yəni Məryəmining singlisi bolsa Zəbədiyning ayalı, xundəklə rosullardin Yuhanna bilən Yəqubning anısı bolux mumkinliki bardur. «Mar.» 15:40də u «Salomi» dəp atıldı.

19:25 Mat. 27:55; Mar. 15:40; Luqa 23:49.

19:26 «Əysa anısı bilən əzi səyidoqan muhlisining bırgə turoqanlıqını kərüp...» — «əzi səyidoqan muhlisi» bəlkim bu bayanning muəllipi Yuhanna boluxı mumkin. «Kirix söz»imizni kərüng.

— Ussap kəttim! — dedi...

²⁹ U yərdə sirkə xarab bilən tolduruloqan bir koza bar idi. Ular bir parqə bulutni sirkə xarabka qilap, bir lepəkgül oqoliqə baqlap, Əysaning aqziqə tənglidi. ³⁰ Əysa sirkə xarabni iqqəndin keyin:

— Tamam boldi! — dedi-də, bexini təwən kəlip, rohinə tapxurup bərdi...

Əysaning bəkinioqə nəyzə sanjilixi

³¹ U küni ətüp ketix heyting təyyarlik küni boləqəqə, krestləngənləning jəsətlirini xabat künidə kresttə qaldururmaslik üqün (xabat küni «uluq küni» hesablanəqəqə) Yəhudiylar Pilatustin krestləngənləning putlirini qeqip andin jəsətlirini kresttin tezrək qüxürüwetixni tələp kildi. ³² Xuning bilən ləxkərlər berip Əysa bilən billə krestləngən birinqi andin ikkinqi adəmning putlirini qakti. ³³ Lekin Əysaqə kəlgəndə, uning allikaqan əlgənlirini kərdi, xuning bilən uning putini qakmidi. ³⁴ Əmma ləxkərlərdin biri uning bəkinioqə nəyzini sanjiwidi, xuan qan wə su eqip qikti.

³⁵ Buni kərgüqi silərləning ixinxinglar üqün guwahlik beridu; kərgüqining guwahliqi həqtur, u əzining eytkənlirini hək dəp bilidu. ³⁶⁻³⁷ Bu ixlərləning həmmisi mukəddəs yazmılarda: «Uning bir tal səngikimu sundurulmaydu» wə yənə bir bexarəttə: «Ular əzliri sanjiqan adəmgə qaraydu» dəp aldın eytilənlərləni əməlgə axurux üqün yüz bərdi...

Əysaning dəpnə kəlinixi

Mat. 27:57-61; Mar. 15:42-47; Luka 23:50-56

³⁸ Bu ixlərdin keyin, Arimatyalik Yüsüp Pilatustin Əysaning jəsətini elip ketixni tələp kildi (Yüsüp Əysaning muhlislriridin idi, lekin Yəhudiylərdin qorqqini üqün buni məhpiy tutatti); Pilatus ruhsət bərdi, xuning bilən Yüsüp berip Əysaning jəsətini elip kətti. ³⁹ Burun bir keqisi Əysaning yenioqə kəlgən həliqi Nikodimmu murmækki bilən səbrə arilaxturuloqan huxbuy dora-dərmandin yüz jingqə elip, uning bilən illə kəldi. ⁴⁰ Ikkiylən Əysaning jəsətini Yəhudiylərləning dəpnə kəlix aditi boyiqə dora-dərmanlarni qeqip, kanap rəhtlər bilən orap kəpənlidi. ⁴¹ Əysa

19:28 «Əysa həmmə ixlərləning tamam boləqinini bilip mukəddəs yazmılardiki bexarət əməlgə axurulux üqün: — Ussap kəttim! — dedi» — «Zəb.» 22:15, 31- yaki 69:21ni kəring.

19:28 Zəb. 22:15; 69:21

19:30 «Əysa... bexini təwən kəlip, rohinə tapxurup bərdi» — Əysa «bexini təwən qüxürdi» andin, «rohinə tapxurup bərdi». Adəttiki adam bolsa, əvvəl «rohinə beridu» andin «bexini təwən qüxüridu». Demək, Əysa əzi əlühinəng dəqikisini tallıwalı, əzlükidin əldi (10:17-18ni kəring).

19:31 «U küni ətüp ketix heyting təyyarlik küni boləqəqə,...» — muxu ayəttiki «ətüp ketix heyti» bolsa «petir nan heyti»ning birinqi küni (yəni birhil «xabat küni» dəp hesablinatti). 14-ayət wə izahətini kəring.

—Yükiridə eytkinimizdək, «petir nan heyti»ning birinqi küni «xabat küni» dəp hesablinatti. Xuningdək bu küni adəttiki bir xabat küni (həptining yettinqi küni, yəni xənbə küni) boləqan buloximu mumkin. Ikki tərəptin «xabat» küni boləqəqə, bəlkim «uluq küni» deyilixi mumkin idi. «krestləngənləning jəsətlirini xabat künidə kresttə qaldururmaslik üqün xabat küni «uluq küni» hesablanəqəqə Yəhudiylar Pilatustin krestləngənləning putlirini qeqip andin jəsətlirini kresttin tezrək qüxürüwetixni tələp kildi» — «Qan.» 21:22-23 wə «Yəxua» 8:29də Yəhudiylar həlqi üqün bəkitilən qanun boyiqə, əlüm jazasi berilən birsining jəsiti tüvrük yaki dərəhtə kəqkiqə esiklik turmaslik kerək idi; bolmisa «zəminənglər napak bolidu» dəp bəkitilən. Krestkə tartıləqlar bəzi wəqitlərdə ikki-tük küni esiləqəndin keyinlə ələtti. Əgər putliri sunuloqan bolsa, kəksini toluk kətürəlməslikli tüpəylidin nəpəs əlalmay tezlə ələtti.

19:34 «Əmma ləxkərlərdin biri uning bəkinioqə nəyzini sanjiwidi, xuan qan wə su eqip qikti» — «1Yh.» 5:6-8ni kəring.

«Qan wə su»ning təng qikixi adəmning həkikiqə əlgənlirini kərsitidu.
19:36-37 «Uning bir tal səngikimu sundurulmaydu» — «Mis.» 12:10; (LXX), 12:46, «Qel.» 9:12, «Zəb.» 34:20. «Ular əzliri sanjiqan adəmgə qaraydu» — «Zək.» 12:10.

19:36-37 Mis. 12:46; Qel. 9:12; Zəb. 34:20; Zək. 12:10.
19:38 Mat. 27:57; Mar. 15:42; Luka 23:50; Yh. 12:42.

19:39 «Burun bir keqisi Əysaning yenioqə kəlgən həliqi Nikodim» — «Yh.» 3:1-15ni kəring. «murmækki bilən səbrə arilaxturuloqan huxbuy dora-dərmandin yüz jingqə elip,...» — xu qaqdik «jing» bəlkim 0.325 kilogram idi, xunga dora-dərmanlar 32 kiloqə idi.

19:39 Yh. 3:1; 7:50.

«Yuhanna»

krestlängən yərdə bir baq bolup, baqning iqidə tehi heqkim yərlənmigən yengi bir box yərlək bar idi.⁴² Bu Yəhudiylarning heytning təyyarlık küni boləjaqqa həm bu yərlək yekın jayda boləjanlıkı üqün, ular Əysani xu yərlikkə koydi.

Əysaning tirilixi

Mat. 28:1-10; Mar. 16:1-8; Luka 24:1-12

20¹ Həptning birinqi küni tang səhər, Magdallik Məryəm kəbrigə bardi və kəbrining aqzidiki taxning eliwetilənlikini kərdi.² Xunga u yügürniqə kelip Simon Petrus və Əysa səyğən heliki muhlisning yenioja kelip, ularoja:

— Ular Rəbni kəbridin yetkiwetiptu, uni kəyərgə koyqinini bilmiduk! — dedi...

³ Petrus bilən heliki muhlis taxkiriə qikip, kəbrigə qarap yol aldi.⁴ Ikkiylən täng yügürüp mangdi, lekin heliki muhlis Petrustin tez yügürüp, kəbrigə birinqi bolup yetip bardi.⁵ U engixip iqiğə qarap, kanap kepənləning u yərdə yeyiklik turojanlıkini kərdi, lekin iqkirigə kirmidi.

⁶ Uningə əgixip kəlgən Simon Petrus yetip kelip, kəbrigə kirdi və u yərdə yeyiklik turojan kanap kepənləni,⁷ xundakla Əysaning bexioja oralojan yaqlıknimu kərdi. Yaqlıq kepənlər bilən bir yərdə əməs, bəlkı ayrim yərdə yəgəklık turatti.

⁸ Andin kəbrigə awwal kəlgən heliki muhlismu kəbrigə kirip, əhwalni kərüp ixəndi.⁹ (qünki ular uning əlümdin kayta tirilixining mukərrərlikı həkkiyə mukəddəs yazmılardiki bexarətni tehiqə qıxənməytti)...¹⁰ Xuning bilən ikkiylən öz turaləqulirioja kaytixti.

Əysaning Magdallik Məryəmgə kərinüxi

Mar. 16:9-11

¹¹ Əmma Məryəm bolsa kəbrining sirtida turup yioqlawatatti. U yioqlap turup kəbrining iqiğə engixip kəriwidi.¹² mana aq kiyim kiygən ikki pərixə turatti; ularning biri Əysaning jəsiti koyulojan yərnig bax tərpidə, yənə biri ayaq tərpidə olturatti.

¹³ Ular Məryəmdin:

— Hanim, nemixka yioqlaysən? — dəp soridi.

19:41 «baqning iqidə tehi heqkim yərlənmigən yengi bir box yərlək bar idi» — İnşildiki baxka bayanlardan enikki, bu kəbrə (yərlək) tax əngkür idi. «Heqkim xu yərgə koyulmiojan» boləjaqqa, xu yər Təwrat kanunı boyiqə pütünləy «pakız bir jay» (heq əlük tegip bəkmiojan) dəp hesablinatti.

19:42 «Yəhudiylarning heytning təyyarlık küni boləjaqqa,...» — «heyət» bolsa «petir nan heyti». Uning birinqi küni bilən xabat küni ohxaxla xu küni kəq saat 6-də baxlinatti, xunga tezrək dəpnə kılınix kərək idi.

20:1 «həptning birinqi küni» — yəni yəxənbə küni. «Magdallik Məryəm... kəbrining aqzidiki taxning eliwetilənlikini kərdi» — kəbrə əngkür idi («Mat.» 27:60, «Luka» 23:53).

20:1 Mat. 28:1; Mar. 16:1; Luka 24:1.

20:2 «Ular Rəbni kəbridin yetkiwetiptu, uni kəyərgə koyqinini bilmiduk!» — muxu ayəttiki «biz» ispatlayduki, İnşildiki baxka «bayanlar»da eytiləndək, əslidə Məryəm bilən billə yənə baxka ayallarmu bar idi («Mat.» 28:1, «Mar.» 16:1-2. «Luka» 23:54-24:1ni kərüng).

20:2 Yh. 13:23; 21:7,20.

20:3 Luka 24:12.

20:5 Yh. 19:40.

20:7 Yh. 11:44.

20:8 «Andin kəbrigə awwal kəlgən heliki muhlismu kəbrigə kirip, əhwalni kərüp ixəndi» — «heliki muhlis» (Yuhanna) nemigə ixəndi? U xu kepənləni və yaqlıknig xundak rətlık koyulojanlıkini kərüp, Əysaning jəsitini heqkim oqrılımidi, bəlkı u qokum əlümdin tirildi, dəp ixəndi.

20:9 «uning əlümdin kayta tirilixi...» — grek tilidə «uning əlgənləning arisidin tirilixi...». «uning əlümdin kayta tirilixining mukərrərlikı həkkiyə mukəddəs yazmılardiki bexarət...» — biz baxka yərlərdə kərsətkinimizdək, Təwrat-Zəburda Məsihning əlümdin tirilixini kərsitidojan nuroqun bexarətlər bardur.

20:9 Zəb. 16:10; Ros. 2:25,31; 13:35.

20:10 «Xuning bilən ikkiylən öz turaləqulirioja kaytixti» — «öz turaləqulirioja» grek tilidə «əzlriningkigə» yəki «əzlriningkilərgə».

20:11 Mat. 28:1; Mar. 16:5; Luka 24:4.

— Rabbimni elip ketiptu, uni nəgə qoyqanlikini biləlməywətimən, — dedi u ularoşa.

¹⁴ U xu sözlərni kılipla, kəynigə buruluwidi, Əysanın xu yərdə turoqanlikini kərdi. Lekin u uning Əysa ikənlikini bilmidi.

¹⁵ Əysa uningdin — Hanim, nemixka yiqıylaysən, kimni izdəysən? — dəp soridi.

Məryəm uni baqıwən xu, dəp oylap:

— Təksir, əgər uni siz xu yərdin yətkiwətkən bolsingiz, kəyərgə qoyqanlikingizni eytip bərgəysiz. Mən uni elip ketimən, — dedi.

¹⁶ Məryəm! — dedi Əysa uningoşa.

Məryəm burulupla, ibraniy tilida:

— Rabboni! — dedi (bu söz «ustaz» degən mənida).

¹⁷ Əysa uningoşa: — Manga esilmioqın! Qünki mən tehi atamning yenioşa qıkmidim. Berip kəındaxlırimoşa: Meni «Silərmıngmu Atanglarning, yəni mening Atamning, silərmıng Hudayınglarning, yəni mening Hudayimning yenioşa qıqımən!» dəydu, — dəp yətküzgın, dedi.

¹⁸ Xuning bilən Magdallik Məryəm muhlislarning yenioşa berip, ularoşa: «Rəbni kərdüm!» dedi wə xundakla Əysa əzigə eytkən u sözlərni ularoşa yətküzdi.

Əysanın muhlislirioşa kərinüxi

Mat. 28:16-20; Mar. 16:14-18; Luğa 24:36-49

¹⁹ Xu küni kəqta, yəni həptining birinqi küni kəqta, Yəhudiylardin kərkəanliki üqün muhlislər yiqıloğan əyda ixiklirini him taqıwaləanidi; xu waqıtta, Əysa kelip ularning otturısida kərinüp, erə turoqan həlda ularoşa:

— Silərgə aman-hatırjəmlik boləyay! — dedi. ²⁰ Buni dəp, kəllirini wə bikişini ularoşa kərsətti. Xuning bilən muhlislər Rəbni kərginidin xadlandı. ²¹ Xunga Əysa ularoşa yənə:

— Silərgə aman-hatırjəmlik boləyay! Ata meni əwətkinidək, mənmu silərnı əwətimən, — dedi.

²² Bu səzni eytkəndin keyin, u ularning üstigə bir püwlep:

— Mukəddəs Rohni qəbul kılinglar. ²³ Kimning gunahlırini kəqürsənglar, uning gunahı kəqürüm kılinidu; kimning gunahlırini tutuwəlsanglar, xuning gunahı tutuwəlinidu! — dedi.

20:14 Mat. 28:9; Mar. 16:9.

20:17 «Əysa uningə: — Manga esilmioqın! dedi» — «manga esilmioqın!» yaki «manga kəl təgküziwərmə». Keyinki sözlər buning mənisinin «esilmioqın» ikənlikini enik kərsitidu. «Berip kəındaxlırimoşa: Meni «Silərmıngmu atanglarning, yəni mening atamning, silərmıng Hudayınglarning, yəni mening Hudayimning yenioşa qıqımən!» dəydu, — dəp yətküzgın» — Əysanın Magdallik Məryəmgə kərinüxi toqruluk wə uningə eytkən bu muhim səzli toqruluk «qəxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz.

20:17 Zəb. 22:22; Mat. 28:10; Yh. 16:2; İbr. 2:11.

20:18 Mat. 28:8; Mar. 16:10; Luğa 24:9.

20:19 «Silərgə hatırjəmlik boləyay» — ibraniy tilida «Xalom ələykum!» degən səz bilən ipadilidu, ərəb tilida «əssalamuələykum».

20:19 Mar. 16:14; Luğa 24:36; 1Kor. 15:5.

20:20 Yh. 16:22.

20:21 Yəx. 61:1; Mat. 28:19; Mar. 16:15; Luğa 4:18; Yh. 17:18.

20:23 «Kimning gunahlırini kəqürsənglar, uning gunahı kəqürüm kılinidu; kimning gunahlırini tutuwəlsanglar, xuning gunahı tutuwəlinidu!» — bu rosullarning kixilərnıng gunahını toluk kəqürüm kılix həkukı bar, degənlik əməs. Undək həkuk pəkət Hudaşila təwədur. «Mat.» 16:19 wə 18:18ni kərtəng. Bizningqə, bu «gunahları kəqürüm kılix» jamaətnıng tərtipigə baqlıqtur. Eojır gunah sadır kəloğan etikədqılar jamaətkə kətnixiwerəmdü? Rəbbimiz «Mat.» 18:15-20də bu məsilə toqruluk əmr beridu; bu əmr boyiqə jamaətnıng gunah sadır kəloğan əmma towa kılmioğan kəındaxlırini jamaəttin qıqırax həkukı bardur. «Korintlikləroşa (1) wə (2)»diki «qəxumqə səz»imizni kərtəng, bolupmu «2Kor.» 2:11 toqruluk qüxəndürüximizni kərtəng.

20:23 Mat. 16:19; 18:18.

«Yuhanna»

Əysaning Tomaska körünüxi

²⁴ Əmma on ikkiyləning biri, yəni «qoxkezək» dəp atalojan Tomas Əysa kəlgəndə ularning yeneda əməs idi. ²⁵ Xunga baxqa muhlislar uningə:

— Biz Rəbni kərduq! — deyixti. Ləkin Tomas ularə:

— Uning qollirida mihlarning izini kərmigüqə, mihlarning izioqə öz barmikimni wə bikiniə öz kolumni tikip bəkmioquqə, hərgiz ixənməymən, — dedi.

²⁶ Səkkiz kündin keyin, muhlislar yənə xu əy iqidə jəm boləqanda, Tomasmu ular bilən billə idi. İxiklər taqəqlik tursimu, Əysa kelip ularning arisida turup:

— Silərgə aman-hatirjəmlək boləqay! — dedi. ²⁷ Andin u Tomaska:

— Barmikingni bu yərgə təgküzip, qollirimə qara. Qolungni uzitip, bikinimə tikip, gumanda bolmay, ixəngüqi boləqin! — dedi.

²⁸ Tomas uningə: — Mening Rəbbim həm mening Hudayimsən! — dəp jawab bərdi.

²⁹ Əysa uningə:

— Meni kərgənliking üqün ixənding. Kərməy turup ixəngüqilər bəhtliktur! — dedi.

Uxbu kitabning məsiti

³⁰ Əysa muhlislerining aldida bu kitabda hatirilənmigən baxqa nuroqun məjizilik alamətlərnimu kərsətti. ³¹ Ləkin muxular silərnə Əysaning Məsih, xundəqla Hudaning Oqlı ikənlikigə ixənsun həm bu arqilik uningə etiqad kəlip, uning nami arqilik həyatlikqə erixsun, dəp yezildi.

Əysaning yəttə muhlisioqə körünüxi

21 ¹ Bu ixlardin keyin, Əysa Tiberiyas dengizining boyida muhlislerioqə yənə bir kətim kəründi. Uning bu kətimki körünüxi mundaq boldi. ² Simon Petrus, «qoxkezək» dəp atalojan Tomas, Galiliyədiki Kanəlik Nataniyal, Zəbədiyning oqulliri wə baxqa ikki muhlis billə idi. ³ Simon Petrus:

Mən belik tutqili barimən, — dedi.

Kəpqilik:

Bizmu sən bilən billə barimiz, — deyixti.

Ular taxkiriə qikip, kemigə olturdi, ləkin xu bir kəqə həqnərsə tutalmidi. ⁴ Tang atay deginidə, Əysa kərqəqta turatti, bəraq muhlislar uning Əysa ikənlikini bilmidi. ⁵ Xunga Əysa:

— Balilar, silərdə yegüdək bir nərsə yokku? — dəp soridi.

— Yok, — dəp jawab bərdi ular.

⁶ Əysa ularə — Torni kemining ong tərəpigə taxlanglar, xundəq kəlsanglar tutisilər, — dedi.

Xuning bilən ular torni xu yəqqa taxlap, xundəq kəp belik tuttiki, hətta torni tartip qikərməy kəldi. ⁷ Əysa səygən muhlis Petrusqə:

20:24 ««qoxkezək» dəp atalojan Tomas» — grek tilida ««Didimus» dəp atalojan Tomas».

20:27 1Yuhə. 1:1.

20:28 «Mening Rəbbim həm mening Hudayimsən!» — grek tilida «Mening Rəbbim həm mening Hudayim!». Həzir barlik muhlislar Məsihning toluk saləhiyitini tonup yətkəndi.

20:29 1Pet. 1:8.

20:30 Yh. 21:25.

21:1 «Tiberiyas dengizi» — Galiliyədə bolup, «Galiliyə dengizi» wə «Hinnəsərat kəli» dəpmu atilidəqan qong kəldur.

21:2 Mat. 4:21; Mar. 1:19; Yh. 1:46.

21:5 «silərdə yegüdək bir nərsə yokku?» — grek tilida «belik tuttuqlarmu?» degənni puritidu.

21:6 «Torni kemining ong tərəpigə taxlanglar, xundəq kəlsanglar tutisilər» — Galiliyə dengizidiki beliklər kündüzi dengiz astioqə qüxiwəlidəqini tūpəylidin, xu wəqəttə belik tutux zadi mumkin əməs idi.

21:6 Luka 5:4, 6, 7.

«Yuhanna»

— Bu Rəbku! — dedi.

Simon Petrus uning Əysa ikənlikini anglap, tonini əzizə yөгəp (qünki belining asti yalingaq idi) özini dengizə taxlidi.⁸ Kiroqaktin anqə yirak əməs bolup, təhminən ikki yüz gəz yiraklıqta boləraqqa, qaloqan muhlislar belik bilən toloqan torni tartip kikiq kemisi bilən kiroqakqa kəldi..

⁹ Ular kiroqakqa qikkanda, xahardin yekiloqan, üstidə belik koyukluk guilhanni wə nanni kərđi.

¹⁰ Əysa:

— Əmdı tutkan belikınglardin əkelınglar, — dedi..

¹¹ Simon Petrus kemigə qikip, torni kiroqakqa tartip qikardi. Tor qong beliklar bilən toloqan bolup, jəmiy bir yüz əllik üq belik bar idi. Belik xunqə kəp boləqini bilən, tor yirtilmioqanıdı..

¹² Əysa:

— Kelinglar, nexta kilinglar, — dedi. Muhlisların iqidin heqkim uningdin:

— Sən kim bolisən? — dəp soraxka petinalmıdı. Qünki ular uning Rəb ikənlikini bildi..¹³ Əysa nanni əkilip ularə bərdi həm beliklarınımu xundak kildi. ¹⁴ Mana bu Əysanın əlgəndin keyin tirilip, özini muhlislırioqə üqinqi kətim ayan kilixi idi..

Əysanın Petrusning əzidin üq kətim tenixidin keyin uni əsligə kəltürüxi

¹⁵ Ular nexta kıləqəndin keyin, Əysa Simon Petrustin:

— Yunusning oqlı Simon, sən meni bulardinmu qongkur səyəmsən? — dəp sorıdı.

— Xundak Rəb, mening seni səyidiəqanlıqımnı sən bilisən! — dedi Petrus.

Əysa uningə:

Undakta, kozilirimni otlitip bak! — dedi..

¹⁶ U ikinqi kətim yənə uningdin:

— Yunusning oqlı Simon, meni səyəmsən? — dəp sorıdı.

Petrus yənə:

— Xundak, Rəb, mening seni səyidiəqanlıqımnı bilisən, — dedi.

Əysa uningə:

— Undakta, koylirimni bak, — dedi..

¹⁷ Üqinqi kətim uningdin yənə:

— Yunusning oqlı Simon, meni səyəmsən? — dəp sorıdı.

Petrus Əysanın üqinqi kətim əzidin: «Meni səyəmsən?» dəp sorioqanlıqə kəngli yerim bolup:

— Rəb, sən həmmını bilisən, seni səyidiəqanlıqımnımu bilisən, — dedi.

Əysa uningə:

21:7 Yh. 13:23; 20:2.

21:8 «təhminən ikki yüz gəz» — yüz metrək.

21:10 Luka 24:41.

21:11 «Belik xunqə kəp bolsımu, tor yirtilmioqanıdı» — buning əhmiyiti toqruluk «koxumqə sez»imizdə azrak tohtilimiz.

21:11 Luka 5:5-6

21:12 «Muhlisların iqidin heqkim uningdin: — Sən kim bolisən? — dəp soraxka petinalmıdı. Qünki ular uning Rəb ikənlikini bildi» — Rəb əysa ularə tonux boləqan kiyapəttin baxka birhil kiyapəttə ularə kəringən bolsa kərək.

21:14 «Əysanın əlgəndin keyin tirilip» — grek tilidə «Əysanın əlgənlər iqidin tirilip,...». «özini muhlislırioqə üqinqi kətim ayan kilixi» — bəlkim on biraylənning jəm boləqan waktidə ularə nisbatən üqinqi kətimki kərunüxini kərsitidu.

21:15 «Yunusning oqlı Simon» — «Yunus» — grek tilidə wə ibraniy tilidə «Yonah» (ərəbqə «Yunus»). Bəzi kona kəqrümlərdə «Yuhanna» deyilidu. «meni bulardinmu qongkur səyəmsən» — muxu soalda «bular» kimni bildiridu? Bizningə əyni yərdə turoqan baxka muhlislarnı kərsitidu. «Koxumqə sez»imizdə yənə tohtilimiz. «mening seni səyidiəqanlıqımnı sən bilisən!» — «seyidiəqanlıqım» muxu yərdə adəttə «dost tutux» degən bir peil bilən ipadiliniđu. Bu səzning mənisı grek tilidiki «seyüx»tin ajiz boləraqqa, bəzi alımlar Petrusning səzi «mening sanga boləqan muhəbbitimni «seyüx» degili bolmayđu, pəkət «dost tutux» degili bolidu» degəndək kikiq peillikni bildiridu yaki bolmisə Petrusning əzining əysəqə boləqan muhəbbitigə gumani barlikini bildiridu, dəp karayđu. Biz bu kəzkaraxka qayılmız.

21:15 Mat. 26:33-34

21:16 «...Rəb, mening seni səyidiəqanlıqımnı bilisən» — «seyidiəqanlıqım» degən səz -15-ayəttikidək «dost tutux» degən peil bilən ipadiliniđu.

«Yuhanna»

— Undakta, qoylirimni otlat...¹⁸ Bərhək, bərhək, sanga xuni eytip qoyayki, yax waktingda belingni özüng baqlap, kəyergə baray desəng xu yərgə mangatting; lekin yaxanoqanda, kolliringni uzitisən wə baxqa birsi seni baqlap, sən halimaydioqan yərgə elip ketidu, — dedi...

¹⁹ Əysa bu sözni Petrusning qandək əlüx arkilik Hudaqə xan-xərəp kəltüridioqanlikini enik bildürüx üqün eytti. Andin, uningqə yənə:

— Manga əgəxküqi bolqin, — dedi...

²⁰ Petrus kəynigə burulup, Əysa səyidioqan muhlisning əgixip keliwatqanlikini kərdi (bu muhlis kəqlik tamakta Əysaning kuqikioqə yəlinip: «I Rəb, seni tutup beridioqan kimdu?» dəp sorioqan muhlis idi)...²¹ Petrus uni kərüp, Əysadin:

— I Rəb, bu adəm keyin qandək bolar? — dəp soridi.

²² Əysa uningqə: — Əgər mən qayta kəlgüqə uning turup kəlixini halisammu, sening buning bilən nemə karing?! Manga əgəxküqi bolqin, — dedi.

²³ Buning bilən kərindaxlar arisida «Həlikə muhlis əlməydu» degən gəp tərəkəldi. Lekin Əysa Petruska: «U əlməydu» demigənidi, bəlkə pəkət: «Əgər mən qayta kəlgüqə uning turup kəlixini halisammu, sening buning bilən nemə karing?!» degənidi.

Hatimə

²⁴ Bu ixlərqə guwahlik bərgüqi həmdə bu ixlarni hatiriligüqi ənə xu muhlistur. Uning guwahlikining həkikət ikənlikini bilimiz...

²⁵ Əysa bulardin baxqa nuroqun ixlarnimu kıləjanidi; əgər ularning həmmisi bir-birləp yeziloqan bolsa, meningqə yeziloqan kitablar pütkül ələmning əzigə siqmaytti!

21:17 «Yunusning oqlı Simon, meni səyəmsən?» — «səyəmsən» — Əysa bu kətim «səyüx»ni bildürüx üqün (15-ayəttiki) «dost tutux» degən peilni ixlitidu. «Rəb, sən həmmi bilisən, seni səyidioqanlikimnimu bilisən» — bu ayəttiki «səyəmsən?» wə «səyidioqanlikim» ikkisi yukirida tiləqə elinoqan «dost bolux» degən peil bilən ipadilididu.

21:17 Lūka 22:31-34; Yh. 16:30.

21:18 «yaxanoqanda, kolliringni uzitisən wə baxqa birsi seni baqlap, sən halimaydioqan yərgə elip ketidu» — bəzi kona tarihlər boyiqə, rosul Petrus ahirda Rəbbi Əysadək krestlängən (Rim xəhiridə).

21:18 Yh. 13:36; Ros. 12:3; 2Pet. 1:14.

21:19 2Pet. 1:14.

21:20 «Petrus kəynigə burulup, Əysa səyidioqan muhlisning əgixip keliwatqanlikini kərdi...» — yukirida eytkinimizdək, «Əysa səyidioqan muhlis» rosul Yuhannadur.

21:20 Yh. 13:23; 20:2; 21:7.

21:24 Yh. 19:35.

21:25 Yh. 20:30.

Қоғумқә сөз

1:1 «Kalam»

«Ҳәммидин бурун «Kalam» бар idi; Kalam Huda билә idi һәм Kalam Huda idi».

Рәббимиз немикә «Kalam» яки «Hudaning Kalami» дәп атилиду?

Yaloғuz muxu uluғ temining өzi üstidә һәтта mingliğan kitab yezilğan desәk, axuruwәtkән bolmaymiz. Muқәddәs Kitabning birinғi jümlisidin Huda barliқ мәwjudatlarni sөz қilixi арқilik, қiskiqә sözi bilән yaritidu, дәп өginimiz: —

«Huda: — «Nur bolsun» dedi. Wә nur boldi».

Sulayman padixah **«Huda barliқ хәy'ilәrni өз danaliki bilән yaratқан»** degән wәһiyini bizgә yәtküzidu. «Pәnd-nәsiһәtlәr»diki 8-9-bablarda bu «danaliki»ning әmәliyәттә bir zat ikәнliki bizgә ayan қiliniду. Yuhanna muxu yәrdә bu zatning yәнә «Kalam» дәп atilidiğanliқini uқturidu.

«Yuhanna»diki muxu 1-babta «Hudaning kalami»ning hudalіқ tәbiiti ayan қiliniду. U өzi һеқ yaritilğan әmәs, bәlki Huda bilән әzәldin billә bolup kәlgәndur. Bu ix bolupmu 3-ayәttin kәrünüdu: — **«U арқilik barliқ мәwjudatlar yaritildi wә barliқ yaritilğanlarning һеқbiri uningsiz yaritilğan әmәs».** Bundaқ deyxining мәқsiti, «kalam»ni һеқ yaritilğan әmәs, дәп қüxiniximiz üqün, xundaқla 1-ayәtni bizgә қüхәndürүх üqündur: —**«Ҳәммидин бурун «kalam» бар idi; kalam Huda билә idi һәм kalam Huda idi».**

Bu bayan bizgә қüxinix tәs yaki қüxinix mumkin әmәs tuyulғini bilән, lekin uningә: — «Ҳәmmigә Qadir қақан Öz Sөzisiz bolğan?» degән bu soalni қoysaq, bәlkim қüxinixlikrәk bolidu. «Huda мәlum wәqitlarda һеқnemә oylimaydu» degili bolmiқiniqә ohxax «Huda Öz sөzisiz мәwjut turidu» deyxkә bolmaydu.

Қандақla bolmisun, қüхәnsәkmu, қüхәнmisәkmu, addiy insan bolğan bizlәr Hudaning Rohi bilән tolğan rosulliri арқilik eytқан өzi toғrisidiki barliқ bayanlirini xәrtsiz qобul қiliximiz һәм xu bayanlarqә toluқ ixiniximiz lazimdur. Ixәnsәk, andin keyin қüxinimiz, дәп қaraymiz.

«Ibraniylarqә»ning muәllipi muxu ixlarni mundaқ ipadilәydu: — **«Huda burunqi zamanlarda ata-bowilarqә pәyoғәmbәrlәr арқilik түrküm-tүrküm boyiqә wә nuroғun yollar bilән sөz қilğan bolup, muxu ahirki күnlәrdә bolsa bizgә Ooғli арқilik sөzlidi. U Ooғlini pүtkül мәwjudatning mirashori қilip bekәtkән, Uning арқilik kainatlarni yaratқан»** («Ibr.» 1:1-2).

Bu ixlardin һәм sөzlәrdin Huda biz bilән xәhsән alaqә қilixni halaydiğanliқini kәrimiz. Öz pәyoғәmbәrlirining aғzi bilән eytқан sөzlәr арқilik U «insanlar Mening bilән toluқ alaqidә bolsun» degән мәқsitigә yetәlmigәнliki üqün, U һәтта Özini bizgә «tirik kalam» bilән ipadilimәqә boldi. Bu tirik kalam «insan boldi» (1:14) wә U: **«Meni kәrgән kixi atini kәrgән bolidu»** (14:9) degәnidi. Uning barliқ sөzliri һәмдә barliқ ix-һәrikәtliri, әmәlliri Hudaning dәl қандақ bir Huda ikәнliқini roхән kәrsitip beridu.

«Yuhanna»

3-bab 3-8-ayətlər

«Yukiridin tuoqulux» yaki «Qaytidin tuoqulux» yaki «Sudin həm Rohtin tuoqulux»

Baxka yərlərdə (məsilən Əzakıyal və Yərəmiya pəyoqəmbərlərdəki «koxumqə səz»imizdə) biz Hudaning qədimki həlkigə wadə kıləjan, ular bilən tüzməkqi boləjan «yengi əhdəsi toqruluk təpsiliy tohtaldıq. Xu «yengi əhdə» boyiqə adəmlər rohiy həyatka igə bolup, xu həyat arkilik Hudaning aləkisidə yaxıyalaytti. Undəq yengi həyatda Hudani hursən kilix üqün, insanlarning tirixip-tirmixixi kerək əməs bolidu; Huda Əzi bizlərdə yaxixi bilən Əz-Əzini hursən kilidu. Rosul Pawlus bu əhdining əzidə boləjan əməliyyitini kərsitip: — **«Mən Məsih bilən billə krestləngənəmən, lekin mana, yaxawatimən! Lekin yaxawatkini mən əməs, bəlkı məndə turuwatkan Məsihdur. Wə mening hazır ətlirimdə yaxawatkan həyat bolsa, meni səyğən wə mən üqün Əzini pida kıləjan Hudaning Ooqlining iman-etikadidındur»** — dəydu («Gal.» 2:20).

Yuhanna 3-babta hatiriləngən, Rəbbimizning Nikodimoja eytkən səzliri xu rohiy həyatning adəmdə baxlinixini kərsitidu; bundəq «tuoqulux» jismani yə tuoquluxkə ohxax əməliy wə roxən bolidu; pəkət u adəmning tenidə əməs, bəlkı uning rohida yüz beridu. Xu tuoqulux boləjandin keyin bir kixini «yukiridin tuoqulojan» yaki «qaytidin tuoqulojan» degili bolidu.

Rəbbimiz **«Bərhək, bərhək, Mən sanga xuni eytip qoyayki, həm sudin, həm Rohtin tuoqlumiojqə, heqkim Hudaning padixəhlikioja kirəlməs!»** degən ibarə bilən nemini kərsətti? Bu səz karitilojan kixi Nikodim idi. U kim? U Pərisiy, yəni Yəhudi yə həkı iqidə muqəddəs kanunda əng kəttik turidiojan məzhəptin idi. Rəbbimizning uni **«Sən Israilning əlimasi turup ...sən?»** degini uning az degəndimu Yəhudi əlümaliri wə Təwrat ustazliri iqidə əng bilimlik adəmlərdin biri (həttə əng bilimlik adəmning əzi) ikənlikini kərsitidu. Əmdi Əysaning uningəja eytkən səzligə yənə karayli: —

«Sən Israilning əlimasi turup, bunimu bilməmsən? Bərhək, bərhək, Mən sanga xuni eytip qoyayki, biz bilginimizni eytimiz wə kərginimizgə guwahlik berimiz, lekin silər bizning guwahlikimizni qəbul kilməysilər. Silərgə zemindiki ixlarni eytsam ixənmigən yərdə, ərxteki ixlarni eytsam qəndəkmə ixinisilər?»

Birinqi soal, 11-ayəttiki «biz» kimni kərsitidu? Bizningqə Rəbbimiz muxu səz bilən Əzining əldidə mangojan uluq «jar kıləuqi» Yəhya pəyoqəmbər (wə xundəklə bəlkim bəxkə ilğiriki pəyoqəmbərlər) bilən birlikini ipadiləwatidu, dəp oylaymiz.

İkkinqi soal, nemixkə Rəbbimiz dangki qıkkən bu əlima Nikodimoja xundəq kəttik tənbiə tələppuzi bilən səz kilidu? Biz Rəbbimizning Yəhudi aqsəqallar wə bəx kəhınlar bilən boləjan səzləxliridin («Mat.» 21:23-27) enik kərimizki, bu adəmlər Yəhyaning **«gunəhlarəja kəqərum elip kelidiojan, towa kıləxni bildüridiojan suəja «qəmüldürüx»**» həwirini («Luqa» 3:3) rət kılıp, uning «qəmüldürüx»ini qəbul kıləmojanidi. Ular birinqidin, əzlini həkkanıy adəmlər dəp karəp, «yənə nemə ixləroja towa kıləximizning həjiti bar» dəp oylaydu. İkkinqidin, «Huda Musa pəyoqəmbər arkilik bekitkən, muqəddəs ibadəthanidiki «qurbanlik tüzümi»din həlkıp, suəja qəmüldürüləxning nemə həjiti bar?», «İnsan gunəh kıləsa, Huda əslidə bekitkən bu qurbanliklər arkilik kəqürümgə erixip, pak kılənidioq?!», dəp oylap, ibadəthanidin qikip, Yerusalemmi taxlap, qəl-bayawanoja uzun səpər kılıp təgə terisi bilən kiyingən, qəkətkə wə hərə həsili yəydiğan muxundəq yawayı bir kixini izdəp, uning əldidə əzini təwən kıləxning nemə həjiti? — degənidi.

«Yuhanna»

Nikodimni Yəhyaning guvahlıkiqə ixənmigən bu türküm adəmlərnıng iqidə bar, dəp qaraymız; xuning bilən Rəbbimiz bu əng asasiy həwərnı qəbul qılmıoqanlıki üqün uningə tənbiş beridu: —

«**Silərgə zemindiki ixlarnı eytsam ixənmigən yərdə, ərxtiki ixlarnı eytsam kəndəkmü ixinisilə?**»

Xu səwəbtin «**sudin wə Rohtin tuqulux**» tiki suni bolsa, muxu yərdə Yəhya pəyoqəmbər elip kəlgən «qəmüldürüx» süyi dəp qaraymız. Bu su towa qilixni wə Hudaning səzigə itaət qilixni bildüridu (Hudaning səzi bəzi waqtida «**«dasning süyi» boləjan səz-kalam**» dəp atilidu «Əf.» 5:26). Nikodim «İsrailning əlimasi» bolup, Hudaning Yərəmiya wə Əzakiyal pəyoqəmbərlər arqılık ayan qiloqan «yengi əhdə»sidiki rohiy həyat toqrulux wədilirini, xundakla xu rohiy həyatning mutlək zərür ikənlikini qüxinəlixı kerək idi. Birsı bu həqiqətnı intayin addiy səzlər bilən ipadiligən: —

«**Əgər xu dəsəlpki əhdə (yəni Musa arqılık kəlgən muqəddəs kanun) kəm-kütisiz bolsa idi, keyinkisi (ikkinqisi, yengisi) üqün orun izdəxning həqkəndək həjiti bolmioqan bolatti**» «İbr.» 8:7.

Nikodim yengi əhdidiki rohiy həyatka erixixkə «suda qəmüldürüx» degən birinqi kədəmni besixkə razi bolmioqan yərdə, kəndəkmü uningdə əhdining ikkinqi qismi, yəni «Rohtin tuqulux» bolsun?

Əməliyə t bügünki kündimu xundək. Rohta tuqulux, yəni rohiy həyatka erixix towa qılmioqan yaki Hudaning səz-kalamioqə kəmtərlik bilən boysunmioqan kixidə hərgiz bolmaydu. Huda «Rohimni suqə qəmüldürülmigən kixigə bərməymən» demigən; ləkin Əzi əmr qiloqandək suqə qəmüldürüxni qəbul qilixkə, xundakla həlk-ələm aldida Məsihkə boləjan etikadini etirap qilixkə narazi boləjan kixigə bolsa U mənggülik həyatni hərgiz ata qılmaydu, dəp ixinimiz («Mar.» 16:16).

«Əfəsusluqləroqə», «Kolossiliklərgə» wə «Petrus (1)»diki «qoxumqə səz»imizdə «qəmüldürüx» toqrısida qiloqan bayanlirimiznimu kəring.

(İzahat: — 11-ayəttiki «biz» toqrulux bəzi alimlar Əysaning bu səzi Əzini həm Atini kərsitidu, dəp qaraydu. Əzi həm Huda toqrulux səzligən kixi «biz» dəp eytsa, undakta U Əzini Hudaqə həmrəh qiloqan bolidu, əlwəttə. Həttə Musa pəyoqəmbərmü əzini Huda bilən yeqin alakidə qoyup «biz» (yəni, «Huda wə mən», deməkqi) dəsə bolmaytti («Qəl.» 20:10-12 wə «Qan.» 32:51). Həlbuki, Rəbbimiz xundək deyələytti, dəp qaraymız («Yh.» 17:20-22). Xundəktimu, Rəbbimiz hizmitining bu awwalkı basquqlirida «biz» degən səz bilən Əzi bilən Hudani kərsətkən bolsa, Nikodimoqə qüxinixlik bolattimu? Biz uningə qüxinixlik bolmaytti, dəp qaraymız).

Mol həsul üqün kim «terioquqi»? (4:35-38)

«**Silər: «Həsul yeoqixkə yənə tət ay qaldı» dəwatmamsilər? Mana, silərgə eytayki, bexinglarnı kətürüp etizləroqə karanglar, ziraətlər sarəjiyip oruxkə təyyar boldı! Wə ormiqi ix həkqini alidu wə mənggülik həyatka toplanəjan həsulni yioqidu, xuning bilən terioquqi bilən ormiqi təng xadlinidu. Qünki bu ixtə «Biri teriydu, yənə biri yioqidu» degən səz əməlgə axurulidu. Mən silərnı əzünglər əmgək singdürmigən həsulni yioqixkə əwəttim; bəxqılar əmgək qildi wə silər ularning əmgəkining mewisini elixkə nesip boldunglar».**

«Yuhanna»

Bu ayetkə bərgən izahatimizni qaytilaymiz: — Məsihning bu sözi boyıqə, kim «teriojan»? Bizningqə ular: (1) Təwrat dəwridiki Hudaning mukəddəs bəndiliri, bolupmu pəyoqəmbərlər; (2) pəyoqəmbərləning bexarətlirini ətiwarlap ularni kəqürgən wə Israillaroja (xundakla Samariyəliklərgimu) həm əgətkən, Hudaoja sadik boləjan Təwrat ustazliri; (3) Yəhya pəyoqəmbər wə muhlisliri bolsa kerək. Bu üq türküm kixiləning həmmisi həlkəə Hudaning səz-kalamini amanət kilip kəldurup, ularni Məsihning kelixigə, xundakla Uningoja etikad kixlikə təyyarlioqanidi. (4) Bulardin baxka yənə Məsihning Əzimu «terioquqi» idi.

Məsihning terioqini (1) Israiloja Hudaning səz-kalamini terixi; (2) Əzini «uruk»tək pida kilip, kurbanlikkə terixi idi. Ikkinqi «terix» əng qong wə əng uluq «terix» bolup, pütkül dunya üqün Hudaoja yəkin munasiwəttə boluxkə yol aqkanidi. «Yh.» 12:24də kərsitilgənki — **«Bərəkək, bərəkək, Mən silərgə xuni eytip koyayki, buqday deni tuprak iqigə quxüp əlmigüqə, u əzi yənila yaloquz qalidu; lekin əlsə, mol həsul beridu».**

Mukəddəs Roh əzlrigə kəlgəndin keyin rosullar bu «terix» degən səzning mənisini tehimu qongkur quxəngən bolsa kerək. Qünki ular hux həwərnə dəsləpki wəqitlarda jar kixiliri bilənla, zor «həsul»ni orəjan. Məsilən, «Ros.» 2:41də 3000 kixi, 4:4də 5000 ərkək kixi etikad kəliojanliqi bayan kəlioqan. Rəbbimizning «terioquqi»lar toqruluk bu səzliri «Yuhanna» 4-babta hatiriləngən wəqələr bilənmu ziq munasiwətlik bolsa kerək, əlwəttə. Keyin Samariyə xəhridə wə ətrapida Filipning hux həwərnə yətküzüxining wasitisi bilən kəp adəmlər Məsihkə etikad kixili bilən xu yərdimu «mol həsul» boləjan («Ros.» 8:1-25).

Samariyədə boləjan bu «mol həsul»ning terioquqisi xübhəsizki, Rəbbimiz Əzidir. «Yuhanna» 4-babta hatiriləngəndək, həsulning uruki bolsa dəl Uning yaloquz bu həjətmən Samariyəlik ayal bilən boləjan səzlixixidin ibarət, halas.

10:11, 14 «Yahxi padiqi Əzimdurmən»

«Yahxi padiqi» wə baxka «koyqilar» toqruluk

Grek tilini egəngənələr biliduki, bu səzlər Rəbbimizning **«Mən birdinbir yahxi koyqi»** degən mənini roxən kərsitidu. Uning bu səzliri bilən Əzining Təwratteki «Yər.» 23:1-8 wə «Əzakiyal» 34-babta eytiləjan bexarətlərdə dəl əldin eytiləjan padiqi boləjanlikini kərsətkən, dəp ixinimiz. Təwratteki bu ikki kişimda Huda «Israilni bekix» wəzipisini Əz üstigə elixi kerək boləjan «koyqilar»ni, yəni ularning padixahliri, kahinliri wə pəyoqəmbərlirini əyibləydu. Ular bekixning ornida həquklirini əzining mənəpəti üqün ixlətkənidi. Bu əhwəloja əsasən, Huda Yərəmiyə pəyoqəmbər arkilik: (1) Əzining Israilni bekix üqün Dawutning nəslidin boləjan «Həkkəniy Xah» dəp atilidəjan birsini turəuzidəjanlikini; (2) xundakla, Israilning bu kixini «Pərwərdigar Həkkəniylikimiz» dəp ataydəjanlikini kərsitidu. Əzakiyal arkilik Pərwərdigar Əzining kelip Israilni bəkidəjan koyqi bolidəjanlikini kərsitidu.

Xunga, Rəbbimizning **«Yahxi koyqi Əzimdurmən»** degən muxu bayani: —

(1) Israiloja koyqi boluxkə tegixlik boləjanlarni (Israilning kahinliri wə ustazliri, yəni Pərisiylər həm Saduqiylarni) əyibləx;

(2) Xuning bilən bir wəqitda Əzining Hudalik təbiitini kərsitixi idi.

Məsihning səzliri yənə «həqəkiy koyqi» wə uning əməlliri, xundakla uning bexioja quxidəjan pəji'əlik wəqələri kərsətkən Təwratteki baxka bexarətlər bilən baqlıktur — «Zəbur» 23-küy, 80:1, «Yəx.» 40:11, «Mik.» 5:1-4 wə «Zək.» 13:7 wə baxqilar. Okurmənlər əzi muxularni kərup yətləydu.

(11:35) Nemixka Əysa Lazarusning kəbrisi aldida kəz yexi kildi?

Biz Rəbbimizning kəz yaxlirining səwəblirini qüxənsəkmu, qüxənmisəkmu, hər bir həssiyat igisi Uning dosti Lazarusning kəbrisining aldida kəz yexi kəlojanlikini okuqinida təsirlənməy kəlməydu. Bu ixta Rəbbimizning həkikiy insan ikənlikini sezimiz və xundakla kəlbimizdə Huda bizning dərd-ələmlirimizni biz oyliyojan dərijidə qongkür qüxinidu, degən bir ümid pəyda bolidu.

Bundak sezimgə kəliximiz toqridur. 11:33də və 38də Rəbbimizning «**rohida kattik piojan qekip, kengli tolimu biaram boləjanliki**» toqruluk okuyimiz. Grek tilida «**piojan qekix**» bəzidə «zor qəzəplini» degən məni bildüridu. Xunga bəzi alimlarning: «Rəbbimiz Lazarusning elixi və dəpnə kəlinixida pütkül insaniyətning pəji'əlik əhwalini kərgən — demək, ularning Xəytanning aldamqılığı bilən gunahkə teyilip ketixi və buningdin qikқан barlik gunahliri, azab-okubətliri və əlümini bir dəkikila kərüp, bu pəji'əgə kattik qəzəpləngən» degini xühisizki, hata əməs. İnsanlarning teyilip ketixini tügətitx, ularni kutkuzux Məsihnə pütkül əmrining tüz türtkisi və məksət-muddiası idi. Kresttiki əlümi bolsa bularning uluq əməlgə axuruluxi və qəlibisidur.

Əmma Uning kəz yaxlirida yənə baxkə amillar barmidu?

Bəzilər Əysanın kəz yexi Marta, Məryəm və matəm tutқан baxkə Yəhudiylarning kəlbidiki etikadsizlikidin boləjan azab-okubiti tüzəylidin idi, dəydu. Ularning deməkqi boləjini, Marta, Məryəm kətarliklər Huda kəlgüsüdə əzigə sadiklarni əlümdin tirildüridojanlikioja toluk ixənmidir. Əmma bizningqə, Martaning səzligə kərioqanda (24-ayət) u bu həkikəttin gumanlanəjan əməs.

Dərwəkə, baxkə birsining əlümigə yüzliginidə, yəni Yairusning kiqk kəzini əlümdin tirildürüxkə mangoqanda («Matta» 9-, «Markus» 5-, «Luqa» 8-bab) Əysa həza tutquqilardin «**Nemixkə yioqlaysilər? U uhlawatidoqu**» dəp əyib tərziyə soriojan və xuning bilən ular uni mazək kəlojan («Mar.» 5:39). Xu sorundikilərdə, xühisizki, səbiy balilər əlgəndə, rohliri Hudaning dərgəhioja həyalsiz baridojanlikidin guman kəlidiojan imansizlik məwjut idi.

Qünki insanlarning kəbrisining yenidə ikki hil yioqlax bardur. Bəziliri ümidsizlikdin «əlgüqi zadi kəyərgə baridoqandu?» dəp yioqa-zar kəlixidu. Yənə bəzilər «Səyümlük adimimiz Məsihgə etikadini baqliojan, xuning üqün uning rohi bu dunyadin kətkəndə Məsih bilən billə aramda bolidu» dəp bilip, yioqlixi mumkin. Bu hər ikkilisidə normal judalik əlimi məwjuttur. Bundak ixni rosullirimizdə kərməmduk? Pawlus kədirlik dosti Epafroditning səkratkə qüxüp kəlojanliki toqruluk səzləp: —

«**U dərwəkə kəsəl bolup əjəlgə yekinxip kəldi; ləkin Huda unioqə rəhim kəldi; həm mening dərdimning üstigə dərd bolmisun dəp yaloquz unioqila əməs, bəlkə mangimu rəhim kəldi**» — dəydu («Fil.» 2:27). Epafrodit əlüp kətkən bolsa, Pawlus uning ketixigə yioqlimasmidir? Əzigə yekən boləjanlardin, hətta kışkə wəkit ayrilipmu, u dərd-ələmdə kəlmiojanmidir? («1Tes.» 2:17) və əgərdə bundak ayrilix kəbrə bilən boləjan bolsa kəndək bolattir?

Təsalonikaliklarning jamaitigə əzlrining bu dunyadin kətkən səyümlük kərinəxliri toqruluk rosul Pawlus mundaq yazidu: —

«**Əy kərindaxlar, ümidsizlik iqidə yaxawatқан baxқа һәмmisidək, aranglardiki өlümdə uhlap қалоқанлароға қайоуруп һəsрət қəkməslikinglar үқүн ularning ҳәli тоојruluk һəwərsiz кelixinglarni һalimaymiz**» (4:13). Xuning bilən bu sözlərdin uning «һeq matəm kilip yioqlimanglar» дәp әmäs, bәlki «etikadsizlardək matəm kilip yioqlimanglar» degänlikini qüxinimiz. Qünki ularning roһi Məsiһning һuzurida mänggüllük xadlik wə aramlikқа өtti, дәp bilip etikadta өlgәнләр үқүн һuxal boluximizоға тоојra kelidu; lekin өzimiz ulardin waқitlik juda bolојаqқа әlwəttə қайоуrimiz. Biz көp baxқа әһwallarda ohxaxla көz yexi қилојan һalda һuxal boluximiz mumkin; huddi rosul Pawlusning bir қetim eytkinidək: **«Dərd-әläm tartқinimiz bilən, әmma daim xad-һuramda turimiz»** («2Kor.» 6:10).

Әmdi Rəbbimizning көz yaxliri nemə səwəbtin қикқан? Yүқirida eytkinimizdək, Uning bu көz yaxliri Uning Marta, Məryəm қatarlıqlarning Hudaning muқəddəs bəndilirini қaytidin tirildürimən degən wədisigə bolојan қandaқtur birhil ixənməslikidin әmäs idi. Biz Әysa **«Sən sөygən dostung kesäl bolup қaldi»** degən һəwəрни anglioјandin keyin, Lazarusning әһwali, xundaqла Uning ikki sөyümlük һədisining ҳәli Әysaning көnglidin bir дәқikə қикp көtkән, дәp һiyal kilip қalamduқ? Һalbuki, biz bizgə oјәlitə tuyulidoјan mundaқ sözləрни оқуymiz: — **«Әysa Marta, singlisi wə Lazarusni tolimu sөyөtti. Xunga U Lazarusning kesäl ikənlikini anglioјan bolsimu, Özi turuwatқан jayda yөнә ikki күn turdi»** (5-6-ayət).

U muһlisliroја qüxəndürip: —

«Bu kesəldin өlүp көtməydu, bәlki bu arқilik Hudaning oojli uluojlinip, Hudaning xan-xəripі ayan қilinidu», дәydu (4-ayət). U Özi nemə қilidoјanlıқini bilətti. Xuning үқүн 6-ayəttə: **«Xunga u Lazarusning kesäl ikənlikini anglioјan bolsimu, Özi turuwatқан jayda yөнә ikki күn turdi»** degənləрни оқуymiz. U: «Marta wə Məryəmnıng inisini өlümdin tirildürüxümdin bolidoјan huxallıқı Mən һazir berip, inisini kesəldin saқaytiximdin bolidoјan huxallıқidin көptin көp ziyadə bolidu» дәp bilətti. Һalbuki, U dostining kesäl azabliri, Uningоја қarap turuwatқан ikki һədisining dərd-әlämliri, dostining səkratta bolојan azabliri wə ahirda һədə-singilning uni yərlikkə қoyојanda bolојan қayоusini oylisa, Uningоја eoјir көlməmti? Әmdi һazir sөyümlük Marta wə Məryəmnıng yenioја көlgəndə, ularning bexidin өtküzgən oјəm-qayоu wə inisidin juda bolојinidin һazir bolојan қayоusini səzgəndə u təsirlənməy қalamti? Әysaning yioqlixi Uning ularning қayоusi bilən toluk bir ikənlikini bizgə көrsətməmdu? Gərqə ular һazirla zor huxallıққа qөmүp ketidoјan bolsimu, xu huxallıқ yerigə yetix үқүн ular «yioqlax jilојisi»din өtkən әməmsu?

Undaқta, Huda gərqə Özining naməlum, һəтта qüxəndürgüsiz səwəbliri bilən Öz muқəddəs bəndilirini һərhil azab-oқubətlər wə sinaқlardin өtküzidoјan bolsimu, U bizim tartқан barlıқ oқubətlirimizdə biz bilən billə bolup, biz bilən təng azablinidu (һəтта biz azablanојan дәrijidin artuқ azablinidu) дәp ixənməmduқ? («Yəx.» 63:5). Qünki Məsiһni көrgən әdəm Atini көrgənmü bolidu. Wə bundaқ etikadta bibaһa təsəlli bolmamdu? Bundaқ etikadta Lazarus, Marta wə Məryəm көrgəndək, Hudaning yolida **«bizning bir дәқikilik wə yenik japa-muxəққətlirimiz»**ningmu uluој, xan-xəreplik nətijisi bolidu, degən ümidimiz bar bolmamdu? («2Kor.» 4:17).

«Yuhanna»

12:20-21 Nemixka Əysa Əzini izdöp kəlgən Greklər bilən kərüxüxnı layıq kərməy, xu wəqıttı mundaq sirlik sözlərni eytti: —

«İnsan'oolıning xan-xəreptə uluqlınıdıoqan wəqıt-saitı yetip kəldi. Bərhək, bərhək, Mən silərgə xuni eytip qoyayki, buoqday deni tupraq iqiğə qüxüp əlmigüqə, u əzi yənıla yaloquz kəlıdu; ləkin əlsə, mol həsul beridu» (23-24)?

Rəbbimizning ətüp ketix heytiqə kəlgən bu Greklər (xübhiziski, Təwrat etikadini qobul kıləoqan Greklər)ning Əzini izdiginini anglap kənglidə huxal boləoqanliqioqə guman kılmaymiz. Ləkin Uningoqə nisbətən bu ix Uning wəqıtı-saitı kəlgənlikigə yənə bir ixarət idi. Qünki U ilğiri: **«Mən pəkət yoldın tenigən koy padiliri boləoqan İsrail jəmətidikilərgə əwətilgənmən»** degənidi («Mat.» 15:24). Xunga bu ix Uning wəzıpisining həzir tamamlınıxkə az qəloqanliqini bildüridu. Pəyoqəmbərlərnıng bexarətliridin enikki, Məsihning wəzıpisining «yat əllər» (Yəhədiy əməslər)gə boləoqan ikkinqi kışmi Uning əlümdin tirilixi bilən baxlinidu; demək, Məsih Rohi bilən hizmətkarlırı arqılık niyatni yat əlliklərgə jakarlaydu. «Əf.» 2:17, «Zəb.» 22:21-31, 96-, 98-, 100-küy, «Yəx.» 42:6-12, 49:1-5 wə baxkılarnı kərüng.

Xuning bilən Əysa Hudaning xu niyat pilanining ikkinqi kışmining əməlgə axuruluxı üqün Əzining əlüx wəqtini yetip kəldi, döp bilgəqkə, **«Buoqday deni tupraq iqiğə qüxüp... əlüxi kərək...»** degən sözlərni eytti. U əlsə, Roh kelidu; Roh kəlsə rosulliri wə muhlisliri niyatni barlıq əllərgə (jümlidin həzir **«biz Əysa bilən kərüxsək...»** degən muxu Greklərgə) jakarlaxtin ibarət uluq wəzıpini baxlaydu. Muxu Greklər dərwekə «Əysa bilən kərüxidu» — birək rohiy jəhəttin eytkənda, pəkət Məsih Huda Əzigə tapiləoqıniqə əlüm arqılık toluq itaət kılsa, andin bu imkanıyət bolatti.

Muxu yərdə yənə eytməqimizki, Rəbbimiz muxu yərdə baxkılarnı Xəytanning padixəhlikidin kütqüzux wə ularni Hudaning padixəhlikida rohiy həyatta mustəhkəm kılıxkə birdinbir yolni bizgə axkarə kılidu. Biz baxkılarnıng niyat tepixi üqün Məsih Əzi kıləoqəndək, əzimizni pida kılıp **«buoqday deni yərgə qüxüx»**kə razi boluximiz lazımdur.

12:31 «Əmdi dunyanıng üstigə həküm qikirilix wəqıtı kəldi»

Qaysi tərəptə **«Dunyanıng üstigə həküm qikirilix wəqıtı kəldi»** wə xundakla **«Həzir bu dunyanıng həkəmdarining taxkiriqə qooqlınıx wəqıtı kəldi»**? Xəytan həzırmu dunyada kəp hərəkətlərni kılidu əməsmu? U tehiqə əzining «əllərni azdurux»tin ibarət rəzillikini dawam kılmamdu? Uning ahırkı sorakqə tartilixi muqəddəs yazmılarda, bolupmu İnjlilning «Wəhiy» kışmida ayan kılindi, əlwəttə; birək roxənki, uning Məsihning ming yillik səltəniti üqün «baqlınıxı» wə ahir berip «ot kəli»gə taxlinixi pəkət Məsihning dunyaoqə qayta kelixidin keyinla bolidu.

Xübhısizki, Rəbbimiz yukiriki bu bayanı bilən kresttiki azabi wə əlümining nətijsini kəzdə tutidu. Məsihning bu bayanini qüxiniximiz üqün bizmu Uning əlümini wə nətijsini kəzdə tutuximiz lazımdur.

Birinqidin, Uning əlümi bilən **«dunyanıng üstigə həküm qikirilix»** yüz beridu. Bundək «həküm qikirilix»ni Məsihning dunyaoqə qaytip kəlgəndin keyinki «sorək təhti» aldidə insanlarning əməllirining üstigə qikiridəoqan həküm wə jəza qüxürüxi («Matta» 25-bab, «Wəhiy» 19-bab) əməs döp qaraymiz. Bəlki Məsihning əlümi arqılık bu dunyanıng Hudaoqə wə

«Yuhanna»

Uning xapaiti bilan qarxilaxkanlikı wə həkikiy təbiiti pax kılınip, Hudaning dunyaning üstidiki həkümining tegixlik ikənliki axkarilınidu. Məsihdə Hudaning tüp meħribanlıkı mujəssəmləxtürülüp insaniyətkə yekın kəldi — «köl təgküdək yikın» degili bolidu — insan boləjan Məsih Əysadin Əzigə yolukkanlarəja pəkət iltipət, rəħim-xəpəkət wə meħribanlık kələtti. U kəyergə barmisun ular xipa, təsəlli tapətti, türlük jin-xəytnərdin kutulup qıkətti. U Əzi Hudaning insaniyətkə baolıkan meħir-muħəbbitining rəddiyisiz ispatidur. Biraq omumən eytkənda, insaniyə («dunya») uningəja kəndə inkas bildürdi? — Rət kılıp ɵltürüx, halas.

Uni oquq-axkarə rət kıləjan Yəħudiy həlkini həmmidin rəzil bir türkümi dəp karımaslıkımız kerək — Mukəddəs Kitab boyiqə ular muxu jəhəttə pəkət pütkül insaniyətning wəkili boləjan, halas. Hərəkəndə baxkə millətmu xundə kılmaı kılmaıyetti. Pütkül dunyaning wəkili boləjan Yəħudiy həlki barlık bexarətlər, Qəmuldürğüci Yəħyaning guwaħlıkı wə Məsiħning Əzining meħizilirini kərüp turup, Uningda Hudaning meħribanlıkınıning mujəssəmləxkinini bilip turup, Uni qətkə kəkkan. Xuningdək, insaniyə əz wəkili arkiplik Hudani, yəni Hudaning wəkili Məsiħni rət kılıpla kəlmə, bəlki Uni əng rəħimsiz, əng adalətsiz, əng yirginlik yol bilən rət kıləjan. Yəħudiyləarning kanuni boyiqə Məsiħning sorakka tartılıxini ottuz tərəptə kanunsiz hesablaı kerək idi; həttə Rim kanuni boyiqə Məsiħning sorakka tartılıxı mutlək kanunsiz idi.

Bu ıxləja karap mukəddəs yazmılarda daim uqraydiojan «dunya» yaıi «bu dunya» degən ataləjuning nemə ikənlikini qüxinip yetimiz. «Dunya» Hudaəja wə həlkigə, xundəkla Uning nijat nıxanlırioja daim karxi turidiojan tüzümdur. Uningəja islahat elip berix yaıi uni əzgərtixning mumkiniliki yok; wəhalənki, Hudaning həlkining sadiklikı wə guwaħlıkı bilən uningda boləjan rəzillikni tizginləx yaıi bəzidə wakıtlık qekindürüx mumkin bolidu. Məsılən, 18- wə 19-əsirdə Yawrupa wə Amerikidiki jamaətləarning ɵtünüxliri wə hərıkətliri bilən dunyadiki kulluk tüzüm kəp yərlərdə yok kiliwetilgan. Həzir bolsa kulluk tüzüm islamiyə dunyasidiki bəzi yərlərdilə yənılə tepilidu; biraq qərbiy dölətləarning əħaliliri Hudaning səz-kalamini dawamlık rət kılsa (həzir kiliwatkınidək) u yərlərdimu bu tüzüm tez arida kəytidin pəyda bolidu.

Əmdi **«Həzir bu dunyaning həkümdarining taxkırioja kooqlinix wakıi kəldi»** degənni kəndə qüxiniximiz kerək?

Biz bu bayanning mənisini: — (1) Xəytanning xikayət wə təhmət kıləjili Hudaning dərğəhioja kirix pırsətliri qəkləndi; (2) uning insanlarning həkikətni bilip yetixigə toskunluk kılıx qüqın oy-pikirlirini kontrol kılıp baolıwelixi qəkləndi, dəp karaymız.

Birinji jəhəttin Ayupning dəwridə Xəytanning Hudaning aldioja ərkin həlda kirip, mukəddəs bəndiliri (bolupmu Ayup)ning üstidin xikayət kılıx həkükı boləjan boluxi mumkin, dəp əsləymiz. Əməliyəttə Xəytanning xikayətliri Hudaning dəsłəptə uni ərxtn həydiwətkənlikining üstidə kılınəjanidi: «Kəra, sən Ayupkə baxpanəħ bolisən, uni koojdaysən. Ləkin u seni həkikiy səyməydu. U baxkə insanlarəja ohxax bir gunəħkar, halas. Uni kəqürüm kıləjan wə baxkə insanlarni kəqürüm kıləjan yərdə, meni ərxtn kooqlıwetixkə nemə hədding bar? Uningda nemə həkkanıylik bar?» — degəndək.

Məsiħning kresttə boləjan əlümi əlwəttə bu xikayətkə toluq rəddiyidur. Huda insanlarni kəqürüm kıləlaydu, qünki U həkkanıylik bilən ularning tegixlik jazasını Məsiħ arkiplik Əz üstigə elip bədəl təlign. Kresttin keyin İblis Hudaning kəqürümi toqrisida xikayət kıləqudək həqkəndə bəhanə-səwəb tapalmə kəldi. Həttə ərxləarning əzimu uning təhmət-xikayətliridin paklandı («İbr.» 9:23).

«Yuhanna»

Ikkinchi jəhəttə, Məsihning kresttiki əlümi Xəytanning kandaqdur «Adəm'ata wə Həwa'ana gunah sadir kılıp manga boysunoqan boləqəqqa, pütkül insaniyət meningkidur» degən əqizini tuwaklap, uning oljisi boləqan insaniyətni uningdin tartiwəloqan, dəp ixinimiz («Kol.» 2:15). Xunga jamaət hux həwər jakarlıqəanda angliəuqılar həkikiy qūxənsun, Xəytanning oljisi Hudaəqə qayturulsun, dəp dua kiliخينing asasi bardur. Bu ix 16:9-11də tiləqə elinoqan Muxəddəs Rəhning hizmitigimu baqlıq, təwənda u toqruluk tohtilimiz.

13-bab: Rəbbimizning muhlislirining putlirini yuyuxi — uning əhmiyiti nemə?

8-ayəttə Petrus Rəbbimizning uning putlirini yuyuxini rət kilidu. Rəbning uningəqə boləqan jawabi mutlək kət'iy idi: —

«**Petrus: — Sən mening putumni yusang hərgin bolmaydu! — dedi.**

Əysa uningəqə jawabən: — Seni yumisam, Mening bilən təng nesiwəng bolmaydu, — dedi.».

Bu jawab bizgə Rəbbimizning bu kıləqini pəkət kiqik peillik birhil hizmətlə əməslikini kərsitidu. Pəkət kiqik peillikqə ulgə boləqan bolsimu, bu ix barlıq məmin bəndilirigə kiqik peillik bilən bir-birimizning hizmitidə boluxkə mənggülik kimmətlik ulgə bolatti. «**Aranglarda kim uluq bolay desə, həmminglarəqə kıl bolsun**» Degüqi bolsa Əzi bu səzining həmmidin üstün turidəqan ulgisidur. Ləkin Rəbbimizning Petruskə: «**Seni yumisam, Mening bilən təng nesiwəng bolmaydu**» degən mutlək jawabi bizgə bu ixta tehimu qongqur bir gəp bar, degənni kərsitidu. «Yuhanna»ning bayanidikı bu kısım «**Bu dunyadiki Əz adəmlirigə kərsitip kəlgən mehir-muhəbbitini ahiroqıqə tolux kərsitip turdi**» degən tonuxturux səzi bilən baxlanəqəqqa, Uning bu jawabi wə ularning putlirini yuyuxini Uning əlümi bilən baqlıq dəp oylımay qalmaymiz. 12-ayəttə: «**— Silərgə nemə kıləqinimni uqtunglarmu?**» degən soali bu qongqur mənini kərsitidu. Xunga, Uning Petruskə: «**Bədini yuyulup, tamamən pakiz boləqan adəm pəkət putlirini yusila kayta yuyunuxining həjiti bolmaydu**» (13:10) degən sirlik gəpini uning əlümi bilən baqlap qūxinix kerək.

U 15:3də ularəqə: «**Silə mən silərgə yətküzgən səzüm arkilik alliburun pak boldunglar**» dəydu. Demək, ular Məsihning səzigə ixinip qəbul kıləqanlığı tūpəylidin Hudaning aldida pak wə həkqaniy dəp həsəblinatti. Ləkin kamil bolux üqün yənə bir kədəm mēngixi kerək idi — ular Uning əzliri üqün har kılinoqan əlümini qəbul kılıxi kerək bolidu. Buni qəbul kıl misa Əysa degəndək ularning «**Mening bilən təng nesiwisi bolmaydu**».

Wə hər bir insan ohxaxla kixining ixəngüsi kəlməydiəqan axu ixkə ixəngini baqlixi kerəkki, Hudaning Oqlı bizni həmmə daəq-nuqsəndin paklandurux üqün Əzini təwən kılıp kresttiki əlümidə bizning hizmitimizdə boləqan. Krestləp əltürux jazasi insanlar ijad kıləqan barlıq əlüm jazaliri iqidə adəmnı əng har kıləuqi jazadur. Rosul Pawlusning deginidək, həmmimiz «**krest bızarlıqı**»ni rət kılmay, Hudaning xu yolda bizni səygənlikini qəbul kılıximiz kerək; bol misa, bizning «**uning bilən təng nesiwimiz bolmaydu**».

Rəbbimiz ahirda, həmmimiz ohxax yolda bir-birimizgə hizmət kılıximiz kerək, dəydu. Bu səzi bizni pəkət kiqik peillik hizmət kərsitiplə qalmay, bəki Əzining biz üqün kıləqinidək, bir-birimiz üqün pida bolup, həttə harlinip əlüxkə təyyar boluximizni qəkəridu.

«Yuhanna»

13:31-32

«Yəhuda taxkiriya qikip kətkəndin keyin, Əysa mundaq dedi:— Əmdi İnsan'ooli uluqlinidiyan waqit-saət yetip kəldi wə Huda U arqilik uluqlinidu. Wə əgər Huda Uningda uluqlansa, Hudamu Əzidə Uni uluqlaydu, xundakla dərhal Uni uluqlaydu».

Əysa qandak yolda «uluqlinidu» wə Huda qandak tərəptə «**Uningda uluqlinidu**»?

Bu sözlərnı okuqlinimizda hiyallirimiz bəlkim Məsihnıng əlümdin tirilixi wə asmanıya kətürilixigə atlap ətüp, bu iqlar Uning uluqlinixi bolsa kerək deyiximiz mumkin. Lekin Uning kresttiki əlümidimu birhil xan-xərəp yokmu? Huda əzəldin Uning bu əlüm yolidikidək uluqlinip baqlmıyan wə keyin yənə xu yolda uluqlinamdu?

Məsihnıng bexıya taqlıyan tikənlık taj wə Uning üstigə bekitkən tahtay, xübhısızki, Uningıya rəhımsız ahanət kəltürüx üqün kılınoyan; lekin Həmmigə Qadir bu iqlarnı pütünləy baxka mənıdə allıkaqan bekitkənıdı. İnsanlar keygən tajlar ıqıdə Əysa keygən tikənlık tajdin xərəplik taj bolup baqlkanmu? Tikənlər bolsa insanning gunahıning nətijisi bolıyan lənətnı kərsitidu («Yar.» 3:18). U bizni dəp xu lənətnı kətürıdu — lekin padıxah süpitidə kətürıdu. Hərəkəndək jəng məydanıdə Əysanın kresttə gunah, İblis wə əlümnıng üstıdin qazanıyan qəlibısidin uluql bir qəlibə bolup baqlkanmu? Xuningdək Məsihnıng krestidin hərəkəndək padaxahning təhti xərəplik bolup baqlkanmu? Mutlək har kılinıxka yüzləngəndə xundək salapət wə xahənilik bilən Əzini tutuwalıyan Əysaqıya təngdəx kixi bolup baqlkanmu?

Hudanın kresttə uluqlinixıya kəlsək, Uning mehir-muhabbitining uzunluqi, kəngliki, qongkurluqi wə egizliki heqləkəndək baxka yərdə undək roxən namayan kılinip baqlkan əməs. Uning gunahka karatkan nəpriti, Uning mukəmməl pak-mukəddəsliki wə həkkanıyliqi bizning gunahlırimizni Əz üstigə alıyan Oqlıya karatkan jazasidək xundək roxən namayan kılinip baqlkan əməs. Uning həkikatən Həmmigə Qadir ikənlıki Oqlining əlümidə nəqqə yüzlıgən bexarətlər wə mukəddəs kanunıdiki bexarətlık bəqlilimilərnıng əməlgə axuruluqlanlıqi bilən xundək mukəmməl wə əjayıb həlda kərünüp baqlkan əməs. Uning kresttə kərsətkən səwr-takiti baxka yərdə heqləqan xundək ayan kılinip baqlkan əməs.

Əysa Məsihnıng əlümdin tirilixidə Huda dərwekə uni uluqlaydu — muhlisli, pərixtilər wə barlık ər-x-asmanlarning küq-hokuk ıgilirining kəz aldida Uni uluqlaydu. Andin Uni ər-xkə kətürüxi bilən bu uluqlax jəryani yənə bir basquq alıya besilidu («Fil.» 2:1-11). Rəbbimizning uluqlinixi Uning insan süpitidə Atıya bolıyan mukəmməl itaətmənlıki tüpəylidin bolıyanlıqlını hərgiz untumaylı — Rəbbimiz wə Akimiz Əysa Məsih Hudanın ong yenida olturoluzuloqandur («İbr.» 2:11). Uning üstigə Mukəddəs Roh jamaətkə kəlgəndə Uning xan-xərəpliri wə pəzilətlirini awwal bizgə ayan kılip, andin biz arqilik dunyaıya kərsətkinidə, u dunya aldida yənə bir yolda uluqlinidu.

Aldimizda Məsihnıng tehi ayan kılinmıyan kəp xan-xərəpliri — ming yillık səltəniti wə uningdin yırək ətüp, «**yengi asman, yengi zemin**»da bolıdıyan, hazır insaniy kəzlər yetəlməydıyan xərəpliri bizni kütidu. Amin!

14:2-4

«Yuḥanna»

«Atamning eyidə nuroḡun makanlar bar. Bolmioḡan bolsa, buni silərgə eytkan bolattim; ḡunki Mən ḡərbiringlaroḡa orun təyyarlux üḡün xu yərgə ketip barimən. Mən silərgə orun təyyarlioḡili baridioḡanikənmən, qoḡum kaytip kelip, silərni özümḡə alimən; xuning bilən, Mən kayərdə bolsam, silərmu xu yərdə bolisilər. Silər Mening kayərgə ketidioḡanlikimni wə u yərgə baridioḡan yolni bilisilər».

Izahatimizda kərsətkinimizdək, Rəbbimizning bu səzliri etiḡad ḡiloḡuḡilar üḡün Əzining kresttiki əlümidin keyin wuḡudḡa kəlgən yengi əḡwaloḡa baḡliḡ, dəp ḡaraymiz. Ḥərbir etiḡad ḡiloḡuḡi üḡün ḡazir bir «roḡiy turaloḡu» bar — Huda bilən yengi alaḡidə bolux. Bu alaḡə ḡərbir etiḡad ḡiloḡuḡi üḡün baxḡa-baxḡa bolup, Huda əyidə turoḡandək bizdə turidioḡan wə biz Uningda turidioḡan ḡaləttin ibarət. Bu səzlərdə kəzdə tutuloḡini jənnəttə boləḡan məlum bir jismani yəy-orda əməs, bəḡki yengi ḡayət, yengi birḡil ḡayətni ətküzüxtin ibarət. Dərwəḡə, Hudaning tallioḡanliri üḡün jənnəttə muxundək jismani y ordilar bar boluxi mumkin; ləkin muxundək «ordilar» əysa əlüp, Muḡəddəs Roḡ kəlgəndin keyinki, Huda bilən bolidioḡan yengi munasiwətning qoḡḡurluḡi ḡəm ḡimmətləli bilən selixturoḡanda, ḡaman ikkinḡi orunda turidu. Xundək bolupla ḡalmay, bu kəp «roḡiy turaloḡu»lar jipsalaxturuloḡanda Hudaning əyi (jamaət) bolidu; bizning Huda bilən yengi munasiwətimiz bardur, bir-birimiz bilən yengi munasiwətimiz bardur.

14:12

«Bərhəḡ, bərhəḡ, Mən silərgə xuni eytip ḡoyayki, Manga ixəngən kixi Mening ḡiliwatkan əməllirimni ḡilalaydu; wə bulardinmu tehimu uluoḡ əməllərni ḡilidu, ḡunki Mən Atining yenioḡa kaytip ketimən».

Rəbbimizning «tehimu uluoḡ əməllər» deḡinidə ḡandək əməllərni kəzdə tutidu? Biz Uning yaratḡan məjizilərdin tehimu uluoḡ məjizilərnə kərsitimizmu? Uning səzliḡigə ḡarioḡanda jawabimiz «xundək» boluxi kerəktur. Injildiki «Rosullarning paaliyətliḡi»gə ḡarioḡanda, rosullar dərwəḡə xu ḡaoḡlarda Hudaning ḡüḡ-ḡudritini ayan ḡiloḡan kəp karamət məjizilərnə kərsətkənidi wə bu məjizilərnə Rəbbimiz yər yüzidə yürḡüzḡən məjizilərgə ohxap ketidioḡanliḡi bizgə ayan bolidu. Məsilən, ularning arisida kesəllərni saḡaytix, jinlarnə ḡəydiwətx wə ḡəttə adməmlərni əlümdin tirildürüx bar idi. Bu alaḡət-karamətlər rosullarning yətküzḡən əysa toḡruluḡ hux ḡəwirini təstiklioḡan əjayib ispat bolup, ḡəmmimiz ularni minnətdarliḡ bilən ḡobul ḡilimiz, əlwəttə. Ḥəlbuki, bu məjizilərnə Rəbbimizning əməllirigə «ohxap ketidioḡan» deḡinimiz bilən rasttin eytsək «tehimu uluoḡ» deḡili bolamdu? Xundək bir ḡulasigə keliximiz kerəkki, Rəbbimizning bu səzliri pütünləy baxḡiqə bir ixni — yəni Muḡəddəs Roḡning ḡüḡ-ḡudriti bilən hux ḡəwərnə yətküzüp, kixilərnə yengi ḡayətkə erixtürüx wasitisi boluximizni kərsitidu.

Rəbbimizning dərwəḡə təlim berip səz ḡilixi, xübhəsiszki, anglioḡuḡilar üḡün əmürwəyət əḡ əjayib ix boləḡan bolsimu, kresttiki əlümidin ilgiri U ḡəḡḡimni Əzining Ata bilən boləḡan munasiwiti iqigə ḡirḡüzəlməytti. Ləkin Muḡəddəs Roḡ təkülgəndin keyin ḡərbir hux ḡəwəḡi wə təlim bəḡḡüḡining adəmlərni Huda bilən billə bolux üḡün mənḡḡülük ḡayətkə ḡirḡüzüx wasitisi boluxḡək bibaḡə xəripi bardur. Buning səwəbi «ḡunki Mən Atining yenioḡa kaytip ketimən» — wə U Atining yenioḡa barəḡanliḡi tüpəylidin, Muḡəddəs Roḡ kelidu.

«Yuhanna»

15:1 Rəbbimiz «Həqiqiy üzüm teli» bolojandin keyin, «sahta» yaki por-puqək üzüm teli bolamdu?

Rəbbimizning «**Həqiqiy üzüm teli özumdurmən**» dəp elan qiləjini bizgə Təwrat dəwridə Huda əslidə kəp kətim Israiloğa «**Sən Mening üzüm telimsən**» degənlikini əslitidu. Hudaning Israiloğa boləjan muhim bir məqsiti xübhəsiszki, ularning bəxkiqə ix-hərikətliri arqilək dunyadiki barlık əllərgə Öz guwahqiliri wə wəkilliri boluxidin ibarət idi. U İbrahimoğa «**Sən arqilək yər yüzidiki barlık əl-jəmətlər bəht-bərikət tapidu**» («Yar.» 12:2) degən əməsmu? Bu wədiga İbrahimning əwladliri boləjan Israil warislik qiləjan əməsmu? U əslidə Israiloğa «**Sən Mening kulum Israil, səndə uluqlinimən**» deməkqi boləjan əməsmu? («Yəx.» 49:3). Bu temida yənə «2Tar.» 6:32-33, «Mik.» 4:1-5, «Yəx.» 2:2-5, «Zək.» 8:23ni kərüng.

Həlbuki, Israil kəp wəqitlarda Hudağa ibadət kəlip Uning üqün yat əllərdə guwahqi wə ülgə boluxning ornoğa, əksiqə butlaroğa qokunup, ix-hərikətliri ətraptiki butpərəs əlləningkidin tehimu buləjinip kətkənidi. Xuning üqün Huda ularoğa Əzakiyal pəyoğəmbər arqilək mundək səzləni kəlixkə məjbur bolidu: — «**Mən bu ixni siləni dəp əməs, i Israil jəməti, bəlkə silər barəjan əllər arisida buləjoğan Öz pak-mukəddəs namim üqün kəlimən**» («Əz.» 8:23).

Demək, Israil Hudaning hursənliki üqün mewa beridəjoğan üzüm teli bolmidi («Yəx.» 5-bab, «Yər.» 2:21-22, «Əz.» 15-bab, «Hox.» 10:1, «Zəb.» 80:8-18ni kərüng). Həlbuki, Israil gunahkə petip Hudaning məksitini orunlimoğaqkə, Məsih Əzi Hudaning barlık arzu-istəklirini əməlgə axuridu, Uningda turoğanlar «**kəp mewa bərgüqilər**» bolidu («Yh.» 15:5, 8). U «**həqiqiy üzüm teli**» bolidu.

Mukəddəs Rohning hizmiti (16:7-11)

«**Əmma Mən silərgə həqiqətni eytip qoyayki, Mening ketixim silərgə paydiliktur. Qünki əgər kətmisəm, Yardəmqi silərgə kəlməydu. Əmma kətsəm, Uni silərgə əwətimən. U kəlgəndə, bu dunyadikilərgə gunah toqrisida, həkkanıylik toqrisida wə ahirət soriki toqrisida həqiqətni bilgüzidu. U ularni gunah toqrisida bilgüzidu, qünki ular Manga etiqad kəlmidi. Ular ni həkkanıylik toqrisida bilgüzidu, qünki Atamning yenioğa kəytip barimən wə silər Meni yənə kəralməysilər. Ular ni ahirət soriki toqrisida bilgüzidu, qünki bu dunyaning həkümdari üstigə həküm qikirildi.**»

Əysaning: «**Mening ketixim silərgə paydilik**» degini xübisizki, rosullaroğa (həm bizgimu) bək həyran qalarlık ix boldi. Qünki U ularoğa həmrəh boləjinida həmmə ix onguxluk idi; «ustazimiz hərəkəndək kiyni əhwəloğa təkəbil turalaydu» degəndək ular da Uning arqilək birhil ixəng-hatirjəmlək bar idi. Həlbuki, U ularin hətta kışkə bir wəqit ayrilsa, ular küqsiz qəloğəndək bolatti. Məsələn, U ularin ayrilip təoqkə qikip kəytip kəlgəndə, ularning jin qaplaşkən bir bəlioğa mədət yətküzəlmigənliki kərünüdu («Mat.» 17:1-22). Uning hazırliqi ularning barliqi idi — U ularning Ustazi, Yəlbəxqisi, Bəxpanəhi, Riəbətəndürgüqisi, Qutkuzəuquqisi wə həmmidin bək ularning Təsəlli Bərgüqisi, Kükəytküqisi wə Dosti idi. U kəndəksigə «**Mening ketixim silərgə paydilik**» desun?

Əlwəttə, U Əzi bu ixni qüxəndüridu. U «ketixi» kərək — awwal bir yolila insanlarning gunahning məsilisini bir tərəp kiləjili krestkə ketixi kərək, andin Əzigə etiqad kiləuqilaroğa Mukəddəs Rohni əwətkili kresttin kəbr arqilək ərxkə, Atisining yenioğa ketixi kərək idi. Qünki Uning kresttiki əlümi adəmləning Mukəddəs Rohni qəbul kəlixioğa imkaniyət yaritip beridu.

«Yuhanna»

Bu xuningoʻra bədəl tēligini idi. Biz mundaq bir hulasigə kəlməy qalmaymiz: —

(1) Huda Məsihni Ōz wəkili boluxka əwətti; U bolsa «Səz-Kalam»dur.

(2) Rəbbimiz Muqəddəs Rohni jamaitigə Ōz wəkili boluxka əwətidu. Əysa rosullirioʻra həmrəh bolojanda ularoʻra nemə bolojan bolsa Muqəddəs Roh jamaətkimu xu bolidu. Uning deginidək: **«Mən silərgə baxka bir Yardəmqi əwətimən»** (14:16). Grek tilida **«baxka bir...»** bolsa «Manga op-ohxax baxka bir» degən ukumni kərsitidu. Demək, Muqəddəs Roh ularoʻjimu «Ustaz, Yolibaxqi, Baxpanah, Riobətləndürgüqi, Saqaytkuqi, Təsəlli Bərgüqi, Küqaytküqi wə Dosti bolidu. Qong pərki xu boliduki, Əysa ular «bilən billə» idi, lekin Muqəddəs Roh «ularda» yəni «ularning iqidə» yaxaytti. Bu uningdin tehimu qəksiz əwzəl bolmamdu?

(3) Məsih jamaitini Ōzigə wəkil boluxka wə xundakla Atioʻra wəkil boluxka «pütkül dunya»oʻra əwətidu.

Jamaət Məsihni dunyoʻra jakarlioʻranda Muqəddəs Roh Rəbbimiz 8-11də eytkan hizmətlərni kilip, adəmlərgə bu həwərnig rast ikənlikigə guwahlik wə jəzmlig yətküzidu: —

(1) U bu dunyadiki kixilərni gunah toʻp̄risida bilgüzidu, **«qünki ular Manga etiqad qilmidi»**. Adəmlərni dozahka əwətidioʻran gunah dəl muxudur. Adəmlərnig dozahka qūxūxining birinqi səwəbi gunahkar ikənliki əməs, bəlkı Əysaoʻra etiqad kilixni rət qiləjanliki, yəni Hudaning nijatini rət qiləjanliki üqündur.

(2) U həkqaniylik toʻp̄risida bilgüzidu, **«qünki Atamning yenioʻra kaytip barimən wə silər Meni yanə kərləməysilər»**.

Rəbbimiz bu dunyada bolojanda həkqaniylikning mukəmməl wəkili idi. Lekin U bu dunyada bolmisa, adəmlər Hudaning həkqaniylikini kandaq qūxinidu? Hudaning bu məsiligə boləjan jawabi birinqidin jamaət arkilik Məsihning həkqaniylikini ayan kilixtin ibarət bolidu. Əysa awwal **«Mən dunyaning nurimən»** dəydu («Yh.» 8:12) birak andin **«Silər dunyaning nurisilər»** dəydu («Mat.» 5:14). Jamaət Muqəddəs Rohka tolojan bolsa Məsihning həkqaniylikini ayan kilidu; uning üstigə jamaət sadiklik bilən Hudaning səz-kalamini jakarlioʻranda Muqəddəs Roh Ōzi adəmlərnig wijdanlirida ixləp, ularni kayil kilip, «Hudaning həkqaniylikı» boləjan Məsih toʻp̄ruluk biwasitə guwahlik beridu («1Kor.» 1:30).

(3) U dunyadiki kixilərni ahirət soriki toʻp̄risida bilgüzidu, **«qünki bu dunyaning həkūmdari üstigə həkūm qikirildi»**.

Yükirida eytkinimizdək, **«bu dunyaning həkūmdari»** (Xəytan) Məsihning kresttiki əlumi arkilik pax kilindi wə xuningdək uning Hudaʻoʻra wə insanlarʻoʻra kara qaplimakqi boləjan barlik xikayətliri wə bahəniliri elip taxlandi. Rəbbimizning azab tartixi bilən Xəytan sorakka tartilip üstigə qikirilidioʻran həkūm-jaza həmmigə enik elan kilinoʻqandur. Wə xundak boləjanda, Xəytanning padixahlikı astida yaxioʻqanlar (yəni, Məsihning etiqadi arkilik Hudaning padixahlikioʻra kirmigənlər)ning həmmisi ohxax sorak həkūmi astida turmakta. Hudaning səz-kalami jakarlanəʻjada, Muqəddəs Roh angliəuqilarʻoʻra bu kelidioʻran həkūm-jaza toʻp̄ruluk wijdanlirida guwahlik beridu.

«Yuhanna»

«Silergə eytidioqan yənə kəp səzlim bar idi; ləkin silər ularni hazırqə kətürəlməysilər. Ləkin U, yəni Həqiqətning Rohi kəlgəndə, U silərni barliq həqiqətkə baxlap baridu. Qünki U əzlükidin səzliməydu, bəlki nemini angliqan bolsa, xuni səzləydu wə kəlgüsida bolidioqan ixlardin silərgə həwər beridu».

Təwəndikidək ikki soal muxu səzlərdin qikidu: —

(1-soal) Ular anglap kətürəlməydioqan iqlar nemə? Biz bularni hazır bilimizmu?

Buningə İnjlning keyinki kismilridin jawab qikidu. Rosullaroqə nisbətən bu iqlar bolupmu: — (1) Məsihning Öz xəhsiyiti toqruluk toluk wəhiy-həqiqətlər; (2) Uning krestitiki qurbanlik hizmiti toqruluk wəhiy-həqiqətlər; (3) «yat əlliklər» (Yəhudi əməslər)ning jamaəttə Yəhudi qerindaxliri bilən tənq Məsihdə bolqan bayliq wə miraskə ortaq mirashorlar ikənliki toqruluk wəhiy-həqiqətlərdin ibarət, dəp qaraymiz. Bu iqlar toqruluk «Rosullarning paaliyətliri»diki «kirix söz»imizdə bolqan bayanlirimiznimu kəring.

Bu iqlarning həmmisini rosullarning əzliri salam hətliridə bizgə xərh kilip beridu; qünki Rəbbimiz ularoqə bularni jamaətkə əgitix wəzipisini qalduroqan (məsilən, «Əf.» 3:5ni kəring).

Uning üstigə həmmimiz üçün Hudaqə itaət qilqanseri wə Uning bilən mangoanseri Uningdin kəlgən qüxəngilər wə bilimlər qongqurlixidu; xuning bilən hər birimiz üçünmu «**Silərgə eytidioqan yənə kəp səzlim bar idi; ləkin silər ularni hazırqə kətürəlməysilər**» deqən səzlər bəlkim toqrudur... Ləkin kenglimiz təyyar bolqanda «**Mukəddəs Roh ularni sanga kərsitidu**».

(2-soal) Rəbbimizning bu ayətlərdə: «**Ləkin U, yəni Həqiqətning Rohi kəlgəndə, U silərni barliq həqiqətkə baxlap baridu. Qünki U əzlükidin səzliməydu, bəlki nemini angliqan bolsa, xuni səzləydu wə kəlgüsida bolidioqan ixlardin silərgə həwər beridu**» dəp bərgən wədisi pəqət birinqi əsirdiki xu on bir rosullar üçünla (wə bəlkim baxqə rosullar üçün) yaki barliq dəwrdiki ixəngüqilər üçün inawətlik bolamdu?

Bu ahirki soalqə Yuhannaning birinqi salam hetidin səz əlsək toluk jawab bolidu: —

«**Wə silər bolsanglar, silər Uningdin qəbul qilqan Məsihligüqi Roh silərdə turiweridu, silər heqkimning əgitixigə mohtaj əməsilər; bəlki ənə xu Məsihligüqi Roh silərgə barliq iqlar toqruluk əgitiwatqandək (U həqtur, heq yaloqan əməstur!) — həm əgətkəndək, silər dawamliq Uningda yaxaydioqan bolisilər**» («1Yh.» 2:27 — səl addiylaxturuloqan).

Bu səzlər birinqi əsirdiki «addiy» ixəngüqilərgə wə ulardin keyinki hər bir dəwrdiki ixəngüqilərgə eytiloqan (degümüz keliduki, Huda aldida heqkim «addiy» əməstur). Xübhəsisziki, Mukəddəs Rohning birinqi rosullaroqə bolqan yetəqquiliq wə təlimi intayin əlahidə; biz ularning salam hətliridin ular qəbul qilqan xu wəhiy wə təlimlərdin bəhrimən bolimiz. Ləkin rosul Pawlus bizgə eytkəndək: — «**Əmma «janqə təwə» kixi Hudaning Rohining iqlirini qəbul qilmaydu, qünki bu iqlar uningə nisbətən əhmikaniliktur; u ularni heq qüxinip yetəlməydu, qünki ular roh bilən pərk etilip bəhəlinixi kərəktur. Rohqə təwə kixi həmmə iqlaroqə bəhə bərləydu...**» («1Kor.» 2:14, 15).

Hudaning səz-kalamini həqiqət bilən qüxiniximiz üçün, əslidə xu həqiqətlərnə qəbul qilqan rosullaroqə xularni əgətkən Mukəddəs Rohqə tayanqandək, bizningmu Uningə tayiniximiz lazim.

Uning üstigə Rəbbimizning: «**U, yəni Həqiqətning Rohi kəlgəndə, U silərni barliq həqiqətkə**

«Yuhanna»

baxlap beridu» degan wadisiga kaytidin qariximizga toqra kelidu. Demak, hammimiz ozimizning oganguilarning ornida bolqanlikimizni bilip yetiximiz kerak («muhlis» degan soz «ogangu»dur). Masihda bolup biz «allikaqan ogangemman» degan barlik ixlarni sabiy balidak bolup kaytidin eginiximiz lazim. Huda Oz Rohi bilan pakat Uning sez-kalamini quxinixkila amas, balki amaloyatta qandak kilip Uningga amal kilixka ogatmis bolmaydu. Razi bolsak U bizga ix-hizmitimizni qandak kilip Ozining xan-xaripga kalturux, ailidikilirimizni qandak sayux, baxqilaroqa qandak sez kilix, balilirimizdin qandak hawer elix, waqtilirimizni qandak ixlitix, wadilirimizda qandak turux wa U bizga yolukturoqanlarning hammisiga qandak muhabbat kersitixni ogitidu.

«U... kalgusida bolidoqan ixlardin silerga hawer beridu».

Biz bu wadini birinqidin, Rohning rosullarqa kalgusida bolidoqan ixlarni — bolupmu jamaatka munasiwotlik ixlarni axkara kilixini kersitidu, dap qaraymiz. Bu ixlar balkim jamaatning esup kengiyixi, jamaat iqida «**qong yenix** (qekinix)»ning payda boluxi wa Masihning tez arida dunyoqa kaytip kelix waqtioqa agah boluxni kersitidoqan alamatlarning keronuxini oz iqiga elixi mumkin. Ikkinqidin, bu wadini Hudaning hakikatkə taxna bolqanlaroqa bolqan qakirikioqa, xundakla ularning Uning hizmitida qandak rolda bolidoqanlikioqa karita birhil quxanqini oz iqiga alidu, dap oylaymiz. Bu ix Huda bizda keləqak toqruluk bolqan kandaktur bir kizikkaklikimizni kanaetlendurux uqun amas (garqa U bezida hizmatkarlirioqa kalgusida yuz beridoqan bəzi ixlarni kersetsimu), balki aldimizda tallaydoqan yollaroqa ang yahxi qarar qikiriximiz uqundur.

Əysaning tirilgəndə Magdallik Məryəmgə kərünuxi wə uningqə degənliri toqruluk

«Əysa uningqə : — Manga esilmioqin! Qunki Mən tehi Atamning yenioqa qikmidim. Berip kerindaxlirimqə: Meni «Silərninqmu Atanglarning, yəni Mening Atamning, silərninq Hudayinglarning, yəni Mening Hudayimning yenioqa qikimən!» dəydu, — dap yatküzgin» — dedi» (20:17).

Nemixka Rəbbimiz Məryəmgə: «**Manga esilmioqin!**» (grek tilida «manga təgiwərmə») dedi? Biz buni «meni keqiktürmigin» dap təjima kilsakmu bolatti. Rəbbimizning bu gepini sezmusez quxinix kerək, dap qaraymiz — demək, U kəbridin qikip dəl ərx-asmanlarni Xəytanning əlmsaktin buyanki asiyligidin bolqan buləqaxliridin wə təhmət-xikayətlərdin pakizlax uqun atioqa kaytiwatkanidi («İbr.» 10:23).

Bu pikir xu axxamdiki ixlar bilan təstiklinidu; qunki U muhlislrining yenioqa kəlgəndə ularoqa «esilma» (yaki «təgiwərmə») degəndək səzni kilmay, balki Oz kollirioqa wə bikinioqa qaraxka wə tegixkə təklip kilidu («Luqa» 24:33-49, «Yh.» 20:19-29). Buning üstigə U xu kəqtə ularning üstigə püwlep: «**Mukəddəs Rohni qobul kilinglar**» dedi. U əslidə ularoqa quxəndürüp, Atamning yenioqa kaytmisam Mukəddəs Roh silərgə kəlməydu, degənidi; wə Uning Məryəmgə bolqan səzliri boyiqə U dəl Atining yenioqa kaytiwatkanidi. Bu «rohni püwlep bərgini»din keyin u ularoqa Mukəddəs Rohning üstigə toluk quxuxini Yerusalemda kütuxni buyrudi («Luqa» 24:49, «Ros.» 1:4-8, 2:4). Xunga Uning ularoqa bu «Mukəddəs Rohni püwlep bərix» (grek tilida wə ibraniy tilida «roh» wə «nəpəs» degənlər bir sez bilənla ipadilini) bolsa, balkim ularoqa kelidoqan Rohnin tetitip qoyux wə ularoqa Rohning «toluk kelix» uqun ularni təyyarlioqini bolsa kerək idi.

Xunga biz etiqədqilar adəttə eytidoqan «Rəbbimizning asmanqə kətürüluxi» degən ix

«Yuhanna»

(«Luqa» 24:51, «Ros.» 1:9) amaliyotda Tawrattiki payoʻambərlər bexarət qiləjan Məsihning «asmanoja kətürüluxi» əməs idi, dəp qaraymiz. Rəbbimiz allikaqan Məryəmgə eytkinidək asmanoja qikқан wə «**Hudaning ong yenioja olturoquzulojan**» idi. Luqa biz üqün hatiriləgən uning «asmanoja kətürüluxi» («Luqa» 24:51), rosullaroja wə muhlislirioja Uning dərħəqikət «Hudaning ong yenioja olturoquzulojan»likini ispatlax üqün boldi, dəp qaraymiz.

Buning bilən intayin həyran kalarlik xu hulasigə kəlməy kəlməymizki, Rəbbimiz Atioja kaytip kətürüluxini Əzi üqün qayoquja qəmgən «ərziməs» hesablinidiojan bir hotunoja, yəni «**uningdin yettə jinni həydiwətkən Magdallik Məryəm**»gə («Luqa» 8:2) gəp kilix üqün tohtitip koyojan. Bu mukəddəs tema üstidə kəp səzlərnı kilalaydiojan bolsakmu, muxu yərdə pəkət xuni bayqaymizki, Uning əlumdin tirilixigə birinqi guwahqi bolux imtiyazi Uning uluq rosullirining həqkaysisioja əməs, bəlkı Uning muhəbbitidə kəyüp pixқан biqarə bir ayaloja təkdim kilinojan. Uning Məsihgə boləjan muhəbbiti xunqə küqlükkı, Uningsiz u əzini yokitip, barəudək həqyeri yok bolup kəlojanidi.

21:11

«**Simon Petrus kemigə qikip, torni kiroqakka tartip qikardi. Tor qong beliklar bilən tolojan bolup, jəmiy bir yüz əllik üq belik bar idi. Belik xunqə kəp boləjini bilən, tor yirtilmiojanidi**».

Nemixka Yuhanna muxu yərdə dikkitimizni «**Belik xunqə kəp bolsimu, tor yirtilmiojanidi**» degən pakitka tartmaqci bolidu? Jəzmləxtürimizki, u bu ix bilən iliriki bir ixni uning esigə enik kəltürdi. Xu qaoqda əzi, inisi Yakup, Simon wə Andriyas Əysaning səzi bilənmə nuroqun beliklarnı tutқан: —

«**U kemilərdin birigə, yəni Simonningkigə qikip, uningdin kemini kiroqaktin səl yirəklitixni iltimas kildi. Andin U kemidə olturup top-top halayikka təlim bərdi. Səzi tügigəndin keyin, u Simonjo:**

— **Kemini qongkurak yərgə həydəp berip, beliklarnı tutuxka torliringlarnı selinglar, — dedi.**

Simon Uningoja javabən: — **Ustaz, biz pütün keqiqə japa tartip həq nərsə tutalmiduk. Birək sening səzüng bilən torni salsam salay, dedi.**

Ular xundək kiliwidi, nuroqun beliklar toroja qüxti; tor səkülüxkə baxlidi» («Luqa» 5:3-6).

Xu qaoqda «**tor yirtilixkə baxlidi**». Nemixka? Xu qaoqda Məsih Petruska «**torliringlarnı**» («torunglarnı» əməs) **selip, beliklarninglarnı tutunglar**» degənidi. Petrus bolsa: «**Ustaz, biz pütün keqiqə japa tartip, həq nərsə tutalmiduk. Birək sən degənəkənsən, torni**» (bir torni, demək) **salsam salay**» degən javabi bilən əz ixənqimni kərsəttim, dəp oyliojan boluxı mumkin idi. Birək amaliyotda uning ixənqi toluq əməs idi; u ehtimal Məsihning səzigə anqə dikqət kilməy «torlarnı» degənni «tor» dəp angliojan yaki ehtimaloja tehimu yekin boləjini: «Bu kixining belikqilik toqruluk anqə həwiri bolmioqakka, bir tornila taxlisam andin uni ispatliyalaymən» degən oyda boləjan boluxı mumkin. Qünki Galiliyə kəlidiki beliklar adəttə kündüzdə qongkurlukka xungərup ketidu, xunga kündüzdə ularnı tutuxı mumkin əməs; keqə bolsa belikqilik waqtidur. (İzahat: — əng mukəmməl wə ixənqlik kona kəqürmilərdə «Luqa» 5:5-ayəttə «torni salsam salay» dəp pütülgən. Baxka az bir kisi tekistlərdə «torlarnı salsam salay» dəp pütülgən).

Aldinqi kətim, u wə həmrəhliri Məsihning gepigə toluq kirməy, beliklarning kəp boluxı

«Yuhanna»

tüpaylidan tori yirtilip ketip, pəkat azrakla belik tutaliqanidi. U qoqum bu ixtin «Ustazimizning gepini toluk angliximiz kerək» dəp qong bir sawak aloqanidi.

Ikkinqi ketim toroqa qüxkən beliklar ohxax kəp bolsimu, lekin ularning tori yirtilmiqanidi. Torning yirtilmasliki kerindiximiz Yuhannaqa əzlrining belikni tutkinqiqa ohxax məjizilik bir ix kərünətti wə u buni biz üqün hatiriləydu. Lekin Rəbbimiz bu kətimda pəkat «**Torunglarni** (bir tor) **selinglar**» degənidi. Həlikilik ix Uning səzidur.

Huda bizgə deginini toluk, toqra angliqudək kulaqlarni, xundakla uning səz-kalamioqa bolqan toluk iman-ixənqni bərgəy!

21:15

«**Ular naxta kılqandin keyin, Əysa Simon Petrustin:— Yunusning oqlı Simon, sən Meni bulardinmu qongkur səyəmsən? — dəp soridi.**

Bu soalda «bular» kimlərni ya ki nemilərni bildüridu? Bu ular tutqan beliklarni, ya ki bolmisa Petrusning əsliyi kəspi bolqan belikqiliknıng əzini kərsitəmdü? Biz undak oyli maymiz. Əmdi Rəbbimizning mənisi: «Sening Meni səygining sening bu muhlislarni səyginingdin artuqmu?» degəndək boluxi kerəkmu? Biz yənə undak oyli maymiz. Qünki Petrusta Rəbning birinqi orunda turidiqanlıki üstidə həqkəndak müjməllik yok idi. Lekin esimizdə barki, Rəbbimiz Əzining tutup berilixi toqruluk səzligəndə ularoqa: «**Həmminglar bğün keqə meni taxlap keqip ketisilər**» dəp aqaqlanduroqandin keyin, Petrus birinqi bolup rəddiyə bərgən: -

«**Lekin Petrus uningqa:**

— **Həmməylən tandurulup putlaxsimu, mən hərgiz putlaxmaymən, dedi.**

Əysa uningqa: — **Mən sanga bərhək xuni eytip qoyayki, bğün, yəni bğün keqə horaz ikki kətim qillioquqə, sən Məndin üq kətim tanisən, — dedi.**

Lekin Petrus tehimu kət'iylik bilən uningqa:

— **Sən bilən billə əlidiqan ix kerək bolsimu, Səndin hərgiz tanmaymən, — dedi.**

Qaloqan həmmə muhlislarmu xundak deyixti» («Mar.» 14:29-31).

Xuning bilən Petrusning: «**Həmməylən teyilip putlaxsimu, mən hərgiz putlaxmaymən**» dəp turup, əzidin üq kətim tanoqinidin keyin Rəbbimiz uningqa bu addiy soalni qoyidu: — «**Sən meni bulardinmu qongkur səyəmsən?**» — yəni, «Yunusning oqlı Simon, sening Meni səyüxung (qong gəp kılqining bilən) bularning Meni səyüxidin qongkurmu?».

Petrus Uningdin üq kətim tanoqandin keyin Rəbbimiz bu soalni uningqa üq kətim qoyidu.

Huda Əz yollirida bizning əz ajiz təbiyitimiz toqruluk əz-əzimizni aldiximizqa ya ki «ihlasmənlikimiz» ya ki «sadiqlikimiz» toqruluk poqilik kılixni dawamlaxturuximizqa yol koymaydu. Buningqa biz intayin minnətdarmiz. U hətta biz Petrustək Uningdin tenip kətkəkmü, bizni əsligə kəltürələydu. Pəkat Uning bizdin sorioqan soallirioqa səmimiylilik bilən jawab berip, gunah-səwənlikimizni oquq ikrar kılsaqla, U bizni əzgərtələydu. İnildiki «bayanlar»da uqrioqan ikkilinip, təmtirəp kətkən Petrusni «Rosullarning paaliyətleri»də uqrioqan jasarətlilik dadil Petrusqa Aylanduroquqi Huda biz üqün ohxax ixni kılixqa Qadirdur.